

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת ואתחנן-ט' באב-בין הזמנים | גיליון 146 | מנחם אב תש"פ

כצאת השמש בגבורתו

קווים לדמותו המופלאה של הגאון העצום ספר תורה חי רבי יעקב ספסל זצוק"ל "העילוי מווישקי"

לרגל יום השנה לפטירתו - י' אב תשכ"ח

לע"נ ר' יעקב דוד ב"ר שלמה מילבאוואר ז"ל

יטודות אמונה בין בתרי הפרשה

הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת

מעלת השבת וקדושתה

שמעתא עמיקתא

הלכות מצויות לבין הזמנים

מים זכים

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

כינוס "אוסף גיליונות"

דברי הרבנים הגאונים שליט"א ורשמים מכינוס חכמי ורבני האוסף' כותבי הגיליונות

התבוננות במועדי השנה

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

עשרת המועדים

הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

יעלת חן

הגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

תמצית הש"ס

תמצית הדף היומי

לדעת

מבחן בדף היומי לכל ימי בין הזמנים

עינינו גל

מאמרי 'עין לא דאתה'

עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיד

דרכי החיזוק

מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

חשבתי דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

אמרות דעת

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

שיעורי חומש

הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

שיעורי בינה

הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

מגיד דבריו ליעקב

הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

נחל אליהו

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

מתוקים מדבש

הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א

שיחת מרן הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א בעניני השעה

גיליונות חדשים ב"אוסף גיליונות"

גיליון יחודי לנשים מבית "אז נדברו- שלהבח"

גיליון לבני הנעורים "סמונה בפרשה" - לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת ואתחנן

ר"ת	יציאה	כניסה	
20:56	20:15	19:01	ירושלים
20:58	20:17	19:16	בני ברק
21:00	20:18	19:11	חיפה
20:57	20:16	19:10	מודיעין עילית
20:57	20:16	19:00	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:
הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:
הרב צבי קנול שליט"א
הרב חיים וכסלר שליט"א
הרב משה הכהן שליט"א
הרב יוסף בן יהודה שליט"א
הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א
הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א
הרב בנימין יודלביץ שליט"א
הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'
לתגובות ובירורים בכל ענייני ה'אוסף' -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות
באמצעות עמדות "נדירים פלוס" או "קהילות"
בחיפוש המילים "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדירים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

תמצית הש"ס | 39

תמצית דף היומי

לדעת | 45

מבחן בדף היומי - לכל ימי בין הזמנים

עינינו גל | 49

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 53

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 57

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 65

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 67

מחשבות לבני הישיבות

מדור חדש לנשים | 73

מבית "אז נדברו-שלהבת"

תוספת שבת | 75

מעלת השבת וקדושתה

שמעתא עמיקתא | 77

הלכות מצויות לבין הזמנים

מים זכים | 81

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

לענין הלכה | 83

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

הפרשה המחכימה | 85

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

בדין היתר פיקו"נ בשבת | 89

הגאון רבי אהרן שוורצר שליט"א

כצאת השמש בגבורתו | 92

קווים לדמותו המופלאה

של הגאון העצום ספר תורה חי

רבי יעקב ספטל צוק"ל "העילוי מווישק"י"

טמונה בפרשה | 95

עלון לבני הנעורים

לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

כינוס "אוסף גיליונות" | 98

דברי הרבנים הגאונים שליט"א ורשמים

מכינוס חכמי ורבני ה'אוסף' כותבי הגיליונות

עם הספר | 100

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

דרכי החיזוק | 7

שיחת מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

כי אשב בחושך ה' אור לי | 9

דברי חיזוק והדרכה לבני הישיבות לקראת בין הזמנים

מאת מרן הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א

נמסר לרכזי ארגון "בני הישיבות"

חישבתי דרכי | 13

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

אמרות דעת | 15

שיחת הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

ראש ישיבת "יד אהרן"

שיעור חומש | 17

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 19

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 21

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 27

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 29

נספי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

התבוננות במועדי השנה | 31

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

עטרת המועדים | 35

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי תשעה באב

יעלת חן | 37

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

אלעד	בת ים	מודיעין עילית
בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה"	רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)	ישיבת "מיר" כולל "עטרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
אופקים	זכרון יעקב	בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר" בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד" בית הכנסת "משובב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי
בית שמש	טלזסטון	נתיבות
ישיבת "אור לישרים" בית הכנסת "היכל אברהם" קריה בית הכנסת "לב אליהו" רמה א' בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א' בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א' בית הכנסת "פני שמואל" רמה א' בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג' בית הכנסת "הכולל"	בית הכנסת "קהילת בני תורה"	בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"
ביתר עילית	יסודות	פתח תקוה
בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A	בית הכנסת המרכזי	ישיבת "לומזא" בית הכנסת "אבי עזרי" בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר
בני ברק	ירושלים	ראשון לציון
כולל "פוניבז" כולל "חזון אי"ש" כולל "בית הלל" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "דרכי איש" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88 רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)	ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "יד אהרן" ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד' בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל	ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד
רחובות	רכסים	תל אביב
בית הכנסת "כולל בר שאול"	בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב' בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'	מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב' רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)
תל ציון	תל ציון	תפרח
בית כנסת החסידי	בית כנסת החסידי	ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

השפעת הקדושה מבית המקדש

ובאמת מן הראוי להתבונן על מה האבלות ומהו הצער, מה חסר לנו בחורבן בית המקדש. הנה מצינו שבבית המקדש היו "חלוני שקופים אטומים" (מלכים א' ו, ד), ואמרו חז"ל (מנחות פו, ב) שקופים מבפנים ואטומים מבחוץ לא לאורה אני צריך, והיינו שבנוהגו שבעולם כשעושים חלון, עושים אותו רחב מבפנים וצר מבחוץ, כדי שייכנס האור מבחוץ אל תוך הבית, אבל בבית המקדש היה הפוך, חלוני שקופים אטומים, רחב מבחוץ וצר מבפנים, כי ההשפעה באה מבית המקדש אל מחוצה לו, ובית המקדש האיר והשפיע קדושה על כל העולם.

בנים שגלו מעל שולחן אביהם

ואין לנו מושג מה היא הרגשת הקדושה שהייתה אז, כי אנו לא היינו בזמן בית המקדש, אבל להמחיש הדבר נתבונן במה שאמרו חז"ל (ברכות ג, א) כי מאז החורבן בכל יום יוצאת בת קול שאומרת "אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם", והיינו שאחרי החורבן כלל ישראל דומים לבנים שהיו סמוכים על שולחן האב וגלו ממנו.

ונתאר לעצמנו, בנים עם אב, שיושבים יחד על שולחן אחד, ונמצאים ואוכלים ביחד, והם "סמוכים על שולחן אביהם" שהאב מפרנס אותם, ואין להם שום דאגות פרנסה, כי את הכל הם מקבלים מהאבא, וגם נמצאים יחד איתו, כזה תענוג! ופתאום גלו הבנים מעל שולחן אביהם, וכבר אין שולחן, ולא רואים את האבא, כי גלו בגלות, והאבא כבר לא מפרנס ולא שולח את מה שהיה נותן, ואין שום קשר עם האבא, כזה שינוי, הרי זה צער גדול מאד. זהו המשל.

והנמשל הוא חורבן בית המקדש, שבזמן בית המקדש היו כלל ישראל "סמוכים על שולחן אביהם", שקיבלו השפעה מהקב"ה על ידי בית המקדש, השפעה של קדושה, והקדושה זה דבר כל כך נעים, להתענג על השם! שזהו התענוג הכי גדול שיכול להיות בעולם, ועכשיו שחרב בית המקדש זה חסר, ועל זה אנו מצטערים ומתאבלים.

צער ודאגה על החורבן

ובשולחן ערוך או"ח סימן א' כתב "ראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג על חורבן בית המקדש", כך ראוי, לכל ירא שמים, להיות מצר ודואג על החורבן, להרגיש את הצער, להצטער, וגם לדאוג. 'מצר' זה צער על מה שחסר עכשיו, שחסר בית המקדש, 'ודואג' זה על העתיד, מה יהיה הלאה. כך צריך להיות, צער ודאגה על החורבן.

ובמשנה ברורה שם הביא מהשל"ה "שבכל סעודה יאמר על נהרות בבל, ובשבת וכן בימים שאין אומרים בהם תחנון יאמר שיר המעלות בשוב השם וגו'", וזהו תקנה, מפני שהרי צריך להיות מצר ודואג, ובשעה שאדם אוכל הוא מרגיש טוב, וצריך שלא ישכח את החורבן, לכן אומרים על נהרות בבל, שזה תפילה ותחנונים על החורבן, וזה כמו אבלות, לחזק את הרגשת הצער על החורבן.

ובימים שאין אומרים תחנון, במקום תחנונים אומרים שיר המעלות, שבו מזכירים את השמחה שתהיה כשייבנה בית המקדש, בשוב השם את שיבת ציון היינו כחולמים, אז ימלא שחוק פינו וגו', ומזכירים בזה כמה שאנו מחכים ומצפים כבר לגאולה ולבית המקדש.

התורה והתפילה יהיו בשמחה

וכתב המשנה ברורה שם, כי אף על פי שצריך להיות מצר ודואג על חורבן בית המקדש, אבל התורה והתפילה יהיו בשמחה.

הזהירות מונעת את הסכנה

הנה מחלת הקורונה עדיין קיימת, והיא מחלה מסוכנת, שיכולה להיות ממש סכנת חיים, רחמנא ליצלן. אבל יש אמצעים איך אפשר להיזהר, ומי שזוהר עם האמצעים הידועים, זו לא סכנה. אבל אם לא נוהרים, זו סכנת חיים ממש.

תחילת החורבן כשהובקעה העיר

ועתה אנו עומדים בימי בין המצרים, שמשבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, ויש בהם מנהגי אבלות, כגון שלא מסתפרים, אסור להסתפר, וגם אין עושים חתונות בימים אלו.

הטעם שנוהגים אבלות כבר משבעה עשר בתמוז, הוא מפני שאז התחיל החורבן, כי בשבעה עשר בתמוז הובקעה העיר, והיינו שנפרצה חומת ירושלים, ונכנסו האויבים לתוך העיר, וזה היה התחלת החורבן. ובפשטות זה מפני שכאשר הובקעה העיר, יכלו האויבים להיכנס ולהחריב את בית המקדש, ולכן זו תחילת החורבן.

אמנם יתכן להוסיף עוד בזה, כי עצם הדבר שנכנסו הגויים לירושלים זה כבר חורבן, משום שירושלים היא עיר הקודש, ויש בה קדושה, קדושת ירושלים, כגון לענין מעשר שני וקדשים קלים, הנאכלים בירושלים, וכשהגויים נכנסו לירושלים זה כבר חילול הקדושה, וזה חורבן ירושלים, שמחללים את קדושתה.

מנהגי האבלות לחזק הרגשת הלב

ועל כל פנים כיון ששבעה עשר בתמוז הוא התחלת החורבן, שבו הובקעה העיר, לכן אנו מתחילים בו לנהוג מנהגים של אבלות.

ואמנם מנהגים אלו אינם מוזכרים בגמרא, ורק מאוחר יותר התחילו לנהוג בהם, ובגמרא מוזכר רק מראש חודש אב ואילך, שמשכנס אב ממעטין בשמחה (תענית כו, ב), ובשבוע שחל בו תשעה באב אסורין לספר ולכבס. אבל על הזמן שקודם לכן, משבעה עשר בתמוז עד ראש חודש אב, לא נזכר בגמרא שום מנהגי אבלות.

אמנם מסתבר, שגם מדינת דגמרא שאין מנהגי אבלות משבעה עשר בתמוז, מכל מקום אבלות בלב צריכה להיות כבר משבעה עשר בתמוז, כי הרי כל מנהגי האבלות שאנו נוהגים הם כדי לחזק את הרגשת האבלות בלב, ובדורות הראשונים שעדיין לא נתקנו המנהגים, זה מפני שאצלם הייתה אבלות בלב גם בלי המנהגים, כי בין המצרים הוא זמן של חורבן, וממילא יש בלב אבלות וצער על החורבן.

עד כדי כך שהיה מעשה לאחר החורבן שאחד תקע סכין בבטנו מרוב צער על החורבן, ולכן כתוב בשולחן ערוך (או"ח קפ, ד) שנוהגין לכסות הסכין בשעת ברכת המזון, ופירש המשנה ברורה בשם רבינו שמחה "לפי שפעם אחת הגיע אחד לברכת בונה ירושלים ונזכר חורבן הבית ותקע סכין בבטנו", והיינו שבברכת המזון, כשאמר רחם נא על ירושלים וכו', הצטער כל כך, עד שדקר את עצמו עם הסכין.

כך הייתה הרגשת הצער של החורבן! ולכן בדורות הראשונים לא היו מנהגי אבלות, כי גם בלי זה היה אצלם צער ואבלות בלב, אבל במשך הדורות נחלשו ההרגשים, והוצרכו להוסיף מנהגי אבלות כבר משבעה עשר בתמוז, כדי לזכור להצטער על החורבן.

ומראש חודש אב ואילך כבר אין זה רק מנהגים מאוחרים, אלא דין שכתוב במשנה, משכנס אב ממעטין בשמחה, והוא גם כן לחיזוק הרגשת האבלות, וכן בשבוע שחל בו תשעה באב, יש דיני אבלות נוספים, והכל במטרה לחזק את הרגשת הצער על החורבן.

נמשכת, והמידות עדיין לא השתפרו, ולא מקיימים ואהבת לרעך כמוך בשלמות. ואילו המשמח חתן וכלה, הרי זה אהבת הבריות, כי הוא רוצה שהחתן ירגיש טוב, ומקיים בזה מצות ואהבת לרעך כמוך (כמו שכתב הרמב"ם פ"ד מהלכות אבל), וזהו תיקון החטא של שנת חנינם, ולכן נחשב בזה כאילו שהוא בונה חורבות ירושלים.

ואמנם לשון הגמרא הוא כאילו בנה "אחת" מחורבות ירושלים, והענין בזה כי אמנם הוא עצמו יש לו אהבת הבריות, אבל יש הרבה אחרים שאין להם את זה, ורוב הציבור לא מקיימים ואהבת לרעך כמוך בשלמות, ובגלל החורבן נמשך, אבל הוא מצידו כבר אינו אשם בחורבן, כמו שהתנאים והאמוראים והצדיקים בודאי אינם אשמים בחורבן, כי אצלם חטא החורבן מתוקן כבר, וכל מי שמתקן חטא החורבן עם אהבת הבריות ומידות טובות, נחשב כאילו בנה "אחת" מחורבות ירושלים, ומצידו כבר אינו אשם בחורבן.

חלקנו בתורתך – על ידי בית המקדש

ואנו מתפללים ומקווים שנוכח כבר בסייעתא דשמיא שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, והמשך הבקשה הוא 'ותן חלקנו בתורתך', והיינו משום שכתוב (איכה ב, ט) מלכה ושריה בגויים אין תורה, שמחמת חורבן בית המקדש חסר גם תורה, כי בית המקדש השפיע שגם היה יותר תורה, וכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו אזי יהיה גם תורה – ותן חלקנו בתורתך, וצריכים לזכות לזה.

וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, כל מי שאכפת לו ומצטער על החורבן, יש לו הזכויות לבית המקדש, והוא זוכה ומקבל השפעה של קדושה כמו שהיה בבית המקדש נובמקום אחר הוסיף רבינו שליט"א שאמרו 'זוכה ורואה' לשון הוזה, שכבר עכשיו הוא זוכה לאותה השפעת הקדושה, בזכות הצער והאבלות על החורבן.

יהי רצון שנוכח לסייעתא דשמיא לקבל את השפעת הקדושה שהייתה בזמן שבית המקדש היה קיים.

והיינו שלימוד התורה צריך להיות בשמחה, ואף שיש חורבן, מכל מקום כך הם הלכות תלמוד תורה וזהו הדין של תלמוד תורה, כמו שאמרו חז"ל באבות פ"ו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים ואחד מהם זה בשמחה, שכך צריך להיות, וכך היא ההלכה של תורה, ללמוד עם שמחה, תורה מתוך שמחה, שהתורה משמחה.

וכן גם התפילה צריכה להיות בשמחה, ומה היא תפילה בשמחה? המסילת ישרים בפרק י"ט מביא מדרש: כשאתה מתפלל יהא לבך שמח עליך שאתה מתפלל לפני מלך שאין כמוהו, והיינו שהתפילה היא שמחה גדולה, שאני זוכה לדבר אל המלך, והמלך שומע אותי, ורוצה לשמוע אותי, וזו שמחה גדולה מאד, שהמלך רוצה לשמוע אותי, ואפילו שזה תחנונים, אבל יש לי הזכות לדבר עם המלך! והמלך שומע מה שאני מבקש, את השבחים ואת התחנונים, ומקשיב לזה.

מי שחסר לו ירושלים רואה בשמחתה

ומי שמצטער על החורבן זוכה כמו שאמרו חז"ל (תענית ל, ב) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ולמדו זאת מהפסוק (ישעיה סו, י) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה, שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל אינו רואה בשמחתה.

ובאמת זה דבר מובן, כי אדם שמתאבל על ירושלים, הרי חסר לו ירושלים, והוא מצטער על חורבנה, וכיון שהוא מצטער, הרי הוא מסכן, ומן השמים מרחמים עליו ונותנים לו את מה שהוא צריך, אבל מי שאינו מצטער, שלא חסר לו כלום, ואינו מתאבל על ירושלים, כי טוב לו גם כך, לשם מה הוא צריך את ירושלים? ולכן אינו רואה בשמחתה.

מידות טובות בונות חורבות ירושלים

ועוד אמרו חז"ל (ברכות ו, ב) כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, וצריך להבין מה הקשר, ומדוע אם אדם משמח חתן וכלה נחשב כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים.

ונראה הביאור בזה, כי הרי החורבן היה מחמת שנת חנינם ומידות רעות (כדאיתא ביומא דף ט), ועדיין החורבן נמשך, מפני שהשנת חנינם

לבכות על החורבן!

המשנה ברורה בסימן תקנ"א מביא בשם האר"י שבימי בין המצרים יש להתאבל אחר חצי היום ולבכות כמו חצי שעה על החורבן, והנה אם לא כואב לא בוכים, ואפשר רק לעשות הצגה כעין בכייה, אבל לא זו המצוה, אלא צריכים להרגיש את הכאב, להתבונן ולשים על לב, עד שממילא באים לידי בכייה.

ואם נתבונן על עצמנו, וכי זה כל כך כואב לנו עד כדי בכייה, הרי אנו רחוקים מאד מזה, והסיבה לכך היא מפני שיש לנו חולי הנפש, שהנפש לא מרגישה את הכאב, וכמו שיש חולי הגוף, שהגוף משותק ואינו מרגיש, ואף אם נותנים מכות לגוף זה לא כואב לו, כי הוא משותק ולא מרגיש, כך גם הנפש, אם יש מחלת הנפש, ויש שיתוק בכוחות הנפש, לא מרגישים את ההרגשים האלה.

אמנם בדורות הקודמים הרגישו את הצער על החורבן, וראיתי בעיני אדם גדול שבימי בין המצרים כשהיה מגיע בתפילה למילה 'ירושלים', היה אומר בקול בוכים, בהרגשת צער על החורבן.

וידוע גם עובדות מגדולי עולם, המהרי"ל דיסקין היה גר בירושלים סמוך לכותל המערבי, אך לא הלך מעולם לכותל, מפני שחשש שלא יחזיק מעמד כשיגיע לשם. וכן ידוע שהחזון איש היה פעם בכותל, ואחר כך במשך שבועיים היה חולה עד שחזר לכוחותיו. עד כדי כך היה רושם הכאב והצער שזה עורר לו.

אאמור"ר זצ"ל למד בסלבודקה אצל רבי ברוך בער, וסיפר כי הוא זוכר איך שרבי ברוך בער היה בוכה בתשעה באב, והוריד דמעות מצער על החורבן, כי הוא הרגיש שזה חסר לו! בעל מדרגה של אמונה מרגיש שזה כואב לו, ובוכה ממילא, לא בצורה 'מלאכותית', אלא ממילא, בדרך הטבע מתעורר לבכייה.

וכן אני זוכר כשהגענו לארץ מחוץ לארץ, בפעם הראשונה שהגענו לכותל המערבי, אאמור"ר זצ"ל כשראה את הכותל, פרץ בבכי! כי הוא הרגיש את החיסרון, ונזכר בצער על החורבן.

אלו הם בעלי מדרגה באמונה, שאכפת להם על חסרון הקדושה.

(משיחות רבינו שליט"א)

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **חיה אדלר** ע"ה
בת החבר'ר **רפאל מרדכי בר זללה"ה**
נלב"ע ה'מנ"א תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת
רבי **חיים** בן רבי **יחיאל** זצ"ל
נלב"ע ר"ח מנחם אב
תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג
רבי **יהודה יצחק אדלר** זצ"ל
בן יבלחט"א הגאון רבי **קלמן** שליט"א
נלב"ע ג' מנ"א תשע"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי **שמואל**
ב"ר **יצחק אפשטיין** זצ"ל
איש אמונם של גדולי ישראל
נלב"ע ד' מנ"א תשע"ג - תנצב"ה

כי אשב בחושך - ה' אור לי

דברי חיזוק והדרכה לבני הישיבות

לסיום זמן קיץ ולקראת בין הזמנים אב

בעת אשר מוסדי עולם התרופמו

בעקבות מגפת הקורונה

מפי מרן הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א

ראש ישיבת סלבודקא

שיחה מיוחדת שנמסרה לרכזי ארגון "בני הישיבות"

אנו מסיימים כעת זמן קיץ תש"פ.

אין ספק כי בשבעים השנים האחרונות כאן בא"י, היה זה הזמן הכי קשה לעולם הישיבות.

בתחילת הזמן, רוב ככל הישיבות לא נפתחו, החברות והשיעורים היו דרך הטלפון ועולם הישיבות לא התקיים. אף לאחר חג השבועות כשנפתחו שערי הישיבות, מכל מקום צורת הישיבה היתה במתכונת של "קפסולות" וריחוק זה מזה. ומלבד זאת, לצערינו חלקים גדולים מעולם הישיבות נשארו מחוץ לישיבות ומחוץ ללימוד.

עתה, לקראת ימי 'בין הזמנים' המחברים בין זמן קיץ לא פשוט שכזה לימי חודש אלול, הגם שמנסים בכל הכוחות והדרכים להתכונן לפתיחת זמן אלול באופן מסודר יותר, העתיד אינו ברור ולפי המצב של התגברות התחלואה במגיפת הקורונה רח"ל עדיין לא ידוע איך יתנהלו הדברים, אבל בין הזמנים מגיע ועלינו לדעת כיצד לנהוג בימים אלו של בין הזמנים.

צורתו של בין הזמנים

ימי בין הזמנים נועדו לנוח מהזמן החולף ולהתכונן לימי חודש אלול, הן במנוחה והן בלימוד התורה של 'בין הזמנים'. בימים כתיקונם יש לבחורים את האפשרות לטייל ולהנות כפי הצורך, בד בבד עם המשך לימוד התורה [והתקיימו בישיבות 'קעמפים' לשם כך], בכדי להחזיק את המדריגה שהגיעו אליה במשך הזמן שעבר ובשביל להתכונן לחודש אלול. כמובן, יש לנוח כמו בן תורה ולהישאר באותה הדרגה שנקנתה במשך הזמן, וכפי הביטוי המפורסם של הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שה'בן תורה' הוא בחור שגם אם הוא נמצא באפריקה ניכר עליו שהוא בן תורה. ויתן ה' סיעתא דשמיא שנחזור לזה.

אולם כיום ה'בין הזמנים' שונה. האפשרויות הרגילות לא קיימות ואין את הניחותא והרוגע כמו בשאר זמנים. אך אף על פי כן צריכים להוציא מבין הזמנים את התועלת לפי מצבינו היום, ולהכין עצמנו לאלול, וח"ו לא לרדת ולעשות דברים שמתנגדים למהות של בן תורה.

המציאות הנוכחית יצרה בעיות, ובהתאם לכך יש לדעת איך לנהוג בבין הזמנים כמו שנפרט.

ג' מצבים שונים בזמן קיץ השתא

כפי שרואים את מצב בני הישיבות בתקופה זו, נוכל לומר שיש לחלק באופן כללי את מצב לימוד התורה של בני הישיבות בזמן קיץ זה לשלושה סוגי בחורים.

הסוג הראשון - בחורים שהצטיינו ולמדו כרגיל בכל זמן, ויש שאפילו התעלו ולמדו יותר מכל זמן. עבורם, בין הזמנים יתקיים פחות או יותר ככל בין הזמנים, במנוחה ובהנאה, יחד עם לימוד כראוי, ולהתכונן כראוי לאלול.

הסוג השני - בחורים שישבו ולמדו בזמן הזה, אבל למדו פחות מהרגיל [וכמובן יש בזה כמה וכמה דרגות], הם הרגישו ירידה בכמה ענינים, אבל בכל זאת היה להם צורה של 'זמן'. גם עבור בחורים אלו 'בין הזמנים' הזה צריך להיות כרגיל לנוח ולהתכונן כמו שהוזכר, אבל אין די בכך, אלא על כל מי שידוע שהיתה אצלו ירידה במשך הזמן הזה, ראוי שינצל את בין הזמנים למחשבה ולבירור עם עצמו מה היתה סיבת הירידה והיכן היתה טעותו. יש לו לשחזר את הנפילות ולהבין איך ובמה נפל וטעה, למה לא הצליח להתמודד כראוי ולהתגבר על הבעיות והנסיונות. עליו לטכס עצות ולהתייעץ איך להכין את עצמו לזמן אלול, וכיצד יוכל לחזור למצבו וללמוד ולעלות עם כל השינויים של המצב ביתר שאת וביתר עוז ולהצליח במקסימום האפשרי. כדאי וכדאי לדבר על כך וללבן הדברים עם האברכים שעוסקים עם הבחורים.

הסוג השלישי - לדאבונינו יש מספר גדול של בחורים שמגיעים ל'בין הזמנים' אחר 'זמן' שלא היה. בעקבות המצב יש כאלו שכמעט לא למדו כלל במשך הזמן וירדו ממדרגתם, ולפעמים ירדו מאד מאד. בשבילם אין זה 'בין הזמנים' כיון שלא היה להם 'זמן' ראשון. 'בין הזמנים' שלהם אינו מיועד אלא להכנה לאלול.

מה מוטל על בחור כזה לעשות כדי להכין את עצמו לאלול? מה הוא יכול לעשות? הרבה פעמים, אחרי מה שעבר על הבחור בזמן החולף הוא קרוב ליאוש ואינו רואה את עצמו ראוי להתחיל את זמן אלול.

אך קורא אני בנחרצות אל כל בחור: חס ושלום! חס ושלום! לא כך הדבר! אפשר ואפשר ואין להתייאש!

כי נפלתי קמתי

למצב כזה מתאימים ימי 'בין הזמנים' כשאף אחד לא בישיבה, זהו פרק הזמן המתאים להתאושש ולהתחזק. כעת אין אף אחד בישיבה, ואינך מרגיש שונה מכולם, כעת אתה כמו כולם, שוה בשוה. כולם מתכוננים לאלול, ואף אתה עימם, אולי תצטרך חיזוק יותר מכולם, אך בעצם אינך שונה מאף

אחד. תלמד כמה שאתה יכול, תיעזר באברכים שמוכנים לסייע לך. תוכל ללמוד איתם, להתייעץ איתם ואף בדברים אישיים, הם מוכנים ועומדים לך.

אין מקום לחשוב שאחרי מה שנפלת אינך יכול לקום, הנפילה אינה סיבה ליאוש ולעצירת העליה שלך. ידועים דברי רבינו יונה (שערי תשובה שער ב ה) "ויש על הבוטח בשם להחיל במעוף צוקתו (פי' בשעת הצרה), כי יהיה החושך סבת האורה, כמו שכתוב 'אל תשמחי אויבתי לך, כי נפלת קמת, כי אשב בחושך ה' אור לי', ואמר רבותינו זכרונם לברכה 'אלמלא נפלת לא קמת, אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי'".

גם בחור שעקב הנסיבות המורכבות לא למד והיתה לו ירידה רוחנית צריך לדעת את המציאות, אדרבה, דווקא בגלל שנפל, לכן ה' עוזר לו. מתוך שהיה בחושך ה' יעזור לו. "ה' אור לי".

נסיון מן השמים

יש חיזוקים שמתאימים לכלל הבחורים וכולם זקוקים להם.

להחזיר לעצמנו שהמצב הנוכחי הוא נסיון גדול שהקב"ה נתן לבני תורה, שילמדו דווקא במצב כזה. **התרגלנו לעשירות, לחיי רווחה, וצריכים להתרגל ללמוד גם בדחקות.** יש לזכור ולהשריש בתוכינו שוב ושוב שכל מה שנעשה הוא מאת הקב"ה. חז"ל אומרים שכל הנסיונות שהקב"ה מזמן לפני בני אדם, ניתנים להם רק אם אכן יש להם את הכוח ואת האפשרות לעמוד באותם נסיונות. עלינו לראות נכוחה, להכיר ולהבין שיש שינוי במציאות, והנסיון הוא אמיתי, אבל יכול נוכל לו, כל אחד לפי מה שהוא, דאם לא כן לא היה הקב"ה נותן לנו את הנסיון.

כל בחור צריך לדעת ולומר לעצמו: אני בן תורה, על הלימוד שלי עומד כל העולם כולו! אתחזק ואלמד ואעשה מה שביכולתי לעשות. ואף אם נפלת, אפילו עמוק, אני קם! ובאלול יש תשובה! הקב"ה אוהב אותי, ובוודאי תהיה לי סיעתא דשמיא מרובה לעמוד בכל הנסיונות ולחזור לתלמודי לגמר, ולעלות עוד יותר ממה שהיית.

פקודתו ומשאו בעולמו

הרמח"ל בדרך ה' (ח"ב פ"ג) מסביר ונותן קצת תמונה מה הוא 'ניסיון', וכיצד הוא ניתן לכל אדם כפי מה שהוא באופן פרטי. וז"ל "ואמנם חילקה החכמה העליונה את מיני הנסיון האלה בין אישי מין האנושי, כמו שגזרה בעומק עצתה היותו ראוי ונאות. ונמצא לכל איש ואיש מבני האדם חלק מיוחד בנסיון ובמלחמת היצר, הוא פקודתו ומשאו בעוה"ז וצריך לעמוד בו כפי מה שהוא. וידונו מעשיו במידת דינו ית', כפי המשא אשר ניתן לו באמת".

במצבינו כהיום מגיפת הקורונה היא דבר כללי שקורה בעולם, אבל בתוך הנסיון הכללי יש נסיון פרטי לכל אחד בהתאם לקשיים שלו, התגובות שלו הם לפי הכוחות שלו ולפי הנפש שלו כפי מה שהוא.

ומביא הרמח"ל משל על ענין הנסיונות של בני האדם - "והנה זה כעבדי המלך שכולם עומדים למשמעתו, ובין כלם צריך שתשתלם עבודת מלכותו, והנה הוא מפלג לכל אחד מהם חלק מה, עד שבין כלם ישתלמו כל החלקים המצטרפים לו. והנה כל אחד מהם מוטל עליו השלמת החלק ההוא אשר נמסר לו, וכפי פעולתו בפקודתו כן יגמלוהו המלך".

כל אחד ואחד מבני התורה הוא חלק מהצבא של הקב"ה, וכולם יחד משלימים את מלכות שמים בעולם. כאשר מסתכלים בצורה הזו על הנסיון של הקורונה, זה נותן לנו כח שנוכל באמת להתחזק ולעמוד בניסיון שזימן לנו הקב"ה בעת הזאת.

הלכה למעשה לימי בין הזמנים - לקבוע סדר לימוד בכל יום דתלמוד תורה כנגד כולם. להשקיע בתפילה באיכות ולהקפיד שתהא בציבור, לקרות קריאת שמע באמירה בדקדוק ובזמנה. להשתדל מאד בבין אדם לחבירו. כלל הדבר הדברים העיקריים הם - תורה עבודה וגמילות חסדים, עליהם העולם עומד ובהם צריכים להתחזק ולהשתדל בכל יום ויום.

ואתה תבקש לך גדולות?

כפי שהוזכר, קשה לבחורים לעמוד ולהתחזק לבד, וכדאי להסתייע באברכים מן הקהילה. לכן מוטל חיוב על כל אברך לתת את עצמו לך, ואין לו להשתמש ולומר שאף הוא טרוד בבעיות מחמת הקורונה וצריך לדאוג לעלייתו הרוחנית תחילה.

בזמן מלחמת העולם השנייה היה בעל מוסר גדול בשם רבי יוסף ליב נענדיק זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת קלעצק. באחת משיחותיו בימי המלחמה (מובא בספר שיחותיו 'רחשי האילן' עמ' קנט) לפני בני הישיבה פתח את ספר ירמיהו, וגולל את טענתו של ברוך בן נריה תלמידו הגדול של ירמיהו הנביא, על מה ולמה זכו חבריו לנבואה, ואילו הוא לא זכה. והשיב לו רבו בשם ה' (ירמיה מה ד-ה) "כה תאמר אליו, כמה אמר ה' הנה אשר בניתי אני הורס ואת אשר נטעתי אני נותש ואת כל הארץ היא, ואתה תבקש לך גדולות, אל תבקש וגו'". והקשה רבי יוסף לייב זצ"ל וכי גדולת כבוד שררה או ממון ביקש לו ברוך בן נריה? הלא ביקש רק קרבת אלקים.

ובאר: בשעת הרס ואבדן, כאשר התפוצצו הררי עד ושחו גבעות עולם, תבעו ממנו מן השמים בנבואה שלא יחשוב על עצמו כלל, אלא שיתמסר כל כולו לבעיות האומה והעם הנרדף על צוארו. ובזאת פנה אל תלמידיו ואמר: בשעה כזו של המלחמה הנוראה אנו נתבעים להקדיש את כל כוחותינו בתורה תפילה ותשובה לטובת עם ישראל.

אף אנו בדין, בזמן זה של המגיפה כאשר יש רח"ל הרס לחלקים גדולים מעולם הישיבות, החיוב של האברכים הוא לתת את עצמנו לעזרה לאחרים וע"י כך תהיה סיעתא דשמיא.

ותיעצר המגיפה

כעת, המגיפה מתפשטת ומתרבה בכל כוחה, והדרך להתמודד מול מגיפה נמסרה לנו בתורה בפרשת חוקת - "והביט אל נחש הנחושת וחי", וכמו כן המעשה של פנחס עצר את המגיפה מעל בני ישראל. הצד השווה בין שני המעשים הללו שעוצרים את המגיפה, שעל ידם נתקרבו ישראל ונשתעבדו להקב"ה, וכמו שאמרו חז"ל במשנה (ר"ה כט.) "בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים, היו מתרפאין", ואף במעשה של פנחס מבואר במלבי"ם שמשירות נפשו להקב"ה היא שעצרה את המגיפה.

החיוב של כולנו ובפרט של בני הישיבות, לשעבד את ליבנו לאבינו שבשמים, לרבות מסירות נפש, ומסירות נפש היינו ללכת נגד הנסיונות. על ידי כך תהיה הצלחה פרטית לכל אחד מהבחורים, ולכל כלל ישראל, והקב"ה יענה לתפילותינו שתיפסק המגיפה ותבוא הגאולה השלימה בב"א.

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

ערב תשעה באב תש"פ | גליון מס' 142

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

החורבן שייך רק במוצאי שבת

וההליכה לקראת שבת היא ה"ציפית לישועה"

ולאחר מכן, בפרשת ויקהל, שוב אנו מוצאים "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו', אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה מלאכה וכיום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' וגו'. ולאחר מכן נאמר "ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר, זה הדבר אשר ציוה ה' לאמר, קחו מאתכם תרומה לה', וגו', וכל חכם לב ככם יבואו ועשו את כל אשר ציוה ה', את המשכן את אהלו ואת מכסהו וגו'.

המצוות האלו באו ביחד. כחז"ל כתובים כמה רמזים על כך, וכפי שכותב רש"י בתחילת פרשת ויקהל "הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינה דוחה את השבת", מכל מקום למדנו שהם נאמרו יחד, מצות שבת נאמרה ביחד עם מצות המשכן והמקדש.

השבת והמקדש מיישבים את קושיית

רשע וטוב לו

בספר תהילים, נאמרו שני פרקים, על הקושיא הגדולה שנתקשו בה גדולי עולם וצוקי ארץ, שעניינה בעיקר, היאך יש רשע וטוב לו.

בפרק ע"ג מאריך בזה מאד אסף, שהיה אחד ממ"ח נביאים שעמדו לישראל, ואומר, "מזמור לאסף, אך טוב לישראל אלקים לברי לבב", והקושיה הזאת, היאך יש רשע וטוב לו, הטרידה אותו, עד שהוא, הנביא, אומר, "ואני כמעט נטיו רגלי, כאין שופכו אשורי, כי קנאתי בהוללים שלום רשעים אראה", וכך הוא ממשיך, "כי אין חרצובות למותם ובריא אולם. בעמל אנוש אינמו ועם אדם לא ינוגעו. וגו', שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ. וגו', הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל", ועל עצמו הוא אומר "אך ריק זיכיתי לכבי וארחץ בנקיון כפי, ואהי נגוע כל היום, ותוכחתי לבקרים".

ושוב הוא חוזר ואומר "אם אמרתי אספרה כמו, הנה דור בניך בגדתי. ואחשבה לדעת זאת, [היינו, להכין], עמל הוא בעיני", וכפי

חורבן שייך רק בזמן שהולך מן השבת

איתא בתענית (כ"ט ע"א) "אמרו, כשהרב בית המקדש בראשונה אותו היום ערב תשעה באב היה, ומוצאי שבת היה".

המהר"ל כותב (נצה ישראל פ"ח) שזה היה בהכרח, זה הייב היה להיות במוצאי שבת ולא בכל זמן אחר בשבוע. כי הנה, הימים, בעצם עניינם, הולכים לקראת שבת, זה הסדר. בעצם הבריאה, השבת נקראת תכלית מעשה שמים וארץ. מעשה שמים וארץ, זה "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים וכל אשר בס, וינח כיום השביעי", היינו, תכלית מעשה שמים וארץ, תכלית בריאת הימים, היא לקראת שבת, זו התכלית, הימים הולכים אל שבת. כך זה בכל ימות השבוע, הם כולם ימים שהולכים לקראת שבת.

יש זמן אחד שהוא יוצא מהכלל. זה הזמן שנקרא מוצאי שבת. מוצאי שבת, עניינו, ללוות את השבת ההולכת, השבת היוצאת. הזמן המסוים הזה, מוצאי שבת, זה זמן שהולך מן השבת, ולא אל השבת. כל הימים שפניהם אל השבת, לא יכולים להיות ימים של חורבן. אלה ימים שכל עניינם הוא לבנות את ה"לקראת שבת".

מצות שבת נאמרת יחד עם מצות המשכן

כפי הנראה, המשמעות הזאת יוצאת מכך שתמיד אנו מוצאים שהשבת והמקדש באים יחד. גם בציווי אנו מוצאים זאת וגם בעשיה. בסוף פרשת כי תשא, אחרי כל הציוויים, ואחרי כל החזרה על כל מלאכת המשכן, נאמר בסיום הפרשה "וידבר ה' אל משה לאמר, ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וגו'", ושוב נאמרת חזרה על כל אהל מועד, "את אהל מועד ואת הארון לעדות, וגו', ככל אשר ציויתך יעשו", וההמשך הוא "ויאמר ה' אל משה לאמר, ואתה דבר אל בני ישראל אך את שבתותי תשמורו כי אות היא כיני וכיניכם לדורותיכם וגו', ושמרו בני ישראל את השבת וגו'".

1

להערות והארות וככל ענייני "חשבת דרכי" ניתן לפנות ל 02-6424736

נכתב באישור המשפחה

מדוע קבלת שבת במזמור "לכה דודי" אינה

עוסקת רק בשבת

כאן עלינו להעיר הערה, שעלינו להיות עסוקים בה תדיר, כי זה לא יתכן להתבונן בדברים אלו רק בימים אלה.

נתבונן, כמה שתיקנו לנו חכמינו, אחד מקדושי עליון שחי לפני ארבע מאות חמישים שנה, היבר שיר, שבו כלל ישראל מקבלים שבת, "לכה דודי לקראת כלה פני שבת נקבלה [או נקבילה]", זה המזמור שבו מקבלים שבת ככל תפוצות ישראל.

והנה, במזמור זה ישנם שלשה קטעים שמדברים על שבת, והם, שמור וזכור בדיבור אחד, לקראת שבת לכו ונלכה, כואי בשלום עטרת בעלה, אולם כל יתר הקטעים באמצע, מדברים על דברים אחרים לגמרי. מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפיכה. התנערי מעפר קומי, התעוררי התעוררי כי בא אורך קומי אורי, לא תבושי ולא תכלמי מה תשתוחחי ומה תהמי, ימין ושמאל תפרוצי ואת ה' תעריצי, כל הדברים האלו אינם שייכים לשבת, ולכאורה הדבר תמוה, מדוע אנו מקבלים שבת בצורה כזו, ולא מדברים רק בשבחה של שבת.

כאשר הולכים לקראת שבת ומצפים אליה זה

זמן של ציפיה לישועה

יש כאן לימוד שחכמינו מלמדים אותנו, וממנו יוצאת הערה שעלינו לקחת, ונראה שכדאי לאמצה כהלכה למעשה.

כי הנה, הגמרא מלמדת אותנו שהחורבן צריך היה להיות כמוצאי שבת, היינו, בזמן שהוא מן השבת וחוצה, זמן ההולך מן השבת. הדבר הזה מחייב, שכאשר אנו הולכים לקראת שבת, אנו צריכים לצפות לישועה. הזמן הזה, הוא כדיוק הזמן ההפוך, זה הזמן של קיום ציפיה לישועה. אם מוצאי שבת זה זמן, שעניינו, שמכח הזמן הזה יכול היה להיות חורבן, הרי שצריך להיות, שקבלת שבת תהיה זמן של ציפיה לישועה, להתפלל על הגאולה השלימה. כך צריך להיות. זה מה שתיקנו לנו אותם קדושי עליון, זאת החוכה, כשאנו מקבלים שבת.

והנה, הדין של קבלת שבת, כתוב ברמב"ם היאך היא צריכה להיות הלכה למעשה, וזו לשונו (פ"ל מהלכות שבת) "ארבעה דברים נאמרו בשבת. שנים מן התורה, ושנים מדברי סופרים והן מפורשים על ידי הנביאים. שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים, כבוד ועונג שנאמר וקראת לשבת עונג קדוש ה' מכובד", והרמב"ם ממשיך וכותב איך מתקיימת מצות כבוד שבת "איזה הוא כבוד, זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרהוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב בכוכד ראש מיהל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך".

כך הוא הדין לקבל שבת, צריך לשבת, בכוכד ראש, ולייחל. לייחל, היינו לצפות, כדרך שאמרו ציפית לישועה. לחכות שהדבר יבוא. אנו מחכים לכיאת השבת, כמו שאדם יוצא לקראת המלך, ומחכה לכיאתו.

הרמב"ם מוסיף עוד "וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים כווא ונצא לקראת שבת המלך". השבת שהולכת וכאה, צריך לקבל אותה, לצאת לקראתה ולקבל את פניה. זאת הצורה של קבלת שבת.

שמפרש שם רש"י "אהשבה - כלכי. לדעת זאת - מה היא מדתו של הקב"ה כן הוא עמל בעיני, נראית היתה מדה זאת לי עמל ולא משפט".

אכן, כל זה, "עד אבוא אל מקדשי אל, אבינה לאחריכם", כל הקושיא היא רק עד שהוא בא לבית המקדש, כשהוא מגיע לבית המקדש, הקושיא פשוט נעלמת, שם, במקדש, אבינה לאחריכם. וכפי שהוא ממשיך "אך בחלקות תשית למו, הפלתם למשואות, וגו'". כשאני מגיע למקדש אני מבין, כפי שהוא ממשיך ואומר, ש"ואני בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך".

את אותו הדבר ממש, אנו מוצאים ב"מזמור שיר ליום השבת". אף שם נאמרת הקושיא הגדולה, "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און", "איש בער לא ידע" כמו שנאמר בפרק ע"ג "ואני בער ולא אדע".

יש קושי בדבר הזה, זו קושיא גדולה. אולם מה שפותר את הקושי הזה, ומסלק את הקושיא מעיקרא, אלו הם המקדש והשבת. כך הוא בפרק ע"ג, שם זה מתיישב ב"עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריכם", וכך הוא במזמור שיר ליום השבת. מכח השבת מתבאר ש"טוב להודות לה', ולזמר לשמך עליון". שם אני אומר "להגיד בבקר חסדך, שם אני אומר את "אמונתך כלילות", ושם מתגלה שכל ה"בפרוח רשעים כמו עשב", זה "להשמדם עדי עד". הדבר הזה מתבאר לי מהמקדש ומהשבת.

מה שכתוב כאן, הגמרא מדגישה זאת, כשנחרב הבית, מוצאי שבת היה. זה צריך היה להיות הזמן הזה, מוצאי שבת, רק בזמן הזה זה אפשרי. הרי מדובר פה על החורבן עצמו, והוא לא יכול היה לקרות רק בזמן שהוא מוצאי שבת, זמן שהמהלך שלו הוא בעצם מהלך מהשבת וחוצה. מן השבת, ולא אל השבת.

כשהשבת הולכת ונבנית, הולכת ונוצרת, לא יתכן שהזמן הזה שהולך ויוצר את השבת, יהיה זמן של חורבן הבית, זה בלתי אפשרי. כך, הדבר פשוט אצל רבותינו.

איכה - איכה - זה אובדן המקום

הנה, השבת של ה"מקום" זה המקדש, והמקדש של ה"זמן" זה השבת. הזמן הזה מחייב אותנו באמת להיות מצפים לישועה. הלא אנו צריכים להיות אבלים, על הבית שנחרב, ועל כל מה שעבר עלינו, על כל מה שקרה, על כל מה שאנו אומרים עליו איכה.

איכה, פירוש, שהדבר הזה הוא בלתי אפשרי, זה פירוש המילה איכה. זה דבר שהוא לא יתכן, איך זה יכול להיות. הז"ל אומרים, ואנו אומרים זאת בקינות, שאת האיכה הראשון, כביכול, בורא העולם קונן על אדם הראשון, כאשר אמר לו איכה, פירוש, אתה נמצא בשום מקום, היינו, אתה בלתי אפשרי, כי הלא אין לך דבר שאין לו מקום, המקום, הוא המקיים, הוא המאפשר קיום. כשבורא העולם אומר למישהו איכה, פירוש הדבר, אתה לא נמצא בשום מקום. ומי שלא נמצא בשום מקום הוא בעצם כמצב שסותר את עצמו. זה מצב בלתי אפשרי, זה לא יתכן. איכה.

אנו צריכים להיות טרודים בלתי פוסת ולהבין עד היכן הדברים מגיעים. להבין עד היכן האבלות היא באמת אבלות. הדין שלנו בימים האלה הוא להיות כמי שמתו מוטל לפניו. זאת ההלכה. ובאמת, זה עניינו של הבכי. בכי הוא אבדן מקום, כמו שכתוב בשם הגר"א, בכי הוא מלשון "נבוכים הם בארץ", כאשר איני רואה שום אפשרות איך להמשיך, בכו תבכה כלילה, [וכבר הארכנו בזה גם בעניין הלילה].

פירוש הדברים. הליכה לקראת שבת מחייבת גם את בנין בית המקדש. כשם שהציאה משבת אפשרה את החורבן, ההליכה לקראת שבת, מחייבת את הבנין.

ב"לכה דודי" נמצאים כל הדברים שאנו מצפים להם

ועתה, נחזי אנו, אותו קדוש עליון, אותו חכם, היה כידוע אחד מגדולי חכמי צפת, שכל אחד מהם היה רבן של כל בני הגולה. הוא היה בזמן שחי שם הבית יוסף, האריז"ל, האלשיך, בעל ספר הרדים, וגם החכם הזה. כמזמור זה עלינו להתבונן למה אנו צריכים לצפות, למה אנחנו מחכים, מה הפסדנו עם חורבן הבית.

והנה, הדבר הוא ברור, חורבן הבית הראשון בא יחד עם חורבן מלכות בית דוד. אז קרה הדבר הנורא, שנחרבה והושפלה מלכות בית דוד על ידי נבוכדנצר, באכזריות נוראה. הוא שחט את בניו של צדקיהו, המלך האחרון של בית דוד, לעיניו, ואחר כך סימא את עיניו. כך נחרבה ונגמרה מלכות בית דוד, בהשפלה נוראה.

חז"ל אומרים במדרש (איכה רבה א' נ"א) שיש טענה על צדקיהו, איך הוא נתן שישפילו כל כך את מלכות בית דוד. ואם נאמר וכי מה היה לו לעשות, כתוב על כך שם לשון מבהיל, שהיה לו להטיח ראשו ככותל עד שתצא נפשו, ולא לתת להשפיל כך את מלכות בית דוד. זה החורבן.

עתה נתבונן בדברים, אנו עומדים לקבל פני שבת, ועל כך אנו חוזרים בכל פעם, "לכה דודי לקראת כלה, פני שבת נקבלה", והנה, הדבר הראשון, שמזכירים, אחרי שאומרים "לקראת שבת לכו ונלכה כו'", אנו מבקשים "מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפיכה, רב לך שבת ב הבכא", מדובר פה על המלוכה, על מקדש מלך, על עיר מלוכה, כאשר המקדש נחרב, אז נחרבה המלוכה. ואנו ממשיכים לבקש, "התנערי מעפר קומי, לבשי בגדי תפארתך עמי, על יד בן ישי בית הלחמי", כאן, יש בקשה על חזרת המלוכה עצמה.

"עורי עורי שיר דברי" השיר הוא עניין הנבואה

"התעוררי התעוררי, כי בא אורך קומי אורי, עורי עורי שיר דברי". בחורבן הבית הראשון נגמרה ופסקה הנבואה, פסקה רוח הקודש מישראל, [חוץ מחגי זכריה ומלאכי שנותרו מבית המקדש הראשון, עי' יומא ט' ע"ב] אכן, עדיין היו משתמשים בכת קול, אבל, כמה רב המרחק בין כת קול לנבואה. כאן אנו מבקשים "עורי עורי שיר דברי".

שיר אפשר לומר רק בנבואה, כך כתוב בשם כמה וכמה גדולים. כשירת דבורה כתוב "רוכבי אתונות צחורות יושבי על מדין והולכי על דרך שיחו", מדובר על כלל העם כולם, כל סוגי בני אדם, ועליהם נאמר "שיחו", ובהמשך נאמר "מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות ה' צדקות פרזונו בישראל אז ירדו לשערים עם ה'", אבל שיר, נאמר רק על דבורה הנביאה "עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר", שיר, אפשר לומר רק בנבואה. סתם אדם, שרוצה לומר שיר, יכול רק לומר פרק בתהילים, שיר של יום, וכדומה, איזה שהוא שיר, אבל לחדש שיר, זה דבר שיכול להיות נאמר אך ורק בנבואה.

"התעוררי התעוררי, עורי עורי שיר דברי", מדברים כאן אלינו, אל כלל ישראל, כאן אנו כבר מדברים גם על חזרת הנבואה, גם לזה אנו מצפים.

כל מה שנלקח מאיתנו בחורבן, אנו מבקשים שיחזור. המקדש, המלכות, הנבואה. וכל מה שאנחנו מבקשים שיחזור, זה מכה

העוכדה שאנו מקבלים את השבת, השבת כוללת בתוכה את כל מה שהיה במקדש. כשאנו מקבלים עלינו קדושת שבת, אז, באותה קבלה שאנחנו מקבלים קדושת שבת, כזה, אנו מבקשים, שכל המעלות כולן, יחזרו אלינו, מכה קדושת שבת. השבת, שהיא מקור הברכה, כידוע.

וכך, אנו ממשיכים עם היעודים שהובטחו על ידי הנביאים, "לא תבושי ולא תכלמי", כפי שנאמר בנביא ישעיהו (כ"ט כ"ב) "לא עתה יבוש יעקב, ולא עתה פניו יחורו". וההמשך הוא "כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמיי". אנו מצפים לקיום היעוד של לא תבושי ולא תכלמי.

חז"ל אומרים בפסיקתא רבתי (פרשה א') "א"ר לוי, עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל", ירושלים עתידה להתפשט, זה ההמשך "ימין ושמאל תפרוצי, ואת ה' תעריצי, על יד איש בן פריצי", זו המלכות, מלך, פורץ גדר לעשות לו דרך. על יד איש בן פריצי, ימין ושמאל תפרוצי. אנו מצפים כאן, בקבלת "שבת המלך", לכל מה שנלקח מאיתנו על ידי החורבן.

החורבן, כאמור, היה במוצאי שבת, החורבן התאפשר במוצאי שבת. על מוצאי שבת כתוב בגמרא בכיצה (ט"ז ע"א) "וי, אבדה נפשי". יש איזו אנחה שכתובה בתורה על מוצאי שבת. אדם מאבד את אותה נשמה יתרה שזכינו לה בשבת. אותה תוספת הארה, אותה ברכה כפולה של שבת.

ההליכה לקראת שבת היא הציפיה לישועה שתחזיר לנו את כל מה שאנו מצפים לו

למעשה, כשאנו הולכים לקראת שבת, כך אנו צריכים ללכת. וכשמתבוננים, הרי שזה מה שתיקנו לנו רבותינו. עם הפיוט הזה תיקנו לנו לקבל שבת, והדבר נפוץ בכל תפוצות ישראל, כך מקבלים שבת. מקבלים שבת יחד עם תפילת מקדש מלך עיר מלוכה, התנערי מעפר קומי, התעוררי התעוררי, עורי עורי שיר דברי, הכל, המקדש יחזור, המלכות תחזור, הנבואה תחזור. הכבוד יחזור, כפי שאנו אומרים לא תבושי ולא תכלמי. וכן, ימין ושמאל תפרוצי, ירושלים תתגלה ותתפשט, תתרחב. לזה אנו צריכים לחכות. כך תיקנו לנו לקבל שבת.

כך נראה. זאת ההלכה למעשה, ומן הראוי שאנחנו נקבל על עצמנו לשים לב, שכאשר אנו מקבלים שבת, אנחנו מצפים, מצפים לישועה.

צריך ללכת לקראת שבת שהיא מקור הברכה

שורש הדברים, כיון שהשבת כוללת בתוכה, באמת, את כל הברכות כולן, כלשון מאמר הזהר המובא בסידור "כל ברכאן דלעילא ותתא כיומא שביעאה תליין", השבת נושאת בתוכה את כל הברכות דלעילא ודלתתא, כל הברכות, הכל נמצא בשבת. "לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה", היא מקור הברכה.

ונוסיף להבין. כאשר הרמב"ם מביא להלכה את גדולי החכמים שהיו מקבצים תלמידיהם, ואומרים, בואו ונצא לקראת שבת המלך", וכפי שכתוב בגמרא בשבת (ק"ט ע"א) "בואו ונצא לקראת שבת המלכה", הרי זה מה שאומרים לנו בפיוט "לקראת שבת לכו ונלכה" אנו צריכים ללכת לקראת שבת.

יש כאן גילוי מיוחד, שכשאנו אומרים "לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה", מלמדים אותנו כאן, שמקור לא יכול להיות נייד, המקור לא הולך, מקור, הוא תמיד נמצא במקומו, כמו שכתוב בראשונים.

כתוב במלכים (ב' ד' א') "ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר. עבדך אישי מת וגו' והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים. ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הגידי מה יש לך בבית, ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן. ויאמר לבי שאלו לך כלים מן החוץ מאת כל שכניך כלים ריקים אל תמעיטי. ובאת וסגרת הדלת בעדך ובעד בניך ויצקת על כל הכלים האלה, והמלא תסיעי".

היתה הוראה מיוחדת, שאלישע הורה לה. הוא אמר לה, הביאי הרכה כלים ריקים, וקחי את אותו אסוך שמן וצקי לתוך הכלים, וכל כלי שמילאת קחי אותו משם ובוזה תשתמשי, "והמלא תסיעי", אבל את הכלי שממנו את יוצקת, אותו אסוך שמן שנהיה מקור שממנו שופכים, אל תזיזי, הוא עצמו צריך להישאר במקום. מקור, לא מזיזים. דבר שזו, זה סותר את העובדה שהוא מקור, זה לא יתכן, מקור לא זו.

בארה של מרים – חידוש של מקור המיטלטל

זה סוד תורה שבעל פה

איתא בשבת (ל"ה ע"א) "אמר רב, מעין המיטלטל טהור, וזהו בארה של מרים", וברש"י שם כותב "טהור - מלקבל טומאה, וטובלין בו דלאו ככלי דמי להיות המים הנובעין ממנו כשאובין, ואין לך מעין מיטלטל אלא בארה של מרים".

על בארה של מרים, שהיתה מיטלטלת עם כלל ישראל במדבר, יש צד לומר, שהמעין הזה הוא לא מעיין, אלא זה כמו מים בכלים, כי דבר שמיטלטל זה כלי ולא קרקע, קרקע לא מיטלטלת, אכן כאן כתוב חידוש, שמעין המיטלטל, טהור, אבל, יש רק מעין אחד שהוא מיטלטל, וזהו בארה של מרים.

בארה של מרים, אף על פי שזה מעין המיטלטל, אפילו הכי, יש לו את כל דיני מעיין, היינו, יש לו את כל דיני מקור, היינו, אף על פי שהדבר הזה הוא מיטלטל, ומקור לא מיטלטל, למרות זאת, בארה של מרים, אף על פי שהוא מיטלטל, הוא נקרא מקור.

חז"ל אומרים שלאחר שמרים נפטרה, הבאר חזרה בזכות משה, וכפי שכתוב בתחילת חומש דברים "הואיל משה באר את התורה הזאת", הבאר חזרה בזכות משה.

אין כאן המקום להאריך בדבר, אבל עומק העניין הוא, שבעובדה שבארה של מרים הוא מקור, נמצא השורש לתורה שבעל פה. השורש ל"הואיל משה באר את התורה הזאת", זו הבאר. כאן, כלל ישראל עצמו נהיה מקור לתורה. זה סוד תורה שבעל פה. לכן "מעין המיטלטל טהור, וזהו בארה של מרים". זה מעין אחד ויחידי, שיחד עם זה שהוא מקור, הוא גם מיטלטל, משום שכאן נתגלה כלל ישראל עצמו, כמקור.

פירוש המילים "לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה", הוא, שאנו צריכים ללכת לקראת שבת, וזה דין, זאת לא מליצה. אנו צריכים להביין, השבת היא המקור, לכן אנו חייבים ללכת אליה, אל השבת. אם אנחנו עומדים, אם אנחנו לא הולכים לקראתה, הסר בעצם הדבר. אכן, גם המצפה ומייחל בכבוד ראש, כתוב ברמב"ם, שאף הוא כמי שיוצא לקראת המלך. מצפה, היינו, מתי הוא יראה את פניו. גם בזה יש פעולה של הליכה לקראת.

"לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה". מקור הברכה, הכונה היא, שכל הברכות שנתברכנו בהן, כולן, מקורן בשבת. "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו", כל ברכאן, דלעילא ודלתתא, כולן, מכוחה של השבת.

דין מורא במקדש בחורבנו נלמד משבת

זה הדבר שנשאר לנו. גם היום בחורבנו, אנו חייבים במורא מקדש, וזה נפסק להלכה ברמב"ם, (הלכות בית הבחירה ז' ז'). המקדש חרב בעוונותינו, ואנו חייבים במורא. אסור, הלילה, שנסיר מאיתנו את הדינים של מורא מקדש. וכך, אף היום אסור להכנס למקדש כמנועלים שברגליו, הלילה, [וודאי, שהיום כמובן אסור בכלל להיכנס בטומאה], מדין מורא מקדש.

הגמרא ביבמות לומדת דין זה של מורא מקדש בחורבנו משום שהוקש מורא לשמירת שבת, והכי איתא התם "אין לי אלא בזמן שבת המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מניין, ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם". כשם ששמירת שבת לא תלויה באף דבר, שום שינויים לא יכולים להיות בזה, שום חורבן לא יכול לחול על שבת, כך הוא אף במקדש. מה שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש, גם שם, שום חורבן לא יכול לחול על מה שנקרא קדושת המקדש, וכלשון הרמב"ם (שם פ"ו הט"ז) המבאר מדוע בירושלים ובמקדש קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא "לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה". גם פה כתוב, שמקור המקדש, המקור שהשכינה אינה בטלה, הוא שבת.

זה הדבר היחידי שנשאר בידינו, אכן, אם נתבונן, הרי שמה שנשאר בידינו זה בעצם הכל. השבת נשארה איתנו. אם נכבד, אם נקבל כראוי את השבת, אז אנחנו מתעסקים בציפיה לישועה.

וסיים רבנו זצוק"ל, "זאת ההערה שחשבתי להעיר כאן. מי שיקבל זאת על עצמו, אין לי ספק, מובטח לו שהשבת תאיר לו, השבת מאירה את העינים. "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת", אדם מסתובב עם המון קושיות, עם ראש מלא קושיות, "בפרוח רשעים כמו עשב, ויציצו כל פועלי און". אכן, השבת פותרת את הבעיה. למי שנמצא בשבת הבעיות נפתרות, כמו למי שנמצא במקדש. מי שנכנס למקדש, מבין, הדברים מאירים, הדברים ברורים, וכך אף מי שנמצא בשבת, הדברים נעשים אצלו ברורים.

ה' יעזור לנו, ויראה לנו במהרה, בשוב ה' את שבותנו, את הכל, וישיב לנו, גם את שבתותינו, וגם את מקדשנו.

שיעור זה, שנמסר ביום חמישי לסדר דברים – חזון תשע"ו, הוא השיעור האחרון שמסר רבנו זצוק"ל במסגרת שיעורים אלו שנמשכו עשרות בשנים, ובמוצאי שבת, [אשר רק בו כאמור שייך החורבן], בליל צום החמישי, בעשרה בטבת, ביום אשר בא הפליט לאמר הוכתה העיר, בירח אשר מאד לקינו בו, נלקחה אבן השתיה, [כפי שהבאנו את אשר האריך רבנו לבאר בהסתלקות מרן הגרי"ש זצוק"ל], בהלקח אדוננו מעל ראשו, עדי יקיצו וירננו שוכני עפר, במהרה בימינו, אמן.

אמרות דעת

מהגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א
ראש ישיבת 'יד אהרן'

תשעה באב

'מצמיח קרן ישועה' - הנהגת הייחוד והנהגת המשפט

'הווייה', הדבר הוא קודם במצב של 'העדר' ואינו טוב, וזה גופא גורם את ה'הויה'.

וא"כ רואים כאן בדבריו את הדמיון של הישועה לעניין הצמיחה בשני הנקודות הנ"ל, ראשית זה עניין ההעדר שכשזרע נכנס לאדמה הוא קודם נאבד לגמרי ומאבד את כל הצורה שלו ורק אחרי שהוא מגיע להעדר מוחלט הוא גודל, ושנית שגם בשעה שהוא כבר כן גדל, הוא עדיין אינו גדל בבת אחת אלא לאט לאט שוב אחר שלב.

ב

ונראה לפרש את הדברים שהנה הרמח"ל בדע"ת מעמיד שישנם שתי הנהגות שבהם הקב"ה מנהיג את העולם, הנהגה הידועה והרגילה בעולם היא הנהגת המשפט, שזו הנהגה שאנחנו מכירים ורגילים אליה, לפי הנהגה זו יש משפט והאדם נידון לפי מעשיו, וכך כל העולם כולו ג"כ נידון במשפט "מלך במשפט יעמיד ארץ" אם מקימים את התורה יש ברכה, ואם לא מקימים את התורה יש הסתר פנים, זו הנהגה שאנו רגילים אליה, לכל מעשה שנעשה בעולם יש משפט כמה ברכה כמה הסתר פנים, זו הנהגת המשפט.

אבל בנוסף לזה מבאר הרמח"ל שישנה עוד הנהגה שהקב"ה מנהיג בה את העולם, שהיא נקראת הנהגת הייחוד, דהיינו שהקב"ה ברא את העולם בשביל תכלית מסוימת שבסוף יתגלה יחוד ה' כמש"כ בנביא בזכריה (יד) "ביום הוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הפירוש של המילים 'ייחוד השם' הוא שבהאי עלמא נראה כאילו ישנם שני רשויות ח"ו, שישנה הנהגה של טוב שזו הנהגתו של הקב"ה, ויש כח הסיטרא אחרא כח הרשע, שהוא פועל שלא כפי רצון ה' ונראה כאילו ח"ו מחולקת הנהגה וכאילו יש רשעים שעושים כרצונם נגד רצון ה' ושייך מצב כזה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, וזה נראה כהיפוך של ה' אחד, אבל תכלית הבריאה היא שיתגלה שה' אחד ושמו אחד ואין עוד מלבדו, שאין שתי הנהגות בבריאה והכל בא מה' אחד, מאחדותו יתברך. ולכך אנו אומרים כל יום "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" כדי להכיר ולדעת שזה כך, שה' אחד ואין שתי רשויות הכל בא מהקב"ה, אבל כמבואר בחז"ל כך ברא הקב"ה את העולם שיש הנהגה של רע ויש מקום לטעות, כדי שתהיה בחירה, ולכן נראה באמת שיש שתי הנהגות יש הסתר פנים, ויש מצב של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, אבל

א

בין הברכות שתיקנו חז"ל בשמונה עשרה על חורבן הבית ועל בניינו אנו אומרים כל יום 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קיוינו כל היום ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה'.

ויעויין בסידור הגר"א (באבני אליהו) שמבאר מהו עניין הצמיחה לכאן, וכותב שצמיחה זה כגן הצומח, וכך הישועה תבוא בדרך צמיחה.

והנה אותו מטבע הלשון מופיע גם בברכת מחיה המתים 'מלך ממתים ומחיה ומצמיח ישועה וכו' ברוך מחיה המתים', ובסידור הגר"א שם מבואר שתחיית המתים שייך ג"כ לכח של 'צמיחה' שכמו שכאשר מניחים זרע באדמה הזרע אמנם כלה, אבל אחר שהזרע מתכלה בסוף צומח ממנו עץ. וכמו"כ כאשר מניחים באדמה אדם מת הוא אמנם כלה, אבל בסוף כשמגיע תחיית המתים הוא צומח מחדש וזה ממש כעין הצמיחה של הזרע שלאחר שמתכלה הוא צומח מחדש, ומתבאר א"כ שהיסוד של צמיחה הוא שהדבר מתכלה מאליו אבל מהכיליון הזה צומח בסוף דבר חדש.

ונראה לבאר עניין הצמיחה האמור כאן ע"פ דברי המהר"ל בנצח ישראל (פרק לב) וז"ל, 'שכל הויה שהוא בעולם היא מתהווה מקצת אחר מקצת, כמו שתראה בכל הויות צמחים ובעלי חיים, שמתהווים מקצת אחר מקצת'. כלומר שכל המהות של צמיחה הוא שצמח אינו גדל עם השלמות שלו מתחילה, אלא צומח לאט לאט שלב אחר שלב, ורק לבסוף כשהצמיחה מגיעה אל סיומה הוא בא אל השלמות שלו, ולכך מדברים על הישועה בלשון של 'צמיחה' שהישועה ג"כ אינה יכולה להגיע בב"א, אלא היא דבר שצריך לצמוח, והיא ג"כ מגיעה אט אט ממש כמו דבר שצומח שהוא מגיע שלב אחר שלב, שמתחילה הוא מתכלה לגמרי עד שנראה כאילו הוא כבר אינו קיים כלל אבל מזה נובעת בסוף הצמיחה, וממש כמו תחיית המתים שהאדם כבר לגמרי אינו ובסוף מתוך הכיליון הזה קם וצומח דבר חדש, וזה ענינו של 'מצמיח קרן ישועה'.

עוד ידוע יסודו של המהר"ל מש"כ במקומות רבים 'שההעדר גורם הווייה' כלומר שבכל דבר בעולם בתחילה קודם שתתהווה

ישראל הוא בגלל שעניינה של הגאולה זה להביא את גילוי ייחוד ה' בעולם, רק שצריך את הזמן הנכון לזה.

וידוע שכל תולדות העולם מתחילה ועד סוף זה חלק מהתורה, וכמש"כ הגר"א שכל הבריאה מבראשית ועד לעתיד לבוא, הכל כבר מרומז בפרשת בראשית ובפרשת האזינו, כל קורות העולם מתחברים לדבר אחד, הכל מתוכנן מראש והכל כדי להביא את העולם לתכלית של ייחוד ה', זה הפשט הנהגת הייחוד, איך הקב"ה מנהיג את העולם להביא את העולם לתכלית.

אבל כמו שהתבאר זה לא הנהגה שבאה בבת שבת שבת מלך המשיח ופלאום הכל משתנה, אלא זה כח של צמיחה שפועל לאט לאט, עד שבסוף כל העולם מגיע לאותו התכנית.

החפץ חיים נהג לומר שהסיבה שישנם כ"כ הרבה שינויים בעולם בכ"כ מעט שנים, זה בגלל שמתקרבים ימות המשיח וכל מה שצריך לקרות עוד בעולם כדי לאפשר את ביאתו חייב לקרות, ובזה הוא הסביר אחרי מלחמת העולם הראשונה כיצד קרה שהמפה של כל אירופה השתנתה במלחמה אחת שינויים שפעם היו לוקחים מאות שנים, והיום זה לוקח כ"כ קצת זמן, ואת התופעה הזו אנו רואים היום כל הזמן איך שהדברים קורים במהירות, וכל העולם משתנה במהירות דבר שאף פעם לא היה, וודאי שאנחנו לא יכולים לעמוד על הסודות של מה שקורה בעולם, אבל זה כן צריכים וחייבים לדעת, שכל מה שרואים בעולם הכל כתוב כבר בתורה וכל קורות העולם כבר כתובים בפרשת האזינו, ומה שקורה בכלל ישראל הן הן גופי תורה, והעניינים של איך הגאולה באה אלו ענינים השייכים לנהגת הייחוד, כי כל מה שקשור לגלות וגאולה, זה הכל ענינים של אחדות ה'.

וממילא ברור מה שאומרים, את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, שזה לשון צמיחה כי זה תהליך שצומח לאט לאט עם תכנון, כמו שכל צומח אינו צומח בב"א זה צריך את זמן הצמיחה, כך להביא את העולם לתכלית של אחדות ה' זה לא בב"א, זה בגדר של צמיחה שקורה בשלבים וכל מה שמתחולל בעולם זה חלק משלבי הצמיחה של הגאולה ועלינו לדעת את זה.

ד

עוד עלינו לדעת שלצפות לישועה זה חיוב גמור להלכה, כמבואר ברמב"ם בהל' מלכים, שזה חובה גמורה לצפות לישועה וחובה לצפות שיתגלה כבוד שמים, שיהיה ה' אחד ושמו אחד, ואם מתבוננים היטב במה שמתרחש בעולם היום רואים איך שמתקרבים לזה איך שכל מיני דברים קוראים שלא כפי הטבע הפשוט, וצריך לעורר עי"ז את ה'ציפית לישועה', שכמו שאמרנו זה חיוב גמור לדינא.

נשתדל ונוציא מהיום הזה מתוך האבילות ומאמירת הקינות את ה'ציפית לישועה', נשתדל לראות איך כל מה שקורה בעולם זה חלק מאותה הצמיחה, עד שבסוף יבא היום הזה ונזכה לישועה בקרוב בימינו.

לעת"ל נראה כיצד כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, ונראה בבירור איך ה' אחד ושמו אחד'.

ומכיון שכל תכלית הבריאה זה אותו ה'ייחוד ה'" לכך הקב"ה מנהיג תמיד את העולם באופן שבסוף יבוא מצב שיתברר ויתגלה השם אחד, כלומר שמעבר להנהגה הרגילה של המשפט בעולם יש הנהגה שמסובבת את הדברים בצורה כללית באופן שהכל יוביל בסוף לאחדות ה', זו הנהגת הייחוד.

ובהנהגת הייחוד יכולים להיות דברים שאינם מתאימים בדיוק עם הנהגת המשפט, אף שברמח"ל מבואר שאין סתירה גמורה ותמיד יש קצת משפט מ"מ כן יש זמנים שבהם העולם מתנהל יותר בהנהגת המשפט ויש זמנים שהעולם מתקיים יותר עם הנהגת הייחוד, הכל לפי הדור ולפי המצב, והזמן של עקבתא דמשיחא הוא זמן ששייך לנהגת הייחוד.

אבל יסוד ההבנה בהנהגת הייחוד והאופן בו מתגלה אותו אחדותו יתברך, כיון שבאמת כל הרע שישנו היום בבריאה, הכל מכח זה שכבר כשברא הקב"ה את העולם הוא הניח בבריאה את האפשרות שדברים יכולים להראות רעים, וא"כ גם ההסתר פנים זה חלק ממה שהקב"ה ברא, והיות שבאמת הכל בא מהקב"ה, לכן גם ההנהגה שנתפסת בעולם הזה כרע היא הנהגתו של ה'ית', ולעתיד לבא יתגלה איך שמה שתמיד היה נראה ככח הרע גם זה טוב, שאותו הרע יתכלה מן העולם וזה יהיה צורה שמתגלה כבוד שמים, או שכח הרע בעצמו מתהפך לטוב ואז הרע בעצמו יביא כבוד שמים, ועכ"פ מה שברור הוא שכל הכח של רע מתקיים בעולם ברצון ה' כי בזה גופא מונח שבסוף יהיה ה' אחד ושמו אחד.

וזה מה שכתוב בפסוק בזכריה **"ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה"** שמתוך ש"עלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו" זה עצמו יביא "היתה לה' המלוכה", וא"כ כתוב כאן מפורש שבכח הרע בעצמו (דהיינו עשיו שהוא התגלמות של כח הרע בבריאה) מונח כח הייחוד ג"כ, ולעת"ל יראו איך הכל נברא לכבודו וגם רשע ליום רע.

אבל הצורה שבה הנהגת הייחוד מתגלה בעולם זה כפי שהתבאר שהגילוי הוא במהלך של 'צמיחה' לאט לאט שלב אחר שלב, וכמו שכשלוקחים זרע וזורעים באדמה הוא קודם כל כלה, ואח"כ אותו הכליון ממש הוא מה שמאפשר את הצמיחה, ז"א שבזרע מונח כבר את כח הצמיחה אבל קודם כל צריך את הכיליון שלו ורק אח"כ הוא יכול לצמוח, כך עלינו להבין את המציאות של 'כח הרע' בעולם, שאמנם באמת מתחילה זה נראה לנו כרע, אבל לאט לאט מתגלה לנו ממש כמו דבר שצומח שגם אותו הרע לטב עביד.

ג

והנה כמבואר בפסוקים הכח של מלכות בית דוד הוא להביא ישועה לישראל, וכמו שהרמב"ם מביא שזה חלק ממה שהמשיח יעשה כמו שדוד המלך הושיע את ישראל, אבל הכח הזה להושיע את

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

גלות וגאולה תש"פ

אקמצא ובר קמצא הרוב ירושלים

אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, דההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא, עבד סעודתא, אמר ליה לשמעיה זיל אייתי לי קמצא, אזל אייתי ליה בר קמצא, אתא אשכחיה דהוה יתיב, אמר ליה מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא, קום פוק, אמר ליה הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא, אמר ליה לא, אמר ליה יהיבנא לך דמי כולה סעודתיך, אמר ליה לא, נקטיה בידיה ואוקמיה ואפקיה וכו'.

ובגמ' ביומא דף ט איתא דחורבן הבית היה משום שנאת חנם, וצ"ל דמעשה דבר קמצא הוא אופן מיוחד של שנאת חנם, ולכן הוא סיבת החורבן. והנה יש להעיר איך החליף השליח בין קמצא לבר קמצא, והרי חזקה שליח עושה שליחותו, וגם איך אירע שאהבו ושונאו שניהם נקראו האחד קמצא והשני בר קמצא, וכבר עמד בזה המהרש"א.

עוד הקשה המהרש"א דאפילו אם השליח החליף, מ"מ בר קמצא עצמו הרי ידע שהוא שונא של ההוא גברא, וא"כ היה עליו להבין שההזמנה היא טעות, ולמה הוא בא לסעודה.

וביאר המהרש"א דיש לומר דבר קמצא הוא בנו של קמצא, ולכן סבר בר קמצא דהגם דמצד עצמו הוא שונא של ההוא גברא, אבל סבר דמחמת שאביו הוא אוהבו על כן בא ההוא גברא להשלים עמו ולכן מזמינו לסעודתו.

ונראה להוסיף בזה בדרך דרוש, דבזה שאקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, אינו רק שהוא החטא שבסיבתו נחרב ירושלים, אלא נכלל בזה שעל ידי הנהגתם במעשה זה קבעו אנשי ירושלים בעצמם את גזר דינם, ובמה שנהגו עם בר קמצא פסקו את דין עצמם וקבעו את הנהגת הקב"ה עמהם, וכמו שמצינו הנהגה זו (שמואל ב', י"ב) שהקב"ה שלח את נתן הנביא לדוד המלך לשאול אותו מהו דינו של הגוזל כבשת הרש, וכשאמר דוד שהכבשה ישלם ארבעתים, אמר לו נתן הנביא כי אתה האיש ודוד גזר את דין עצמו, הרי שיש הנהגה כזו אצל הקב"ה שהוא נותן לאדם שבעצמו יפסק את הדין, וכך גם כאן הקב"ה שלח לאנשי ירושלים שהם בהנהגתם בעצמם יפסקו את דינם.

דהנה באמת בדין ודברים שטען ההוא גברא לבר קמצא לא טען עליו שהוא גזלן במה שאוכל ושותה, ולא טען עליו מידי של ממון, אלא טענתו הייתה 'מכדי ההוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא, מאי בעית הכא', היינו דכיון דהוא שונא של בעל הסעודה, על כן אין מקומו בסעודה, כי הסעודה היא להשביע מטובו ועושרו של בעל הסעודה לאוהביו, ובעל דבבא אינו שייך למקום זה, אם הוא שונא שלו אין מקומו בסעודה שהוא עורך, אין לו מקום בביתו, זהו טענת ההוא גברא, ולכן לא הועילה טענת בר קמצא שהוא ישלם דמי מה שאוכל ושותה ודמי הסעודה, כי אין זה ענין של ממונות ותשלומין כלל, אלא היא טענה שלא יתכן שהשונא יקבל מטובו של בעל דבבא.

ויש לומר דבהנהגה זו של אנשי ירושלים ובטענה זו שטען ההוא גברא לבר קמצא בזה נפסק דינם של ישראל, שעל ידי מעשה זה נקבע איך תהיה הנהגת הקב"ה עם ישראל, וביאור הענין, דבית המקדש הוא ביתו של הקב"ה, והקב"ה עושה שם סעודה לאוהביו, כי בבית המקדש מתקיים הענין של תערוך לפני שולחן נגד צוררי, והתמידים והקרבנות תכלית עניינים הוא להשפיע שפע טובה לכלל ישראל ולכלל העולם, וכמו שהגמ' אומרת אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות, והביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות אילן, ונסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ובלחם הפנים הדין הוא שיהיה ערוך לחם פנים לפני תמיד, ולא יהיה הפסק של רגע בעריכת הלחם, וכתוב בזוהר הק' שהקפידא בה היא בשביל שלא יחסר מזון לישראל רגע אחד. ובגמ' בכתובות איתא דהמזבח נקרא כן על שם שהוא מזין, הרי מבואר שמעיקר עניינו של המזבח הוא להביא מזון לישראל. ובתהלים כתוב כטל חרמון היורד על הררי ציון, והרי הטל יורד בחרמון, ואיך כתוב שהוא יורד בהררי ציון, והביאור הוא דכשירד טל בחרמון, הוא רק מכח הברכה שיש בציון, וכמו שכתוב בהמשך הפסוק כי שם צוה ה' את הברכה, הברכה נמצאת בהררי ציון, ומכח הברכה הזו יורד הטל בחרמון, והטל שירד בחרמון הוא מכח ברכת ציון, הרי מבואר דבית המקדש הוא מקור השפעת השפע והטובה וברכה.

ובגמ' בברכות איתא דבית המקדש נקרא שולחן וישראל הם יושבים בשולחנו של הקב"ה, ובחורבן הבית הוא גלו ישראל מעל שולחן אביהם. והנה מי מוזמן וקרוא לשולחנו של מקום, ואוהביו של מקום הם ישראל בני אברהם יצחק ויעקב, הם המה אוהביו של מקום והם הראויים להיות מסבים וסמוכים על שולחנו וניזונים מסעודתו, אמנם כל זה הוא בדורות הראשונים, אבל בדורות האחרונים פסקו מלהיות אוהביו של מקום, הם כבר אינם עושים רצונו של מקום, הם העמידו צלם בהיכל ונסתלקה שכניה מזוית היכל, ואמכן אינם בכלל אוהביו של מקום, וכמו שהנביא אומר ואנוכי נטעתך כולך שורק כולו זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה, וכיון שאינם בכלל אוהביו של מקום,

ממילא מתעוררת עליהם הטענה 'מכדי שהוא גברא בעל דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא', כיון שאתם בעלי דבבא של הקב"ה אין ראוי שתהיו סועדים בשולחנו, ואין לכם מקום בביתו, ואת אותה הטענה שטען ההוא גברא לבר קמצא שייכת על ישראל ובית המקדש. ובזה יבואר איך החליף השליח וקרא לבר קמצא, שבאמת קמצא זה דורות הראשונים, ובר קמצא זה בנו של קמצא היינו שזה דורות האחרונים, וקמצא כבר אינו קיים, ומ"מ הוא הזמין את בר קמצא, כי בכלל ההזמנה לאב נכללת גם הזמנה לכן, כי הבן עומד במקום אביו, ועל כן גם אם קמצא אינו, בנו ממלא מקומו אחריו והוא נכלל בכלל ההזמנה, ועל כן קרא השליח לבר קמצא. אבל האמת היא שבעל הבית הזמין בדוקא את קמצא, אבל את בנו את בר קמצא הוא אינו מזמין כי הוא בעל דבבא שלו.

ובזה קבעו אנשי ירושלים את ההנהגה של הקב"ה עמהם, שבאמת הקב"ה הזמין לסעודתו את דורות הראשונים שהם אוהביו, ודורות האחרונים נמצאים בסעודה מכח הזמנת אביהם, ובזה שקיבלו את טענת 'מכדי בעל דבבא הוא' ולא הועילה זכות אבותיו של קמצא לבנו, הכא נמי יהא הנהגת הקב"ה עמהם, שלא תועיל להם זכות אבותם, וכיון שהם כבר אינם אוהביו של מקום, אלא הם בעלי דבבא אינם יכולים להיות עמו בסעודתו, וזהו הכונה שעל קמצא ובר קמצא חרוב ירושלים, היינו שלפי הנהגתם במעשה דקמצא ובר קמצא נקבע ונפסק איך תהיה ההנהגה עמהם מאת הקב"ה.

מגילת איכה

היום, ומונה שם בתוך הדברים שהרגו כהן ונביא ושפכו דם נקי. הרי דמונה לרציחת כהן, ורציחת נביא לתרתי, וזה נוסף על מה ששפכו דם נקי. וזה כמבואר כאן בכתוב דהיה חומר מיוחד במה שהרגו כהן ונביא. אלא דצריך ביאור איזה חומר יש ברציחת כהן ונביא טפי מהריגת שאר אדם.

ויש לבאר בזה, דאמנם כן מצינו דהריגת נביא חמירא מהריגת שאר אדם, דהנה הרמב"ן (במדבר כ"ב ל"א) כתב דאחר שבלעם שב לארצו היה רק קוסם ולא היה נביא, דאילו היה נביא לא היו הורגים אותו, דהלילה שישלחו יד בנביא השם, עיי"ש. הרי דעל אף שבלעם היה הייב מיתה, מ"מ אם היה נביא לא היו הורגים אותו, הרי דהריגת נביא חמירא טפי משאר הריגה.

וכן גם בהריגת כהן גדול מצינו דיש בו חמירא טפי מרציחת דשאר כל אדם. דהנה הריטב"א (מכות דף י"א ע"ב) כתב, דההורג כהן גדול אינו יוצא מעיר מקלט לעולם, ואפילו במיתה כהן גדול אחר שהיה שם, וזה מגזירת הכתוב, ואפשר שטעם הכתוב מפני שהוא עוון חמור מאד, עכ"ד הריטב"א. הרי דרציחת כהן גדול חמור טפי מרציחת שאר כל אדם, ואשר לכן אין מתכפר לו במיתה כהן גדול כשאר רציחה של כל אדם שמתכפרין בזה.

רוח אפינו משיח ה' זגר, אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים. (ד', כ').

צריך ביאור מהו אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים. והנה בתרגום וברש"י איתא, דהכתוב מיירי על יאשיהו המלך. ולפי זה יש לומר, דהנה ליאשיהו נאמר בנבואה שיאסף אל קברו בשלום ולא תראינה עיניו בחורבן בית המקדש, כמבואר במלכים (מ"ב פרק כ"ב).

מעתה יש לפרש דזהו הכונה אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים, דאע"פ דכבר נגזרה הגזירה על חורבן בית המקדש והגלות, מ"מ הרי כל זמן שיאשיהו חי לא תתקיים הגזירה, וזהו שאמרו ישראל שכל זמן שיאשיהו חי הם בצלו גם הם יחיו בגוים.

קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נוכח פני ה'. (ב', י"ט).

בגמ' בברכות (דף ג' ע"א) איתא, שלוש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי, שנאמר ה' ממרום ישאג ישאג ישאג על נווהו. וכתב שם הרא"ש, דעל כן ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג באותה שעה, ולשפוך תחנונים על חורבן בית המקדש, כמו שנאמר קומי רוני בלילה לראש אשמורות. ובמור סימן א' הוסיף עוד לבאר, דכאלו הזמנים של השתנות המשמרות, הקב"ה נזכר להורבן הבית וגלות ישראל לבין האומות, והתפילה שיתפלל אדם באותה שעה על החורבן והגלות, רצויה וקרובה להתקבל. והנה לא נתבאר מאי טעמא נזכר הקב"ה להורבן הבית וגלות ישראל דוקא בראשי משמרות.

ויש לבאר בזה, דהנה כתיב בישעיה (ס"ב, ו') 'על הומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם, ופירש רש"י דהשומרים הם המלאכים המזכירים את ה', על חורבן ירושלים לבנותה, ואומרים אתה תקום תרחם ציון. הרי מבואר דהמלאכים שומרים ומזכירים לפני ה' את ירושלים לבנותה. והנה ברש"י שם פירש, דשלוש המשמרות של הלילה, היינו משמרות עבודת המלאכים, ששיר שלהם נחלק לשלש חלקים לג' כתות בזה אחר זה.

מעתה י"ל דכיון דהמלאכים הם המה השומרים המזכירים לפני ה' את ירושלים לבנותה, לכן בכל ראשי המשמרות יש הזכרה מהודשת של ירושלים, דבכל משמר יש הזכרה מהודשת על זה.

ובזה יש לבאר גם הטעם דבראש כל משמר הקב"ה יושב ושואג כארי על החורבן, כיון שבכל משמר יש הזכרה מהודשת של חורבן ירושלים, על ידי המלאכים המזכירים את ירושלים.

אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא. (ב', כ').

הנה מבואר מהכתוב דיש חומר מיוחד במה שהרגו כהן ונביא. ובירושלמי (תענית פ"ד) איתא שבע עבירות עברו ישראל באותו

מצוה פד

להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה
שנאמר ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך

מצוה פה

להטפל בהבאת הקרבנות מחוצה לארץ לבית הבחירה
שנאמר רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרריך תישא ובאת
מפי השמועה למדו
שאינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ

שתי המצוות להביא את הקרבנות לבית הבחירה

נצטוונו בשתי מצוות עשה שענינם אחד - להביא ולהקריב את כל הקרבנות שאנו מחויבים בהם בבית הבחירה. פרטי המצוות נתפרשו ברמב"ם - מצוה פ"ד להקריב בבית הבחירה, שנאמר "כי אם במקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך, שם תעלה עולותיך ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך" (דברים יב יד), ובפשטות היא מצוה להקריב רק בעזרה ולא בחוץ, דהמעלה קדשים בחוץ עובר בלאו של שחוטי חוץ שנאמר שם בסמוך "השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", ובמצוה זו נוסף איסור עשה למעלה קדשים בחוץ. מצוה פ"ה נאמרה בפסוק "רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרריך תישא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'" (שם טו), וכוונת המצוה דכל מי שיש לו קרבן מחויב להביאו לבית הבחירה ואע"פ שהוא בחוץ לארץ עליו לטרוח ולהביא את קרבנותיו לארץ ישראל ולהקריבם בעזרה.

דעת הרמב"ן - מצוה אחת

ובדברי הרמב"ם לא נתבאר מה החידוש שצריך להביא את הקרבנות מחוץ לארץ, ומהיכתי תיתי דהחויב נשתנה למי שנמצא בחוץ לארץ. ואכן בהל' מעשה הקרבנות (פ"ח ה"א) הביא הרמב"ם ב' חלקים אלו בחדא מחתא וז"ל "כל הקרבנות כולן בין קרבנות בהמה ועוף בין קרבנות מנחות, מצות עשה להקריבן בבית הבחירה שנאמר... וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה שנתחייב להקריבן מחוצה לארץ לבית הבחירה שנאמר..." וממשיך ומביא את כל הלכות שחוטי חוץ. ונראה מדבריו דהכל ענין אחד. ואף הרמב"ן בסה"מ תמה על הרמב"ם שחילקם לב' מצוות, דמצוה אחת היא להביא את הקרבנות לביהמ"ק והחויב להביא מחו"ל אינו אלא פרט נוסף בהלכות המצוה שיש להביא אף כשנדרש לטרוח ולהביא את הקרבן מחו"ל.

מקור דינו של הרמב"ם והגדרת ספר החינוך במצוה

אכן, הרמב"ם למד את דינו מגמ' מפורשת. דאי' בתמורה (יה). "תשא ובאת מה עביד להו, אפילו ממירעיייהו, ל"א אפילו ממורגייהו, ופירש רש"י דמי שיש לו קרבן מצווה להביאו אפילו אם הבהמה במרעה וללישנא אחרינא אפילו אם הבהמה באמצע דישת התבואה במוריגים. ובחינוך (מצוה תנג) פירש מצוה זו דיש חידוש בחיוב הבאת הקרבן מחוצה לארץ שהזוהרנו עליהן מפני שהטורח בהן מרובה מבקדשי הארץ. ואף בדברי הרמב"ם משמע כן, ממש"כ דהמצוה הנוספת היא לטפל ולהביא קרבנות בהמה, על אף שמצוות הקרבה שייכת גם בקרבן עוף, ובפשטות סיבת הדבר היא מפני שהבאת בהמה היא טירחה גדולה ולכן נתפרש בה חובת הבאה. ויש להבין מדוע הוסיפה תורה ילפותא מיוחדת לחייב הבאת קרבן אף כשהיא כרוכה בטירחה ובהפסד, והלא בכל המצוות אין צורך בתוספת זו אלא פשיטא שיש לקיימם אף כשהם כרוכות בקושי מסוים. ונאמרו גדרים ופרטי דינים ברורים עד כמה צריך להוציא ממונו בשביל קיום מצוה שמחויבים בה, ועד כמה צריך לטרוח ולהשתדל בדבר, ובמה נתייחדה מצות הבאת הקרבנות שנאמרה בה תוספת זו.

אם המצוה להביא את הקרבן או להקריבו

בתורת כהנים (דבורא דנדבא פר' ג יג) מובא דממאי דכתיב "אל פתח אהל

מועד יביאנו" ילפי' שיש לטפל בקרבן ולהביאו לבית המקדש, ולא תימא שהגזבר הוא שיביא את הקרבן אלא הבעלים עצמו מביאו. ומבאר הראב"ד את הרבותא דכיון דקרא מיירי בקרבן נדבה הו"א דאחר שהקדישו ועשאו לקרבן חלה קדושה על הבהמה אולם הבעלים לא נתחייב להביאו אלא הגזבר מעלה את הקרבן לירושלים, קמ"ל דחייב להביא את הקרבן בעצמו.

והדברים צריכים הסבר, דכשם שבנדר מחויב הנודר להקריב כך בנדבה החובה היא ההקרבה, ומה ההו"א לומר דליכא מצות הקרבה בנדבה. אכן, בזה גופא יש להסתפק אם המחויב בקרבן מחויב בהקרבה או בהבאה, ומתחילה היה נראה פשוט דהמצוה היא ההקרבה בין בנדר בין בנדבה בין בחטאת ואשם ובין כל הקרבנות, אך מכמה מקומות נראה דהמצוה היא ההבאה.

ראיות דהחויב הוא ההבאה

שינוי בחולין (כב). דשיעור גודל בני יונה הוא עד תחילת הציהוב, ושיעור תורים הוא אחר תחילת הציהוב, ובתחילת הציהוב פסולים לזה ולזה, שאם אמר הרי עלי בני יונה או הרי עלי תורים אינו יכול להביא מתחילת הציהוב. ומסתפקת הגמ' (שם): באומר הרי עלי עולה מאיזה שארצה - או מן התורים או מן בני היונה, והביא תור ובן יונה שבתחילת הציהוב, אם יצא ידי נדרו. וביאור הספק דאי תחילת הציהוב ספיקא הוא יצא ממ"נ, דאי תחילת הציהוב שיעור גדלות יצא בתור שהביא ואי בתחילת הציהוב עדיין קטנים הם יצא בבן יונה, אך אם תחילת הציהוב הוא שיעור בפני עצמו ובריה אחרת היא, לא יצא ידי חובתו כלל. והק' בתוס' דהרי הכהנים אינם מקריבים את התור ואת בן יונה שהביא היות ואחד מהם ודאי פסול, ומה הועיל בהבאתו. ותירצו בתוס' (בתל' הב') דכיון שהביאן ליד הכהן יצא ידי נדרו מאחר דמ"מ האחד מהן ראוי להקריב. הרי דבעצם ההבאה נתקיים נדרו הגם שלא הוקרב לבסוף.

וכן משמע מלשון רש"י (שם קלט). דכתב דהאומר הרי עלי מחויב להביא לעזרה, ויצא ידי חובה ולא כתב שיש להקריבו. וכן נראה להדיא בספרי (פר' ראה עז) דילפי' ממאי דכתיב "רק קדשיך אשר יהיו לך ונדרריך תישא ובאת אל המקום", דחייב לטפל בקרבן ולהביאו עד שמגיע לבית הבחירה, ולאידך מ"ד עד שיביאם לבאר הגולה חייב באחריותם ומבאר הגולה ואילך אינו חייב באחריותם. הרי דלכו"ע אין החובה להקריב את הקרבן ולהביאו ונחלקו עד היכן הוא מקום ההבאה.

והקשה במשנה למלך (פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ה) דתנן בריש זבחים "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה", הרי שלא די להביא את הקרבן אלא בעינן הקרבה כראוי, ובלא הקרבה לא עלו לבעלים לשם חובה, והאיך כתבו התוס' שיצא ידי חובת נדרו בהבאה לעזרה, ולשיטת התוס' אף אם לא הקריב כלל יצא ידי חובה ותימא.

ולו זו בלבד אלא מצינו מפורש ברש"י (מעילה ט). דמי שנתחייב חטאת של מחוסרי כפרה, דכיון שהביאו לכהן נפטר מאחריותו. והקשה בטורי אבן (מגילה ח). היאך יתכן שיצא ידי חובתו ונתכפר בהבאה, ונטהר

מטומאתו בהבאה בלבד, הא ההקרבה היא החובה וכל שלא הקריב לא יצא ידי חובתו.

הנאת קרבן - חובת גברא בין בנדר בין בנדבה

והיה נראה לומר דהחילוק הוא בין קרבן נדר לקרבן נדבה, והנפק"מ ידועה דהאומר 'הרי עלי' חייב באחריות והאומר 'הרי זו' אין חייב באחריות (מגילה ת.ו.), ונראה מכך דנדר הוא חובת גברא ונדבה אינה חובת גברא אלא הבהמה קדושה ותנו לא. אולם בחוות דעת (קס סק"י) נקט דבוודאי בין בנדר בין בנדבה איכא חובת גברא, ואף כשאומר 'הרי זו' מתחייב להביא קרבן, והנפק"מ בין נדר לנדבה היא דבנדר חלה חובת הבאה עליו וחייב אף באחריות, ובנדבה מתחייב להביא רק קרבן מסוים שיחדו לקרבן. ולא באר טעמו, אך מסברא מוכרח לומר כן, דלא יתכן להביא קרבן בלי חובת גברא, דכל קרבן בא לשם בעלים שמתכפרים בו, ואם אין בעלים אין קרבן. אלא שיש קרבנות שהתורה מחייבת לפי הזמן [רגלים וכיו"ב] או לפי המציאות [חטאת ואשם וכיו"ב] ויש קרבנות שהתורה חידשה שאדם יכול לחייב את עצמו להביא ומעת שנדר או נדב מוטלת עליו החובה להתרצות בקרבן לפני הקב"ה.

וכן משמע מלשון רש"י (מגילה שם) דפירש קרא דכתיב גבי נדר "ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא ד) - "ונרצה לו נדרו, לכשיכתכפר בהן הויה נרצה". הרי דמי שנדר מכניס את עצמו להיות מחויב בריצוי, אלא דאי אמר 'הרי זו' אינו מחויב אלא להביא את אותה הבהמה שנתחייב בה. וכן משמע מהא דאמר רב יצחק בר אבדימי (שם בגמ' ובזבחים ד:) "כיון דאמר 'עלי' כמאן דטעון ליה אכתפיה דמי" ומבואר ברא"ש ובראב"ד (ריש קיני) דהיינו דשויה עליה חובה, ויכול להכניס א"ע להיות מחויב במצוה.

הציווי להביא קרבן לעזרה ומ"מ אין הבעלים מתרצה עד שיקרב קרבנו

בזה נתיישבה קושית המשנה למלך, דמי שנתחייב קרבן מוטל עליו להביאו לעזרה, אך מעבר לכך הוא צריך להתרצות ע"י ההקרבה. כל מה שחייבתו תורה הוא להביא קרבן לעזרה ותנו לא, אך גם אחר שהביא נשאר חטאו עליו עד שיתרצה בפועל ע"י ההקרבה ומי שאינו רוצה להתרצות ע"י הקרבן נשאר מלוכלך בחטא אך אינו מחויב בזה מחובת הקרבן. וזהו מה דפירשו רש"י ותוס' בחולין דמי שהביא קרבנו לעזרה קיים חובתו, דהתורה לא חייבה יותר מההבאה, אלא דמ"מ לא נתרצה עד שיקרב קרבנו. ובוודאי לא היה הו"א לרש"י לומר דבהבאה גרידא נטהר מטומאתו ונתכפר מחטאו אלא דבהבאה קיים חובתו ותנו לא.

הגמ' בגיטין (גג.) מביאה דהכהנים שפיגלו במקדש מזידים חייבין, ופירשו"י דאף כהן שפיגל קרבן נדבה שאין הבעלים חייב באחריותו חייב לשלם מפני ש"קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש". וחזינו דהחייב הוא להביא ולא להקריב, ואילו ההקרבה היא לצורך הריצוי.

כפל המצוות של הנאת קרבנות

ודאתינן להכי, מבואר היטב מה דחילק הרמב"ם מצוה זו לשתים. דמצוה פ"ד היא להביא קרבן, וליכא למימר דהישראל מחויב להקריב קרבן דאין בידו לבוא למקדש ולהקריב בעצמו אלא רק הכהנים הם המקריבים, ובע"כ מה דציוותה תורה הוא להעמיד קרבן לגבוה וזאת חובתו ואילו הכפרה היא תוצאה התלויה ברצונו. ובזה פליגי בספרי להיכן צריך להביא את קרבנו ויחשב שהעמידו להקרבה. ואם פגלו הכהנים יצא חובת הבאה אך עדיין לא נתכפר בכך ואם חפץ באמת להתרצות ולהתכפר לפני הקב"ה יש לו להביא קרבן אחר.

המצוה הנוספת היא דמחויב לטרוח ולהביא אף ממרעיהו ואף

ממורגיהו, וכמו שכתב הרמב"ם שיש לטרוח ולהביאם אף מחו"ל. ויש לבאר לשם מה נצרכה תוספת זו, דהנה אם המצוה היא הקרבת קרבן, הרי היא ככל המצוות שנאמרו בהם שיעורים ברורים עד כמה מחויב אדם לטרוח ולהוציא ממון לקיום המצוה, ואם צריך לשלם יותר מחומש מנכסיו אינו מחויב במצוה. אך אחר דהמצוה היא להעמיד את הקרבן, א"כ אין המצוה תלויה באותם שיעורים, דזה גופא מה שציוותה תורה - שהמחויב בקרבן ידאג לכך שהקרבן יוכל להיקרב במקדש.

וכעין דמצינו במנחת חינוך (מצוה תכה) שהקשה איך נאמרה מצוה ללחום מלחמת מצוה והרי פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, ומלחמה היא סכנה. והעלה דזה גופא נתחדש במצוות מלחמת מצוה, דמחויבים להיכנס לסכנה וללחום ולא שייך לומר בזה דיחוי דפיקו"נ.

אך הרמב"ן דפליג סבר דהיא מצוה אחת, דס"ל דחייב זה הוא פרט מפרטי המצוה לטרוח ולהביא, ואינה מצוה בפ"ע. ומ"מ שיטת הרמב"ם מובנת דיש תוספת מיוחדת בטירחה זו.

הרשב"א - נדר מחייב חלות הקדשה על קרבן מסוים

ואף בקרבן נדבה כן הוא ע"פ דברי החוות דעת, דהוא חובת גברא וצריך לדאוג ולטרוח להביא את הקרבן לעזרה ובזה קיים את חובתו. אכן, מדברי הרשב"א נראה דלא כהחוו"ד. דבאר הרשב"א (שו"ת הרשב"א ח"ב פב) דכל הנידון אם יש ברירה או אין ברירה הוא רק כאשר רוצים שיחול הדבר מיד ע"מ שיתברר לאחר זמן כגון שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה וכיו"ב, אך אם עושה מעשה שיחול לאחר זמן כאשר כבר יתברר הדבר אין בזה חיסרון של ברירה, ובקצוה"ח (סי' סא) דן בזה בארוכה. וכתב ברשב"א שיש להביא ראיה לדבריו דאל"כ לא משכח"ל 'הרי עלי' בקרבנות, דהרי אינו חל על בהמה מסוימת ורק כשייחד בהמה יתברר על מה חל הנדר. ודבריו צ"ב דאמירת 'הרי עלי' מחילה חובת גברא ולא חלה כל קדושה על הבהמה ומה שייכא לברירה. ועכ"פ נראה שלמד דלא כהחוו"ד שחידש דאף כשאומר 'הרי זו' חלה חובת גברא, ולדעת הרשב"א באמירת 'הרי עלי' חלה הקדושה על הבהמה.

וכמו כן בגמ' בנזיר (טו.) נח' ב"ש וב"ה אם יש שאלה בהקדש או לא, ומבואר בגמ' שגם שאלה על אמירת 'הרי עלי' תליא בפלוגתא זו, וכבר העיר רעק"א דאמירת הרי עלי לא שייכא להקדש, אך עכ"פ חזינו דאף אמירת 'הרי עלי' מתייחסת אל הבהמה אותה יקריב וממילא שייכא לנידון אם יש שאלה בהקדש.

ואף ברמב"ן (ריש פר' מטות) שואל איך חל נדרי הקדש באמירת 'הרי עלי' והרי נדרים שייכים רק באיסור חפצא, ומיישב דכיון דחל שיעבוד נכסים ע"י הנדר חשיב איסור חפצא. וא"כ ס"ל לרמב"ן דמה שיביא שייך לנדר ואין זה רק איסור שחל על הגברא.

וצריך לומר דהחוו"ד לא פליג על הרשב"א אל פשיטא דנדר הוא חובת גברא אך מ"מ יש צורך להגדיר את החייב שהתחייב בקרבן שיביא אח"כ, דאל"ה מה מקשר את הקרבן שיביא להנדר שנדר מתחילה. ואת כוונת הרשב"א שההתחייבות היא להביא את הקרבן, וכשמביא את הקרבן בפועל מתגלה שבהבאתו קיים את הנדר. והדברים ארוכים ועמוקים ומקומם במסכת נדרים.

נומצא - יש מצוה על ישראל להעמיד את קרבנותיו ולהביאם למקדש, ומ"מ הריצוי הוא ע"י ההקרבה בפועל. ונוסף דין מיוחד דכיון דהמצוה להביא את הקרבן מחויב לטרוח וזה עצם המצוה - לטרוח אף יותר מחייב טרחה של כל המצוות. להרמב"ם חייב זה נמנה כמצוה בפ"ע ולהרמב"ם הוא פרט בדיני המצוה להביא את הקרבנות.

להערות והארות
ולחצות לרשימת התפוצה במייל:
8542164@gmail.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות
כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמדו במקלות על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב היים סופר שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת ואתחנן

התפלה איננה רק בשביל לבקש מהקב"ה את החסר לנו

ישנה הבנה פשוטה שמרגלת אצל בני אדם, שרגלים לחשוב שהפלה זה 'היכי תמציל', 'דרך' ו'אופן' להשיג את מה שחסר לו. אם חסר לו, הוא מתפלל ומבקש מהקב"ה 'תן לי מה שאני צריך'. זה נכון, כי על כל דבר צריכים להתפלל. אבל התפלה זה לא 'דרך' ו'אמצעי' להשיג את מה שחסר לאדם. זה הפועל היוצא. אבל עיקר הענין של 'תפלה' הוא שהאדם יתקע בתוך לבבו 'אמונה פשוטה', שיש אחד יחיד ומיוחד ית"ש, שהוא עשה הכל, והוא עושה הכל, ומידו הכל ובידו הכל. שיתברר אצל האדם היטב 'כי ה' האלהים אין עוד מלבדו' (דברים ד לה).

והראיה, שהרי לו יצויר אדם שיש לו הכל ולא חסר לו מאומה. וכי הוא פטור מלהתפלל?! כולנו חייבים בתפלה. בין אם יש לנו, ובין אם אין לנו, צריכים להתפלל. כי יסוד התפלה הוא להשריש בתוכינו שהכל מאיתו ית"ש. כיון שכאן בעולם הזה, האדם חושב שהוא 'עושה', הוא המאן דאמר, הוא המכריח, הוא הפועל והוא היוצר' והוא המקבל. כי 'עולם' הוא - כמו שדרשו הדורשים (ע"פ תנחומא פרשת קדושים ס"ח, ע"פ צדיק מאמר קדושת השבת פ"ו, ובס' ישראל קדושים אות י"ט וס"ק י"ח, בעש"ט פר' לך את ג, בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר ד דרוש א, ספר הזכות לתודושי הר"ם פרשת שלח עמוד לה) - לשון 'העלם'. נותנים לאדם את ההרגשה כביכול הוא עושה והוא פועל. ואת המהלך המוטעה הזה התפלה באה להפקיע, יש אחד יחיד ומיוחד הקב"ה ית"ש שהוא העושה את הכל.

וצריכים להתאחז ולחזק בזה. לשתול אצילנו את האמונה הזו שאי אפשר להשיג כלום רק על ידי 'תפלה'. זה החובה המוטלת על כל אחד מאיתנו. זה הלימוד הגדול של הפרשה שלנו. רק על ידי תפלה אפשר להשיג ולקבל.

אי אפשר להשיג בעולם הזה מאומה בלא תפלה

המשגיח מרן בעל האור יחזקאל זצ"ל, היה אומר (קובץ עניינים תשכ"ט עמוד לא), 'בעולם הזה, אי אפשר להשיג מאומה בלי תפלה. גם אדם גדול מאד'. רק על ידי תפלה אפשר לקבל. והוא הביא לזה הרבה ראיות. ראה אחת מאברהם אבינו ע"ה, שהוא שלח את אליעזר שילך וימצא אשה לבנו ליצחק. ואליעזר שאל אותו, 'אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי' (בראשית כד ה), אולי היא לא תרצה לבוא, היה צריך להגיד לו אברהם אבינו ע"ה, 'אל תדאג, יהיה בסדר, אני שהקנתי לקב"ה שמים וארץ (סוטה ד:), שכולם היו עובדי עבודה זרה, ואני ששתלתי אמונה בבריות להאמין בבורא ית"ש, ואני שהתנסיתי בעשר נסיונות שאדם לא התנסה בהם מעולם, ואני שקפצתי לכבשן האש על יחוד קדושת שמו יתברך, מסתמא הזכויות האלה יעמדו לך והאשה תסכים לבוא! אבל התורה אומרת שזה לא מה שענה לו אברהם, אלא ענה לו, שהוא יתפלל על זה! וע' ראב"ע וספרנו בראשית שם, וע"ע רש"י שם ומכתבי האור יחזקאל מכתב סכתב קצ עמוד קפא) וכי אברהם אבינו ע"ה צריך להתפלל, והלא הוא גדוש בזכויות שאין כדוגמתו. אלא כמו שאמרנו, כי בלי תפלה לא יעזור שום דבר.

תפלה צריכה חיזוק תמיד

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר קצת מענייני הפרשה, על דברים הצריכים חיזוק תמיד בכל כוחו (ברכות לב: ורש"י שם), ענין התפלה, דברים ידועים ומפורסמים, אבל העיקר לחזור ולשנון אותם (וכדברי הרמח"ל בהקדמה למסילת ישרים). 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, ה' אלהים אתה החילות להראות את עבדך ואת ידך החזקה, אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך' (דברים ג כג-כד).

'ואתחנן אל ה' בעת ההיא'

הפרשה פותחת בתפלתו של משה רבינו ע"ה, 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא', אומר התרגום 'וצליתי קדם ה'', 'ואתחנן' פירוש הדברים 'התפללתי', ורבותינו דרשו (דברים רבה סוף פרשת ואת הברכה), ואתחנן, בנימטריא תקט"ו, חמש מאות וחמש עשרה, ללמד שמשנה רבינו ע"ה הפציר והתפלל 515 תפלות כדי לזכות להכנס לארץ ישראל.

לחזור ולבקש ולהתפלל

לא פעם ולא פעמיים, לא עשר ולא מאה, אלא חמש מאות וחמש עשרה תפלות! ללמדך, שצריך לחזור ולהתפלל ולבקש. יש בני אדם, נמצאים בצרה וכו', ועל הכל צריכים תפלה, אומרים לו 'תתפלל', אומר לך, 'התפללתי כבר, ולא נענת'. וכי בתפלה אחת כבר תקובל תפלתך? יש דברים שאפילו תפלה אחת כבר מועילה להם, אבל יש דברים שצריכים להתפלל עליהם במשך שנים (כמו שאמרנו במדרש שמואל פרשה ד), לבקש ולחזור ולבקש, עד שהקב"ה יקבל את התפלה. ויותר מזה, מבואר במדרש, שאלמלא שהקב"ה אמר לו למשה רבינו ע"ה 'די, מספיק!', הוא היה ממשיך להתפלל עוד אלף תפלות! כי זה 'סוד התפלה', לחזור ולבקש עוד הפעם ועוד הפעם. כל תפלה מתקבלת. ואמר לי אחד, 'מה טעם יש בתפלה ובבקשה שלי, כל תפלה שאני מתפלל, היא מתקע בתקרה! כך הוא חושב, אמרתי לו, 'תתפלל ברחוב. שם אין שום תקרה, וכך תגיע התפלה שלך עד כסא הכבוד! זה כסובן בדרך 'צחות' בדרך 'דחיה' בעלמא. כי אין תפלה שלא מתקבלת ופועלת).

'תפלה' מלשון 'חיבור' לבורא ית"ש

וכשמדברים על ענין התפלה, צריכים להקדים, מה הפירוש של המילה 'תפלה'? ביארו רבותינו הקדמונים (וע' מגיד תעלומה ברכות ז: שם משמואל פרשת נח דע"ה ע"א) ש'תפלה' זה מלשון 'פתולי' אלהים נפתלת' (בראשית ח ה), מפרש רש"י (שם) 'תחברתי'. הענין של 'תפלה' זה 'התחברות', זה 'קשר' עם הש"ת.

מעלת ישוב ארץ ישראל

ובשבילנו יש כאן מוסר גדול לדעת את מעלת ארץ ישראל. אנתנו גרים כאן בארץ ישראל בלי שום 'תפלה'. ויש בדיק להיפך, יכול להתפלל הקט"ו תפלות בשביל לנוסע לשוויץ. זה מה שהוא מבקש... מעלת מי שנוט כאן בארץ ישראל שכולה קדושה וטהרה, אין לשער. רבותינו (סוף סוטה) הפליגו מאוד במעלה של ישיבת ארץ ישראל.

אפילו משה רבינו ע"ה לא בא אלא בכח התפלה

משה רבינו ע"ה היה יכול לומר, 'רבינו של עולם, אני למדתי תורה את עם ישראל, ארבעים שנה הפקדתי את חיי בעבור כלל ישראל, זכות זו תעמוד לי להכנס לארץ ישראל', הרי זו זכות גדולה עד מאד, מי לנו גדול ממשה רבינו ע"ה (סוטה יג), 'משה זכה וזיכה' ואבות פ"ה ט"ח), ועם כל זה, בשביל להשיג ולקבל משהו, צריך 'תפלה'. ולא תפלה אחת, אלא תקט"ו תפלות. "אמר רבי יוחנן, מכאן אתה למד שאין לבריה כלום אצל בוראו, שהרי משה רבן של כל הנביאים לא בא אלא בלשון תחנונים" (דברים רבה פ"ב ב ס"א).

כח תפלתו של משה רבינו ע"ה

וצריכים לדעת, שהתפלה של משה רבינו ע"ה, זה לא תפלה כמו שלנו, להבדיל. רבותינו במדרש (סוף פרשת ואת הברכה) לימדו אותנו כי התפלה של משה רבינו ע"ה הייתה כמו 'חרב' בוקעת וחוחכת, עד שהקב"ה אמר לו 'דל', והפסיק מלהתפלל. כי יש 'חשבונות שמים', יש 'זיורה' ושבועה, ולכן אי אפשר שיכנס לארץ ישראל.

התפלה היא מטה עוז ביד כל אדם

הכח של התפלה הוא כח עצום. וצריך לדעת את הכח שיש לנו, ולא להזניח את הנשק העצום הזה. לשון החזו"א באגרותיו (ה"א ס"ב): "התפלה היא מטה עוז ביד כל אדם". זה הנשק של כל אחד ואחד. לכל אחד יש לו את האפשרות הזאת לעמוד ולשטות תפלה לפני הבורא: 'רחום וחנון עזר לי!'. כמה שיקבש ויפציר - יקבל. "כל המרבה בתפלה" הרי זה "נענה", כך לשון הירושלמי (תענית פ"ד ה"א). [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בספר יחי יוסף (ס"ו ו) ע"ש].

'בכל קוראינו אליו

ובהמשך הפרשה, אומר הפסוק: 'כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, כה' אלהינו, בכל קוראינו אליו (דברים ד ז). ומפרש בתרגום אונקלוס (נפלא עד מאד), 'ארי מאן עם רב', מי הוא עם גדול, 'דיליה אלה קריב ליה', שיש לו אלוה שהוא קרוב אליו 'לקבלא צלותיה בעידן עקתיה', לקבל תפלותיו בזמן צרה חלילה, 'כה' אלהנא', כמו ה' אלהינו, "בכל עידן דאנחנא מצלן קדמוהי", בכל זמן שאנחנו עומדים ומתפללים, שומעים ומקבלים בשמים.

הקב"ה שמח שדוחקים ומתפללים אליו

הרשב"ם בביאורו על התורה, אין דרכו (כלל) לפרש את המקראות על פי 'מדרשים', אלא תמיד הוא מפרש על דרך הפשוט (כידוע, זה העיקר אצלו בפירושו), אבל כאן (דברים ז יא) הוא לא יכל להתאפק מלהעתיק דברי המדרש על הפסוק הזה. "בשוחר טוב פרשת למנצח בנגינות ומזמור ד), אמר רבי זעירי, אדם יש לו בן בית", אדם שיש אצלו יהודי שתמיד רגיל לבקר אצלו, וכל פעם נכנס אצלו, וכשהוא נכנס הוא לא נכנס רק כדי להגיד 'שלום', אלא שהיה שיש בה הטבה, יושב ומשתחה, שביאו לו לאכול ולשתות וכו', "פעם ראשונה", שיש לקראתו, אורח בא לביתו, "נכנס אצלו ומושיבו על המיטה", מכניס אותו לסלון שלו, ומושיב אותו על מיטה מרופדת וכו', נוהג לו את המקום הכי טוב בביתו.

אבל אם נכנס אצלו עוד הפעם, בפעם "שנייה" דופק אצלו, נכנס אומר לו: 'אתמול היה אירוח מצויין, באתי גם היום.. בעל הבית כבר לא יביא אותו למיטה', למקום הטוב בביתו, אלא מושיב אותו "על הכסא", דרגה אחת פחות. בפעם ה"שלישית" שהוא מגיע אליו, כבר רואים את התחושה של בעל הבית על פניו, מושיב אותו "על הספסל", ספסל מעץ פשוט, אפילו לא 'כסא'. ואם למחרת בא אצלו עוד הפעם, "רביעית", דופק ורוצה להכנס לביתו, מבקש שעוד הפעם יפרנסו ויאכילו וישקו אותו.. "אומר כמה פלוני דוחק עלי ומטריחני".

נודניק כל יום בא.. כבר לא יכול לסבול אותו. כמה פעמים אפשר? (וכן דרך בני אדם). (בפעם הבאה כשבעל הבית רק רואה אותו כשהוא מתקרב ובא, הוא מכין תשובה. ברגע שהוא דופק בבלת, אומר לו 'אין כאן אף אחד בבית, חלף מכאן..'). "אבל הקב"ה, ית"ש, "כל ישראל דוחקין אותו בתפלה, והוא שומע ושמה". ההיפך מדרך בני אדם. אצל הקב"ה זה לא לטורח הבקשה החוזרת ונשנית. אדרבא, "שומע ושמה" (וע"ע בדברי רבינו שליט"א בס' יחי יוסף דפ"ג ע"א). "לכך נאמר, מי כה' אלהינו,

בכל קראינו אליו". ואחרי שיש לו כזו הבטחה שהקב"ה ית"ש 'שומע ושמה', התפקיד המוטל עלינו לנצל את זה. לעמוד ולבקש ולהתחנן. זה 'מטה עוז'.

'מבעה' זה האדם

במשנה בתחילת מסכת בבא קמא, 'ארבעה אבות נזיקין, השור והבור והמבעה וההבער', ובגמרא (ג) נחלקו אמוראים מה פירוש המילה והמושג 'מבעה', רב אומר 'מבעה' זה 'האדם', שנאמר בישעיהו (כא יב) 'אם תבעיון בעיני', דהיינו אם תבקשו, וזה 'אדם' שהוא 'מבקש'. זה כוונת המשנה 'המבעה', דהיינו 'אדם המזיק', שחייב לשלם על הנזק שהזיק. 'אדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד, בין ער בין ישן' (בב"ב טו), חייב לשלם על הנזק שנגרם ממנו. ושמואל מפרש 'מבעה' זה 'השן'. שואלים, לפי רב שהוא מפרש את המשנה 'מבעה' זה 'אדם', מדוע התנא היה צריך לדבר בלשון חידות, 'מבעה' וצריך לחקור ולדרוש מה זה 'מבעה', אריכות בגמרא, ואומרים לך 'מבעה' זה אדם שהזיק, שיש ראייה מפסוק בישעיהו וכו', מפני מה כל האריכות והסרבול הזה, היה לו לתנא לנקוט לשון קצרה וברורה 'אדם'. 'ארבעה אבות נזיקין השור והבור והאדם וההבער'.

מהותו של האדם הוא להיות 'מבקש' מבוראו

אלא - ביארו המפרשים (ראה מכתב מאליוה"ג עמוד סח) - שהתנא נקט את השם האמיתי של האדם, המציאות האמתית של האדם, 'מבעה', שפירושו 'מבקש', כי זה השם של 'המהות' וה'מציאות' של האדם, להיות מבקש ה'. לבקש מהש"ת. 'בכל קוראינו אליו'. נמצא שהתנא לא נקט לשון 'חידות', אדרבא הוא בחר בשם המפורש והמדוקדק של המהות של האדם. מבקש ה'. לחזור ולבקש עוד הפעם ועוד הפעם.

ואני איש תפלה

דוד המלך ע"ה אומר 'ואני תפלה' (תהלים קט ד), מה הכוונה 'ואני תפלה', מבאר רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג את קמו ואת קעו), 'ואני תפלה פירושו 'ואני איש תפלה', (זה לא שדוד המלך ע"ה חשב עצמו שהוא 'סידור'). אלא הכוונה 'ואני איש תפלה', שהוא מחובר לבוראו על ידי התפלה (וראה עוד מגיד דבריו ליעקב חלק כ פרשת פקודי תשע"ט עמוד טו, ועוד שם חלק מ פרשת מסעי תשע"ט עמוד ט). כל מה שדוד המלך השיג רק על ידי 'תפלה'.

הניסים והנפלאות שעשה אלישע

בספר מלכים ב' (פרק ב והלאה) הכתובים מבארים בהרחבה ובהפלגה את 'כל הגדולות אשר עשה אלישע' (מלכים ב ח ד), פרקים שלמים, פרק אחר פרק, לתאר את הפלאות וה'ניסים' וה'נפלאות' שעשה אלישע הנביא, תלמידו של אליהו הנביא זכור לטוב, אומרת הגמרא (מגילה כז). איך הוא עשה את כל הפלאות הללו, איך הוא החיה את הבן של השונמית, "ואלישע דעבד - ברחמי הוא דעבד", הכל בא לו על ידי התפלה. [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ג (פרשת תולדות תשע"ט, עמוד ח והלאה). ע"ש].

שני סוגי תפלות

ובתפלה יש שני סוגים ומהלכים. יש מהלך של התפלה שקבעו ותיקנו לנו רבותינו, 'תפלת שמונה עשרה' שלוש פעמים בכל יום, ויש תפלות פרטיות שהאדם צריך להוסיף מדלילה, לעמוד ולהתחנן ולבקש. הפסוק אומר, אצל יעקב אבינו ע"ה, על 'שכב', 'אשר לקחתי בחרבי ובקשתי' (בראשית מח כב), ומפרש התרגום אונקלוס, מה הכוונה 'בחרבי ובקשתי', "בצלתי ובבעות", בתפלה ובבקשה.

תפלה בציבור פעולתה נמשלת ל'חרב'

ולכאורה שניהם לשון 'תפלה', זה אותו דבר, מדוע מפרש שתי לשונות 'בצלתי ובבעות'. וביארו בזה המפרשים - המושך חכמה של בעל האור שמה' (בראשית שם) ועוד (הצ"ב בהרחב דבר בראשית שם, ובמרומי שדה תענית יב. וכו' בחידושי הגר"ז ס"ע ט) - שבמהלך של 'תפלה' יש שני פרקים ושני מהלכים. הדבר הראשון, זה 'תפלת שמונה עשרה' שתיקנו לנו רבותינו, תפלה בציבור, זה בחינה של 'חרב', כי היא פועלת בצורה של 'חרב', זה חותך בוקע ועולה. כשאדם בא ומתפלל

בציבור, נפעל כל מה שצריך לפעול, אפילו אם ח"ו לא כיון כדבעי, עם כל זה הרי התפלה שלו מצטרפת עם הציבור, כיון שזה תפלה שתקנו רבותינו, וזו תפלה בציבור, וזה פועל את הפעולה שלו.²

תפלה פרטית של כל אדם

אבל יש את החלק השני של התפלה, והוא התפלה הפרטית, מה שהאדם מתפלל מדלילה, משלו ובלשונו, לפי צחות לשונו ודיבוריו, לא משנה באיזה שפה, רק שיהיה מעומקא דליבא. וזה עיקר העיקרים, שלא ישכח האדם את החלק של התפלה הזו, להיות קשור עם ה' יתברך ולהתפלל אליו.

והתפלה הזו היא דומה לקשת, שהרי המהלך של הקשת הוא, שכל כמה שאתה מותח יותר את המיתר, החץ עף יותר למרחוק. אם אדם לא מושך חזק את המיתר, החץ נופל מיד, ואחרי שני מטר או אפילו פחות. אבל אם מותח את המיתר בכל כוחו, החץ יכול לעוף למרחק גדול מאד. זה הענין של תפלה פרטית, במהלך של קשת, התפלה מתקבלת ככל שיותר ימתח את המיתר, כמה שיניח יותר לב בתפלתו, כמה שזה יהיה בוקע ויוצא מעומקא דלבא, כך תתקבל ותפעל תפלתו יותר.

תפלה היא עבודת הלב

כל תפלה פועלת. אבל העיקר תלוי בלב. איזו היא עבודה שבלב, הרי אומר זו תפלה (תענית ב.), תפלה זה עבודת הלב, זה לא עבודת הפה, שהאדם בא 'מדבר' לפני ה', אלא העיקר זה הלב, שהלב יהיה מונח בתפלה. שיהיה פיו ולבו שווין. זה עיקר העיקרים.

ארבעה תנאים הנצרכים לקבלת התפלה

ורבינו חיים בן עטר זצ"ל, האור החיים הקדוש כאן בפרשה (ג' כג), מלמד אותנו ארבעה תנאים הנצרכים לקבלת התפלה. אם אדם רוצה שתפלתו תתקבל ותשמע באהבה וברצון, צריכים לזה "ארבעה תנאים הצריכים לקבלת תפלה". וכולם הרמזים בפסוק 'זאתה תנחם את ה' בעת ההיא לאמר'.

תנאי ראשון - תפלה בתחנונים

התנאי הראשון, "אחד, שיתפלל כעני הדופק על הפתח, כדרך אומר התחנונים ידבר רש" (משלי י"ח כג), שהתפלה תהיה בדרך תחנון (שלהן ערוך א"ה סי' צ"ח ס"ג), תחנונים ידבר רש', כמו רש', עני אביון, שאין לו מאומה, והוא בא לבקש שיעזרו לו, הרי שהוא מדבר בלב שבור ונדכא, בתחנונים ממש, מבקש שיעזרו לו, כך צריכה להיות התפלה של כל אחד ואחד מאיתנו. בדרך תחנונים, לא בדרך קבע, שהאדם מתרגל להתפלל בלי שיהיה זה בתחנונים.

המשנה ברורה (סי' צ"ח ביאור הלכה סעיף ג' ד"ה יתפלל, ומש"ב שם סק"ט) והבן איש חי בספרו עוד יוסף חי (פרשת משפטים את א), מפלפלים הרבה אם אדם שמתפלל בדרך קבע ולא בדרך תחנונים, האם הוא יוצא ידי חובת תפלה או לא. יש דעות בפוסקים שאומרים שלא יצא ידי חובה בתפלה כזו, כי חסר לו ההרגשה והידיעה הזו שבתחנונים ידבר רש', ונמצא שהתפלה שלו חסרה חלילה, ולא יוצא בה ידי חובה (וראה מה שהאריך בזה רבינו שליט"א בס' שם בצלאל סי' ז).

מעלת תפלה בציבור שמצטרפת גם התפלה שהייתה בלא כוונה

מובא בספר הזוהר הקדוש (ח"ב דר"מ ע"א, וע"ע ח"ס חגיגה יג), שמכל התפלות שכלל ישראל מתפללים, נעשה (בבבלי) 'כתר' לה' יתברך. מלאכי השרת אוספים את כל התפלות כולם, ועושים מזה 'כתר' לבורא יתברך.

ותלמידו של הגאון מוילנא ע"ה (ראש הגבעה דף ה' ע"א), ביאר לפי זה, שאם אדם מתפלל תפלה בציבור, אפילו אם חלילה באותו יום לא כיון כמו שצריך, היה הוא 'טרוד' ועיין וכו', והתפלה הייתה בלי כוונה, עם כל זה יש מעלה ורווח גדול בתפלתו. כיון שמי שראה פעם 'כתר' של מלך, יודע שב'כתר' יש בו הרבה 'חורים' שעושים בו, וזה עצמו מוסף 'נוי' יופי' לכתר, וממילא מי שהתפלה שלו הייתה שלא בכוונה, לוקחים את התפלה שלו שלא הייתה כל כך בכוונה, ואותה שמים בתור 'חור' ב'כתר', וביחד עם שאר התפלות זה מצטרף לנוי של הכתר. אבל כל זה כאשר מתפלל בציבור, אבל כאשר מתפלל לבדו, נמצא שיש רק 'חור' בלבד.

תנאי שני - לבקש ממקור הרחמים

התנאי השני, עוד תנאי נחוץ לקבלת התפלה, "שיבקש ממקור הרחמים".

תנאי שלישי - תפלה בזמן 'עת רצון'

התנאי השלישי, "זמן התפלה", כדרך אומרנו ואני תפלתי לך ה' עת רצון (והלים ס' יד), ישנם זמנים שהם 'עת רצון' והם מסוגלים לקבלת התפלה, שהתפלה בזמנים אלו יותר מתקבלת ויותר נשמעת. הרבה זמנים יש של 'עת רצון', בזהר הקדוש (ח"ב דקע"ג ע"ב, ח"ג דמ"ט ע"א) אמרו שאחרי חצות לילה הוא זמן של 'עת רצון'. [ועיין יבמות ע"ב א' ורש"י שם, ובספר הצדיק רבי זוגלד מסלאנט וה' ק"א] כתב "להתפלל להשי"ת על הכל וכו', ובפרט אחר חצות לילה הוא מסוגל מאד להיות נענה" ע"ש]. בזמן חצות לילה זה 'עת רצון' (וזה"ק ח"ג דמ"ה ע"א דף ר"ד ע"א), ולכן אדם שער בשעה הזו, יתפלל ויבקש, הקב"ה שומע יותר. גם בשעת 'אשמורת הבוקר' זה זמן של 'עת רצון', וכך גם בשעת 'פתיחת ההיכל' (וזה"ק פרשת ויקהל דף ר"ו ע"א, וע"ע בס' ארץ החיים מע' ש אות תית), ויש עוד הרבה זמנים כאלה, שבהם התפלה מסוגלת להתקבל יותר. (וכבר נתחבר מאמר "עת רצון" מהרב ריא"ז מרגליות ז"ל ונדפס בסוף ספר תומר דבורה (הוצאת אשכול) ושם פירט כל הזמנים שהם עת רצון, קרוב לעשרים זמנים, ע"ב].

תנאי רביעי - תפלה מבוררת

התנאי הרביעי, צריך "שתהיה תפלתו מפורשת, ולא תהיה סובלת פירוש בלתי הנון", כשאדם מתפלל צריך שהתפלה תהיה מדוקדקת ומבוארת היטב, שלא יהיה אפשר לבאר אותה באופן אחר, שלשונו בתפלתו לא תסבול משמעות אחרת. "וכמעשה שהובא במדרש בהוא גוי וישראל וכו', וילדה בהמתו שלו גוי, ואנס ישראל להרכיבו על כתפיו וכו'", המעשה הידוע שהובא במדרש אסתר רבה (פר' ז' ס' כד), על אותו אחד שהיה מהלך בדרך, ובחצי הדרך נעשה עי"ף, אמר 'ריבוננו של עולם, תעזר לי, קשה לי ללכת כך, כבר לא יכול ללכת רגלי, אני צריך חמור', והנה עבר שם גוי, וה'אתוך שלו ילדה, שאל את אותו יהודי: 'להיכן אתה הולך?', אמר לו, 'אני הולך לעיר פלוגית, אמר לו הגוי, 'גם אני הולך לעיר זו, בא תרים את החמור שנוגד לי עכשיו, את העייר הזה, על הכתף שלך'. אמר היהודי, 'התפללתי על חמור, וקיבלתי חמור, אבל לא התפללתי מי ירכב על מי, ונמצא לבסוף שהוא רוכב עלי...'. כי גם אם התפלה נתקבלה, ישנם מקטרגים בשמים שמבארים את התפלה אחרת, איך שהם רוצים..

תפלת יעקב הצילני נא מיד אחי מיד עשו

כך מצינו גם אצל יעקב אבינו ע"ה שהתפלל, 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו' (בראשית לב יב), שואלים רבותינו בספר הזוהר הקדוש (ח"א דקס"ט ע"א), מפני מה האריכות דברים הזו, וכי לא היה מספיק ליעקב אבינו להתפלל 'הצילני נא' והקב"ה יציל אותו, אלא, אם היה יעקב מבקש 'הצילני נא' סתמא, היה הקב"ה מציל אותו מ'דוברים' ואריות' נחשים ועקרבים' ושאר 'מזיקים', לכך הוצרך לפרש ולבקש 'מיד אחי', ומפני מה היה צריך להוסיף גם 'מיד עשו', הרי מספיק 'מיד אחי', אלא, לפעמים התואר 'אחי' זה לאו דוקא על 'אחי' שנוגד גם הוא מבטן אמו, אלא גם 'דוד' נקרא 'אחי', וגם חבר טוב נקרא 'אחי', והיה הקב"ה מציל אותו מאחים' כאלה, לפיכך היה צריך להדגיש 'מיד עשו'. ומפני מה לא היה מספיק שיתפלל שיצילי אותו הקב"ה מעשו' בלבד, 'הצילני נא מעשו', אלא, שהיה ניתן לפרש על 'עשו' אחר, וכי רק 'עשו' אחד איכא בשוקא?! כך אומרים רבותינו בזהר הקדוש (שם). לכן צריך תפלה מפורשת ומדוקדקת היטב הדק. שעל ידי זה לא יכולים המקטרגים לעמוד בשמים וללמוד פשטים' בתפלה שלו, שהכוונה שלו כך או כך, כי התפלה שלו כבר מפורשת היטב. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בספר הדר יעקב ח"ו סי' טו. ע"ש]. וזה לימוד מוסר בשבילנו, שאדם מתפלל, צריך לדעת איך להתפלל.

ביאור האור החיים הקדוש לכל התנאים הללו בפסוק 'זאתה תנחם את ה' בעת ההיא לאמר'

ואת כל זה את כל זה מלמדת אותנו התורה משה רבינו ע"ה איך הוא עצמו

צועקת, על הקוזקים? הרי הלב שלהם הוא לב אבן, לא יעזור לך כלום. העצה היחידה שיש לך, תעשי מה שהם עושים, הם חוטפים לך - תחטפי גם אתו. כך זה גם עם היצר הרע. אם הוא חטף לך 'ברכה' בתפלה - תחטוף כנגדו את הברכה השניה, וכן הלאה. לא לוותר על כלום. אפילו אם נזכר בעושה שלום, לכל הפחות יכיוון גם שם. כי לכל דבר יש 'חשבון' ויש בזה 'רווח' גדול. ואסור לוותר ולהפקיד שום דבר! במקום שנזכרת, ממנו תחיל לכוין ככל יכולתך.

תפלה אחת בכוונה מעלה כל התפלות שהיו ללא כוונה

לימדו אותנו הקדמונים (שערי אורה שער ב, הובא בהגות חכמת מנוח ברכות ה: וע"ע יערות דבש ח"א דרוש ד) יסוד גדול - וגם רבינו הפלא יועץ (ערך כוונה) אומר את זה - שמחסידי ה' יתברך, שאם יש תפלה אחת הגונה, היא מעלה את כל התפלות הלא הגונות. אם אדם מתפלל כמו שצריך תפלה אחת, ממילא היא בוקעת ועולה ומגעת עד כסא הכבוד, ומיגו דזכי לנפשיה, זכי נמי לחבריה, נכנסים יחד איתה גם שאר התפלות שלא היו בכוונה כל כך.

צירוף מכמה תפלות עד שעולה לתפלה אחת שלמה בכוונה מועיל לכל התפלות

מביא הפלא יועץ (ערך כוונה) מדברי הקדמונים, שאפילו אם לא היה לו תפלה אחת בכוונה, אלא ברכה אחת בלבד, כיון בתפלה אחת בברכה 'אתה חונן לאדם דעת', ובתפלה אחרת כיון בברכה 'שומע תפלה' וכו', עד שבסך הכל נעשה מכל הצירוף של כל הברכות של כל התפלות תפלה אחת הגונה מרישא ועד סיפא, היא כבר מתקנת ומכניסה יחד איתה את כל התפלות כולם. ומכאן ילמד האדם שלא לזלזל, כל מה שיכול לכוין, יכוין. שישתדל בדבר הזה. [ובספר אמרי פינחס השלם (פרשת חיי שרה אות ל"ג ד"ז ע"ב) כתב שאפילו בתיבה אחת שאומר בכוונה יכול להעלות כל התפלות הריקות, ולפעמים תפלותיו יעלו על ידי אדם אחר, ע"ש. ורבינו הגדול זצ"ל בספר חתם סופר על התורה (פרשת שופטים דפ"ו ס"ב) כתב: "כתבו הספרים כשאדם מתפלל תפלה אחת בכוונה שלימה, אזי מתקבצין כל התפלות שלו שנדחו לחוץ, ועולים למעלה עם התפלה הראי, ולא עוד אלא אפילו צדיק אחד שמתפלל פעם אחת בכוונה רצויה, אזי כל התפלות שלו ושל כל העולם שנדחו, כולם עולים עמו" עכ"ל].

הזכות להתפלל לפני בורא עולם

צריך להכיר במעלה של הזכות לעמוד לפני מלך המלכים הקב"ה. לא להרגיש הרגשה של 'עול'. אדרבא, הריפך. הזכרתי המעשה על בעל התניא, שהיה מאריך בתפלה כשעה, והיה אומר שהוא עדיין מקצר [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ה (פרשת וישלח תשע"ט, עמוד טו בהערה), ועוד שם חלק כב (פרשת צו תשע"ט, עמוד ח הערה ד), ע"ש]. אצלינו אם ח"ו הש"ץ יאריך 'דקה אחת' יותר מדאי כבר יתלו אותו. וכי הוא לא יודע את ההלכה הידועה 'טורח ציבור', וידפקו על השלחן ויעשו 'קולות' כדי שידרזו.. צריכים לכוין ולהתבונן בתפלה כמה שאנחנו אומרים ומבקשים. הרי כל התפלה כולה בקשת טובות לאדם, מרישא ועד סיפא. תחשוב מה אתה מוציא משפתך. כל זה בתפלות שתיקנו לנו רבותינו, התפלה ב'ציבור'.

טענת היצר' לאדם שאינו רואי לבקש מהבורא ית"ש

אבל בתפלות הפרטיות של האדם, בהם יש יצר הרע מסוג אחר, אומר לו, 'איך אני יכול לעמוד ולבקש מלפני הקב"ה, הרי רק אתמול כך וכך עשיתי..', ופתאום הוא נעשה בעל זכירה עצומה, זוכר את כל החטאים מיום עומדו על דעתו, (מיום שהיה בחדר ולקח מתחבר שלו 'מחיד' ומחוק ולא החזיר לו...), ועונן 'היאך אני יכול לעמוד ולהתפלל ולבקש מהקב"ה שיתן לי ויעזור לי וישוע אותי? הרי אני מלא חטאים ופשעים מכך רגל ועד ראש! לא יתכן שאני יבוא לבקש מהקב"ה. קודם כל אני צריך להיות צדיק, ובעזרת ה' כשאני זוכה להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, אני אעמוד בתפלה ואבקש מהקב"ה מה שאני צריך. במצב שלי היום זה לא מתאים..! להוי ידוע, זה מחשבת היצר'.

מחשבות כאלו לא באות לאדם בשעת 'אכילה'..

מספרים סיפור נפלא על צדיק אחד, קוראים לו רבי מנחם מענדל מבאר זצ"ל (מתלמידי הבעל שם טוב הק"י), שהוא סיפר מעשה שהיה איתו (הובא בס' שבחי הבעש"ט אות קטו), שיום אחד בשעת התפלה, בעודו באמצע התפלה, חלפה לו המחשבה הזו בראש, בדיוק את ההרגשה הזו שהזכרנו, 'מי אני ומה אני שאעמוד לפני בוראי ית"ש, ואבקש ממנו תן לי ותן לי, והרי אני באמת מלא בעוונות ובחטאים מכך רגל ועד ראש, לאין מספר ולאין תכלית, והמחשבה הזו כל כך העיקה והפריעה לו, עד שנעצר בתפלתו, לא היה יכול להמשיך, 'איך אני יכול לבקש מהקב"ה, תן לי חכמה בינה דעת, ותן לי רפואה, ותן לי ברכה, ותן לי פרנסה, ואני לא נוהג כראוי, ואחרי כמה רגעים כשהתבונן במחשבה הזו, המשיך בתפלתו, אמר, 'חשבתי מחשבה שגויה, למה מחשבות כאלה אף פעם לא באו לי בשעת האכילה? אדם יושב ואוכל, לפניו מונחת צלחת, למה בשעה זו הוא לעולם לא יחשוב 'זכי ראוי אתה לשתות את המרק ולאכול את הבשר הזה? הרי אתה עשית כך וכך, וזה בודאי לא מגיע לך..! הוא חושב את הריפך הגמור, 'מגיע לי עוד צלחת..! בשעת האכילה אין אצלו את כל המחשבות הללו. ללמדך שגם מחשבה כזו היא 'מחשבת היצר', שהוא מתחפש ומראה ומכניס לאדם את ההרגשה כאילו הוא 'צדיק.. [וכתוב בספר מעשה איש ח"ו (דף פ"ד): "אמר רבינו הגדול בעל חזון איש זצ"ל, בדורות האחרונים הקב"ה מקשיב לתפלותינו אפילו כשאין כראוי, ואינו דורש כמו בדורות הקודמים" עכ"ל].

כאשר אדם רוצה לעשות תשובה מעורר בו היצר' גודל רשעותו כדי שלא ישוב בתשובה

מתקרים אנתנו לחודש אלול. וצריכים להתחזק בזה כמה שיותר. ומצוה ללמוד דברי רבינו יונה בתחילת ספרו יסוד התשובה, שאדם רוצה לעשות תשובה, "לא יבהילוהו רעיוניו", המחשבות שלו לא יפריעו לו ולא יבהילו אותו, "ולא יניחוהו לשוב" ולא יתנו לו לשוב בתשובה, "כי יבוש מחטאי", יתבייש בחטאים שלו, "כי יחשוב איך אוכל להעיז פניו לשוב", איך אני יכול לעשות תשובה, "ואני חטאתי עויתי פשעתי, כזאת וכזאת עשיתי, עברתי ושניתני ושלשתי עד אין ספורות", זה בדוק ומנוסה, שבשעה שאדם בא לשוב בתשובה, פתאום האדם נזכר בכל החטאים שהוא עשה, ברגע אחד חוזר ומצטייר לו הכל. "ואיך אבוא עוד לפניו כבושת נגב כי ימצא", מרגיש שהוא כמו נגב שתפסו אותו 'על חם' בשעת נגיבה, שזו בושה וכלימה, "כי בושתי לעמוד לפניו, ואף איך ארמוס הצרי", איך אני יבוא לחצרותיו לבית הכנסת להתפלל, "ואיך אשמור חוקיו", הרי כל כך הרשעתי.

מלמד אותנו רבינו יונה, "אל יחשוב כך", אסור לחשוב כך, "כי המסית יושב כזבוב במפתחי לב, מתחדש עליו בכל יום, צופה ומביט להכשילו, ומשים לבו לעצה הרעה הזאת", היא עצת היצר, שהוא מכניס לאדם את היאוש הזה, והמחשבות הללו שאתה עברין ופושע ולא תקובל תפלתך וכו'.

הקב"ה חפץ בתשובתינו ואוהב אותנו אהבה עצומה

מידתו של הבורא יתברך, שידו פשוטה לקבל שבים, ית"ש של מלך מלכי המלכים המנהג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים. הקב"ה רוצה שנחזור בתשובה, ולא שאדם יכניס לעצמו את המחשבות הללו ויפטור את עצמו מלחזור בתשובה, חלילה. אדרבא, על הדבר הזה תתפלל ותשוב בתשובה. 'ריבנו של עולם, אני מכיר את עצמי, ויודע שאני לא בסדר, וכך וכך עשיתי, אבל אף על פי כן זכור כי עפר אנתנו!.. 'כי הוא ידע יצרנו', הקב"ה יודע עם מי יש לנו מלחמה. עם היצר'. ועל הדבר הזה צריכים להתפלל בתחנונים, ועל ידי זה תשמע התפלה. הקב"ה אוהב את האדם יותר משהאדם אוהב את עצמו (שמירת הלשון שער הזכירה פ"ב, שם עולם ח"א פרק כג). וצריכים לנצל את זה. ולשוב בתשובה מעומקא דלבא. כי התפלה זה האפשרות להתקשר ולהתחבר עם הבורא יתברך.

יהי עזרנו

יהי עזרנו

תפלה לא רק על ההווה אלא על העתיד

וצריך האדם להתפלל על הכל. צריך לדעת תפלה זה לא רק על ההווה, על מה שגנחין עכשיו, אלא גם על העתיד, על כל דבר ודבר, וצריך שהתפלה תהיה בתחנות ובכוננה. במדרש תנחומא (פרשת מקץ סי י) לימדו אותנו רבותינו, יתפלל האדם בצעירותו על זקנותו, שיהיו עיניו רואות, ויהיה פיו אוכל, ויהיו רגליו מהלכות. בשעה שהאדם צעיר בין עשרים לארבעים שנה, בשיא כוחו וגבורתו, הוא חושב שכמו שהוא גיבור עכשיו ורגליו נושאות אותו כהגון, ועיניו רואות היטב, כך זה ימשך לנצח. לא בהכרח כלל. זקנים יוכיחו, וכי הזקנים בבחרותם לא היו גיבורים, והיום הם תשושים וחלשים?! לכן צריך להקדים תפלה מהיום על זקנותו. שיהיה 'חכם הרואה את הנולד' (תמיד לב), לראות הלאה.

התפלה בברכות התורה על כמה דורות אחריו

ובאמת כך זה בנוסח התפלה שאדם מבקש בבוקר בברכות התורה, 'ונהיה אנחנו וצאצאינו, וצאצאי צאצאינו', הרי שאנו מתפללים על עצמינו, על צאצאינו, ועל צאצאי צאצאינו, עוד כמה וכמה דורות הלאה, על כולם הוא מבקש שיהיו בני תורה. שיהיו 'ודעי שמך' ועוסקים בתורה. אדם לא חושב על הדברים הללו, ולוואי ויחשוב רק על עצמו כראוי, לא על הדורות הבאים... אבל רבותינו קבעו בנוסח התפלה שאדם יתפלל על עצמו ועל כל דורותיו הלאה.

תפלתו של אברהם אבינו על יהושע

וכך מציינו אצל אברהם אבינו ע"ה שכאשר הגיע בין 'בית אל לבין העל', הוא התפלל, על יהושע. כאשר יהושע כשנכנס לארץ ישראל, בע"ה הייתה המפלה שבה נהרגו 'כשלושים ושישה איש', כמו שהפסוק אומר בספר יהושע (ו, ה) 'ויכו מהם אנשי העי כשלושים ושישה איש', דרשו רבותינו (סנהדרין מד, מה) הפירוש 'כשלושים ושישה איש', וכי כל כך קשה לספור שלושים ושישה איש, הרי זה קל לספור כמות כזו, מדוע אומר הפסוק בכף הדמיון, 'כשלושים ושישה', אלא שנהרג יאיר בן מנשה, שהיה שקול כרובה של סנהדרין. 'סנהדרין' שבעים איש, והוא היה יותר מחצי, דהיינו שלושים ושישה, שזה רובה של סנהדרין. הוא היה יחיד ומיוחד, וה'איכות' שלו חשובה כשלושים ושישה איש. ומוסיפה הגמרא (סנהדרין מד: ואומרת, שאלמלא אברהם אבינו ע"ה שהקדים תפלה והתפלל על יהושע, לא היה משהייד משונאיהם של ישראל אפילו שריד ופליט. ח"ו הייתה מפלה ניצחת לישראל. ובזכות אברהם אבינו ע"ה שהקדים תפלה, זה הועיל לנו. מאברהם אבינו ועד יהושע, כמה שנים עברו, תעשו חשבון, בערך 400 שנה, וכבר הוא התפלל עליהם.

'שוא תשועת אדם'

צריכים לחזור ולשגן, אין דרך אחרת. לא יעזור שום דבר. אל תסמוך על אחרים, רק על הקב"ה. 'שוא תשועת אדם' (תהלים ס ג), והראיה, שהרי האדם הרבה פעמים מאוכזב מעצמו, הוא סמך על עצמו וחשב שהוא יועיל לעצמו, והוא איכזב את עצמו. ומעתה הלא דברים קל וחומר, אם על עצמך אתה לא יכול לסמוך, על אחת כמה וכמה על החברים שלך. אל תתלה ואל תסמוך ש'פלוני יעזור לך, אלא הכל תבקש מהקב"ה לבדו.

'רבות מחשבות בלב איש - ועצת ה' היא תקום'

הפסוק אומר, 'רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום' (משלי יט כא), אחד מרבותי היה רגיל תמיד לפרש את הפסוק הזה ההיפך ממה שאנחנו מפרשים. בדרך כלל אדם אומר את הפסוק הזה, כאשר הבקשות והמשאלות שלו לא התקיימו, הוא תכנן וציפה וחשב לעשות משהו, אבל משום מה זה 'נתקע', לא עלה בידו, בשעה זו הוא נאנח אנחה גדולה ומרה, אומר, 'מה אפשר לעשות, רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום!'. אבל הוא היה רגיל לפרש את

זה במנגינה אחרת, במנגינה של שמחה, (לא במנגינה של 'איכה ושל 'אנחה'), ברוך ה' ש'רבות מחשבות בלב איש', ורק 'עצת ה' היא תקום', היא שקמה. כי אם כל המחשבות של כל בני אדם היו מתקיימות, ה' ישמור מה היה יוצא... אלא הכל לסמוך על הקב"ה. וצריך לחיות את זה.

לסיים כל תפלה 'הטוב בעיניך עשה'

צריכים לבקש מהקב"ה מה שאנחנו רוצים, אבל לבקש ש'הטוב בעיניך עשה', שיקיים את הדבר הראוי והרצוי בשבילם. לפעמים בני אדם מתפללים ומבקשים, ולבסוף כשמתקיימת בקשתם זה יכול להזיק להם. לכן בכל בקשה צריך לסיים: 'הטוב בעיניך עשה' (כמ"ש רבינו מנחם הובא בכסף משנה פ"ד מהל תפלה הל יט, וע"ע בס' ימצא חיים פאלאטי סי' עג אות לו).

הרועה שהתפלל שבכל מה שיגע יהפך לזהב..

ויש על זה מוסר הקדמונים (הובא בס' עוד יוסף חי דרושים פרשת בהעלותך), ידוע ומפורסם, על אותו 'רועה' שכל ימיו היה בצער גדול, היה חי בעניות גדולה, כל חייו יש לו עסק עם עזים ועם תישים. יום אחד אמר, 'ולוואי אם היה אפשר שבקשה אחת שלי תתקיים, רק בקשה אחת יש לי, שבכל מה שהוא אגע הוא יתהפך להיות זהב!', ונשמעה תפלתו, וכל דבר שהוא נגע נעשה 'זהב', תפס גוש אבן, נעשה זהב, תפס 'עז' נעשה זהב. ובין לילה התעשר. מרוב עמל ויגיעה, נעשה רעב, רצה לאכול משהו, לקח את הכיכר לחם' ונהפכה לזהב, לקח את ה'מים' ונהפכו לזהב.. גזר על עצמו 'מיתה משונה', מיתת רעב, כל מה שנוגע בו נעשה זהב, וכי יכול לאכול 'זהב'? התפלל אל ה', 'קח את הברכה הזאת ממני, לא רוצה אותה, מוטב שאשאר רועה כל ימי ויהיה לי מה לאכול, מאשר שיקברו אותי עם הזהב!'. כי צריך לדעת מה לבקש, ואיך לבקש.

תפלה על 'רוחניות'

ולבקש בתפלה, לא רק על 'גשמיות' אלא גם על 'רוחניות'. 'פתח לבנו בתורתך', שהלב יהיה פתוח לתורה, שיהיה 'לב חי', לא חלילה ל'ב אבן' שיש הפרעות ועיכובים, העיקר זה ה'לב', 'רחמנא ליבא בעי', ותפלה זה 'עבודת הלב'. לבקש בקשות ורוחניות, שיהיה נקי כמו שצריך, שיעשה מצוה כהלכה, שיהיה 'שבתי בבית ה' כל ימי חי' (תהלים כו ד). [וראה מגיד דבריו ליעקב חלק ל (פרשת בחוקתי תשע"ט, עמוד ט הערה ג). ע"ש].

תפלה על 'רוחניות' מתקבלת ונענית

קבלה מהקדמונים - רבינו סעדיה גאון ז"ל (הובא בס' צוואה מחיים אות ה, ובספרו ימצא חיים סי' עג אות יב) ורבי יהודה החסיד ז"ל (ספר הסידים סי' קלא) - שכאשר אדם מבקש על דברים 'גשמיים', בשמים בודקים את הפנקס' של המבקש, האם מגיע לו שתתמלא בקשתו, או אולי עשה מעשים אשר לא יעשו ולא מגיע לו. כל זה בתפלה על דברים גשמיים. אבל כשעומד ומבקש ומתחנן על דברים רוחניים, על האבת ה', יראת ה', שיהיה עבד נאמן לבוראו, כאן כבר לא פותחים את הפנקס, אלא בכל מצב שיהיה, בכל מדרגה, כיון שהוא לא מבקש לכבודו שלו, אלא לכבוד הבורא יתברך, הוא מבקש להיות עבד להש"ת, לקיים תורה ומצוות כמו שצריך, התפלה שלו תתקבל. כך יש לנו הבטחה מרבותינו הקדמונים גדולי עולם. (וכ"ה בראב"ע דברים ד ז, וע"ע מכתב מאלוהי ח"ג עמוד רעז מהג"ר, ובדברי רבינו שליט"א בס' יחי יוסף סי' ו עמוד פג).

הכנה לקראת חודש אלול

מתקרבים אנו לימי הרצון, ימי חודש אלול, ששערי שמים פתוחים לפנינו, שאדם ידע על מה לבוא ולבקש לפני הש"ת, לא רק לבקש על עניינים גשמיים של 'פרנסה' ו'הצלחה' וכל שאר ענייני 'עולם הזה', צריך קצת להסחית דעת מזה, ולדעת לבקש על דברים יותר נחוצים, תורה ותשובה ומצוות ומעשים טובים, ועל ידי זה התפללות נשמעות. ה' יזכנו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

נחל אליהו

ישיבת בין הזמנים - תורה שלא לשמה

שם. מבואר שיש שני סוגי שלא לשמה, מי שעושה בשביל כסף וכבוד זה שלא לשמה כשר, אבל מי שעושה על מנת לקפח אחרים, על מנת לקנטר, זה שלא לשמה טרף.

כך היא דרכו של תוספות, אבל הגאון אומר עוד מהלך מאד יסודי מה זה שלא לשמה כשר ומה זה שלא לשמה טרף, ולפי דברי הגאון האלו כמעט ואין היום אחד ששייך לשלא לשמה הטרף, כמעט אחד מאלף לא ימצא, הגאון אומר כך: בחור, שכשמגיע בין הזמנים ויש לו אפשרות או לעבוד באפיית מצות או ללכת לישיבת בין הזמנים, והוא לוקח עט ונייר ועושה חשבון כמה כסף הוא ירוויח פה וכמה פה, ועל פי זה הוא מחליט שבישיבת בין הזמנים הוא ירוויח יותר, האמת שזה לא מציאותי אני לא חושב שזה קיים, אבל לו יצויר שכך הווה, ומשום כך הוא הולך לישיבת בין הזמנים ללמוד, בחור כזה לא מעניין אותו לא תורה, לא הקב"ה ולא דבר ה', רק הכסף מעניין אותו, זה שלא לשמה הטרף, ועליו נאמר שנוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, ונוח לו שלא נברא. וכן למשל יהודי אחרי החתונה, כשהוא צריך לתכנן את החיים, הוא לוקח עט ונייר ועושה חשבון מה עדיף להיות עורך דין או להיות ראש ישיבה, הוא עושה חשבון איפה יהיה לו יותר מעמד, יותר כבוד, והוא מחליט שראש ישיבה זה יותר כבוד מעורך דין, ולכן הוא מחליט להיות ראש ישיבה, ובאמת לא מעניין אותו תורה, דבר ה', מצות ה', רק נטו נטו קריירה, זה שלא לשמה הטרף.

ומה זה שלא לשמה הכשר? יהודי רוצה ללמוד, כמו כל יהודי, אבל הוא יודע שללמוד זה קשה, יש יצר הרע ויש עצלות, אז מה הוא עושה? הוא הולך

יש יסוד גדול של הגאון שצריך לדעת אותו, זה נוגע עכשיו בימי בין הזמנים לגבי הלימוד בישיבות בין הזמנים, היום ברוך ה' איכשר דרא - כשאנחנו היינו צעירים לא היה כזה מושג של ישיבת בין הזמנים, והיום הבתי מדרשות מלאים, יש מקומות עם מלגה, ויש מקומות בלי מלגה, אבל רבבות רבבות יושבים ועוסקים בתורה בימי בין הזמנים, אשרי עין ראתה זאת.

ולמעשה, ברמב"ם הלכות תלמוד תורה (פרק א הלכה ח) כתוב: כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר: והגית בו יומם ולילה. וחפשתי ברמב"ם אם יש פטור שקורים לו 'בין הזמנים'? בהלכות תלמוד תורה לא מצאתי כזה פטור, אולי יש בהלכות תמורה כזה רמב"ם, או שמא במורה נבוכים, ופשוט וברור שיש חיוב גמור של תלמוד תורה גם בבין הזמנים.

ומן הראוי לברר את ענין קבלת המילגה על הלימוד בישיבת בין הזמנים. הנה תוספות שואלים קושיה, תוספות במסכתא נזיר (כג, ב) על דברי הגמרא שם אמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן. ואם תאמר, הא אמרינן בעלמא (ברכות ז', א): העוסק במצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא? מתרצים תוספות: התם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה לקפח אחרים, והכא קאמר שעוסק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות

לישיבת בין הזמנים שנותנים שם כמה שקלים, ועל ידי כך יהיה לו תמריץ ללמוד, אבל האמת שהוא באמת רוצה ללמוד, הוא רוצה ללמוד גם בלי תמריץ, רק הוא יודע שבלי תמריץ הוא לא ילמד, הוא יודע שאם הוא לא יקח שטעל'ע והוא לא יהיה ראש ישיבה הוא יבזבז את הזמן, ולכן הוא לוקח לעצמו שטעל'ע בשביל לחייב את עצמו, בשביל שיהיה לו מחייב, אבל הוא רצה מחייב בגלל שברצון האמיתי שלו הוא רוצה ללמוד, זהו שלא לשמה הכשר.

מי שלוקח את השלא לשמה כתמריץ זה שלא לשמה כשר. ולפי דברי הגאון האלו, אני חושב שכמעט לא ימצא אפילו אחד מאלף שאוחז בשלא לשמה הטרף, שלא מענין אותו התורה בכלל והוא עושה את זה נטו בשביל כבוד ובשביל כסף, אני חושב שאין כאלה וממילא יכולים להירגע כשמקבלים מלגה בישיבת בין הזמנים.

וצריך לדעת, שהרבה פעמים היצר הרע בא לבן אדם ואומר לו תלמד לשמה, צריך ללמוד רק לשמה, ובזה הוא רוצה להרוג את השלא לשמה, ובסוף הוא ישאר בלי כלום. בחור נמצא בישיבה והוא אוהב לדבר בלימוד עם הראש ישיבה, לדבר בלימוד עם בחורים, בגלל שזה נותן לו מעמד, אבל בסופו של דבר הוא בעצם רוצה גם ללמוד, רק הוא יודע שהמעמד הזה יעזור לו ללמוד, הוא לא עושה את זה נטו בשביל המעמד והכבוד, רק הוא משתמש בכבוד ובכסף כתמריץ, זה כשר, גלאט כשר.

היום ניגש אלי בחור, והוא אמר לי: אני נמצא בישיבת בין הזמנים, ונותנים שם מלגה, ואני מרגיש שעם מלגה ובלי מלגה אני לומד אותו דבר, האם כדאי לקחת מלגה? אמרתי לו: אם ברור אצלך שזה אותו דבר, ובין אם תקבל מלגה או לא תקבל תלמד אותו דבר, ודאי שעדיף בלי מלגה, אבל אם יש לך צל צלו של ספק שעם מלגה תלמד יותר טוב, פשוט וברור שזו עצת היצר כדי שתלמד פחות טוב בסופו של דבר, וצריך להיות בזה מאד מאד זהיר, כי היצר הרע מנסה בכל מיני תחבולות למעט את האדם מעבודת ה'.

דרך אגב, ראיתי באור יחזקאל, שהמשגיח ר' חצק'ל אומר, שיש כאלו בחורים שמתביישים לשאול בשיעור, הם מתביישים לדבר עם הראש ישיבה, והם מצדיקים את עצמם בכך שהם אומרים כל הבחורים אוהבים כבוד ולכן הם שואלים ומדברים עם הראש ישיבה, אבל אני בורה מן הכבוד. אומר המשגיח ר' חצק'ל: למעשה זה הפוך, אותו בחור הוא בעל גאווה, הוא מפחד שאולי הוא ידבר לא לענין, ולכן הוא נמנע מלשאול, אלא שהוא עוטף את זה באיצטלא שהוא בורה מן הכבוד, אבל למעשה זה בא מגאווה.

פה בירושלים היה יהודי נכבד מאד, ר' מיכל גוטפרב זצ"ל, הוא היה בעל יסורים גדול, ובהזדמנות מסוימת הוא היה אצל מקובל גדול, ואמר לו אותו מקובל: יש עליך עין הרע, אתה נותן כל כך הרבה צדקות במסירות נפש, ויש עליך עין הרע. חשב לעצמו ר' מיכל, אולי כדאי ועדיף שאני אעשה את הכל דרך שלוחים, לאסוף ולחלק את הכסף על ידי שלוחים שלא ידעו שזה ממני ולא יהיה עין הרע, וגם לא יהיה לי על ידי זה כבוד. הלך ר' מיכל לשאול את ר' חיים קניבסקי האם אכן כדאי לעשות על ידי שליחים? אמר לו ר' חיים קניבסקי: בשום אופן לא, והוא הסביר לו: בן אדם זה בן אדם, וזה שיש לך קצת כבוד על ידי שידעים שאתה עושה את זה, זה גורם שאתה עובד יותר חזק, ואם במקום לגייס עשרים מליון יהיה עשרים ואחד מליון, יהיה עוד כמה אחוזים לאלמנות ויתומים, לא שוה שלא יהיה עין הרע או להפסיד את הכבוד בשביל שיהיה פחות צדקה.

באיזה חסידיש'ע ישיבה, הבחורים היו תמיד מדברים על כך שצריך ללמוד תורה לשמה, וכשהגיע הניטל שישנם כאלו שמקפידים לא ללמוד בו, הם הלכו לשאול את הראש ישיבה שם, האם מותר ללמוד בניטל או לא? הוא היה חסידיש'ע שארפע'ר, והוא אמר להם: יש לי עצה בשבילכם, תלמדו שלא לשמה, ועל ידי כך תצאו ידי כל הדיעות. זו היא הדרך במלחמת היצר, בתחבולות תעשה לך מלחמה!!

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

קרא עלי מועד

לפני קרוב למאה שנים, חי בקרתא דשופריא עיה"ק ירושלים הצדיק הירושלמי רבי בן ציון ידלר זצ"ל. גדולי ירושלים מלפני שלושה דורות אמרו עליו, שיש בו ניצוץ מנשמתו של ירמיהו הנביא. בכל שנה היה יושב בליל תשעה באב על הארץ למרגלות שריד מקדשנו, כאשר מגילת איכה בידו, והיה מקונן ומסביר מה זה חורבן הבית ומה היה בית המקדש עבורנו. בדבריו הנרגשים שיצאו מפה טהור וקדוש בניגון מעורר, היה מסעיר את ליבות שומעיו, ומעורר להתאבל על הקודש ועל המקדש.

הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל מביא באחת מדרשותיו מקצת מאותם דברי קינה ומספד, והדברים דלהלן נכתבים על פיהם. ויאים הם לכל שנה ושנה, כמספד חדש על הקודש והמקדש. ומן הראוי הוא שנישא אותם על ליבנו גם בימי הנחמה שאחרי תשעה באב, כדי ללבות ולהעצים את הציפייה לישועה.

בשולחן ערוך סי' תקנב סי"ב נפסק להלכה שבתשעה באב אין אומרים תחנון, "משום דאיקרי מועד". המקור לדברים הוא הפסוק באיכה (א) "קרא עלי מועד לשבור בחורי" והדבר מתמיה ביותר, וכי יום כזה של צער בכי וקינה, ראוי לקרותו מועד, ואף לנהוג בו דברים הנוהגים בימי מועד? הרי יום מועד הוא יום של שמחה ועונג, וכאן נקבע מועד ביום עגום שכזה.

פתח רבי בן ציון ואמר, שאלה כזו יכולה להישאל רק ע"י מי שמושגי שמחה ומועד מעוותים אצלו לחלוטין. אמנם אצל הגויים המועדים שלהם הם ימי הוללות, בילויים ועינוגי אכילה ועוד, ולזה ייקרא שמחה לפי תפיסתם. אולם כדי להבין מדוע גם יום כמו תשעה באב ראוי להיקרא יום מועד אפילו כאשר מדובר ב"לשבור בחורי", עלינו להקדים ולהתבונן בימי מועד שהעניקה לנו התורה. ואז נבחין שאין כל צד של דמיון ביניהם, לבין מושגי הגויים והרחוב בעינינו מועד ושמחה.

המועדים של תורתנו הקדושה, הם ימי עבודת ה' באופן נעלה ביותר. הם ימים שבהם מתייחד האדם עם בוראו ומתקשר ומתדבק בו יתברך, ע"י העבודה הקדושה של הימים הנשגבים האלה. מה מאד היו נעלים ומקודשים ימי חג ומועד, כאשר עמד המקדש על תילו. בהם ניתן היה להגיע לשיא ולפיסגה של השלימות בעבודת ה' במועדים, בתוככי בית המקדש. לכל מועד היה את עבודת הקרבנות הייחודית שלו, כמו שנאמר (במדבר כט) "אלה תעשו לה' במועדיכם, לבד מנדריכם ונדבותיכם לעולתיכם ולמנחתכם ולנסיכים ולשלמיכם". אין לשער את גודל עוצם התיקונים הנוראים בעולמות העליונים, הנפעלים ע"י קרבנות החג. וכמו"כ לא תתואר מידת הטובה הנשגבה עד אין קץ, שהיתה מושפעת לעולם בזכות עבודת הקרבנות. כל זה היה בקרבנות הרגלים ויחד עם זה ההתעלות האישית של כל אחד ואחד.

בנוסף לזה, זכינו אז להתעלות הגדולה שהיתה ע"י העלייה לרגל. שלושת הרגלים הם הזמנים הקדושים של "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך" (שמות ל"ד). הכל היו עולים לירושלים ובשבעת ימי החג נמצאו בבית המקדש. שם ראה כל אחד כהנים בעבודתם, הוא גם ראה עשרה נסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש (אבות פ"ה). ביניהם גם הנס המופלא, של עומדים צפופים ומשתחווים רווחים. ושבערב פסח אחרי חצות במשך שש שעות ספורות בלבד, נכנסו בשערי העזרה מיליוני יהודים! לשטח של מקום

עמידת רגלי ישראל, שהיה אחת עשרה אמה על מאה ושלושים וחמש אמה, ומקריבים קרבן פסח. באופן טבעי א"א להבין זאת, ניתן לומר שהם "מיששו בידיים" גילוי שכינה.

ובאופן כללי הרי שהייה בירושלים ובמקדש, וראיית הכהנים בעבודתם, נאמר עליה "למען תלמד ליראה" (בהקשר לאכילת מעשר שני בירושלים). וא"כ בשהייה בימי הרגל בירושלים הטעינו עולי הרגלים את עצמם במטענים רוחניים עצומים שמהם ינקו כל השנה. וכאשר חלה שחיקה במשך הזמן באותה התעלות, שבו ועלו ברגל הבא כדי לשוב ולהתעלות וחוזר חלילה.

כאשר עמדו עולי הרגלים לשוב למקומות מגוריהם נתנו להם "צידה לדרך". והיינו "שהיו מגביהין את השלחן [ומראין אותו לחוץ - רש"י] ואומרים להם, ראו חיבתכם לפני המקום, שסילוקו כסידורו שנאמר (שמואל א כא, ז) 'לשום לחם חום ביום הלקחו' (יומא כא:). משמעות הדברים היא, לרמוז להם, ספגתם כאן בימים אלה חום רב, וזה עלול להצטנן בלכתכם לדרככם. קחו, איפוא, את הענין של לחם הפנים, שנשאר בטירותו משבוע לשבוע. וראו שגם כאשר הנכם נפרדים מהמקום הקדוש, תישמר החמימות במלוא טריותה.

אלה הם מועדי ה'. כך נראו "מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש, אלה הם מועדי" (ויקרא כב). "ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו". ואין לנו לא כהן ולא בית מקדש, לא אישים ולא ניחוחים, לא קטורת ולא עולה, לא שלמים ולא חגיגה, לא ראייה ולא שמחה. אין לנו! אבל יש לנו מועד אחר. כאן אנו שבים לדבר שבו התחלנו - "קרא עלי מועד" תשעה באב איקרי מועד. על מה ולמה?

התשובה היא: המועדים של התורה, כפי שראינו, הם ימי עבודת ה'. ימים שבהם האדם מתייחד, מתקשר ומתדבק בה' יתברך, ע"י העבודה הקדושה של הימים הנשגבים האלה. בתשעה באב מתחילתו ועד סופו, במשך יממה שלימה היהודי הולך יחף, מנוער לחלוטין מהענינים הגשמיים. הוא נוהג בכל חמשת העינויים, וחצי יום הוא יושב על הרצפה ואינו עוסק במלאכה. אסור לו לעסוק בדברים הגורמים לו היסח-דעת מהאבילות, והוא שקוע במחשבות על מה שהיה לנו ואבדנו.

הוא מתהלך כאדם שאבד על קרובו שנפטר, אשר במשך כל ה"שבעה" אינו עוסק בשום דבר, וכל מחשבתו נתונה לאבידה שאבדה לו. ככל שהוא מתבונן בקרובו שנסתלק מעמו, הוא נקשר אליו נפשית יותר ויותר. כך גם האדם היהודי עוצר בתשעה באב את כל מהלך החיים, ליום אחד. ובמשך כל היממה הוא פנוי להתייחד במחשבות על "מפני חטאינו גלינו מארצנו", ובכל המצב הנורא של עם ישראל כאשר אין לנו בית מקדש, כאשר אין לנו מקום של השראת השכינה, מקום שאפשר לעלות אליו שלוש פעמים בשנה להתאזר בכוחות חדשים לעבודת ה'. להטעין הכלים הרוחניים שלנו במלאי חדש של יראה טהורה ואמונה שלימה, להתהפך לבני אדם חדשים בעבודת הבורא. לעלות למדרגות חדשות בעבודה. התבוננות זו מכאיבה, היא שוברת, וזה נעשה איכפת למתבונן, כתוצאה מכך מתעוררים אצלו רגשי השתוקקות, ולו אף במידה מסוימת, לימים שכאלה, והוא נכסף למעלות הקדושות והטהורות האלו. וכמו מאליה מתפרצת ביתר שאת המשאלה: "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם".

אין לנו ביום זה שום השתוקקות ולא כיסופים לשום ענין בעולם. היהודי אינו צריך לאכול ביום זה וגם לא לשתות, הוא מסיר מנעליו מעליו ויושב וגם ישן על הרצפה. הוא מבקש מה' יתברך שיזכה עם כל ישראל לראות בשוב ה' את שיבת ציון. עם זה הוא מתייחד.

אמר רבי בן ציון - עבודת ה' הכבירה של האבילות הזו, ובעיקר הכיסופים וההשתוקקות לימים הקדושים והנשגבים לבית מקדשנו בבנינו, יש בהם כדי להקנות לכל אחד לפי מדרגתו משהו מאותה הקדושה שהיו משיגים כאשר עמד המקדש על תילו, זהו המועד של תשעה באב.

יהי רצון שיקויים בנו במהרה "והביאנו לציון עירך ברינה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם". ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלוש פעמי רגלינו".

והיו עיני ליבי שם כל הימים

האבילות של תשעה באב טעונה הכנה

החת"ס שבעל קורא שאינו ממרר בבכי בשעת קריאת מגילת איכה אינו ראוי לקרותה. אולם דורינו נמצא במצב אחר, ההתמרמרות המתבקשת, עמוקה וסתומה מאיתנו. רמח"ל מתאר את קלקולי הגלות במאמר הגאולה והקלקול הראשון הוא סתימת השפע לישראל, שחלה ע"י ההסתר פנים וממנה נמשך החורבן. וכיום בהעדר ההשפעה, עם ישראל מתייבש כנהר נחרב ויבש, ונעדרת חכמתם תבונתם ותורתם.

העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב

מבחינה היסטורית ניתן להקביל את תקופתנו לימי שיבת ציון קודם בנין בית שני. כלל ישראל חזרו בפקידה של כורש לארץ ישראל והחלו לעסוק בבנין הבית, ולאחר מכן גזרה המלכות שלא יוכלו לבנות את ביהמ"ק כמשנ"א בספר עזרא (ד ט) "ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים". במשך כשמונה עשרה שנים הופסקה עבודת בנין בית המקדש. עד שהחלו לבנותו שוב ע"י התעוררות הנביאים חגי וזכריה. באותו הזמן עמד חגי הנביא והוכיח את ישראל (א ט) "העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב", וכוונתו לשאול ולתבוע האם והיכן הם תופסים את הגאולה ואוחזים את השבר שבעצירת השפע הרוחני. התביעה של חגי הנביא אינה על עצם הפסקת בנין הבית, אלא על שטוב בעיניהם לשבת בבתיים על אף שבית המקדש חרב, ואינם חשים שבמצב כזה חיייהם אינם חיים.

וכאז כן עתה, עלינו לפנות ולומר לפני הקב"ה שאף שתנאי החיים טובים לאין ערוך מאשר בשנים קדמוניות והוא מעניק לנו טובה רבה מאד מאד, אך אין לנו טעם ברווחה ובשפע החיים בצורה כזאת, לא טוב לנו לשבת בבתינו בעוד ביתו חרב. אולי ניתן לומר משל על זה, לאדם שרח"ל מאושפז במצב של 'צמח' או אף פחות מכך, ומספקים לו כל הזמן מים ומזון וכל צרכיו, אבל חייו אינם חיים. כך היא מציאותנו כלפי החיים האמיתיים שנעדרים מאיתנו. במצב הנוכחי בו עול הגלות אינו מתבטא כ"כ מהצד הגשמי, מוטל עלינו יותר להתבונן בתוכן הפנימי של הגלות ולעורר את הכמיהה והכיסופין אל הצורך הבסיסי שלנו להשבת השכינה לציון. איננו יכולים להסתפק בראיית הצרות ושלא נצטרך ח"ו שהקב"ה יראה צרות בחיי הפרט והכלל, כדי להבין את עומק החיסרון שיש בהעדר השראת השכינה.

השראת השכינה - המבוקש ביותר בתורה

אין ספק שהסוגיה של השראת השכינה בישראל היא הסוגיה הנכבדה והנרחבת ביותר בחמשה חומשי תורה. התורה מזכירה וחוזרת וכופלת את ענין השכינה, וקבלנו מחז"ל שדרך

האבילות של תשעה באב טעונה הכנה חכמינו זכרונם לברכה תקנו לנו הרבה תקנות זכר לחורבן לכל השנה, ובנוסף סדרי תקנות מיוחדים לשבת שחל בו תשעה באב שיש לו גדרי אבילות ישנה. אבילות על קרובים מתחילה במלוא התוקף ביום הראשון שנקרא "ואחריתה כיום מר", ואח"כ מתמעט תוקף האבילות, לשלושה ימים לבכי ושבעה להספד, אח"כ שלושים, ועד שיגערו בו חבריו וי"ב חודש, וככל שמתרחקים פוחתת חומרת האבילות. שונה האבילות על החורבן שהעמידו לנו חכמים שהולכת בסדר הפכי ומתחילה באבילות ישנה ומגיעה לאבילות חדשה. יש הכנות מוקדמות של בין המצרים, ומשנכנס אב ממעטין בשמחה וככל שמתקרבים ליום תשעה באב נוספים עוד ניהוגים של אבילות ואנינות בערב תשעה באב וביום תשעה באב, הרי שההכנה ליום תשעה באב מבוקשת מאיתנו בכל סדרי ההנהגות הללו.

אע"פ שבאבילות על קרובים הגמ' אומרת שטירדה דאבל היא טירדה דרשות (סוכה כה), אין ספק שבאבילות ציון וירושלים ובית המקדש, המכוון הוא נקודת האנינות שמתחדשת בכל שנה, כדאי' במסכת סופרים (פ"ח ט) "וקורעין ומספידין כאדם שמתו מוטל לפניו". אנו נקראים כאן לקיים "וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלוהיכם" - "כי בפשעיכם שולחה אמכם", ועלינו לחבר את מציאות ליבנו ועינינו אל החורבן, בהתמוססות הלב ועד "לדמעתי ערשי אמסה", עם ישראל מגיע לבכי רב כמו שומר ירמיה בקינת איכה - "נשפך לארץ כבדי על שבר בת עמי".

נבוא להסביר ולקרב את ליבנו אל הדבר המרכזי שיש באבילות של החורבן. האדם אינו מתאונן ובוכה על תוספת שנחסרה ממנו בחיים אלא על דבר עיקרי שהוא חלק מבסיס החיים שלו, ועלינו להבין את יסודיותו של ביהמ"ק ושל השראת השכינה כדבר מהותי לגבינו.

יחוד ושינוי הרגש החיסרון בזמנינו

יש להקדים שאצלינו מורגש עד כמה מחויבת ההעמקה בהבנת תוכן הגלות ועומק החיסרון יותר מאשר בדורות קודמים. כמו שכבר הוזכר, בדורות קודמים הגעגועים של כלל ישראל אל הגאולה הקיפו בציור אחד את גאולת הכלל ואת גאולת הפרט, ואת הקושי הגשמי והרוחני יחד. כל יהודי ציפה לצאת מהמצב הגרוע בו היו שרויים ישראל תחת העמים בעוני ובמחסור, עת היו הגויים אוכלים בהם בכל פה, ואף אלו שלא נמצאו תחת עול קשה, בכל אופן חיו בצל האיבה והשנאה של הגוים שהקיפו אותם, והרגישו היטב את פחיתות המצב תדיר. הרגשת החיסרון שכנה בכולם, עד שאמר

בשובך לציון ברחמים", "חזה ציון קרית מועדינו, עיניך תראינה ירושלים נוה שאנן" (ישעיה לג כ), וכן אית' בגמ' בב"ב (ד). שביהמ"ק נקרא "מחמד עיניכם", הוא המקום שנחשב עינו של עולם ועינים של ישראל מסתכלת כל הזמן לראות את מקום הקודש. ועוד דרשו חז"ל "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון, א"ר מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה" (כתובות עה). כוחו של מקום המקדש הוא בעיניים וכל מציאות ארץ ישראל משתתפת בענין הראיה, הראייה של המקום היא שנמנעה בחטא המרגלים (שהוא הפותח את פורענויות תשעה באב) - "וכל מנאצי לא יראוה", יש שיראו ויש שלא יזכו לראותה. אף משה רבינו בקש על ראיית ארץ ישראל "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה הזאת ההר הטוב הזה והלבנון". כך נראה לפרש את מה שאמרו בספרי (ראה פ) "מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיה בן חרש ורבי חנניה בן אחי רבי יהושע ורבי יונתן, שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטום וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה 'וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות את כל החקים האלה' אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצות שבתורה", הראיה היא המצופה בהתייחסות ישראל לארץ ישראל ולמקום המקדש. ועוד מצינו בדרך ארץ זוטא (פ"ז הל' לח) שמדמה את צורת המקום לעין - "אבא חנן אומר משום שמואל הקטן העולם הזה דומה לגלגל עינו של אדם, לבן שבו, זה ים אוקיינוס, שמקיף את כל העולם כולו, שחור שבו, זה ישוב, קמט שבו, זה ירושלים, פרצוף שבקמט, זה בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו". הציפיה של ישראל היא "מתי אבוא ואראה פני אלוקים" לעומת "עיני וליבי כל הימים".

ההכרעה בגמ' שם שבתפילה צריך שיהיה ליבו למטה ופירש"י "כלפי ארץ ישראל משום דשכינה התם קיימא וכו'", והכוונה בזה כמו שאמרו בב"ר (ב"ר יג ב) "כל תפילתן של ישראל אינו אלא על בית המקדש, מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני בית מקדשא", ולכן יש ליתן את הלב למטה אל בית המקדש, ומכאן זה תבוא הישועה לשכינה שבארץ.

כח השמיעה מיוחד לגלות - והציפיה לראיה

אמנם, כוח החיות של הקדושה בזמני החורבן והגלות בעת הריחוק כשאין ראייה, נמצא דווקא בחוש השמיעה וההבנה, כמשמעות הכתוב "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" שעניינו קבלת והבנת הדברים, ושייך לדיבור והסברת הדברים. אולם חוש הראיה עניינו שונה שהוא מחבר את בני האדם אל המציאות. מצד אחד חוש הראיה הוא חיצוני והתורה מזהירה עליו "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", ומצד שני התפיסה באמצעותו מהירה מאד וחזקה הרבה יותר כמו שאומרת הגמ' "לא תהא שמיעה גדולה מראיה" (ר"ה כה). הראיה היא החיבור הבהיר של האדם אל הדבר שאינו עובר דרך הכלים האיטיים של המחשבה שצריכה לתרגם את

ב |

התורה להדגיש בריבוי הכפילויות והביטויים את החשיבות והיסודיות של הענין. כך מצינו פירוט נרחב של סדר חנוכת המשכן והמזבח על כל כלליו ופרטיו, חנייתם של ישראל שהיתה מאורגנת מסביב למשכן עליו שכן הענן, התורה מרחיבה בכל זה להודיע ולגלות עד כמה יקר וחביב לפני הקב"ה ענין העמדת השכינה בישראל. ונבוא למצוא שתי נקודות שמתחברות יחד בסוגיה זו, ושייכות לימים אלו בהם עם ישראל נכנס להתפלש בצער השכינה ולהכיר במצב האמיתי שלו, ולימי הציפיה שאנו בונים בשבע דנחמתא.

עיניו וליבו של הקב"ה - וכנגדו עיניהם וליבם של ישראל אל המקדש

מצינו בתורה ואח"כ בנביאים ויותר בכתובים שהדביקות מצד הקב"ה במקום הקודש והחפץ שלו בהעמדת המציאות של השראת השכינה, מתבטאת בשני דברים, ומתבקשת מאיתנו בשני דברים המקבילים להם. הקב"ה אומר לשלמה המלך על בית המקדש - "והיו עיני וליבי שם כל הימים" (מלכים א ט א), יש כאן גילוי שזהו המקום שהקב"ה בו יתן את עיניו ואת ליבו, ומאי משמע.

כך גם מתבקשים ישראל לתת את עיניהם וליבם בשעת התפילה על מקום השכינה כדרך שנותן הקב"ה כביכול, כמובא בגמ' ביבמות (קה) - "דר' חייא ור' שמעון בר רבי הו יתבי, פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה, שנאמר והיו עיני וליבי שם כל הימים, וחד אמר עיניו למעלה, שנאמר נשא לבבנו אל כפים... א"ל כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כדי שיתקיימו שני מקראות הללו".

יש שייכות חזקה בין העין והלב - העין רואה והלב חומד, ואיתא בירושלמי (ברכות א ה) "א"ר לוי ליבא ועינא תרין סרסורין דחטאה דכתיב 'תנה בני לבך לי ועיניך דרכי תצורנה' אמר הקדוש ברוך הוא אי יהבת לי לבך ועיניך אנא ידע דאת לי" מצופה מאיתנו לקחת את שני הכוחות הללו - העיניים שמשקיפות ורואות את חיצוניות הדברים, והלב הפנימי ולכוון אותם למקום הנכון.

שייכות המקדש אל העין

מצינו את שייכותו של מקום המקדש אל העין במקומות רבים. בפעם הראשונה בה מופיע הר המוריה בתורה בעקידת יצחק הוא מוגדר בשם כפול בדומה למה שמעמידה הגמ' זה לעומת זה - "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יְרָאָה אשר יאמר היום בהר ה' יְרָאָה" (בראשית כב יד). זהו המקום שהקב"ה רואה ובו באים ישראל להיראות לפניו. יסוד הראיה מלווה את מציאות מקום הקודש - "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה'", ראייה זו היא התפקיד של מצות עליה לרגל וכעין זה דרשו בגמ' "כדרך שבא לראות כך בא ליראות" (חגיגה ב).

השתוקקות העין נזכרת פעמים רבות - "ותחזינה עינינו

קליטת הדברים בצורה נכונה (וכולי האי ואולי) בדרכי הדעת והסכמת הרצונות, אלא עובר בדרך הטבעית הפשוטה ועם שהעין רואה תיכף הלב חומד.

כאשר חיזונויות העולם נמצאת במשבר, נגלה לעיניים העוול שבעולם ונראה כאילו ישנה מציאות אחרת. דבר זה מחשיך את העיניים, כמו שאומר הנביא חבקוק על מצב כזה - "טהור עינים מראות רע, והביט אל עמל לא תוכל, למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו" (א יא), או לעיניים שכך ראות. רמח"ל (דרושי כולך יפה רעייית) דורש את הפסוק "ראיתי עבדים על סוסים ושרים הולכים כעבדים על הארץ" (קהלת ט ז) וז"ל "לפיכך, 'ראיתי עבדים' וגו', יש עבדים לא נאמר, אלא 'ראיתי', שהרי כל מה שהקב"ה עושה רע לצדיקים אינו אלא לפנים, ונראה שהעבדים עומדים על מרכבותיהם לשלוט בעולם, והשרים בלא מרכבתן ושמיים וכו'".

כלל ישראל אומרים "במחשכים הושיבני כמתי עולם", כמו שהמתים מסתלקים והולכים, כך אומר ירמיה שהחיים האמיתיים אינם נראים מחמת החושך. כל שכן אם לא רואים כלל שיש חושך עליהם אומר הנביא ישעיה (ה ט) "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמים חושך לאור ואור לחושך שמים מר למתוק ומתוק למר", להם נתעוותה הראיה לגמרי.

הצורך בתיקון הנגלה לעיניים

הרמב"ן מפרש שכאשר הקב"ה מצוה את משה רבינו לנקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, אומר לו "אחר תיאסף אל עמיך", והכוונה בזה שחלק לו כבוד שיראה וישמח צדיק כי חזה נקם. דאחר שראה את הפגיעה שפגעו בני מדין בבני ישראל בפעור, יזכה לראות בנקמתם. והבין כפשוטו שכאשר רואים את העוול ואת העמל ותופסים מציאות מעוותת בבלע רשע צדיק ממנו - "ותעשי הרעות ותוכל" - (כגון שהרשע הוציא את הצדיק נקי מנכסיו ואח"כ כשבא הצדיק וקובל בפניו הוא מפילו ומכהו) לא מועיל תיקון מכאן ולהבא לפגיעה זו כיון שהעיוות נשאר. כך נהגו לעשות הרשעים עם ילדי טהרן שהיו מראים להם שחוטאים ואינם נפגעים משמיא, והקלקול שחודר בראיה זו אינו סר אלא בעקירה של נקמה, שמחזירה את האדם לראיה נכונה שמצב הקלקול הוא מצב בלתי אפשרי. דאע"פ שהיתה מציאות לא נכונה לפי שעה, אין זו אלא פעולה זמנית שהביאה אותו לכיליון חרוץ יותר וחמור יותר. לכן הנקמה צריכה להיות אלוקית ומושלמת, דלבני אדם קשה מאד לערוך פגיעה שתהיה מושלמת ושתהיה מכוונת רק להחזיר את המצב לקדמותו ולא משפיעה רק מכאן ולהבא.

כך אחז"ל "ואמר רבי יוחנן אוי להם לאומות העולם שאין להם תקנה, שנאמר תחת הנחושת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחושת ותחת האבנים ברזל. תחת רבי עקיבא וחביריו מאי מביאין, ועליהם הוא אומר ונקיתי דמם לא נקיתי" (ר"ה כג), הגלות מעמידה בפנינו מציאויות שהורסות

את החיים ומשנות את המושגים, וצריך למצוא מקום שמתקן את המציאות הנראית שבו אפשר לראות את המציאות הנכונה. לא די בכך שניתן להשיג במחשבה ובדעת את המושגים הנכונים אלא צריך מקום שאפשר לראות את מושגי קרבת ה' בתוך המציאות, הוא המקום שעליו נאמר "למען תלמד ליראה את ה' כל הימים" - "עיניך תראינה ירושלים נוה שאנן". לכן, הציפיה שלנו היא לראות בעינים "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון", וכמו שאומרים בתפילת נשמת בנוסח ספרד "וכל עין לך תצפה".

מכאן נבוא לבאר את ענין השתוקקות הלב, ושייכותו אל המקדש.

ההשתוקקות אל אלוקינו שבארץ - למקום המקדש

היטת המחשבה תופסת שההשתוקקות והציפיה שלנו לקרבת ה' מכוונות לה' אלוקי השמים, אך אם נעקוב אחר כל פסוקי הגעגועים לקרבתו של הקב"ה, ובעיקר אחר רבם של כל המשתוקקים בכתבי הקודש הוא דוד המלך שמתשוקתו נגזרו כל שירי הדביקות ושירי בקשת קרבת ה' המצויים בידינו, נראה שכולם חלים ומכוונים לאבינו שבארץ, וכולם פונים ומתייחסים אליו באופן הזה. ונביא כמה דוגמאות לזה.

במזמור מב שבתהילים נאמר - "כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשי תערוג אליך אלוקים" - דוד המלך מתאר השתוקקות עצומה כמו צימאון למים, ומפרש להיכן אותה השתוקקות פונה "צמאה נפשי לאלוקים לקל חי, מתי אבוא ואראה פני אלוקים". הייחול והציפיה הם לאותה ראייה של פני אלוקים כאן בארץ כמו שממשיך ואומר "כי אעבור בסך אדדם עד בית אלוקים בקול רינה ותודה המון חוגג".

וכן במזמור פד - "מה ידידות משכנותיך ה' צב-אות. נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' ליבי ובשרי ירננו אל קל חי. גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה אפרוחיה את מזבחותריך ה' צב-אות מלכי ואלוקי", כיסופי הנפש לקרבת ה' הם לאותה קרבה של 'משכנותיך' במקום הקודש.

מזמור סג נאמר ע"י דוד המלך כשגורש ע"י אבשלום בנו, והוא בעיצומה של טרגדיה נוראה שבנו מורד בו והוא מצוי בסכנת חיים מפני בנו. הוא נאלץ לברוח מירושלים בצורה פחותה מאד ואף צידה לא היתה לו, הוא עולה במעלה הזיתים בחוסר כל. ועם כל זה הוא אומר "אלוקים א-לי אתה אשחרך, צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים" - הוא מצוי בארץ צמאה בלי מים, ובכל אופן צמאונו מכוון להקב"ה, ומתגבר כעת במיוחד - "כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך". ומפורש שם שההתגלות של הקב"ה באותה שעה היתה על הארון, ואליו ציפייתו של דוד המלך "לראות עוזך וכבודך".

וכן בדברי רבי יהודה הלוי שחי בלי בית המקדש ובלי ארון הברית, ואעפ"כ מתגעגע ואומר "מי יתנני משוטט במקומות

אשר נגלו אלוקים לחוֹזֵק וציריך. מי יעשה לי כנפים וארחיק נדוד, אניד לבתרי לבבי בין בתרייך" - אעטוף את ליבי אל מקום החורבן, וכן "ליבי לבית קל ולפני קל מאד יהמה".

שייכות המקדש אל הלב

הגר"א בשה"ש אומר שמקום המקדש נבנה מכח ליבם של כל ישראל, בהתאחדות לבבות כולם אל מקום אחד שהוא ליבם של ישראל - מחמד עיניכם וכך שורה השכינה. הראשונים שואלים למה לא נזכר בתורה שכר הנשמות היינו שכר העולם הבא, ובאה ע"ז תשובת הגר"א (פירוש לשה"ש א א ז"ל "ובזה מתורץ ג"כ מה שהקשו כל הקדמונים, מה שלא נאמר בתורה שכר עולם הבא, כי עיקר עוה"ב להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובוודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע, ושכר זה כתוב כמה פעמים בתורה עד אין מספר, 'ושכנתי בתוכם' ולא תגעל נפשי וגו'". הגר"א לא מבטל את משאחז"ל "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", אלא אומר שאמנם איננו מכירים את הגוף שלאחר התחיה אבל המושג האמיתיים של העולם הבא וכל המושגים שעתידיים להתחדש אחר התחיה הם לפי מה שהתורה מעידה - ירושלים ובית המקדש דלעתיד לבוא. מושגי חיי הנשמה וגוף יחד המושלמים שאנו תופסים כמו שמופיעים כאן בעולם הזה, נותנים לנו תפיסה נכונה במושגי עולם הבא ואליהם מופנית ההשתוקקות לקרבת ה' השלימה.

ברצון הלב תלויה הגאולה

ברצון הלב והשתוקקותו תלויה גאולתם של ישראל כמו שאומר רבי יהודה הלוי בסוף הכוזרי (מאמר ה כז) וז"ל "ובהערת בני אדם והתעוררותם אל אהבת המקום ההוא הקדוש ינחץ הענין המיוחל, שכר גדול וגמול רב, כמו שנאמר אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" - ביאת הגאולה הינה לא רק ב'עת לחננה' אלא גם ע"י 'רצו עבדיך את אבניה' - 'רוצה לומר כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה'.

ישנו דבר שמקשה בעצם על הגאולה, ובפרט בזמנינו. הגאולה צריכה להגיע כישועה לבני האדם ולא כמעלה ותוספת ללפת את החיים. "על זה היה דוה ליבנו על אלה חשכו עינינו" על אלו שליבם דוה ועיניהם חשכות על מקום הקודש, שמבנינים שעל המקדש עומד ציר החיים שלהם, ולא נוח להם במצב הנוכחי. איננו זקוקים רק לזכויות נוספות אלא להכין את הכלי מצידנו לקבל את הגאולה. בקשת הגילוי החיצוני שיראה לעינינו וחמדת הלב והתשווקה לקרבתו של הקב"ה שגדולה יותר, הם המבוקשים מאיתנו במיוחד שאיננו חיים בתוך חיסרון גשמי כבדורות קודמים.

הגר"א מתאר איך תיראה הגאולה (פ"י שה"ש ז א) שיתקבצו ישראל מד' כנפות הארץ מסביב למקום המקדש ונרמז בד' פעמים "שובי" שנאמרו שם, וישאגו "שובי שובי השולמית,

שובי שובי ונחזה בך". כך גם דוד המלך הוא שקיים את התביעה של חגי הנביא ואע"פ שלא יכול היה לבנות את ביהמ"ק הוא חיכה וציפה לו - "אם אבוא באוהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי. אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב", הוא ראה את המקדש כמקום מנוחתו - "זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי איויתיה". זהו הבסיס של הבנין. וכן אומר אסף במזמור עג שרואה את הקלקולים הקיימים "שלום רשעים אראה", שכל זה "עד אבוא אל מקדשי א-ל אבינה לאחריתם".

כשם שעל המשכן הקפיד הקב"ה ואמר שיבוא רק מנדיבות לבם של ישראל כך יבנה ביהמ"ק דווקא מנדיבות לבם ורצונם של ישראל. וכן בספר דברי הימים שם מופיעה ההכשרה וההכנה של דוד ושלמה לבנין בית המקדש, ואומר דוד לשלמה "ואתה שלמה בני דע את אלוקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות מבין" (דהי"א כח ט), וכך גם מתפלל דוד המלך במעמד הגדול ואומר "ה' אלוקי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך" (שם כט יח). הוא מבקש שהקב"ה ישמור את אותו יצר מחשבות לבב עמך שבזה ביהמ"ק יוכל להיבנות.

מהיכן למד דוד זה, כתוב במדרש (שוח"ט יז) "תני ר' שמעון בן יוחי משל לאחד שהיה מכה את בנו, ולא היה יודע הבן על מה הוא מוכה, לאחר שהכהו אמר לו לך ועשה דבר פלוני שצויתך היום כמה ימים ולא השגחת בי, כך כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש, והלא דברים קל וחומר, ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם, ולא נחרב בימיהם, נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותו, אנו שחרב בימינו, ואין אנו מתאבלים עליו, ולא נבקש עליו רחמים על אחת כמה וכמה".

ובספר חרדים (מצוות התלויות בארץ פ"ב) כתב "וצריך כל איש ישראל לחבב את א"י ולבוא אליה מאפסי ארץ בתשווקה גדולה כבן אל חיק אמו, כי תחלת עונינו שנקבעה לנו בכיה לדורות יען מאסנו בה שנאמר 'וימאסו בארץ חמדה', ובפדיון נפשנו מהרה יהיה כתיב 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו', ושם נאמר 'אתה תקום תרחם ציון', ולפיכך היו האמוראים מנשקים עפרותיה ואבניה בבואם אליה ומה טוב ומה נעים לשיר שיר ידידות אשר יסד ר' יהודה הלוי עליה באהבה רבה".

והלוואי ונזכה להשתוקקות העצומה כמו שהיו החכמים מנשקים עפרה ואבניה, ואין הכוונה לרעיון ולמחשבה או להשגה עיונית חדשה אלא כל עשר קדושותיה של ירושלים בהשכנת השכינה בארץ חסרות לבסיס הקיום שלנו. לפי כח ההשתוקקות של ישראל וההבנה של הפסד כל המציאות וחורבנה בהסתלקות השכינה מן העולם, ולפי העמדת המציאות והחיים בהשבת השכינה לציון, כך נזכה לקיום "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד".

ברין יולדת וחולה בתענית שעות דט' באב

ביסוד דברי הבית הלל דגדול דאיט יכול לקיים חובתו כגדול, יש לחייבו מדין חינד

ועדיין שבע, וברוך בקטנותו, אי מחויב עתה לברך מחדש מחמת דהוא שבע, או דבעינן אף אכילה דבר חיובא. ולכאורה מאי נפק"מ במש"כ הגרע"א דבירך "בקטנותו", הלא אף אי לא בירך בקטנותו, אותו הספק קיים אי השביעה מחייבת בבהמ"ז או דבעי לאכילה דבר חיובא וליכא. והוכיח מזה יסוד חדש, דאי לא בירך בקטנותו ליכא נפק"מ בספק הגרע"א דמ"מ מדין חינד מחויב לברך, ולזה כתב דאירי ד'בירך בקטנותו, עכ"ד, והיא הערה נפלאה.

והנה אף לפי מאי דהוכיח, אין זה אלא באופן דחל חלות החיוב בקטנות, ואף שהגדיל, חיוב זה לא פקע. אמנם לא שמעינן מזה דכל גדול דלאו בר קיום דעיקר מצותו, דנחדש חיוב מכח דין חינד ואף באופן שלא ניתן לקיים כגדול בכל תנאי המצוה מ"מ לכה"פ יקיים כמצות חינד לקטן, דבר זה אינו נראה כלל, ולפ"ז יש לדון מש"כ לענין ספירת העומר הרי הנדון לחדש חיוב לאחר שהגדיל וזה לא שמעינן מדברי הגרע"א כנ"ל.

אמנם הרי בדברי הבית הלל לכאורה מבואר כן, דהך יולדת נהי דפטורה מתענית השלמה, מ"מ מחויבת מדין חינד לתענית שעות ככל קטן, וצע"ג.

פלונית רכיש מנח וזח"ח עם המג"א בטר תענית שעות

והנראה לומר בדעת הבית הלל, ובהקדם פלוגתת המג"א ומ"ב בסי' תרט"ז, דדעת המג"א דנאסר ספי' לקטנים ביה"כ והיינו בין הני קטנים דבני י"א דמתענין ומשלימין מדין חינד, ובין הני קטנים דבני ט' דהגיעו לחינד שעות, כל חד בזמן דנאסר לו האכילה, אסור לספות לו. ובשער הציון סק"ט, כתב ע"ז "דלא שייך לומר כן אלא באיסור גמור בין דאוריתא ובין דרבנן כגון בן י"א וי"ב דמדרבנן עכ"פ צריך להתענות ולהשלים, ולא כן הכא שאין בזה איסור כלל לקטן וכו', ומוכח דאין על אכילתו שם איסור רק הוא מצוה על אביו לחנכו במצות ובמקום שאין מצות חינד כגון באחרים אפשר דגם ספי' לי' ליכא איסורא. ומצאתי כן ברבינו מנוח לחלק בין חינד דהשלמה שהוא עצם האיסור, לחינד דשעות שאינו כ"א מצוה בעלמא על האב, עי"ש."

ומתבאר דנחלקו המג"א ורבינו מנוח בגדר תענית שעות, אליבא דרבינו מנוח אין בזה שם תענית כלל כי אם חיוב על האב להרגילו בקטנות, וכאשר דייק שם רבינו מנוח מלשון הרמב"ם דאיכא חינד למצוה ולזה קרי הרמב"ם חינד דהשלמה ויש חינד דשעות ולא מקרי חינד דמצוה, והוא חובה על האב להרגילו. ומה"ט כתב המ"ב דליכא איסור

חולה ויולדת שפטורות מהצום מ"מ מחויבת בתענית שעות

האלי' רבה סי' תקנ"ד אייתי לדברי הבית הלל יו"ד סי' רס"ה, דאף דחולה שאב"ס ויולדת תוך ל' דשרי לאכול בצום משום דבמקום חולי לא גזרו רבנן, מ"מ בעי לצום תענית שעות. והעתיקו המשנה ברורה סק"ד, וכ"כ בחיי אדם כלל קל"ה. ובפשוטו היה נראה בטעמו, מדין להשתתף עם הציבור כדאיתא בפוסקים בכמה דוכתי דוגמת, לחם ומים. וע"ע נזירות שמשון סי' תקנ"ד.

יסוד חדש מהבית הלל דחולה שפטור מעיקר הצום מ"מ חייב בתענית

שעות 'מדין חינד'

אמנם ראיתי בבית הלל יו"ד שם דכתב טעם אחר, וז"ל 'והיולדת אף שהיא אינה מחויבת להתענות ומשלים עכ"פ צריכה להתענות לשעות כמו קטנים שהם פטורים מלהתענות ביה"כ, אעפ"כ מחנכין אותן, אף כאן גבי תשעה באב מחנכין את התנוקות לשעות ואין אוכלין עד אחר יציאת בית הכנסת וא"כ ביולדת אף שאינה מחויבת להתענות כל היום אעפ"כ צריכה חינד'.

ומבואר מדברי הבית הלל, דטעמו ביולדת דפטורה מתענית השלמה, דמ"מ צריכה לצום תענית שעות, היינו מדין חינד, דלא גרע מחינד קטנים לשעות והיינו דלענין זה אינה חולה.

והדברים תמוהים טובא, וכי איזה חינד איכא לגדולה, וכי נימא דכל מצוה דאין הגדול יכול לקיומי בכל תנאי, נאמר דמ"מ יקיים מדין חינד, וע"ד משל לענין לולב ביום ראשון דבעינן לכם, ולענין חינד קטנים בלולב י"א דסגי בלולב שאול כדאיתא המ"ב בה' לולב, וכי הגדול היכא דלית ליה לולב דידו, נימא דלכה"פ יקיים מצות חינד בלולב שאול, והוא דבר פלא.

גדול שאינו יכול לקיים המצוה מדין גדול האם יש לקיים מדין חינד

ומפורסם מש"כ בשו"ת אור לציון ח"א סי' ל"ו, לענין קטן שהגדיל בימי הספירה, דהאריכו בזה האחרונים לשיטת הבה"ג דאיכא חסרון דתמימות בכה"ג, דהרי בקטנותו ליכא קיום מצות ספירה. וכתב בזה דאף אי נימא דמדין גדול ליכא לחיוב, מ"מ מדין חינד אכתי מחויב להמשיך בספירה, דכל גדול הרי הוא אף מחויב בחינד. והיכא דהגדול לאו בר קיום, בעיקר חיובו, אכתי מחויב הוא בדין חינד. והוכיח כן ממש"כ הגרע"א סי' קפ"ד בגליון שו"ע להסתפק בקטן שאכל והגדיל,

ובדעת הא"ר איכא לספוקי, דנראה מדבריו בסי' תקע"ו במש"כ המחבר דתענית דגזרו על הציבור אין חייבין הקטנים. ותמהו המג"א והא"ר דפשיטא דכן הוא, דהרי ליכא חינוך בתענית כי אם ביוה"כ. ובאמת הברכי יוסף שם כתב, דהו"א דנילף תענית חינוך בקטנים מיוה"כ לשאר תענית דגזרו על הציבור ובהא השמיענו המחבר דליכא לדון חינוך בתענית דגזרו על הציבור. ולדעת הברכי יוסף איכא לדון בשאר תעניות מדברי קבלה מהו, אי שיאטי' ליוה"כ או לשאר תענית דגזרו על הציבור. אמנם בדעת המג"א והא"ר נראה, דהך ענין דחינוך קטנים ביוה"כ הוא דין דנתחדש אך ביוה"כ וליכא ס"ד דינהוג כן בשאר תעניות. ואולי זה אך לענין תענית דהשלמה ולא תענית שעות. ולפי"ז יתכן דאיכא תענית שעות אף בט"ב. אכן המ"ב לא אייתי חולק בזה על מש"כ החיי אדם דליכא חינוך דתענית שעות בט"ב.

ולפמש"כ בביאור שיטת הבית הלל, י"ל דסגי בזה דנתחדש שם תענית לתענית שעות, וממילא היולדת מחוייבת בזה, ואמנם מלישנא דהבית הלל מבואר דבעינן דנשנה הך דין חינוך לתענית שעות אף לט"ב במסוים. וע"כ דבעי לזה דחז"ל חידשו שם תענית לתענית שעות אף באופן מסוים לט"ב באב, ורק מכח זה מחוייבת היולדת בתענית שעות, וזהו דלא כמש"כ החיי אדם ומ"ב דליכא כלל דין חינוך לתענית שעות בט"ב באב.

פליאה גדולה לדעת הבית הלל והמ"ב לשיטתו

המחבר יו"ד סי' רס"ה סעיף ד' כתב לענין כוס של מילה, דביוה"כ וט"ב דאין היולדת יכולה לשתות, אין מברכין על הכוס. ותמה הבית הלל, והרי פסק המחבר סי' תקנ"ד דיולדת תוך ל' לא גזרו בה רבנן, וא"כ שפיר יכולה לשתות. ולזה יסד לן דמ"מ תענית שעות בעי להתענות וכיון דהמילה בשחרית כדן זריזין, א"כ אינה יכולה לשתות מקרי. ובשער הציון תקנ"ד סקי"ח תירץ בשם הפר"ח באופן אחר, עפמש"כ הפר"ח דיולדת אם קים לה בגוה דמצית להתענות דהיינו שראתה עצמה בריאה, אז מחויבת להתענות. ולפ"ז תירץ הפר"ח דבהא איירי השו"ע סי' רס"ה, דהיינו באותה שראתה עצמה בריאה.

ולפ"ד, המ"ב בזה לשיטתו לא תירץ כהבית הלל דכתב דבסי' רס"ה מדין חינוך שעות אתינן עלה. דהרי דעת הח"ה, דליכא תענית שעות בט"ב. ועוד דכל יסוד דבריו מכח תענית שעות שמי' תענית ואילו לדעת המ"ב בה' יוה"כ תרט"ז אין זה שמי' תענית כי אם חובת האב, והא ליתא ביולדת כמש"כ. ואע"פ דגם לשיטת המ"ב בעי להתענות תענית שעות מדין להשתתף עם הציבור כמש"נ. מ"מ י"ל דבמקום מצוה שרי, ואין זה כדין תענית שעות דהוא חיוב גמור. ולזה תירץ באופן אחר כמש"כ הפר"ח, והח"ח לשיטתו אזיל.

ואמנם נראה דמטעם אחר בעינן לתירוץ הפר"ח, דהרי כתב בשו"ע סי' תקנ"ט סעיף ז' לענין מילה, ד"מלין אותו אחר שגומרים הקינות וי"א עד אחר חצות". והרי כל תירוץ הבית הלל הוא, כיון דמלין בבקר מדין זריזין ואכתי היולדת בכלל תענית שעות ולכן אין נותנין ליולדת מהכוס, והרי לפמש"כ המחבר איירינן לאחר התענית שעות. וע"כ כתירוץ הפר"ח, ועיין ט"ז שם ביו"ד, דברי הבית הלל בפרט זה, צע"ג.

ספי' באופן דמתענה לשעות דליכא שם תענית על זמן זה, כי אם חיוב האב להרגילו. ואילו דעת המג"א נראה, דנתחדש "דתענית שעות שמי' תענית", והוא איסור תענית בהנך שעות ונאסר האכילה גופא בזמן זה, ולזה שייך איסור ספיה אף בתענית שעות.

ונראה דמקור לדברי המג"א דגדר דתענית שעות היינו משום שם תענית מחודש מדרבנן. דהנה איתא בסוכה מ"ב ע"א, קטן היודע לנענע חייב בלולב ונפסק בשו"ע תרנ"ז, וכתב הביכורי יעקב שם דאף דאין הנענעים מעכבים, מ"מ כל זמן שאינו יודע לקיים המצוה כתיקונה, הרי הוא כמי שלא הגיע לחינוך מצוה זו, ועליו חז"ל לא חייבוהו בחינוך. ולפי"ז י"ל ע"כ בכל ענין דתענית שעות, דהרי מכיון דאינו בחינוך דהשלמה, א"כ לא הגיע לגיל חינוך דתענית דהוא תענית דהשלמה. והנראה דזהו דלמד המג"א דע"כ חז"ל חידשו בזה דתענית שעות שמי' תענית, והוא חלות תענית מחודש, ומתקיים מצות תענית מדרבנן בהך תענית שעות. ולזה בהגיע לגיל ט' דבר חינוך דתענית שעות, הרי הוא מחויב בהך מצוה דתענית שעות.

ביאור דברי הבית הלל

ואשר יראה לומר בביאור דעת הבית הלל, דדעתו כדעת המג"א ביסוד דין תענית שעות, וזהו דחדית לן, דהך יולדת נהי דלא גזרו בה רבנן תענית דהשלמה, דחולה היא, ומ"מ אכתי מחויבת בתענית שעות ולא גרע מחינוך שעות דקטנים, והיינו דבחינוך קטנים נתחדש לא רק חיוב הקטן אלא הך ענינא דתענית שעות שמי' תענית, וא"כ הך יולדת מחויבת בתענית שעות.

באופן, דמש"כ הבית הלל אין כוונתו דכל גדול איכא לחיובי 'במצות חינוך' היכא דאינו יכול לקיים עיקר חיובו, אלא הכא דבדין חינוך שעות דקטנים נתחדש לא רק הגיל לחינוך אלא נתחדש חפצא דמצוה מחודש, דתענית שעות. וזהו דכתב דהך יולדת לכה"פ תתענה תענית שעות, דנהי דפטורה מדין חולה בתענית השלמה מ"מ מחויבת בתענית שעות, וכמש"נ.

דעת המ"ב מדין להשתתף עם הציבור ולא מדין תענית שעות

ונראה דאליבא דהמ"ב ליכא לדון הבית הלל, דהרי לדעת המ"ב אין תענית שעות שמי' תענית, וכל ענינו הוא חובת האב להרגיל בנו הקטן, וזה לא שייך לחייב יולדת הגדולה בזה. וכפי הנראה אף דהעתיק המ"ב סי' תקנ"ד דעת הא"ר בשם הבית הלל, מ"מ לא ראה בזה דברי הבית הלל כי אם מש"כ הא"ר משמו, ובאמת בא"ר לא העתיק טעמו דהבית הלל, כי אם עיקר הדין דתענית שעות, וכפי הנראה קסבר המ"ב דהוא מדין להשתתף עם הציבור.

וראי' לזה, דהרי הבית הלל כתב דאף בתשעה באב נאמר דין חינוך לתענית שעות, ובשו"ע מציינו כן אך לענין יוה"כ ואינו מפורש מה לענין ט"ב, והמ"ב כתב בשם החיי אדם דליכא תענית שעות לקטנים בט"ב. וא"כ הרי כל חילו דהבית הלל, ממאי דאף בט"ב נאמר דין חינוך לתענית שעות ומזה חדית לן דאף ביולדת כן, והרי לדעת המ"ב נפל כל היסוד, דליכא תענית שעות לקטנים כלל בט"ב. וע"כ טעמו דהמ"ב דתתענה היולדת תענית שעות, היינו מטעמא אחרינא ומדין להשתתף עם הציבור.

יעלת הון

ואתחנן-נחמו תש"פ

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

שבת נחמו

השבת שאחרי תשעה באב נקראת שבת נחמו, מכיון שמפטירים הפטרת נחמו. וצ"ב למה דוקא השבת הזאת נקראת על שם הפטרה ולא שאר השבתות שמפטירים ז' דנחמתא?

והנה בילקוט שמעוני (ישעיה מ' אות תמ"ה) כתב ז"ל: חטאו בכפלים - "חטא חטאה ירושלים" (איכה א'), ולקו בכפלים - "כי לקתה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה" (ישעיה מ'), ומתנחמים בכפלים - "נחמו נחמו עמי" (ישעיה מ') עכ"ל.

וצ"ב מה הלשון 'בכפלים' אם הכונה שחטאו הרבה חטאים, ולקו הרבה, היה צ"ל חטאו הרבה ולקו הרבה ומתנחמים הרבה,

ונראה דהנה החטאים גורמים שהאדם מתרחק מהקב"ה ונכנסים בו מחשבות כפירה, כמו שמבארים הסה"ק את הפסוק 'וסרתם ועבדתם אלהים אחרים' (דברים י"א ט"ז) שאם אדם סר מדרך ה', הרי זה בחינת שעובד ע"ז, כי נכנסים בו מחשבות כפירה, וזהו חטאו בכפלים - היינו גם עצם החטא, וגם שהתרחקו מהש"ת ונכנסו בהם מחשבות כפירה. ולקו בכפלים - גם עצם המכות שנחרב ביהמ"ק וגלו מהארץ, וגם מרוב צרות נכנסו בהם מחשבות כפירה, ואין להם במה להתחזק באמונה בהש"ת שיעזור להם, והיסורים הם כדי לכפר החטאים ולהביאם לעוה"ב. והנחמה בכפלים - גם שהקב"ה יחזיר אותנו לארץ ישראל ויבנה את ביהמ"ק, וגם שלעתיד לבוא כתוב "כי מלאה הארץ דעה את ה', ויראו עין בעין בשבוע ה' ציון" (ישעיה י"א).

ושבת קודש זה האות הגדול והברית שנתן הקב"ה בינו ובין בני"י, וזה יסוד האמונה, ולכן נקראת השבת הזו שבת נחמו, כי ע"י האמונה בקב"ה זה מנחם מכל הצרות, וכמו שאומרים בתפילה ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג, שעל ידי שמירת שבת וכבוד והעונג בשבת זוכים לישמחו במלכותך, וזהו הנחמה מכל הצרות.

ובספר אוצר נחמד מהגאון הצדיק רבי שריה דבליצקי זצ"ל, מביא בשם המהר"ל דבשבת נחמו ישמחו כל העם ויבטחו לנחמת ביאת הגואל, ומביא בשם ספר יוסף אומץ אשכנזי (תתצ"ד) וראוי להתענג בו יותר משאר שבתות השנה, וכן כתב אבן שועב שמצוה לעשותו כיו"ט. ולכן נקראת שבת זו שבת נחמו.

בענין זכירת מעמד הר סיני

בפרשת ואתחנן "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" וגו' (דברים ד, ט)

ומפרש"י: אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים.

וכותב הרמב"ן ז"ל: ואינו נכון כלל, אבל הכתוב הזה לדעתי מצות לא תעשה, הזהיר בה מאד, כי כאשר אמר שזוהר בכל המצוות ונשמור החוקים והמשפטים לעשותם בארץ, חזר ואמר רק אני מזהירך מאד להשמר ולשמור נפשך מאד מאד לזכור מאין באו אלך המצוות, שלא תשכח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראו שם עיניך, הקולות והלפידים, את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמעת שם מתוך האש, ותודיע כל הדברים אשר ראו עיניך במעמד

הנכבד ההוא לבניך ולבני בניך עד עולם, ופירש הטעם כי עשה השם המעמד ההוא כדי שתלמדו ליראה אותו כל הימים ואת בניכם תלמדון לדורות עולם, אם כן עשו אתם ככה ואל תשכחו אותו. והנה קודם שהזכיר הדברות שנאמרו שם, הזהיר במצות לא תעשה שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא ולא נסירהו מלבנו לעולם, וצוה במצות עשה שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה, עכ"ל.

והרמב"ן בספר המצות, במנין מצות לא תעשה (שהרמב"ם לא מנה אותם) במצוה ב' כתב ז"ל: שנמנענו שלא נשכח מעמד הר סיני, ולא נסיר אותו מדעתנו, אבל יהיה עינינו ולבנו שם כל הימים, והוא אמרו יתעלה, השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב וגו'. וזאת המצוה זכרה בעל הלכות גדולות גם כן, והרב שכחה עכ"ל.

והמגילת אסתר שם כתב ז"ל: נראה לי כי מה שלא מנאה הרב הוא, לפי שגם זאת היא מצוה כוללת כל התורה כולה, והוא שלא נשכח את הדברים אשר ראו עינינו, דהיינו ענין התורה כולה, ושנלך בדרכיה ונקיים מצוותיה, וכן משמע מפרש"י שם בזה שם בזה הפסוק, שכתב, ז"ל, השמר לך פן תשכח את הדברים, אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים. עכ"ל. הנה שזה הלאו על קיום התורה כולה נאמרה, עכ"ל.

נמצא לשיטת רש"י והרמב"ם הלאו נאמר שלא נשכח את התורה כולה, ולשיטת הרמב"ן הלאו נאמר שלא נשכח מעמד הר סיני.

ב- והרמב"ן בספר המצות מקשה על שיטתו מהגמרא בקידושין (דף ל"ע"א) אמר ריב"ל כל מלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, שנאמר, והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמך ליה, יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב (דברים ד, ט), ומשמע מהגמרא דהפסוקים האלו נאמרו על כל התורה כולה ולא על מעמד הר סיני. וז"ל הרמב"ן: ואל תטעה בזה, מפני דרשם בפרקא קמא דקידושין, לבניך ולבני בניך, בלמוד התורה לבני בנים, כי לימוד אמונת התורה הוא הלימוד בתורה, אבל נתבונן ונקח ראייה מדבריהם, כי הוא מצוה עולמית, ועם כל הדורות ידבר, בלא ישכחו ענין המעמד ההוא שהיה לכל אדם למראית עיניהם ושמיעת אזניהם ושיעתיקו זה מדור לדור לעולם, עכ"ל.

ובפשטות כונת הרמב"ן שהגמרא בקידושין מדברת על לימוד אמונת התורה היינו ללמד את מעמד הר סיני.

והמגילת אסתר שם כתב ז"ל: ומה שאמר עוד הרמב"ן, כי מה שדרשו בקידושין והודעת להם על לימוד הבנים, פירושו ללמד להם המעמד ההוא, נראה לי שאין זה במשמע מאמרם, רק כונתם הוא כמו שנראה בברור מלשונם שפירושוהו על לימוד התורה לבני בנים עכ"ל.

והנה מהסוגיא שם לכאורה מפורש שהכונה על לימוד התורה, דהגמ' בקידושין אחר שהביאה את המימרא של ריב"ל שכל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, מביאה הגמ' רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל, דשדי דיסנא ארישיה, וקא ממטי ליה לינוקא לבי כנישתא, ופרש"י: סדין שאינו ראוי

לעטיפת הראש, אלא כיסוי בעלמא שם על ראשו שלא ילך בגילוי ראשו, ולא הספיק להתעטף בסודרו עכ"ל, אמר ליה מאי כולי האי, שמהרת לצאת בלא עטיפה ההוגנת לך, אמר ליה, מי זוטר מאי דכתיב, והודעתם לבניך, וסמיק ליה, יום אשר עמדת לפני לה' אלוך בחורב, מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא, עד דמקרי לינוקא ומוספיה, ופרש"י: מהדר לו מה שקרא אתמול, ומלמדו עוד פסוק יותר. רבה בר רב הונא, לא טעים אומצא, עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא, וכו'. ומבואר בגמרא דהדרשא והודעתם לבניך ולבני בניך, פירושו על לימוד כל התורה, ולא ללמד מעמד הר סיני.

וכן מוכח מהסוגיא בברכות (דף כ"ב ע"א) דתניא, והודעתם לבניך ולבני בניך, וכתיב בתריה, יום אשר עמדת לפני ה' אלוך בחורב, מה להלן באימה וביראה ורתת ובזיע, מכאן אמרו הזבין והמצורעים וכו', מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, ולשנות במשנה ובגמרא ובהלכות ובאגדות, אבל בעלי קריין אסורים, ופרש"י וז"ל: מכאן אמרו כל הטמאים מותרים בתורה, שאף הם יכולים להיות באימה וברתת, אבל בעל קרי אינו אלא מתוך קלות ראש וזחות הדעת עכ"ל. ומוכח שהפסוק והדעתם לבניך ולבני בניך הוא על כל התורה כולה.

עוד צ"ב דהנה הרמב"ן בחומש (דברים ד' ט') כתב וז"ל: והנה קודם שיזכיר הדברות שנאמרו שם, הזהיר במצות לא תעשה, שלא נשכח דבר מן המעמד ההוא, ולא נסירהו מלבנו לעולם, וצוה במצות עשה שנודיע בו לכל זרעינו מדור לדור כל מה שהיה שם בראיה ובשמיעה, עכ"ל. ומבואר ברמב"ן שיש גם מצות עשה להודיע לכל זרעינו כל מה שהיה במעמד הר סיני. וקשה למה בספר המצות לא מנה הרמב"ן מצות עשה להודיע לזרעינו מעמד הר סיני, כדרך שמנה המצוה לא תעשה שלא נשכח מעמד הר סיני?

ג- ונראה כי המצוה להודיע לכל זרעינו מעמד הר סיני, זה נכלל במצות עשה של 'ושננתם לבניך', ללמד את כל התורה כולה, ומעמד הר סיני זה חלק מהתורה, ולכן אף שכתב הרמב"ן בחומש שזה מצות עשה להודיע לכל זרעינו מעמד הר סיני, אבל בספר המצות לא מונה את זה למצות עשה בפני עצמה, כי זה נכלל במצות עשה של 'ושננתם' ללמד לזרעינו את כל התורה כולה, אבל לגבי לא לשכוח את התורה לפי דעת הרמב"ן אין על זה לא תעשה, ולכן מונה הרמב"ן מצות לא תעשה בפני עצמה לא לשכוח מעמד הר סיני ולא נסיר אותו מדעתנו.

והנה לדעת רש"י בחומש, ולדעת הרמב"ם כפי שביאר המגילת אסתר, ה-ל"ת של 'השמר לך פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך' כולל את כל התורה כולה, ולכן לא מנה הרמב"ם את הל"ת שלא נשכח מעמד הר סיני למצות ל"ת בפני עצמה, כיון שזה נכלל בכלל המצות ל"ת לא לשכוח את התורה כולה, ומעמד הר סיני זה חלק מהתורה.

נמצא שלגבי מצות עשה לזכור מעמד הר סיני ולהודיעם לזרעינו, גם הרמב"ן ס"ל שזה נכלל במצוה של 'ושננתם לבניך, אולם לגבי הל"ת שלא נשכח מעמד הר סיני, לדעת הרמב"ן שאין מצות ל"ת שלא לשכוח את התורה, לכן מנה את זה למצות לא תעשה בפני עצמה שלא נשכח מעמד הר סיני, ולדעת רש"י והרמב"ם שיש מצות לא תעשה שלא נשכח את התורה כולה, לכן לא מונה את זה ללא תעשה בפני עצמה שלא נשכח מעמד הר סיני כיון שזה נכלל בכלל לא לשכוח את התורה.

ד- ולפ"ד מיושב שפיר הגמרא בברכות (כ"ב ע"א) שמבואר שם שהפסוק והודעתם לבניך כולל כל התורה כולה, כי שם מדובר על המצות עשה ללמוד את התורה באימה וביראה, וגם הרמב"ן מודה שזה כולל כל התורה כולה.

ונראה שזה כונת הרמב"ן בספר המצות שכתב, וז"ל ואל תטעה בזה מפני דרשם בפירקא קמא דקידושין לבניך ולבני בניך בלימוד התורה לבני בנים, כי לימוד אמונת התורה הוא הלימוד התורה וכו', היינו שלימדו מעמד הר סיני זה בכלל לימוד התורה, ולכן מסיים הרמב"ן, וז"ל, אבל נתבונן ונקים ראייה מדבריהם, כי היא

מצוה עולמית, ועם כל הדורות ידבר בלא ישכחו המעמד ההוא וכו' עכ"ל, היינו מהמצות עשה נלמד על המצות לא תעשה שזה על כל הדורות נאמר, וכיון שלגבי מצות לא תעשה לשיטת הרמב"ן אין מצות לא תעשה לא לשכוח את התורה, לכן הרמב"ן מונה את זה למצות לא תעשה בפני עצמה, אבל לגבי המצות עשה זה נכלל בכלל המצות עשה של 'ושננתם כדפירטנו, ובה מיושב שפיר מה שהקטינו על המגילת אסתר, שלמד פשוט ברמב"ן שכונתו ללמד לבניו ולבני בניו מעמד הר סיני והרי מכל הסוגיא מוכח שהכונה ללמד לבניו ולבני בניו כל התורה, אולם לפ"ד מיושב, שהמצות עשה ללמד לבניו ולבני בניו כל התורה כולה, אולם ללמד מעמד הר סיני זה נכלל בלימוד כל התורה.

בענין תפילין

"וקשרתם לאות על ירך, והיו לטוטפות בין עיניך" (דברים ו, ח)

ומפרש רש"י וז"ל: והיו לטוטפות בין עיניך, אלו תפילין שבראש, ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טוטפות, טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים (סנהדרין ד, ב, נחומא בא"ד) עכ"ל.

ומבאר השפתי חכמים, דבכתפי כשרוצים לדבר שנים אומרים טט, ובאפריקי כשרוצים לדבר שתיים אומרים פת, ומזה נלמד שצריך ארבע פרשיות בתפילין, כמנין טוטפות שהם שתי פעמים שנים.

וצ"ב למה התוה"ק כותבת הלימוד שצריך ארבע פרשיות בלשון של כתפי ואפריקי?

ובספר ליקוטי מוהר"ן (סימן ל"ג ב') כתב וז"ל: וצריך לדעת שמלא כל הארץ כבודו, ואפילו מי שעוסק במשא ומתן בעכו"ם לא יכול להתנצל ולומר אי אפשר לעבוד את השי"ת מחמת עוביות וגשמיות שנופל תמיד עליו מחמת העסק שעוסק תמיד עמהם, כי כבר גילו לנו חכמינו ז"ל, שבכל דברים גשמיים ובכל לשונות העכו"ם יכול למצוא בהם אלקות, כמו שאמרו (מנחות לד, ב) טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים, להודיע שבכל לשונות העכו"ם יש שם אלוקותו המחיה אותה, כמו שכתוב "ואתה מחיה את כולם" וכו' ע"ש.

והנה הבאר היטב (סימן נ"ט סק"א) כתב וז"ל: כשאומר יוצר אור ימשמש בתפילה של יד, וכשאומר ובורא חושך ימשמש בתפילה של ראש. **וצ"ב** למה ביוצר אור ימשמש בתפילה של יד וכשאומר ובורא חושך ימשמש בתפילה של ראש?

ונראה דהנה בשו"ע (סימן כ"ז סעיף י"א) כתב וז"ל: תפילין של ראש טוב להיותם גלויים ונראים, [וכתב המשנה ברורה דכתיב וראו כל עמי הארץ וגו']. וכתב הרמ"א ובשל יד אין להקפיד אם הם גלויים או מכוסים. וכתב המשנה ברורה (סק"מ"ז) ומכל מקום לכתחילה טוב יותר לכסותם עכ"ל.

ובלבוש כתב וז"ל: תפילין של יד יהיו מכוסין בבגדו, דכתיב לך לאות ולא לאחרים לאות, אבל של ראש טוב להיות מגולים ונראין דכתיב, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ואמר רבי אליעזר אלו תפילין שבראש שיש בהן השני שיינין וכו' עכ"ל, והובא דבריו בשערי תשובה.

והנה בפרשת בא כתוב "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך" וגו' (י"ג ט).
ותפילין של יד נאמר לך לאות, ולמען תהיה תורת ה' בפיך, והתורה נקראת אור כמו שכתוב 'כי נר מצוה ותורה אור' (משלי ר), וכן מבואר במסכת שבת (כג, ב), ולכן כשאומר יוצר אור כתב הבאר היטב שימשמש בתפילין של יד, על שם אור התורה שזה מכניס אצלו את אור התורה, וכשאומר ובורא חושך ימשמש בתפילין של ראש, שנקראו ולטוטפות בין עיניך, על שם טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים, וכמו שהבאנו לעיל להודיע שבכל לשונות העכו"ם אפילו במקומות של חושך נמצא אלוקותו יתברך, וכמו שכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך.

"לדעת"

מבחו שבועי – בדף היומי

אזינו ר' זמן יוסף יום 216 י"ז

פרשת ואתחנן - שבת קמב-קמח-מבחן מס' 30

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. - ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, הגרלה נוספת לכלל הנבחרים (3 זכויות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בנוסח של 200 ₪.

6. מהו התנאי שבו אסור לעשות נקב בשבת מדאורייתא?
 - א. נקב חדש.
 - ב. נקב העשוי להכניס ולהוציא.
 - ג. כשכוונתו לנקב יפה אפילו עשוי רק להוציא.
7. האם מותר לסתום נקב בשעה או בשמן?
 - א. בשעה ובשמן אסור משום עשית כלי.
 - ב. בשעה שייך איסור ממרח, ובשמן מותר.
 - ג. בשעה שייך איסור ממרח, ובשמן מחלוקת אם גוזרים אטו שעה.
8. מה גרם לעשרת השבטים לצאת לתרבות רעה (שבת קמ"ז)?
 - א. שלא היו עולים לרגל לבית המקדש.
 - ב. שהיו עוסקים בהנאות ולא בתורה.
 - ג. שהיו מחללים את השבת.
9. האם מותר ללוות או לשאול בשבת?
 - א. ללוות אסור ולשאול מותר.
 - ב. מותר אף ללוות בלשון שאלה.
 - ג. מותר רק לתת במתנה.
10. המחלק פרה בהקפה בראש השנה של מוצאי שביעית ועיברו את החודש, האם שביעית משמטת?
 - א. משמטת.
 - ב. אינה משמטת.
 - ג. חייב להחזיר לו, ויאמר לו משמט אני.

1. מתי מותר לטלטל כלי שיש בתוכו מוקצה ודבר התר חשוב יותר?
 - א. כשאינו יכול ליטול רק את הדבר התר.
 - ב. כשאינו יכול לנער את המוקצה.
 - ג. שתי התשובות נכונות.
2. האם מותר לטלטל ספוג שאין לו עור בית אחיזה לפי ר"ש ומדוע?
 - א. מותר, משום שר"ש לית ליה מוקצה.
 - ב. מותר, משום שר"ש דבר שאין מתכוין מותר.
 - ג. אסור, משום דהוי פסיק רישיה שישחוט.
3. איזה איסור יש בסחיטת פירות ובמשקין שזבו (רש"י)?
 - א. סחיטה משום מפרק שזה תולדה של דש, ומשקין שזבו שמא ישחוט.
 - ב. סחיטה משום בורר, ומשקין שזבו שמא ישחוט.
 - ג. סחיטה משום בורר, ומשקין שזבו משום נולד.
4. האם יש איסור דאורייתא בסחיטת כבשים ושלקות למימיהן?
 - א. אסור מדאורייתא.
 - ב. אין איסור דאורייתא אלא בזיתים וענבים.
 - ג. מחלוקת.
5. האם מותר להדיח בשבת מליח הישן?
 - א. מותר.
 - ב. פטור אבל אסור.
 - ג. חייב חטאת.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ד).

ההגרלה השבוע על
טיול ג'יפים
 לז- נפשות לשעתיים

052-7619-635

מדור "לדעת חכמה"

אזינו ישראלי יקרא יקרא יקרא יקרא יקרא

1. מה אסור משום כיבוס (רש"י)?
 - א. שרית בגד במים או שפשוף עור קשה עם מים.
 - ב. שרית בגד במים או שפשוף עור רך עם מים.
 - ג. שרית בגד במים, אבל בעור לא שייך כיבוס כלל.
2. אלו פירות מותר לסוחטם בשבת לכו"ע (גמרא ורש"י)?
 - א. פירות שרוב העולם אינם רגילים לסוחטם.
 - ב. פירות שאין רגילים לסוחטם כלל וגם הוא אין כוונתו למשקה.
 - ג. אין פירות שמותר לסוחטם בשבת.
3. האם דם מכשיר לקבלת טומאה (גמרא ורש"י)?
 - א. דם אשה מכשיר רק בדם של מיתה, ובבהמה רק דם שחיטה.
 - ב. דם אשה מכשיר אף בדם של פצע, ובבהמה רק דם שחיטה.
 - ג. דם אשה מכשיר אף בדם הקזה, ובבהמה לעולם אינו מכשיר.
4. איזה דברים נאסרו משום עובדין דחול (גמרא ורש"י, קמ"ג - קמ"ז)?
 - א. חיתוי בגחלים ביו"ט, קינוח בספוג בשבת.
 - ב. ליקוט פירות לתוך סל או קופה, להתגרר במגררת.
 - ג. סחיטת כבשים ושלקות לצורך מימיהם לפי רב, הכנסת קנה חלול לנקב החבית לפי רב.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

א-ת י' חמ"ד י"ב יוס"ק יום 216 ג"י

פרשת עקב - שבת קמט - קנה - מבחן מס' 31

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן בדישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. - ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, הגרלה נוספת לכלל הנבחרים (3 זכיות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנקי הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בנזק של 200 ₪.

1. האם מותר לקרוא לאור נר או לקרוא כתב שע"ג כותל, כשזה במקום גבוה שאינו יכול להטות או למחוק?
 - א. מותר כיון שאין בזה חשש שיעבור על איסור
 - ב. אסור משום לא פלוג.
 - ג. מחלוקת.
2. האם מותר לכהנים לחלק קדשים ביו"ט ע"י גורל?
 - א. מותר רק במה שקיבלו ביו"ט.
 - ב. מותר אף מה שקיבלו מערב יו"ט.
 - ג. אסור בכל גוונא.
3. איזה דבר אסור בדיבור ומותר בהרהור?
 - א. דברי תורה בבית המרחץ.
 - ב. כל חפציו בשבת.
 - ג. חפצי שמים בשבת.
4. האם מותר להשתמש בשבת בדבר שהנכרי הביא לצורך ישראל (גמרא ורש"י)?
 - א. מחוץ לתחום אסור, ובספק מחלוקת.
 - ב. מחוץ לתחום אסור, ובספק מותר.
 - ג. בכל גוונא מותר כיון שאפשר להביא ע"י בורגנים.
5. האם מותר לסוך או להדיח מת או קרקע בשבת?
 - ד. מת אסור וקרקע מותר.
 - ה. מת מותר וקרקע אסור.
 - ו. שניהם מותרים.
6. האם האדם נהיה חכם יותר לעת זקנותו?
 - א. כל אדם מחכים והולך כל ימיו.
 - ב. תלמיד חכם מחכים ועם הארץ נשאר כשהיה.
 - ג. תלמיד חכם מחכים ועם הארץ מיטפש.
7. היכן נמצאים נשמות הצדיקים?
 - א. גנוזות תחת כסא הכבוד.
 - ב. ביי"ב חודש הראשונים נשמתם עולה ויורדת.
 - ג. שתי התשובות נכונות.
8. למה התירו למי שהחשיך בדרך לתת כיסו לנכרי וכדומה?
 - א. שמא יכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד.
 - ב. שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים.
 - ג. כדי שלא יבוא לידי הפסד מרובה.
9. האם המחמר אחר בהמתו בשבת חייב מלקות לפי רבי יוחנן?
 - א. תלוי במחלוקת אם לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקים עליו.
 - ב. אינו לוקה כיון שהוא חייב חטאת.
 - ג. אינו לוקה ואינו חייב חטאת.
10. האם מותר לטרוח בשבת עבור מאכל בהמה?
 - א. להכינו לאכילה מותר, אבל ליפות אוכל מוכן אסור.
 - ב. להכינו לאכילה אסור, אבל ליפות אוכל מוכן מותר.
 - ג. מחלוקת.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לכד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, -ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ו).

בשבוע זה ההגרלה על:
2 זכיות ב:

כניסה משפחתית ל:

*עד 8 נפשות

בית חלקיה 08-6728569

מדור "לדעת חכמה"

א-ת י' חמ"ד י"ב יוס"ק יום 216 ג"י

1. לצורך מה אסור להחשיך על התחום בשבת?
 - א. כל דבר שלפי המציאות עכשיו אסור לעשותו בשבת, ולצרכי מצוה מותר.
 - ב. כל דבר שלא היתה יכולה להיות אפשרות לעשותו בהתר, ואפילו לצרכי מצוה.
 - ג. כל דבר שלא היתה יכולה להיות אפשרות לעשותו בהתר, ולצרכי מצוה מותר.
2. מה סדר ההתרים במי שהחשיך בדרך?
 - א. נכרי, חמור, שוטה, חרש או קטן, פחות פחות מד' אמות.
 - ב. חמור, נכרי, שוטה, חרש או קטן, פחות פחות מד' אמות.
 - ג. חמור, נכרי, חרש שוטה וקטן, פחות פחות מד' אמות.
3. האם מותר להשתמש בשבת בצדי האילן או בצדי צדדיו?
 - א. יש מתירים אף בצדדים, ויש מתירים רק בצדי צדדים, ויש אוסרים גם בזה.
 - ב. בצדדים אסור לכו"ע, ובצדי האילן מחלוקת.
 - ג. בצדדים מחלוקת, ובצדי צדדים מותר לכו"ע.
4. האם מותר לתת מים לתוך מורסן בשבת?
 - א. אסור לכו"ע משום גיבול.
 - ב. תלוי במחלוקת אם הנותן מים לקמח חייב משום גיבול.
 - ג. מותר לכו"ע כיון שהמורסן אינו בר גיבול.

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבעית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, הגרלה נוספת לכלל הנבחנים (3 זכיות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנקי הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בנזק של 200 ₪.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לגמי ר' ברוך ז"ר יוסף יום ט"ו 2107

פרשת ראה ~ עירובין ב'ו' ~ מבחן מס' 32

1. מדוע אסור לטלטל במבוי ללא לחי או קורה (גמרא ורש"י)?
 - א. מפני שמבוי שאין לו ד' מחיצות דינו כרשות הרבים מדאורייתא.
 - ב. מדרבנן שמא יבואו לטלטל ברשות הרבים.
 - ג. מדרבנן שמא יבואו להוציא ממנו לרשות הרבים.
2. למה לפי רב לדעת חכמים אסור לטלטל במבוי שגובהו למעלה מכ' אמה ויש שם אמלתרא?
 - א. משום שלומדים מפתח ההיכל שהיתה שם אמלתרא.
 - ב. משום שהם סוברים שגם על ידי אמלתרא אין היכר לקורה.
 - ג. משום שבדרך הילוכו של אדם הוא אינו רואה את האמלתרא.
3. מאיזה טעם יש מכשירים מקצת בתוך עשירים ומקצת למעלה מעשירים, דווקא בסוכה ולא במבוי?
 - א. מפני שחוששים שינטל החלק התחתון, וכיון שמבוי הוא של רבים כל אחד יסמוך על השני.
 - ב. מפני שדין דרבנן צריך חיזוק יותר מדאורייתא.
 - ג. שתי התשובות נכונות.
4. מה נחלקו אביי ורבא בשיעור גודל האמות?
 - א. האם משערים תמיד באמה בת ה' טפחים או בת ו' טפחים.
 - ב. האם שיעור הטפחים של כל אמה הם שוחקות או עצבות.
 - ג. האם האמה הקטנה היא ה' טפחים, או ו' טפחים עצבות.
5. איזה שיעור נאמר בשעורה?
 - א. עצם כשעורה מטמאה במגע ומשא ולא באהל.
 - ב. עצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא ובאהל.
 - ג. שעצם פחות משעורה מטמאה במגע ומשא, וכשעורה מטמאה אף באהל.

6. איזה שיעור נאמר בתאנה?
 - א. שיעור חיוב ברכת המזון.
 - ב. שיעורי הוצאה בשבת באוכלין.
 - ג. שיעור איסור אכילה ביום הכיפורים.
7. מהיכן לומדים עיקר דין חציצה בטבילה?
 - א. מדכתיב "ורחץ את כל בשרו במים".
 - ב. מהלכה למשה מסיני.
 - ג. מדרבנן.
8. האם מועיל להכשיר מבוי ע"י כך שבפתחו העומד מרובה, ומדוע?
 - א. אינו מועיל, כיון שמבוי צריך הכר ובעומד מרובה אין הכר.
 - ב. אינו מועיל, שהרי בלאו הכי יש בו עומד מרובה על ידי ג' הצדדים האחרים של המבוי.
 - ג. מועיל, קל וחומר מחצר (למ"ד שמבוי שנפרץ עד י' אמות מותר לטלטל בו).
9. מבוי שנפרץ בצידו, באיזה שיעור פירצה אסור לטלטל בו?
 - א. י"א ג' טפחים, וי"א ד' טפחים.
 - ב. י"א ד' טפחים, וי"א י' טפחים.
 - ג. י"א ד' טפחים וי"א יותר מ"א אמות.
10. האם לירושלים היה דין רשות הרבים, ומדוע?
 - א. כן, מפני שמצוים בה ס' רבוא.
 - ב. לא, מפני שדלתותיה ננעלים בלילה.
 - ג. לא, מפני שיש לה חומה.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, -ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ז).

**ברכותינו לכל הנבחנים,
לרגל סיום מסכת שבת.**

**ההגרלה השבוע על
שבת נופש לזוג בצפת
"אחוזת תפארת צפת"
050-4173161**

**כמו"כ הגרלה נוספת על:
סכין חלה לשב"ק
3 זוכים**

מדור "לדעת חכמה"
לגמי יוסף ז"ר יצחק אייזיק ז"ר

1. מדוע אסור לפי חכמים לטלטל במבוי שפתחו רחב יותר מ"א אמות (רש"י)?
 - א. מפני שסתם פתח זהו שיעור, וביותר מכך זה נחשב פירצה ולא פתח.
 - ב. מפני שיותר מ"א אמה זה רשות הרבים.
 - ג. מפני שבפתח רחב הלחי אינו ניכר.
2. האם מותר לפי רבנן לטלטל במבוי שפתחו רחב מ"א אמות אך יש לו צורת הפתח?
 - א. מותר לכ"ע.
 - ב. אסור לכ"ע.
 - ג. מחלוקת.
3. למה צריך שיעור גדול יותר כדי להגביה מבוי ל" טפחים, מאשר למעט פתחו מכ' אמה (רש"י)?
 - א. המיעוט מועיל משום הכר, אבל ההגבהה נצרכת כדי שיהיה שיעור דופן לאורך שיעור מבוי.
 - ב. מבוי פחות מייט פסול לכ"ע, אבל מבוי למעלה מכ' אמה כשר לרבי יהודה.
 - ג. בגובה כי זה מועיל מדין מקצתו למטה מכ', אבל בשיעור י' לא מועיל מקצתו למעלה מ"י.
4. מהם התנאים לפי רש"י להחשיב מקום לרשות הרבים?
 - א. שמצויים בעיר ס' רבוא.
 - ב. שמצויים בעיר ס' רבוא, והדרך רחבה ט"ו אמה.
 - ג. ס' רבוא וט"ו אמה, וגם שאין בעיר חומה או שרה"ר שלה מכוון משער לשער.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לעיון ר"י ברוך ב"ר יוסף ז"ל (1010-1070)

פרשת שופטים - עירובין ז'-ג' - מבחן מס' 33

פרטי הצטרפות:

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבוועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי רשימי, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"י רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪ - ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, הגרלה נוספת לכלל הנבחרים (3 זכיות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בונוס של 200 ₪.

1. האם אפשר לנהוג כשני שיטות החלוקות זו על זו?
 - א. לחומרא כן ולקולא לא.
 - ב. צריך לנהוג תמיד כאותו רב.
 - ג. אם אין סתירה בין הדברים יכול להחמיר כשני השיטות.
2. האם יש נחשב מחיצה למבוי?
 - א. אם שפת הים גבוהה י"ט הוי מחיצה, ויש חוששים שמא יעלה הים שרטון.
 - ב. כיון שהים אינו מקום הילוך הוי מחיצה בכל גוונא.
 - ג. לעולם שפת הים אינה מחיצה, כיון שהמים נחשבים כקרקע.
3. באיזה שיעור אומרים לבד או חבוט רמי לענין קורת המבוי?
 - א. עד ג' טפחים.
 - ב. עד ג' טפחים, ולרשב"ג אומרים לבד עד ד' טפחים.
 - ג. לבד עד ג' או ד' טפחים, וחבוט רמי עד טפח.
4. מה הדין בלחי הנראה מבפנים ושוה מבחוץ או נראה מבחוץ ושוה מבפנים?
 - א. נראה רק מבפנים מועיל לכוי"ע, ובנראה רק מבחוץ מחלוקת.
 - ב. נראה רק מבפנים מחלוקת, ובנראה רק מבחוץ לכוי"ע אינו מועיל.
 - ג. בין בזה ובין בזה מחלוקת.
5. חצר שנפרצה לרה"ר, מתי היא מותרת בטלטול?
 - א. כשיש בה פס אחד.
 - ב. כשיש בה ב' פסין.
 - ג. מחלוקת.
6. מבוי שפתחו רחב יותר מ"אמות, כיצד אפשר להכשירו לכוי"ע ללא צורת הפתח?
 - א. ע"י שיניח קנה באמצע, או ע"י אמלתרא בקורה.
 - ב. ע"י שיעשה פס גבוה י' באורך ד' אמות ויעמידנו לאורכו של המבוי.
 - ג. יעשה פס אמה וירחיק אמה ויעשה עוד פס אמה וירחיק אמה וכו'.
7. האם הקנה שבראש הצורת הפתח צריך לגעת בקנים שבצדדים?
 - א. צריך.
 - ב. לא צריך.
 - ג. מחלוקת.
8. מבוי שאורכו כרוחבו, מהו תיקונו לפי רב?
 - א. לחי משהו או קורה טפח ככל מבוי.
 - ב. פס ארבעה כחצר.
 - ג. לחי וקורה.
9. מה הדין אם כתב פרשת סוטה או גט לשם אשה אחרת?
 - א. בסוטה כשר ובגט פסול.
 - ב. בסוטה מחלוקת, ובגט פסול.
 - ג. בסוטה כשר ובגט מחלוקת.
10. במה תלה רבי את זה שהיה מחודד מחבריו?
 - א. שראה את רבי מאיר מאחוריו.
 - ב. שהיה עניו ונח לבריות.
 - ג. שלא דחק את השעה.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, -ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ז).

מדור "לדעת חכמה"

לעיון ר"י ברוך ב"ר יוסף ז"ל

1. האם שייך פתח בין ב' מקומות, שכלפי מקום אחד דינו כפתח וכלפי המקום השני דינו כפירצה (גמרא ורש"י)?
 - א. לא שייך לחלק בין שני המקומות.
 - ב. אם כלפי אחד המקומות אינו פרוץ במלואו, מותר בפתח עד עשר אמות.
 - ג. אם כלפי אחד המקומות אינו פרוץ במלואו, מותר אף ביותר מעשר אמות.
2. האם מותר לטלטל תחת הקורה או בין הלחיים?
 - א. תחת הקורה מחלוקת, ובין הלחיים מותר לכוי"ע.
 - ב. תחת הקורה מחלוקת, ובין הלחיים אסור לכוי"ע.
 - ג. בין בזה ובין בזה מחלוקת.
3. האם צורת הפתח מועילה לענין כלאים למסקנה אליבא דרבי יוחנן?
 - א. מלמעלה (מעל הקנים המשמשים לצדי הפתח) מועיל אפילו ביותר מ"אמות, אבל בצד רק עד י' אמות.
 - ב. מלמעלה מועיל עד י' אמות, ומן הצד אינו מועיל כלל.
 - ג. בין מלמעלה בין מן הצד מועיל עד י' אמות.
4. מבוי שפתחו פחות מ' טפחים, איזה תיקון הוא צריך?
 - א. לכוי"ע א"צ שום תיקון.
 - ב. לכ"ע לחי וקורה ולב"ה או לחי או קורה.
 - ג. י"א שלכו"ע א"צ שום תיקון, וי"א שגם בזה נחלקו ב"ש ובי"ה, וי"א שלכו"ע מועיל או לחי או קורה.

ההגרלה השבוע על
משחקי פליימוביל
בשווי 500 ₪

ב "בית המשחקים"

ניתן לקבל במייל קטלוג להזמנות:
b0527159980@gmail.com

מאבילות לנחמה

וכך כאן בענין בית מקדש מעט, לא יוכל שום שוטר או חייל לסגור על מנעול ובריח מקום תורה ותפילה, אם לא שנסגר כנגד זה, אותו ביהמ"ד של מעלה, מחמת העוונות של באיה, ולפיכך מה שכבר תוקן במקצת ע"י תשובתינו סייע לנו לשוב לבית ה', ומשום כך כשאין הוראה משמים לא תועיל ולא תעזור שום תכנית ממשלתית לבצע זאת.

ג. מרן רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל היה אומר, שהמצב של כלל ישראל כיום נמשל לספינה שמטורפת בלב ים, הגלים הסוערים עומדים להטביע אותה, וכל יושביה אשר עליה נעים ונזרקים על סיפונה מצד לצד, נחבטים ונחבלים, ואף נחלים במחלת הים, ומעיהם מתהפכות בקרבם מטלטלותיה הבלתי פוסקות, כעבור כמה ימים קשים כאלו נראתה מבעד למשקפת רב-החובל, פיסת חוף, המבשרת שהנה עומדים הם להגיע למחוז חפצם, אבל לנוסעים אין כבר טיפת כוח, הם ניגשים לרב החובל מיואשים, הפצים הם להטיל את עצמם לים ולהיפטר בכך מהצער והקושי הכרוכים בניסיון לשרוד על הסיפון בסערות שכאלו, אבל רב החובל שראה במשקפתו את הסוף מתחנן בפניהם, אנא, כל כך הרבה טרחתם עד כה, החזיקו עוד קצת מעמד, ותזכו להגיע אל החוף בשמחה.

כך כנסת ישראל, עומדת ומטלטלת במשא המפרך, בן אלפיים שנה, גלים שוצפים של שנאת אויבים, גזירות ת"ח ות"ט, אנקוויזיציה, מסע צלב, גירוש ספרד פורטוגל, הגליות סיביר, והשוואה האיומה... עמינו כבר אינו מסוגל לשרוד את הגלים הנוראים, אבל הנה רבי-החובלים גדולי-הדור שליט"א, מבקשים מאיתנו להחזיק חזק, כי הנה במשקפות רואים כבר פיסת חוף, עומדים אנו על גדות הגאולה, ומי טיפש בשלב כזה לזרוק את עצמו לים.

ברגעי הסיוס, משתדל השטן להוציא את מיטב נשקיו, מפציץ הוא מכל עבר, בפצצות טכנולוגיה, אינטרנט, וכל פגעי המדיה, תוקף ללא הרף, אינו בוחל בשום אמצעים. מגודל המלחמה, מבינים אנו שהוא בשלבי גסיסה, כמו נר לפני שכבה מנסה להזדקר, כך הוא רגע לפני שחיטתו, מבקש הוא להראות כאי יש בו משהו. אבל דווקא משום כך מבינים אנו כי בא קיצו, וחלילה לנו ללכת אחר פיתויו.

עברנו את ה"גל הראשון" והננו כעת בלב ה"גל השני", עלינו לתפוס בגלגלי ההצלה שנתנו לנו משמים, הלא הם סוגיות הגמרא הקדושה, וישיבת היכלי התורה, שבכוחם להציל אותנו מהגלים השוצפים, ולזכותינו לחוף הגאולה.

א. שמעתי אימרה חריפה מחכם אחד שליט"א. כאשר יושבים בני משפחתו של הנפטר באבל כבד שבעה ימים, באים כל האוהבים והיקרים שלהם ומנחמים אותם, א"כ יוצא שתכלית ישיבתם ל"אבל" בכדי לקבל "תנחומים". א"כ תקנת ה"שבעה", אינה רק כדי לבטא את האבילות על הנפטר משבעת הקרובים, אלא בכדי לקבל תנחומים.

כך כלל ישראל שמקבל על עצמו את אבילות שלשת השבועות, עד לשיא של תשעה באב שהוא בגדר "מתו מוטל לפניו", אי"ז סתם אבילות לשם אבילות, אלא הכל היכי תמצי לזכות ב"תנחומים" של הבורא עולם, בשבעה דנחמתא שבאים תיכף אחר שלשת השבועות, כך יוצא שקבלת האבילות על בית המקדש בשבועות אלו, היא זאת שמייצרת את קבלת הנחמה של הבורא עולם "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם..." אשר גוררת אחריה את כל הבטחות הנחמה הנפלאות, שנמסרו לנו בחזון הנביאים.

ב. אם בכל שנה מתקשים אנו להתחבר לאבילות על בית המקדש, מחמת רוב הנהנתנות והחומרות הנשפכת בחוצות. כעת, עם מאורעות הנגיף והשלכותיו הכלכליות נעצר במקצת שטף החיים, וממילא נפתח לנו האפשרות להתבונן בנזקים הרוחניים הקשים שמתגלגלים עלינו כל יום, כשאין לך יום שאינו קשה מחבירו מחמת העדר בית המקדש, והאחרונה הכביד בירידת תפקוד בתי מדרשות, בצמצום פעולתן, ופיזור הלומדים מביני עמודי אל החוץ.

הרי לא נוכל לשכוח, איך שלמשך כל ספר ויקרא נזרקנו והושלכנו מבתי הכנסיות, וכמו הופקעה משמים זכותינו, לשלם פרים שפתינו, בקריאת חומש הקרבנות במניינים מסודרים בבתי מקדש מעט. וכביכול משמים קרא הקב"ה כנגדנו, איני חפץ אפילו בקריאת הקרבנות, וכמו שנאמר: "למה לי רוב זבחיכם יאמר ה', מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי", ועל הפסד זה חובתנו להתאבל.

והראיה שזריקה זו היתה משמים, שהרי גם עתה ישנן הנחיות דומות לצאת מבתי המדרשות ולצמצם פעילותן לעשרה מתפללים בלבד, ואין איש שם על לב... אלא בהכרח, שאי אפשר לשום גוף בעולם לסגור בתי כנסיות קדושות, אם לא שמשמים גלגלו את סגירתן, וכמו שהיה בעת החורבן, כאשר נכנס נבוכדנצר להחריב את ביהמ"ק יצאה בת קול משמים ואמרה: "קמח טחון טחנת, ואריה מת הרגת!!" שעד שלא נחרב בית המקדש של מעלה מעונותיהן של ישראל, לא יכל נבוכדנצר להחריב למטה.

אל העולים לישיבות גדולות בצל הקורונה

א. אחת מהתחנות המרגשות בחיים, ללא כל ספק, היא העלייה מישיבה "קטנה" אל ישיבה "גדולה", שהינה בעצם תחנת המעבר מימי ה"קטנות" לימי ה"גדלות".

זה מרגש וגם רגיש. זה 'מרגש' מפני שזהו הרגע הגדול בו בחור מקבל את המפתחות לידיו, אם עד עכשיו הוא היה "מוכתב" עשרים וארבע שעות, כעת הוא ברשות עצמו לעשות את מה שכבר הגיע הזמן שיבין לבד שצריך לעשות. אבל באותו מידה ועוד יותר, זה 'רגיש', מפני שהננו מקוים שאכן הבחור הזה כבר התבגר דיו, וכי הוא כשיר וראוי לקבל ליד את המפתחות היותר רגישות של חיו. תוהים אנו, אם ישכיל להפיק את המירב, מהתנאים החזקים שישיבה גדולה מספקת לו, או שחלילה הוא יפול וינזק מהנסיגות החזקים שישיבה גדולה מייצרת לו.

אבל השנה העלייה ל"ישיבה גדולה" היא יותר רגישה ומורכבת. כי היא תחייב, ככל הנראה, ניתוק ממושך יותר של הבחור מן הבית החמים. אם עד לאחרונה היה מקובל שבחורי שיעור א' חוזרים בשבת השנייה הנקראת בפי כל "שבת געגועים", הרי שעתה יהיו ישיבות שלא יאפשרו חזרה כזאת. ובפרט אלו שיפתחו את שעריהן כבר בתוך חודש אב, גם אילו זה יהיה במסגרת קמפ מהנה, מ"מ זה יאריך עוד יותר את תקופת ההיעדרות מן הבית החם.

ב. שהייה ממושכת בישיבה, עלולה גם לחדד נסיגות שבלאו הכי קיימות בחיי הישיבה, ראשית, עומס הלימוד מורגש הרבה יותר, כשמדובר בתקופה אחת רצופה וממושכת, שנית, עלולה לעלות תחושת בדידות לבחור שנדמה לו שהוא נותר בודד מוחין לקבוצות, או להפך, מתחים חברתיים פנימיים לבחור שנקרע בין קבוצות.

חשוב לבחור לדעת זאת מראש, בכדי שלא יופתע כשזה יקרה. בעיות רבות מסתבכות רק מפני שבחור חושב שהוא היחיד בעולם שסובל מהבעיה הזאת ואין מי שיכול לעזור לו, וכמליצת החכם: "צרת רבים חצי נחמה". אז הנה, בשנה זו, העלייה לישיבה גדולה טומנת בחובה קפיצה לתוך מעמקי המים, ללא אפשרות לחזור במהירות לחוף, והיא מייצרת לבחור אתגר מיוחד. אך בחור שמודע מראש לאופי האתגר, ייקל עליו לעמוד בו.

ג. בשנה כזאת, חשוב עוד יותר הקשר של הבחור עם הצוות של הישיבה קטנה. הצוות הישן צבר ניסיון רב אצל הבוגרים שלו, והוא גם מכיר היטב אופי וסגנון כל ישיבה גדולה, לפיכך, ברגע שבחור מרגיש הרגשה לא טובה, בשניה שהוא מזהה אצלו איזה חשש בעיה, עליו להתקשר תיכף ומיד לאדם שהרגיש קרוב אליו בצוות הישיבה קטנה, לא רק שאין בזה שום בושה, אלא שהם

עומדים הכן לעזור ולסייע ככל שיידרש מהם, עבור בוגר ישיבתם, וכמו ברפואה, אם תופסים את החיידק לפני שהוא התקיף, אז אפשר ביתר קלות לטפל בו, וכך כאן, למה לחכות שהבעיה תסתבך ותצבור מיימדים ענקיים, תתפוס את הדברים כשהם בקטע ההתחלה, תתפוס את הניסיונות כשהם במצב "אפרוח", וכך תוכל ביתר קלות לעזור לעצמך לצאת מהניסיון, בלי להסתבך בו יותר.

במצב זה בו בחור נופל מיד בתחילה לשהייה ממושכת מחוץ לבית, עליו למצוא מעין "תחליף" לבית. והגם שאין שום תחליף בעולם לבית! הרי חז"ל כבר אמרו "טוב שכן קרוב מאח רחוק"! אז כעת, שהאחים שלך במרחק ממך, חובה לייצר "שכן קרוב". לכן אם מצאת דמות חבר חדר נחמד, או חברותא בר-דעת, טוב להשקיע בחברות עימו.

ד. יתכן, שלפי מצב התחלואה בעת פתיחת הזמן, יהיו ישיבות שלא יוכלו לפתוח את שעריהן, ויערכו לימוד רק ב"מרחב הקולי". יש בחורים שיש להם תחושה שלימוד מרחוק הוא לא שווה כלום. צריך לדעת, שזהו עצת היצר, כי הרי בהמשך כשהישיבות ימצאו פתרון ויחזרו ללימוד בישיבה, אז ימשיכו מאיפה שיאחזו, וכל אלו שהתעצלו להשתתף בלימודים במרחב הקולי, ימצאו את עצמם בפיגור עצום ביחס לקצב של הישיבה, ולא רק שלהדביק פערים זה די קשה, אלא גם מתקשים במציאת חברותא.

לכן כל דברי חז"ל שאנו יודעים היטב, שאחד בצער כמאה שלא בצער, ושתורה שלמדתי באף היא עמדה לי, וכל החיזוקים הללו, צריך להפעיל אותם הלכה למעשה, ופשוט למצוא פינה וטלפון, ולחייג שוב ושוב אל הקו של הישיבה שמידי פעם קורס, ולהסתער על הגמ' כאילו הנך יושב נינוח בהיכל ישיבה הומה, במאות בחורים סוערים.

בתקופה כזאת, בחור נבנה במהירות עצומה, אם הוא משקיע ומדרבן את עצמו להתגדל חרף הקשיים, הוא מקבל במזומן את ההשקעה, ואותן עליות והתגדלויות שבמצב רגיל לוקחים שנה, כעת בחודש אחד ניתן לגמוע אותם, ולכן ההשקעה הזו, עם כל ההתמודדויות הכרוכים בה, ועם הלוגיסטיקה המורכבת שלה, משתלמת מאד!!

ה. עומדים אנו על גדות הגאולה, לכן כעת רבים מאד הניסיונות מבית ומחוץ, לא רק בקשיי הלמידה כמפורט, אלא גם בצרות הצרורות שמייצרת המדיה והיילותיה רח"ל, יש בחורים שנפלטו מישיבותיהם, והגם שמראם החיצוני נראה כשל בחור ישיבה, בתוכם שולט רקבון רוחני נורא, ואילו היה בכוח האף להריח את גודל צחנתם, בוודאי כל אחד היה בורח, ומתרחק מהם כמטחוי קשת. לכן שבעתיים מוכרחים אנו, לתפוס בדף גמרא שיציל אותנו מכל תהפוכות העת, ורק בו נזכה למרגוע ושעשוע.

לאיפה עולם הישיבות נוסע...?? (3)

א. המתווה שהוצג כאן בשבועיים האחרונים, לנצל את תקופת האלול ליצירת חסינות מהנגיף אצל בני הישיבות, היכה גלים, הביא להדים מעניינים ויצר תהודה רבה. אכן, הכל מסכימים, שאם ברצוננו להעמיד פתרון גורף, לכל בן ישיבה באשר הוא - ישיבה לכל בחור, ובפרט בחודש אלול הקדוש והיקר, מתווה זה הוא מחוייב המציאות. אך אין ספק שכדרך כל רעיון, טרם שמגישים אותו להכרעת גדולי הדור, חובה לשכללו ולהתאימו לעולם המעשה, כי לפעמים גם שיפוץ קל שבקלים, מתברר כקריטי לקיומו.

כך למשל בנוגע לויכוח שבין הרופאים, האם עלינו לחשוש מהשלכות רחוקות-טווח על בריאות הנדבקים, שמא ואולי זהו נגיף ערמומי שאחר תרדמת של שנתיים עלול לצוץ ולפגוע לפתע במערכות גופניות כמו מוח ולב, (כשנשווהו לנגיפים שונים, שחוללו בעבר בעמים שונים נזקים רח"ל) האם אלו חששות סבירות שדורשות התייחסות, או שהן ברמת ההשלכות של החור באוזון...? בוודאי שרק גדול שבדורו, יכול להכריע בשאלות חמורות כאלו ושכמותן!

אבל בנתיים, על מנת לכסות על החשש הרפואי מפני הדבקה בידיים. נוכל לדרוש מכל הבחורים שלכתחילה יעטו מסכה, באופן שהישיבות יוכלו לפתוח את שעריהן כרגיל, תוך הקפדה על מרחקי ישיבה, ואיזורור היכלי הלימוד וחדרי האוכל, עם פריסת יריעות ניילון בינות לטורים, על מנת לצמצם ככל שניתן "ריכוזים דביקים", ובכדי למנוע התפשטות מכוונת. אולי גם ראוי שישתדלו לבודד בחורים שהראו תסמינים גלויים, כדי שלא להיות בגדר "מדביק בידיים", מחמת חשש הנ"ל. אבל בפועל, לא יקרה כלום אילו בסופו של דבר בחור ידבק וידביק את חבריו (בלבד שלא יצא מהישיבה), כי אף הרופאים מודים שלפי הניסיון שנצבר עד כה, אין שום סיכון לחלות בנגיף באיזור גילאי 17-22 (זולת בעלי סיכון רפואי ידוע, סכרת נעורים, או מחלות רקע), ובדיעבד הרווחנו את החסינות של הבחור.

ב. עלינו לחשב רווח מול ההפסד, לא רק מול נזקים רוחניים קשים מנשוא שמשותללים כעת, אלא אף ביחס לסיכוני ההדבקה עצמם. כי הרי המציאות היא שבחורי ישיבה בכל מיני מפגשים עם בני גילם, אינם מקפידים על עטיית מסיכה, וממילא הם משמשים כ"ניידת הדבקה", כשהם הולכים למקום קיבוץ בחורים מבני גילם ונדבקים, ואז חוזרים לביתם להדביק את בני משפחתם כמו שקרה בכמה ישיבות קטנות, לצערנו. אז למה אנחנו צריכים לדאוג לבחורים, יותר ממה שהם דואגים לעצמם...? וכי לא עדיף לסגור אותם בישיבות כדי שלפחות לא ידביקו? כמו כן לפי המציאות הקיימת שהנגיף הולך ומתפשט בינינו, רחמנא ליצלן, כל בחור שרגיל ביציאותיו מחמת

שאינו מסוגל להיסגר בארבעת אמותיו, חשוף עוד יותר להתדבקות מאחרים, יוצא א"כ שבין כך, אילו לא תמצא תרופה לנגיף זה בשנתיים הקרובות, כמו שרבים סבורים, מן הסתם רוב הבחורים ידבקו בשלב כזה או אחר, א"כ איזה מן פתרון זה, לסגור את הישיבה ולתת לו להסתובב ברחוב, ששם הוא חשוף להתדבקות...? בואו חשבון, וכי לא עדיף שידבק כבר בישיבה, וימשיך ללמוד תורת ה', מאשר שיסתובב תקופה ויפול למכללה ח"ו, ושם ידבק?

וק"ו כעת, עם ההקלות החדשות של משרד הבריאות, (שחולה מאומת אינו צריך שתי בדיקות שליליות בכדי לצאת מהסגור, אלא די לו בעשרה ימים ללא תסמינים), א"כ בקלות יתירה נוכל לפתור את בעיית הישיבות, כאשר כל ישיבה תמנה על כל שיעור בחור שינהל טבלה מסודרת של כל בני השיעור, בו ירשם מתי חלה וממתי פסקו תסמיניו, וכך רובם ככולם יוכלו לשוב לביתם לחג הסוכות בשמחה וששון. ובוודאי משמים הכניסו בדעתם למען התורה, לבצע הקלה זו, על אף הסכנה הכרוכה בה. (שאגב, היא חמורה פי כמה מסכנת ההדבקה בגיל הבחורות, שלגבי סיכוני גיל הבחורות מדובר רק בתיאוריות בעלמא, ואילו הקלה זו, מתעלמת מכעשר אחוזי הדבקה גם אחר שתמו התסמינים, ובכל זאת לא שמענו שום ע"ז עוררים).

נסיף על כך את הסכנות הגופניות שקיימות בביטול הישיבות, שע"ז בחורים משוטטים הרבה יותר בדרכים, עורכים טיולים מסוכנים, מסלולי אופניים גיפים וקייקים ונחשפים לשמש ולפגעי טבע, ובוודאי גם מעשנים יותר.

בהתחשב במכלול הנתונים, ברור שברירת המחדל הנמונה והבטוחה ביותר, זה פשוט לפתוח את הישיבות כרגיל, ושם לנהוג באחריות ובבטיחות מירבית, אבל בלי להעמיס פחדי התדבקות, שהחשש המוגזם בהם, מזיק לכל התפקוד השוטף של הישיבות, וקורע את טובי בניה.

ג. בשולי הדברים, בין אם מתווה זה יעבור, ובין אם חששות הרופאים ינצחו, עלינו להתפעל, בראותנו את מרכזיות עולם הישיבות, על רקע משברי השוק, הנפילות הכלכליות, טירוף המערכות והבאלגן העולמי, כאשר כל אלו נטרפו, רק כדי ליצור את סוגיית קיומן של הישיבות, לבחון, אם אנו מבינים את נחיצות המסגרות הישיבתיות, ולנסותו אם נחליץ חושים, שלא ישתכח תורה מישראל.

דווקא ים הבלבול ונחלי התהייה, שמקיפים אותנו מכל צד, בנוגע לבבת עינינו - עולם הישיבות, הם אלו שיחזקו אותנו, לחזור ביד מלטפת אחר כל בן-ישיבה כאשר הוא, להצמיד לו מסגרת, ולדאוג שלא יזוותר אף בחור בודד אי שם ספון בביתו, למען לא ידח ממנו נידח. כמובן, שכל המתווה הזה לא מתחיל, ללא אישורם המפורש של מרגן גדולי הדור רבותינו שליט"א, שרק על פיהם נסע ונלך!!!

ה"קפסולה" של עירובין

א. אין ספק שאחת מהמרגליות התורניות הנהדרות, שמעטרת את כתר התורה של ישראל, הוא ה"דף היומי". חוץ מכל השיר וההלל שקשרו לו בעת סיום הש"ס בחורף האחרון, הוא הוכיח את עצמו בקטעים הכי קשים של הקורונה, שאפילו בשעות העוצר וההסגר המסיביות ביותר, כשנתבטלו כל הבתי כנסיות, ונעקרו כל היכלות הכללים והישיבות ובתי מדרשות, הבית-מדרש היחיד שהמשיך לפכות ולזרום במלא העוצמה, הוא הדף היומי.

לוח הדף היומי עקשן ושרדן בדיוק כמו לוח השנה. על כל "ויהי ערב ויהי בוקר" שמייצר עוד הפיכת דף בלוח השנה העברי, יש נגדה עוד הפיכת דף בלוח הדף-היומי העולמי... וכך צועדים שני הלוחות בדביקות ומדפדים דף אחרי דף - דפים על גבי דפים, הראשון, שואף להגיע אל ראש השנה הבעל"ט, והאחרון, שואף להגיע אל ראש המסכת הבאה עלינו לטובה, למשל עכשיו אל "עירובין".

ימים אלו, של שלהי שבת, מחייבים חשבון-נפש, לכל לומד דף-היומי פונטציאלי, שניסה בעבר ונפל מכל מיני סיבות, או שקיווה להתחיל ולא התחיל מכל מיני חששות, כעת, למרות כל ה"הפחדות" מעירובין, צריכים לשקול ברצינות מקסימאלית את ההצטרפות, ללוח המדהים הזה שנושא על כפיו את משתתפיו, ועוזר להם לצלוח את כל סערות הזמן ועומסי החיים, לקבוע עיתים לתורה.

ב. צריך לדעת, שכיום בזכות אמצעי העזר המיוחדים, מהדורות הש"ס הרבות, והשיעורים המגוונים בכל מיני רמות ודרגות, כמעט שנמשטשו ההבדלים והפערים שבין מסכת למסכת, וגם "עירובין" שנודעה לכל כאחת משלושת המסכתות הקשות של הש"ס (עניי - עירובין, נדה, יבמות), כעת באה לה עדנה, ומושגיה נפשטו ונערכו, עד שהם מונגשים ומונחים במגש של כסף, לפני לומדיה.

יש בזה אולי עומק, לפי מה שגילו לנו חז"ל בזה"ק שמה שנאמר שביאת המשיח היא באופן של "עני ורוכב על חמור", הכוונה למסכתות עניי, וז"ל הזוהר (רע"מ ח"ג רע"א): "...עני ורוכב על חמור, עניי איהו תמן בסימן עירובין נדה יבמות ושאר מתניתין בכלל, ולא אתקרי תמן מלך עד דרכיב בסוסיא דיליה כנסת ישראל, קוב"ה כד איהו לבר מאתריה לאו איהו מלך, וכד אתהדר לאתריה (זכריה יד) "והיה ה' למלך על כל הארץ", ע"כ. הרי שהתיקון של משיח הוא על גבי המסכתות הקשות הללו. וא"כ ככל שביאתו קרבה והולכת, כך הולך ונפשט הקושי של המסכתות הללו, כי כאמור רק ע"י התפשטותן בקרב כלל ישראל, ורק ע"י הבקאות בהן, יסלל הדרך למשיח.

ג. הסיום של מסכתא דשבת עתיד להיות בעזרה"ת בתאריך כ' אב, יום זה הוכרו על ידי ישיבות רבות כיום פתיחת ה"קפסולות" כהקדמה לחודש אלול, על מנת שמיד לאחריהן, תתאפשר פתיחת זמן אלול באופן מלא.

א"כ משמים נבחר יום זה, שתקוע לו באמצע ימי בין הזמנים, כיום פתיחת חודש אלול, ומכיון שאלול בכל הדורות היה מה"ירחי כלה" של כלל ישראל, חודש שבו היו נועלים את החנויות והמפעלים, והולכים להישקע בעולמה של תורה, א"כ מה נפלא שגם עתה ניתן לנו יום זה, כיום היסטורי בו ניתן לחזור ולהצטרף לעולמה של תורה, וכל מי שבלבו פועם מקצבי שירת התורה, יזהה את ההזדמנות הנדירה, שניתנת לנו כאן משמים, לפתוח אלול מרומם ונעלה יותר, בו הקביעות ללימוד התורה נעשית באופן רציף ומסודר, ובדרך ראויה ונעלית ביותר.

ד. מה זה עירובין? עירובין זה "קפסולות"! עירובין זה היכי תימצי לסגירת איזורים המוגדרים כ"רשות היחיד", באופן שתתאפשר על ידי זה ניתוקם מ"רשות הרבים". אם זהו תוכנה של המסכת, אז אולי נוכל לשאוב ממנה את הכוח להכניס את עצמינו ל"קפסולה" אישית, בו אנו מסוגלים לנעול את ה"רשות הרבים" לשעה קלה, על מנת לייצר אצלנו את אותה "רשות היחיד" המנותקת מהבלי עולם, רשות יחיד אישית ואינדוידואלית, הנוטלת אותנו אל עמקי ההויה התורנית - היות דאביי ורבא...!

חז"ל מגלים לנו במהלך סוגיות עירובין, שאם מתגורר בתוכינו גוי, או אפי' יהודי שאינו מכיר בעירוב, הוא הורס את כל ה"קפסולה" ומבטל את יצירת הרשות היחיד! זהו לימוד עצום לגבינו, שאם אנחנו מכניסים לתוך ליבנו - סממנים מן החוץ, תרבויות גויים, או עניינים פסולים שאינם משוייכים ל"רשות היחיד" הם הורסים גם את מה שאנו מנסים לבנות. עלינו להפקיעם ולהוציאם מעלינו, בכדי שנוכל לייצר לנו את המסגרת הראויה להתעלות.

מי שרוצה להצליח לכבוש את מסכת עירובין, ולהיות שייך ללוח הזה, שמדפדף לנו את הצלחת החיים הגבוהה ביותר, עליו להחליט על שעה של "קפסולה" פרטית, בה הוא נועל את הפלאפון, יוצא מהבית ההומה או נועל עצמו באיזה חדר סגור, על מנת שיתאפשר לו להתייחד עם תורתנו הקדושה, ולהתרפק עליה באהבה וברצון.

כמו בכל דבר, צריך "קפיצה למים", צריך לתפוס את ההזדמנות-פז הזאת, ולקחת אותה בשני ידיים! למרות שהיא באמצע בין הזמנים, היא כהחלט - "הזדמנות!!"

"הזורעים בדמעה ברינה יקצורו", וסוף הכבוד לבא, בכבישת מסכת אחרי מסכת, עד לסיום כל הש"ס כולו.

דבר העורך

וכל החיים יודו סלה

כתב הטור והשו"ע (סימן ריט סעיף א) ארבעה צריכים להודות, יורדי הים והולכי מדברות, חולה ונתרפא, חבוש בבית האסורים ויצא, וסימנך: וכל החיים יודו סלה, חולה יסורים ים מדבר.

הגמ' (שבת דף יב:) דורשת מהפסוק (תהלים פרק מא) ה' יסעֶדְנוּ עַל עֶרְשׂ דָּיָי, שכינה סועד את החולה, שכינה למעלה מראשותיו של חולה, הקדוש ברוך הוא זן את החולה.

על הפסוק (בראשית פרק מז) וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמֶּטֶה, מפרש רש"י הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה.

וכתב בחובות הלככות (שער ג עבודת האלקים פרק ט), וכשירצה הבורא להעיר אותך ולהוכיחך, יצוה אחד מן המשרתים להסתלק מעבודתך, ויחלה האבר ההוא מגופך, או שנים או כולם, ויחלה וידוה עד עת ידוע, ואם תקיצי ותשובי אליו, יצוה לשוב לעבודתך, וירפא גופך וישוב לעניני הראשון, כמו שאמר הכתוב... יִשְׁלַח דְבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וגו'.

עוד כתב בחובות הלככות (שער ד הביטחון פרק ד) וכן נאמר בענין הבריאות והחולי, כי על האדם לבטח בבורא בזה ולהשתדל בהתמדת הבריאות בסבות, אשר מטבעם זה, ולדחות המדוה במה שנהגו לדחותו, כמו שצוה הבורא יתעלה (שמות פרק כא פסוק יט) וַרְפָּא יִרְפָּא, מבלי שיבטח על סבות הבריאות והחולי, שהן מועילות או מזיקות אלא ברשות הבורא, וכאשר יבטח בבורא, ירפאהו מחליו בסבה ובלתי סבה, כמו שנאמר יִשְׁלַח דְבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וגו'.

הרי שיש השגחה פרטית ומיוחדת על החולה שיתרפא, ומובן יותר ענין ברכת 'הגומל' שמודה לבורא כל עולמים שהחזירו לבוריו וגמלו כל טוב. ועונים הציבור, מי שגמלך כל טוב, הוא יגמלך כל טוב סלה, שימשך החסד לעולמים.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'הגומל בחולה קורונה שהתרפא'

יודו לה' חסדו

הגומל לחייבים טובות: בגיליון מספר 169, התבאר דיני 'הגומל בחולה שהבריא', וחלק מהדברים יובאו להלן. בגיליון הנוכחי מספר 275, נתמקד בחולה קורונה שהתרפא, האם מברך 'הגומל', ומאיזה דרגה נחשב שניצל מחולי מסוכן שצריך לברך עליו הגומל, שהרי נגיף הקורונה שהה בתוך גופו, ואין לרופאים תרופה כי עם 'טיפול תומך', נמצא שהיה במצב מסוכן, וגופו התגבר על סכנת הנגיף.

כמובן שניתן לכתוב רק את הכללים, ולענין הלכה למעשה הדין משתנה בין חולה לחולה כמה היה כבד עליו חוליו, וכל חולה לגופו יעשה שאלת חכם, להתייעץ עימו מה דינו לפי רמת התסמינים שהיו והמצב הרפואי הכללי, ובהתאם לגילו, כי קשה לקבוע בזה כללים מדויקים בנוגע לכל אדם.

1. החיוב לברך 'ברכת הגומל'

על איזה חולי מברך: מבואר בגמ' (ברכות דף נד:), ונפסק בשו"ע (סימן ריט סעיף א), ארבעה צריכין להודות, ואחד מהם מי שהיה חולה ונתרפא, דכתיב (תהלים פרק קז פסוקים כ כא) וַיִּזְעַקוּ אֵל ה' בְּצַר לָהֶם יִשְׁלַח דְבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וגו' יודו לה' חסדו. לדעת השו"ע (סימן ריט סעיף ח), מברך 'הגומל' על כל חולי שניצל ממנו, ואפילו חולי שאין בו סכנה, ולא רק בחולי באחד מהאברים הפנימיים, אלא כל שעלה למטה וירד, חייב לברך, שנחשב כאילו עלה לגדרום וירד. מסביר המשנ"ב (ס"ק כה), כמו שבעולה לגדרום אין יודעים איך יצא דינו, כך חולה שנפל למשכב לא יודעים מה יהיה סופו, כי הרבה פעמים למרות שבתחילה לא היה בכלל סכנה, בסוף המחלה התגברה ובא לידי סכנה.

הודעה

לקראת ימי בין הזמנים בשבועיים הקרובים לא יופיע גיליון הגיליון הבא יופיע אי"ה ביום ג' פרשת שופטים כח אב תש"פ

משולם הרט הי"ו (בשיחה עם רבני הילכתא), כל נושא מחלת הקורונה עדיין לא התברר לגמרי בעולם הרפואה, ובינתיים ידוע, שהנגיף גורם סמיכות יתר בדם, והרי אדם עם דם סמיך עשוי להגיע לידי סכנה, כאשר עלול להיווצר קרישי דם, שיכולים לפגוע במוח ולשתק חלק מגופו, או לפגוע בלב ובעוד איברים חיוניים.

ולכן, חולה קורונה שהיה לו בעיות קרישה בדם, כגון דלקת ריאות קשה עד שהוצרך לאשפוז, או חולשה גדולה, כאבי ראש חזקים, טשטוש וכדומה, הרי הוא בגדר חולה שמשקפת סכנה לחייו שצריך לברך 'הגומל'.

3. הוראות גדולי הפוסקים

38.5 מעלות: לדעת הג"ר **יצחק זילברשטיין שליט"א** (ווי העמודים אייר תש"פ עמוד מד) לנוהגים כדעת השו"ע, אם היה לו חום ושכב במיטה, מברך הגומל, כפי שביאר המשנ"ב טעם הדבר, שכמה פעמים אף שמתחילה לא היה סכנה, בסוף מתגברת המחלה ובה לידי סכנה. אבל לנוהגים כדעת הרמ"א, מברכים רק בחולי שיש בו סכנה ולא בחום גבוה. ואם היה לחולה חום בגובה מעל 38.5 מעלות, כיון שלגבי שבת מותר לחלל עליו שבת ע"י גוי, כמבואר **באגרות משה** (או"ח א סימן קכט) אולי גם לגבי ברכת הגומל יברך, כיון שנחשב לחולה שיש בו קצת סכנה.

לדעת הג"ר **שריאל רוזנברג שליט"א** (במענה לרבני הילכתא) גם לנוהגים כשיטת הרמ"א, אם נפל למשכב ושכב במיטתו מחמת חולי הקורונה אפילו זמן קצר, מברך הגומל כשמבריא.

לדעת הג"ר **יצחק יוסף שליט"א** (השיעור השבועי מוצ"ש אחרי קדושים תש"פ, בית מרן גיליון 250 פרשת אמור תש"פ, וראה בקונטרס 'הקורונה בהלכה' מכוון שערי יוסף עמוד מז), כל חולה קורונה שהבריא מברך הגומל, אף שלא נפל למשכב והתהלך כאדם בריא, כיון שהנגיף מסוכן והרבה מתו מחמתו. למרות שלפי שיטת **הבן איש חי** (פרשת עקב אות ו), מברך רק בנפל למשכב ג' ימים, קיבלנו הוראות מרן שהיה גדול מכולם, 'לכו אל יוסף אשר יאמר לכם עשו', **והשו"ע** (סימן ריט סעיף ח) פסק כל שעלה למיטה מברך הגומל, ובדרך כלל חולי קורונה יש להם כאבי ראש או תסמינים אחרים, ולכן כשנתרפאו מברכים הגומל.

לדעת הג"ר **אשר וייס שליט"א** (מנחת אשר בתקופת הקורונה סימן טז אות א, הביאני חדריו עמוד מז), לבני קהילות הספרדים כל חולה קורונה שהחלים יברך, ולבני קהילות האשכנזים, מי שחלה באופן קל לא יברך הגומל. אך חולה שנפל למשכב, למרות שלפי דעת הרופאים חייו לא היו בסכנה יברך הגומל, כיון שמחלת הקורונה מסוכנת ואחוז המתים בה גבוהים. אדם שהיה בבידוד ולא נדבק בנגיף, אינו צריך לברך ברכת הגומל ואינו נחשב כיוצא מבית האסורים.

לדעת הג"ר **יצחק מרדכי רובין שליט"א** (מאמר מערש"ק פרשת אמור תש"פ) קשה לתת קצבה ברורה מי צריך לברך ומי לא, כי הדבר משתנה מחולה לחולה, ובאופן כללי חולה שלא הגיע לכלל סכנה שלא הוצרך לאשפוז בבית החולים, אינו מברך. חולה שאושפז בבית החולים וטופל בתרופות והיה מחובר למכונת הנשמה, מברך 'הגומל' בשם ומלכות.

מוסיף הגרי"מ רובין, חולה שהיה מחובר למכונת הנשמה בלי תרופות, ספק האם נחשב שהגיע לכלל סכנה, כי מצד אחד הרי אינו יכול לנשום לבד, ומצד שני במצבו הנוכחי אינו מסוכן, ורק עלול להתדרדר ולהגיע לידי סכנה, ויתכן שיכול לברך ולסמוך על הכרעת המשנ"ב שמברך גם בחולה שאין בו סכנה, אם באופן כזה מתירים עבורו אמירה לגוי בשבת, וצ"ע.

ונחלק עליו הרמ"א (שם) שאין מברכים 'הגומל', רק אם היה חולה חולי שיש בו סכנה, כמו מכה של חלל, שהוא חולי באיברים הפנימיים, וכך נוהגים באשכנז. וכתב המשנ"ב (ס"ק כח), או שאר חולי שיש בו סכנה, כמו קדחת של כל הגוף שמחללים עליו את השבת, כפי שמבואר בסימן שכ"ח.

ומביא המשנ"ב (שם), מה שכתב **המגן אברהם** שיש נוהגים כשיטת השו"ע, שאם חלה כל גופו באופן שמחללים עליו את השבת על ידי גוי, מברך הגומל, וכן נוקטים **האליה רבה המגן גבורים הרדב"ז והחיי אדם**. וכתב החיי אדם שמברך רק אם חלה כל גופו, ושכב במיטה לפחות שלושה ימים, וכתב **בביאור הלכה** (ד"ה כגון), שאם היה חולה במחלה שיש בה סכנה, אף ששכב במיטה פחות משלושה ימים, צריך לברך. וכתב **בשונה הלכות** (ריט סעיף א) שמברך אם היה חולה שאין בו סכנה, שמחללים עליו את השבת על ידי גוי, ורק אם נפל למיטה לג' ימים, או חולי שיש בו סכנה, אפילו אם שכב במיטה פחות מג' ימים.

ובערוך השולחן (סימן שכח סעיף יט) כתב, שלגבי הלכות שבת ההגדרה של 'חולה', אם הוא מוטל במיטה, או יושב על מיטתו ובאופן שאין ביכולתו לצאת מפתח ביתו.

למנהג הספרדים הפוסקים כשו"ע, נוקטים **הכף החיים** (סימן ריט ס"ק מז), **והג"ר עובדיה יוסף זצ"ל** (הליכות עולם חלק ב עמוד קעה, חזון עובדיה ברכות עמוד שעב), **והג"ר בן ציון אבא שאול זצ"ל** (אור לציון חלק ב עמוד קפא אות מד), שמברכים אפילו בחולה עם חום גבוה למשך יום או חצי יום, ואפילו רק התעלף מחמת חוליו, או אם תקפתו מחלת הנפילה ולא צריך ג' ימים.

למנהג האשכנזים הפוסקים כרמ"א, המנהג שמברכים רק בחולה שיש בו סכנה, אך אם אין בו סכנה ולא שכב במיטה, לא מברכים, וכפי שמבואר **בשו"ת ציץ אליעזר** (חלק יב סימן יח), **שו"ת דברי יציב** (חלק א או"ח סימן פו סעיף ד), **שו"ת הר צבי** (או"ח א סימן קיג), ובשם **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (ישא יוסף או"ח ג סימן נא), ולפי זה מוטו בשם הגרי"ש אלישיב שכל מחלה שיש לה תרופה, אינו נחשב חולה לגבי ברכת הגומל, למרות שיש בו סכנה, כיון שהוא חולה בדרכו של עולם.

2. דרגות חולי קורונה

תקציר השיטות: בחולי הקורונה, ישנם ארבע דרגות ביחס לחומרת החולי והגדרתו ההלכתית, ולתועלת הדברים, נציג את שיטות הפוסקים לפי הדרגות השונות:

א. מצב קשה, שהיה מורדם ומונשם ונשקפה סכנה ממשית לחייו, לכל הדעות בין לשיטת השו"ע ובין לשיטת הרמ"א מברך הגומל כשיבריא, כיון שהיה במצב של סכנה גמורה.

ב. מצב בינוני, שהיה לו חום גבוה ונפל למשכב כמה ימים, אבל לא אושפז בבית החולים, ולא הוצרך לטיפול רפואי. למנהג הספרדים מברך, למנהג האשכנזים מחלוקת אם מברך, וכפי שיבואר להלן.

ג. מצב קל, שהיו לו תסמינים של חום שיעול ואיבוד חוש הטעם והריח, אך לא נפל למשכב. יש אומרים שמברך ויש אומרים שאינו מברך, וכפי שיבואר להלן.

ד. בריא לחלוטין, נדבק בנגיף ונמצא חיובי לקורונה, אולם לא היה לו חולשה או חום ותסמינים. למנהג הספרדים יש אומרים שאינו מברך ויש אומרים שמברך. למנהג האשכנזים אינו מברך, כי הנגיף לא גרם סכנה ממשית לחייו, ולא נוצר קרישות בדם במקום מסוכן.

על פי חוות דעתם של **ד"ר פנחס זליג ליבוביץ' הי"ו ד"ר**

על רגליו כבריא. לדעת הג"ר שמואל הלוי וואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן קנב אות ג) תכף כשהברייתא מחליו, והולך ברגליו לבית הכנסת באופן שלדעת הרופאים יכול להבריית לגמרי, כיון שכבר יצא מכלל סכנה ונעשה לו טובה ונס מן השמים, מברך 'הגומל'. למרות שעדיין צריך סיוע, ונשאר רושם של החולי לזמן רב.

הברייתא לגמרי: ונחלק עליו כ"ק אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זיע"א (שו"ת דברי יציב חלק א אורח חיים סימן פו סעיף ה) ששמע מאביו בשם הגה"ק הדברי חיים זיע"א שאין מברכין 'הגומל' עד שיברייתא לגמרי מחוליו וישוב לאיתנו הראשון כמו קודם שנחלה, ולא ירגיש שום חולשה ורפיון ממחלתו. והדברי חיים עצמו בדרך פעם 'הגומל' לאחר שהיה חולה, בזמן שחלק מהקהל כבר לא זכרו שהיה פעם חולה.

וכן הביא ביד דוד (ברכות דף נד), בשם מהראנ"ח (אמרי שפר פרשת אמור), לדייק לשון רש"י (ד"ה ארבעה צריכים להודות) וכשיוצאים מן הסכנה, ולשון הרמב"ם (ברכות פרק י הלכה ח), שצריך שיצא לגמרי מן הסכנה, וכן הביא במשנה הלכות (חלק יא סימן קעז) בשם העטרת זהב (סעיף ו) שהובא בבאר היטב, שאין לברך עד שיצא מהצרה לגמרי, וכן בחולה אין לברך עד שיחזור לבוריו לגמרי.

החלמה ארוכה: והנה בחולי קורונה ישנם מחלימים שגם תקופה ארוכה לאחר שיצאו שליליים לנגיף, עדיין סובלים מחולשה גדולה ותסמינים שונים, רבים מדווחים על כך שחוש הריח והטעם לא חזר להיות כפי שהיה בתחילה. והשאלה אצלם מתי זמן הברכה, לכאורה תלויה במחלוקת הפוסקים הנ"ל, לשיטת השבט הלוי, תכף כשיצא מכלל סכנה מברך, למרות שצריך שיקום וטיפול המשך, ונשאר רושם החולי. ולדעת הדברי יציב מברך הגומל, רק כשיחזור לאיתנו הראשון לגמרי ואינו מרגיש שום חולשה ורפיון מהמחלה.

מאיך כתב בשמעתתא עמיקתא (גיליון תל"ה פרשת קרח תש"פ) שלגבי קורונה מסתבר, שגם הדברי יציב מודה שמברך הגומל תכף אחר שהברייתא, אף שנשאר רושם עדיין, כגון איבוד חוש הריח, שעלול לקחת זמן רב עד שחזור לקדמותו. הרבה מהדברים שנכתבו הם מתוך הקונטרס הנפלא שערי יוסף (קורונה חלק ב פרק ה).

במענה לשאלת הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א השיב הג"ר טוביה הלוי שולזינגר שליט"א (במכתב), חולה מאושפז עם בעיות נשימה ודאי נחשב חולה שיש בו סכנה לברך הגומל. והנה נשמע קול זעקת אחינו בני ישראל מעבר לים הנאקים בבתי החולים, כאשר אנשי הרפואה שם ערלי לב ובאכזריות נוראה פשעו בטיפול בחולים, ורבים אשר נפלו חללים ממעשי הרופאים ועוזריהם, ולכן מי שיצא ממקומות אלה יש לו לברך הגומל.

לדעת הג"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א (במכתב לרבני הילכתא), אדם שהיה בסכנת חיים, או קבוצת סיכון, או שייכות לסכנה כמו קשיי נשימה וכדומה מברך. אבל אדם צעיר שלקה בנגיף ללא תסמינים, או עם תסמינים וחום גבוה, אבל לא היה מונשם ולא הגיע למצב של סכנה, אין מברך הגומל. וראוי שכל אדם מבוגר מעט שנרפא מהנגיף, גם אם לא היה במצב של סכנה, יברך הגומל ללא שם ומלכות.

ולדעת הג"ר יעקב שלמה מוזסון שליט"א (במכתבו) חולה קורונה שנפל למשכב אפילו לא הגיע לכלל סכנה מברך הגומל, כי הקורונה עלול להביאו לידי סכנה. אולם הדבר תלוי לפי הגילאים ודרגות הסיכון כפי שביאר שם בפרטות במכתבו.

ומטו בשם הג"ר חיים אלעזר וייס שליט"א שהוא בעצמו היה חולה קורונה ולא בירך הגומל, כי לא הגיע למצב של סכנה. וכן דעת הג"ר משה ברנדסדורפר שליט"א (שואל ומשיב גיליון צו פרשת קרח תש"פ), והגר"ש שלזינגר שליט"א שרק אם הגיע בפועל למצב של סכנה מברך.

וכתב בספר עיטורי מרדכי (פרק ז הערה 98) ששמע מהג"ר משה שאול קליין שליט"א דכיון שאין תרופה למחלת קורונה, לכן אם היה לחולה חום ושכב במטה, גם לפי הרמ"א צריך לברך דנחשב חולי שיש בו סכנה, אבל אם היה חולה קל בלי חום, ורק שהרגיש חוסר טעם באוכל, לא יברך. אכן הגרמ"מ לובין שליט"א מורה שלפי הרמ"א חולה קורונה יברך הגומל, רק אם היה חולה בדרגה קשה.

4. הבראה מנגיף הקורונה

יצא מכלל סכנה: מבואר במשנ"ב (סימן ריט ס"ק ב) בשם האליה רבה ושאר אחרונים, שזמן הברכה וההודאה, הוא אחרי שנתרפא מחליו והולך על בוריו, כלומר שהתרפא והולך כעת

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. הגומל: חולה שהברייתא מברך הגומל, לדעת השו"ע בכל חולי אפילו חולי שאין בו סכנה. ולדעת הרמ"א מברך רק בחולה שיש בו סכנה. הכרעת המשנ"ב לברך בחולה שאין בו סכנה שמחללים עליו שבת על ידי גוי, ונפל למיטה ג' ימים. ואם יש בו סכנה אפילו פחות מג' ימים. ההוראה לפי מנהג הספרדים לברך על כל חולי, ולפי מנהג האשכנזים לברך רק בחולה שיש בו סכנה.
- ב. תקציר השיטות: א. מצב קשה, שהיה מורדם ומונשם ונשקף סכנה לחייו, לכל הדעות מברך הגומל בשם ומלכות. ב. מצב בינוני, שהיה לו חום גבוה ונפל למשכב כמה ימים. למנהג הספרדים מברך, למנהג האשכנזים מחלוקת אם מברך. חום מעל 38.5 מעלות יתכן שיברך. חובר למכשיר הנשמה בלי טיפול תרופתי ספק אם יברך. ג. מצב קל, שהיו לו תסמינים של חום שיעול ואיבוד חוש הטעם והריח אך לא נפל למשכב. יש אומרים שמברך ויש אומרים שאינו מברך. ד. בריא לחלוטין, נדבק בנגיף ונמצא חיובי לקורונה, אולם לא היה לו חולשה או חום ותסמינים. למנהג הספרדים מחלוקת אם מברך. למנהג האשכנזים אינו מברך כיון שלא היה בסכנה.
- ג. הברייתא: לדעת השבט הלוי מיד כשיוצא מכלל סכנה מברך אף שצריך טיפול המשך. לדעת הדברי יציב אין מברך עד שיחזור לאיתנו לגמרי. הברייתא מקורונה תלוי במחלוקת הנ"ל, ויש אומרים שאם הברייתא אף שנשאר קצת תסמינים יכול לברך.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: מה הוא הלחש שהוא בדוק ומנוסה, ומותר לנסותו גם בזמננו?

מבואר בגמ' (שבת דף סז). מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו המין ומניח ליה על קדקדו, ולימא הכי... ומבואר שם שאין בלחש משום 'דרכי האמור'.

וכתב המהרי"ל (מנהגים ליקוטים אות מט), הביאו הגרע"א (יו"ד סימן שלו סעיף א), שכל הרפואות שבתלמוד אסור לנסותם, שמא לא יעלה בידו וילגלג על דברי חכמים, מלבד סגולה זו שהוא בדוק ומנוסה.

כתב בים של שלמה (חולין פרק ח סימן יב) חרם הקדמונים שלא לסמוך על רפואות התלמוד, שלא להוציא לעז על חכמים הקדמונים. האם גם בלחש האמור שייך החרם?

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מוזכרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להיכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 274 בסך 100 שקל במזומן

הבחור החשוב כמר נתן גרינברג הי"ו

מתיבתא אמרי אמת ירושלים

מדור זה הוקדש השבוע לעילוי נשמת

הר"ר יצחק בן הר"ר יעקב זצ"ל נלב"ע י"ד אדר

ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

'כמעט' לברך הגומל

שאלה: שהייתי זמן רב ליד חולה קורונה, וחששתי שנדבקתי, שהייתי במידוד וקבלתי תשובה שלילית, האם עלי לברך הגומל? תשובה: לא צריך לברך, כי הגומל הוא רק כאשר היה שרוי בפועל במצב של סכנה, אבל אם היה רק 'כמעט' במקום סכנה אינו מברך, ובדרך צחות יש לומר שעליו כמעט לברך הגומל!

וכבר הורה הג"ר מאיר ברנסדורפר זצ"ל (שואל ומשיב קרח תש"פ), והגרי"ש אלישיב זצ"ל (הערות ברכות דף נד א, שיעורי מרן הגרי"ש אלישיב תרלט) שברכת הגומל נתקנה דוקא כשהיה בתוך הסכנה וניצל ממנה, אבל אם היה קרוב לסכנה, וניצל שלא בא לידי סכנה אין מברך הגומל. ולפי זה כתב הגר"צ קוק שליט"א (גיליון שואלין ודורשין 119) שגם בקורונה כך.

וכן הורה הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני שבת ב מקבץ עניינים אות ח) שברכת הגומל על נס היא רק אם היה ממש במקום סכנה וניצל ממנה, אבל אם היה כמעט במקום סכנה, וכגון שכמעט נדרס על ידי רכב, שעצר בפתאומיות סמוך לגופו ממש וניצל בהשגחה פרטית, אינו מברך הגומל.

וכעין מה שחילק המשנ"ב (סימן ריח ס"ק לב) לגבי ברכת 'שעשה לי נס', שאם נפל עליו האבן על ראשו ממש, או שעבר עליו עגלה טעונה, ובדרך הטבע היה שימות, מברך שעשה לי נס בשם ומלכות. אבל אם נפל אבן סמוך לראשו או נתקע ברזל סמוך לעינו, ובנס לא פגע בראשו ובעינו, מברך בלי שם ומלכות.

עדכוני הלכה

מהו קאמפע"ר

כתב הביאור הלכה (סימן תקנד ז"ה דבמקום חולי) בשם הפתחי עולם 'להכריחו כשיצא ישא סביב לחוטמו ופיו חתיכה קאמפע"ר'. עכ"ל. בגיליון הקודם הובא דעת הסוברים, שמכאן מקור לחבישת מסיכה על הפנים בשעת מגיפה. יש לציין שיש חולקים, שחתיכת קאמפע"ר אין הכוונה למסיכה, אלא סוג צמח. ובשיחה עם זקני ירושלים מתברר שבזמן החוליר"ע היה נפוץ קאמפע"ר מין עשב בעל ריח רע מאוד, שהיה מיגן מלהידבק במחלה (ובשפת האידיש היה ביטוי על דבר שמריח רע 'מריח כמו קאמפע"ר'), ומדויק לשון הפתחי עולם 'להכריחו', שכיון שריח הקאמפע"ר רע היה צריך להכריחו על כך. ומדויק הלשון 'ישא סביב לחוטמו ופיו חתיכה' אילו כוונתו למסיכה היה צריך לומר ילבש כמידתו, אבל כיון שמדובר בעשב שייך לומר 'ישא' חתיכת קאמפע"ר, ומעט עשב מיאט"ע.

נושא הגיליון הבא:

'לחש בדוק ומנוסה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 120

פרשת ואתחנן

תש"פ

פתיחת מקרר בשבת ע"י קטן כששכחו לכבות את הנורה ♦ הרב לוי יצחק רפפורט
להתקשר לנהג אמבולנס בשבת כדי למונעו מנסיעה לחינם ♦ הרב אברהם זנגר
הוראות ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בעניני תפילין ♦ גוי המניח תפילין לחולה ♦
השחרת הרצועות מב' צדדים ♦ בענין הפטנט החדש הנקרא 'אות' ♦ הרב שמואל דרזי
נטילת שכר עבור עריכת קייטנה בתשעה באב ♦ הרב אליסף פרלמן

הרב לוי יצחק רפפורט

פתיחת דלת מקרר בשבת ע"י קטן כששכחו לכבות את הנורה

רבים דנו בדבר המצוי ששכחו לנתק את האור במקרר בערב שבת, איזו עצה יש לפתוח את המקרר בשבת. ויש שדנו לפתוח ע"י קטן שאינו יודע שנדלק האור והו"ל מתעסק, ונראה להרחיב בענין זה.

הנה הבא לומר לקטן לעשות מלאכה בשבת, יש לדון מצד ד' נידונים; (א) חינוך, (ב) ספיה, (ג) איסור אמירה לעכ"ם [דשייך גם באומר לקטן כמפורש במג"א סי' שכ"ה ס"ק כ"ב וביאור"ה שם ס"י], (ד) שביית בנו. ונדון בהם אחת לאחת.

ספיה לקטן

א. באיסור ספיה, כשאומר לקטן לעשות לצורך עצמו באיסור דרבנן התיר רעק"א סי' ט"ו לסמוך ע"ד הרשב"א יבמות קיד. דמותר [הביאו הביאור"ה סי' שמ"ג אף שהוא דלא כהשו"ע שם].

והנה בעל התפארת ישראל [שהוא השואל בתשו' שם] כתב גם כשעושה הקטן לצורך ישראל יש להתיר כשהוא בדרך עראי, דמצד ספיה אין הבדל בין לצורך הקטן או לצורך ישראל, ולא אסר הרשב"א לצורך ישראל אלא משום דילמא אתי למיסרך, וממילא כשהוא דרך עראי מותר, וכדיבואר. ורעק"א שם דחה דבריו דודאי לצורך ישראל יש בו משום ספיה, ודוקא לצורך הקטן הוא דנקט הרשב"א דליכא משום ספיה.

והנה דברי רעק"א צ"ע, דהמעין ברשב"א ביבמות שם ועירובין מ: ושבת קלט. וקנג: ובתשו' הרשב"א סי' צ"ב יראה בהדיא דאכן ספיה לקטן בדרבנן לצורך גדול לא נאסר אלא משום דילמא אתי למיסרך הא מצד ספיה ליכא כלל בדרבנן ע"ש. ורעק"א שם נתקשה בהא דהוכיח הרשב"א כדבריו משבת קלט. דפריך דנזרע ע"י קטן ישראל, והקשה רעק"א הא התם לצורך ישראל עביד ע"ש, ולד' התפא"י לק"מ דהרי באמת משני הגמ' שם דאתי למיסרך, ולדבריהם זהו באמת הטעם שאסר

הרשב"א לצורך ישראל, והרשב"א הוכיח משם דעכ"פ מצד ספיה ליכא.

בדרך עראי שרי גם לצורך הגדול

ולכאו' לפי"ז צדקו דברי התפא"י דבדרך עראי שרי דליכא אתי למיסרך וכדכתבו תוס' עירובין מ: ד"ה דילמא אתי למיסרך דדוקא שתיית יין דקידוש ביוהכ"פ שהוא קבוע כל שנה חיישינן דאתי למיסרך משא"כ אם נזדמן ברית ביוהכ"פ שפיר יהבינן לקטן ע"ש. ונהי דהרשב"א גופיה בעירובין שם פליג על תוס', והוכיח משבת קלט. דזריעת כשותא ע"י קטן אסור דאתי למיסרך ושם אינו קבוע ע"ש, מ"מ להלכה נקטינן כתוס', וקושיית הרשב"א מכשותא תי' הר"ן פ' תולין [דף נ"ז בדפי הר"ן] דכיון דיבא כל שנה לזרוע ע"י קטן הו"ל קבוע ע"ש. והרשב"א גופיה בתשו' סי' שכ"ג כתב כתוס'.

וכן מפורש לדינא בגר"ז סי' שמ"ג ס"ו ע"ש. ושו"ר בפרי יצחק סי' י"א שאכן תמה טובא ע"ד רעק"א וכתב דודאי ברשב"א מפורש דהאיסור לצורך גדול הוא משום דילמא אתי למיסרך וא"ש ראיתו.

אך לדינא נראה דמ"מ דברי התפא"י צ"ע, דהנה יל"ע מהו גדר עראי בזה, דהנה הרשב"א בתשו' סי' שכ"ג כתב לענין להטעים יין דקידוש בביהכ"נ לקטנים [דלגדולים אסור משום איסור שתיה לפני קידוש ואינו יוצא יד"ח בקידוש דביהכ"נ כיון דאין קידוש אלא במקום סעודה], דיש להתיר כיון דאין ספיה בדרבנן, ואע"ג דעביד לצורך הגדול ואיכא משום אתי למיסרך, מ"מ כיון דאי מזדמני אורחים בבי כנישתא הרי הם שותין היין, שוב אין זה אלא ארעי ע"ש, ויל"ע האם ה"נ שרי לומר לקטן לטלטל סידור לביהכ"נ לצורך גדול כשלא יעשה כן דרך קבע כמו שצייד באמת בעל התפא"י.

וניחזי אנן, הנה מבואר בשבת קכא. דקטן הבא לכבות יש למחות בו דאדעתא דגדול עביד, ולכאו' תיקשי הא כיבוי הוי משאצ"ל"ג ולהרשב"א לישתרי ספיה בזה, דהרי אין לך עראי יותר מדליקה.

ומריש הוי אמינא דחייב למחות גם כשיש לקטן הנאה מהכיבוי, וכגון שמכבה בית אביו, והוא עצמו ג"כ דר באותו בית, דהתם לאו מדין ספיה אתינן עלה, אלא מדין אמירה לעכ"ם דכשעביד אדעתא דישאל חייב ישראל למחות, והרי

במקום שאין עירוב, ורק במקום שיש עירוב אלא דהזדמן שבת אחת שהתקלקל העירוב בזה להגר"ז יהיה היתר לומר לקטן לטלטל עבור הגדול.

וכן כשהזדמן צורך להשתמש במים חמים [כגון לרחוץ מצטער או קטן שהתלכלך ע"י ביאור"ה ריש סי' שכ"ו] אין להתיר לומר לקטן לפתוח הברז [דברוד שמש איסורו דרבנן, וגם בבבלי י"ש לדון באופן שאין הקטן יודע שע"ז נכנסים מים קרים דהוי בגדר מתעסק שאיסורו מדרבנן גם לרעק"א סי' ח' כיון דאינו מלאכת מחשבת], דזה אינו מוגדר כמקרה ושפיר שייך אתא למיסוך, דהרי צורך רחיצה במים חמים הוא בעצם צורך דשייך כל שבוע [לרחיצת כלים וקטנים או לחימום הידים וכיוצ"ב], ומה שבשאר שבתות הוא מסתדר באופנים אחרים אין זה הופכו למקרה. [וכ"ז הוא דלא כדכתבו בספר ארחות שבת פכ"ד סי"א ע"ש].

אמירה לעכו"ם בקטן

ג. והנה כל הנ"ל הוא מצד איסור ספיה, אך תמיד בבא לומר לקטן יש לדון גם מצד אמירה לעכו"ם, וכדהבאנו דבמג"א וביאור"ה מפורש דגם באומר לקטן [ישראל] יש בזה איסור אמירה לעכו"ם.

ומה שהתיר רעק"א על סמך דברי הרשב"א לומר לקטן להביא סידור לביהכ"נ דרך כרמלית כשהקטן ישתמש בסידור דהו"ל לצורך עצמו, פשוט דמצד אמירה הא יש להתיר התם כיון דהוי שבות דשבות לצורך מצוה, וכן מה שהתיר הגר"ז הנ"ל סי' שמ"ג ס"ו בדרך עראי גם לצורך ישראל, מפורש שם דהיינו דוקא לצורך מצוה דליכא משום איסור אמירה דהוי שבות דשבות לצורך מצוה.

ומה שמבואר ברשב"א יבמות שם דלולא אתי למיסוך הוי שרי לומר לקטן שיעשה איסור דרבנן גם לצורך הגדול כדהוכיח משבת קלט, הרי התם איירי דליכא משום אמירה לעכו"ם וכדחזינן דהתירו לומר לגוי וכדפרש"י שם דמדינא ס"ל דכשותא בכרמא שרי, ומיהו כל דאפשר משני שלא ילמדו להקל ע"ש.

[אבל אין לתרץ דכיון דהקטן עושה לצורך עצמו ליכא בזה איסור אמירה, דהא מפורש בסי' ש"ז סכ"א דאסור לומר לגוי הילך בשר זה ובשל אותו לצורך עצמו, ורק מותר לומר לו קח בשר שלך ובשל אותו לצורך עצמך ע"ש, וא"כ ה"נ גבי קטן אם האב נותן לו סידור שלו ואומר לו לישאנו בכרמלית הוי כאומר לו הילך סידור זה ותוציאנו לצורך עצמך דאסור, וכן במג"א סי' תקצ"ו ס"ק ג' הקשה איך מותר לומר לקטן שיתקע בשופר להתלמד והרי הגדול עובר בזה איסור אמירה, וע"ש בהגהות חת"ס דציין לרמ"א סי' ש"ז סכ"א דשרי לומר לגוי לעשות מלאכה לעצמו, וכתב דבזה מיושב קושיית המג"א ע"ש [ועי' גם בתשו' כתב סופר סי' נ"ז], אך לכאן כונת המג"א מצד דאביו נותן לו שופר שלו וכנ"ל. ואולי החת"ס הבין דכיון דבתקיעה אין האיסור נעשה בגוף השופר עצמו, לעולם הוי כאומר לו תקע בשופר שלך לעצמך ודו"ק. אך לענין הוצאה שהמלאכה נעשה בגוף החפץ פשוט דאסור לומר לו הילך סידור ותוציאנו, ודלא כמש"כ בספר ארחות שבת פכ"ד הערה ט"ז].

חינוך

ד. והא דלא חש רעק"א לאסור מצד חינוך, צריך לדחוק דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך לענין איסורי שבת, ומ"מ יודע לקרות מהסידור וצ"ע. [ועי' רשב"א ר"ה לג. שנסתפק שמא הא דשרי ספיה בדרבנן לצורך קטן הוא גם בהגיע לחינוך ע"ש, אך הרשב"א אזיל בזה לשיטתו ביבמות שם דליכא חינוך רק למ"ע ולא לל"ת ע"ש, ולא קי"ל כן בסי' שמ"ג].

ובספר ארחות שבת פכ"ד הערה י"ז דנו לבאר דהתירו איסור דרבנן לצורך מצות חינוך ע"ש, אך הדוגמאות שהביאו שם הם כשיש בעצם מעשה החינוך [קיום המצוה] איסור דרבנן, כגון להאכילו קרבן פסח אע"ג שלא מנוי עליו, או הא דמחנכין אותו לתקוע בשבת, דעצם מה שמלמדו איך לתקוע היא מצוה, אך לטלטל סידור לביהכ"נ כדי שיוכל אח"כ להתפלל בו צ"ע אם שייך נמי להתיר לצורך מצות חינוך.

מבואר בגמ' שם דגם גוי הבא לכבות לולא דנכרי אדעתא דנפשיה עביד היה צריך למחות בו, ושם אינו ענין לספיה אלא איסורו משום אמירה לעכו"ם, וממילא גם קטן הבא לכבות כיון דאדעתא דישאל עביד יש כאן איסור אמירה לעכו"ם וכדכתב מג"א סי' שכ"ה ס"ק כ"ב וביאור"ה שם סי' דיש איסור אמירה לעכו"ם באומר לקטן ע"ש [וכן מבואר במג"א סי' תקצ"ו ס"ק ג'], ולא יועיל כלל מה שהקטן נהנה ג"כ מכיבוי זה, והרשב"א ורעק"א איירי דוקא כשליכא משום איסור אמירה וכדיבואר בסמוך בס"ד, וכלפי ספיה כל שעושה לצורך עצמו שרי, ולא איכפ"ל שמכוין גם לצורך הגדול, וגם כשעיקר כונתו בשביל הגדול שרי דסו"ס יש גם לו עצמו צורך בזה.

ושו"ר בתהל"ד סי' של"ד ס"ק ל"ט שהקשה כנ"ל דלפי הרשב"א למה קטן הבא לכבות אין שומעין לו, ודן שם דהוא משום דילמא אתי למיסוך ע"ש, מיהו בסי' שמ"ג ס"ק ד' כתב התהל"ד ליישב כדברינו הנ"ל דהאיסור שם משום אמירה לעכו"ם שבות יעוש"ב.

אך הר"ן פ' כל כתבי [מ"ה בדפי הרי"ף] אכן הקשה לפי הרשב"א למה קטן הבא לכבות חייב למחות בו והא בדרבנן ליכא ספיה, ותי' דה"מ לצורך הקטן אבל לצרכינו אסור ע"ש, וכבר הקשה ותי' כן הרשב"א עצמו בחדושי שם ע"ש, והיינו דהאיסור שם מחמת דילמא אתי למיסוך, וצ"ע ג' דלמה מיאנו במה שכתבנו דאיסורו מצד איסור אמירה לעכו"ם.

ואולי מוכח מזה דהרשב"א ור"ן ס"ל דאין איסור אמירה לקטן ודלא כמג"א וביאור"ה הנ"ל, ולכן הוי פשיט"ל דהא דקטן אדעתא דישאל עביד איסורו מצד ספיה והקשו דהא הוי דרבנן, ותיצרו דכשעביד לצורך ישראל אסור [משום דאתי למיסוך], אך משום אמירה לעכו"ם ליכא, וצ"ע, [שוב ראיתי בתשו' כתב סופר סי' מ"ז דאכן הוכיח כן מהרשב"א ור"ן וע"ש שהאריך בזה]. והא מיהת למדנו מהרשב"א ור"ן הנ"ל דגם כיבוי דליקה שהוא מקרה שהזדמן פעם אחת ג"כ אסור לצורך ישראל.

והנה בדברי הרשב"א י"ל דאזיל לשיטתיה דפליג ע"ד תוס' וס"ל דגם במקרה שייך אתא למיסוך וכדלעיל, אך הר"ן פ' תולין הנ"ל נראה דהסכים לתוס', ואעפ"כ גבי דליקה כתב כהרשב"א.

ולכן נראה מוכרח מזה דרך גבי קידוש בביהכ"ס שבהכרח יהיה פעמים שלא יצטרך ליתן לקטן דהיינו כשיהיו אורחים, בזהו דקאמר הרשב"א דמותו ליתן לתינוק כיון דאם יהיו אורחים לא יתנו לתינוק אין זה צורך קבוע, וכע"ז בתוס' עירובין מ: הנ"ל דאם איזדמן מילה ביוהכ"פ שפיר נותנים לתינוק לשתות הכוס, דמילה ביוהכ"פ בהכרח אינו קבוע דהרי בהכרח לא בכל יוהכ"פ יזדמן לו מילה, אבל כיבוי דליקה אין לו הגדרה מסויימת, שנימא שבשבת הבא לא יהיה לו צורך לכיבוי, דהרי משכח"ל צורך כיבוי נרות מידי שבת בשבתו כשצריך לישון או מפני דבר אחר, ונהי דכיבוי דליקה לא קבוע אך שם כיבוי חד הוא, ומה שהאדם יחליט בדעתו שבשבת הבא לא יאמר לתינוק אינו מועיל כלום, דבעי' שמצד גוף הצורך ברור לן שבשבת הבא לא יצטרך לזה, וכיבוי הוא צורך שיכול להזדמן כל שבת, ומה שבפועל ברוב השבתות הוא מסתדר שאין הנרות מפריעים לו, אין זה מועיל כלום, ורק צורך מוגדר ומסויים שברור לן שלא יהיה קבוע הוא דשרי. ומאוד נהנית שראיתי לאח"ז בפרי יצחק סי' י"א שאכן דחה לדברי התפא"י מכת הראיות הנ"ל דכגון דא אינו בגדר עראי כלל ע"ש.

דינים העולים

ב. ולכן נראה ברור ופשוט דלטלטל סידור במקום שאין עירוב עבור הגדול אסור גם להגר"ז, דהרי מידי שבת בשבתו מזדמן צורך לטלטל, ומה שבדרך כלל דואג לטלטל לפני שבת ואין לו צורך לומר לקטן לא מועיל, דבעינן שיהיה ברור שגוף הצורך לא יהיה קיים באופן קבוע, וכן ראיתי בתהל"ד סי' שמ"ג הנ"ל דכתב בהדיא כן דגם להגר"ז אין היתר לטלטל עבור הגדול

וכמדומה לי שהדברים מפורשים בתשו' רעק"א שם וז"ל "גם מה שכתב מעכ"ת דהוי לצורך מצוה דמותו כהיא דמתעסקים עם התינוק בשופר, גם זה אינו, דמותו רק לחנך הקטן במצוה במעשה זו, והוי ג"כ לצורך התינוק להרגילו במצוה אבל לא לצרכנו". וכמדומה דכוונתו לב' טעמים נפרדים, חדא דלא הותר אלא כשיש בעצם מעשה האיסור חינוך למצוה, ולא כשנושא סידור לביהכ"נ, דבעצם האיסור ליכא מצוה כלל, ועוד דלא הותר אלא כשהמטרה היא בשביל התינוק לחנכו במצוות, וממילא מה שהתיר רעק"א בסוף שישא הקטן את הסידור ויקרא בעצמו מהסידור דהוי לצרכו, ודאי כונתו רק מצד דברי הרשב"א הנ"ל ולא משום מצות חינוך.

שו"ר גוף החילוק הנ"ל בפרי יצחק סי' י"א, אך הבין שם דכוונת רעק"א בתשו' להתיר כשהקטן קורא בסידור הוא מכח היתר חינוך למצוה, ולכן הקשה עליו כנ"ל דכאן אין מצוה בגוף הטלטול בכרמלית, ולו"ד נראה דאדרבה ברעק"א גופא נרמז דבכה"ג אין היתר דמצוה, אלא כוונתו לסמוך ע"ד הרשב"א. וע"ש בארחות שבת הערה ל"ד שצ"יין דהחת"ס ח"ו סי' י"ג נקט דגם כשאין מצוה בגוף הטלטול מותר ספיה בזה. ולדינא יל"ע אם להקל בזה נגד דברי הפרי יצחק שחילוקו ברור, וע"ש שהביא ראיה עצומה לזה.

ויש לציין דמצד איסור חינוך יש עצה לומר לקטן אחר שאינו בנו כמש"כ במשנ"ב סי' שמ"ג סק"ז דבדרבנן לא מוטל חובת חינוך אלא על האב ע"ש.

שביתת בנו

ה. עוד יש לציין דלומר לקטן שהוא בנו יש לאסור גם בקטן שלא הגיע לחינוך ומטעם שביתת בנו, וז"ל השעה"צ סי' של"ד ס"ק נ"ד דקטן הבא לכבות דליקת אביו חייב למחות בו גם מצד שביתת בנו ע"ש, ונהי דיש פוסקים דלא ס"ל דין שביתת בנו [עיי' תשו' הר"ם סי' ג' שהאריך בזה], מ"מ המשנ"ב פשיט"ל דאיכא דין שביתת בנו. ועוד מבואר מהנ"ל דגם בדרבנן יש איסור שביתת בנו, [ולענין שביתת בהמתו בדרבנן עיי' משנ"ב סי' רס"ו סק"ג וסי' ש"ה סקמ"ג וביאור"ה סי"א ד"ה ופוקק].

וצ"ע למה לא חייש רעק"א הנ"ל לאיסור שביתת בנו. והנה בנושא הקטן את הסידור לצורך עצמו ניחא דליכא משום שביתת בנו, אך בדברי רעק"א הרי משמע דגם בנושאו בשביל אביו לא אסור אלא משום ספיה ולא הזכיר כלל הא דשביתת בנו וצ"ע.

שכח לנתק הנורה ממקרר

ו. מכל האמור נלמד לענין אם שכח לנתק האור מהמקרר, דהיה מקום לדון דשרי לומר לקטן לפתוח דלת המקרר [כשהקטן לא יודע שלא נותק האור דהוי מתעסק שאיסורו דרבנן] גם כשעביד לצורך הגדול, כיון דזהו צורך עראי, דהא בכל שבת הא מנתק את החשמל מלפני שבת, והוי כי הא דכתב התה"ד הנ"ל דעיר שיש בה עירוב אלא דשבת אחת התקלקל העירוב שרי לומר לקטן לטלטל אף לצורך הגדול.

אך נראה דגם זה אסור, דכמו שכתבו הרשב"א ור"ן דגבי כיבוי דליקה שייך אתי למיסרך, והתבאר בס"ד לעיל דאע"ג דצורך המסויים דכיבוי דליקה ודאי אין לך מקרה גדול מזה, מ"מ שם כיבוי אש חד הוא, וכיבוי שפיר הוי צורך תמידי הקיים בכל שבת, ורק בעיר שיש עירוב שרי הוצאה דכל עיקר מלאכת הוצאה הוי צורך מקרי בעיר זו. ולפ"ז לפתוח דלת מקרר וע"ז מדליק נורה דיש בזה מלאכת בונה או מבעיר, דהם מלאכות שיש בהם צורך כל שבת, לא איכפ"ל שצורך מסויים זה הוא בדרך מקרה, ואסור.

ואכן הגרש"א זצ"ל במכתב בספר מאור השבת ח"ד מכתב מ"ט וכן בספר חוט שני ח"א בקונטרס החשמל כתבו להתיר לומר לקטן לפתוח דלת המקרר, רק כשאומרים לו שיקח לאכול לעצמו, דאז עושה לצורך עצמו.

אך אכתי יל"ע דנהי דמצד שביתת בנו ליכא כיון דהקטן פותח המקרר לצורך עצמו, מ"מ ליתסר מצד חינוך. אך בזה יש עצה שיאמר לקטן שאינו בנו, כנ"ל. אך כשהוא בנו צ"ע להתיר, זולת כשבאמת צרכי סעודתו של הקטן מונחים במקרר דהוי בגדר רבותיה דשרי, וכ"כ בארחות שבת שם הערה ל"ו.

אך אכתי יל"ע מצד איסור אמירה לעכו"ם [דשייך גם בקטן שאינו בנו], וכדביארנו לעיל בהערה דגם בעביד הקטן לצורך עצמו יש איסור אמירה לעכו"ם בכה"ג, דהוי כאומר לו הילך נורה זו ותדליק אותה לעצמך דאסור.

אכן באמת ברור דאין בהנ"ל משום אמירה לעכו"ם כיון דהתירו פס"ר באמירה לעכו"ם [כמש"כ הרמ"א סי' רנ"ג], וממילא גם באומר לקטן ישראל הרי מצד אמירה לעכו"ם שרי בפס"ר. [ולפעמים קטן שצרכי סעודתו מונחים במקרר בלא"ה אין איסור אמירה לעכו"ם, דצרכי קטן הוי כחולה שאין בו סכנה, אך לא בכל קטן כן הוא והכל לפי הענין].

הרב אברהם זנגר

להתקשר לנהג אמבולנס בשבת כדי למונעו מנסיעה לחינם

דנו פוסקי זמנינו בדין מי שהזמין בשבת אמבולנס לצורך פקו"נ ואח"כ נתברר שאין בו צורך (כגון שהגיע רכב הצלה אחר או שנתברר שאין צורך להגיע לבית חולים או יולדת שפסקו ציריה וכיו"ב), האם מותר לו להתקשר בטלפון להודיע שלא יבואו כדי למנוע את ריבוי המלאכות הנעשות בנסיעה מיותרת זו, והכריעו פוסקי זמנינו לאסור, כי אין צורך פקו"נ בשיחת טלפון זו (באופן הרגיל שאין חשש פקו"נ במה שהאמבולנס יעדר מהתחנה למשך זמן קצר), ואין היתר לחלל שבת כדי למנוע את ריבוי המלאכות הנעשות ע"י נהג האמבולנס הואיל והוא עושה בהיתר גמור ואין לו שום עבירה בדבר (דכיון שהוא סבור שיש צורך פקו"נ בנסיעתו הרי זה בכלל ההיתר של ספק פקו"נ, וכן מבואר בשו"ע סי' שכ"ח סט"ו דעשרה שחיללו שבת לצורך חולה שיש בו סכנה יש לכולם שכר טוב מאת ה' אפילו אם הבריא החולה ע"י הראשון). [תורת היולדת (פכ"ב) בשם הגרש"א זצ"ל, שולחן שלמה (ערכי רפואה ח"א עמ' רמ"ו) בשם הגרש"א זצ"ל, שש"כ (מהדורת תש"ע פ"מ סעיף פ"ה), וארחות שבת (ח"ג סי' ו' אות ד)].

תלוי בנידון המל"מ אם הותר לחלל שבת במקום פקו"נ כדי למעט באיסורים

[ואין להקשות דאדרבא הואיל ויש לנהג האמבולנס היתר לחלל שבת מדין ספק פקו"נ, א"כ יהא מותר להתקשר אליו כדי למעט במלאכות מדין הקל הקל תחלה, זה אינו, דרק לנהג האמבולנס יש היתר מדין פקו"נ, אבל המתקשר היודע שאין כאן פקו"נ אין לו שום היתר לחלל שבת.

והנה בתורת היולדת וארחות שבת (שם) כתבו לדמות זאת לנידון המל"מ (בספרו פרשת דרכים דרוש י"ט והובא בפמ"ג סי' שכ"ח ח"א סק"ט) שחידש דדין הקל הקל תחלה הוא רק כשב' האיסורים מסייעים להצלת החולה, אבל לעשות איסור קל שאינו מסייע כלל להצלה אלא רק גורם למעט את האיסור החמור אין היתר.

אולם בפשוטו נראה דגם להחולקים ע"ד המל"מ אין להתיר בניד"ד, לפי שאנו יודעים שאין כלל נידון של פקו"נ וצורך הצלה בנסיעה זו, ועל כן כלפינו אין כלל מתיר של פקו"נ, ולא שייך בזה כלל דין הקל הקל תחלה כמבואר. אך בקונטרס חיי אברהם כתבנו דזה תלוי בטעמם של החולקים ע"ד המל"מ, אם

אם יש דין הקל הקל תחלה כשהאיסור הקל הוא לפני עיור

ונבאר יותר, הנה ברור שאין היתר להכשיל יהודי באיסור כדי להציל יהודים אחרים מאיסורים אחרים, ואפי' כדי להציל את אותו יהודי עצמו מאיסורים אחרים בפשוטו אסור, ודנו בזה האחרונים (עי' מנחת שלמה סי' ל"ה). כל זה ברור. אולם הנידון שלפנינו הוא כשיש היתר של פק"נ לאנשים האחרים שלצורך כך מותר לעבור על כל התורה מלבד ג' עבירות חמורות, ובכללם לעבור על איסור לפני עיור, וכגון חולה שיש בו סכנה הצריך להגיע לבית החולים ויש לפניו רק נהג שמסכים להסיעו בתנאי שיתן לו בשר חזיר, פשוט שמותר לו לתת לו בשר חזיר אע"פ שמכשילו במכוון בעבירה שאין עליה שום היתר של פק"נ, ואפי' באיסור לפני עיור של ג' עבירות חמורות ד' הרמ"א יו"ד סי' קנ"ז ס"א דמותר לעבור ע"ז במקום פק"נ, וכיון שכך נראה לפו"ר שמדין הקל הקל תחילה יש לחשב את מיעוט העבירות, ואם איסור לפני עיור קל יותר משאר האיסורים האחרים הרי עליו לעבור על לפני עיור לצורך הפק"נ. אולם יש לדון דשמה איסור לפני עיור שאני ובזה לא אמרין דין הקל הקל תחילה, דאע"פ שעצם איסור לפני עיור הוא איסור קל ביחס לריבוי האיסורים האחרים, מ"מ הואיל ויהודי יכשל כאן בעבירה שאין עליה היתר של פק"נ ואילו האיסורים האחרים יש עליהם היתר של פק"נ, אפשר דבכה"ג לא נאמר דין הקל הקל תחלה, ובזה נסתפק מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל.

ביאור הנידון אם מותר ללוות בריבית במקום פק"נ

ונראה להביא מקור לשורש הספק, דהנה כתב בשו"ע יו"ד סי' ק"ס סכ"ב דמותר ללוות בריבית משום פק"נ מישראל רשע המלוה בריבית, והמקור הוא מעובדיה שלוה בריבית מיהורם בן אחאב כדי להחיות את הנביאים. והאחרונים תמהו מאי ס"ד והלא כל האיסורים שבתורה נדחים מפני פק"נ מלבד ג' עבירות חמורות ומהיכ"ת דאיסור ריבית גרע. וכמה אחרונים ביארו דהס"ד הוא דאיסור לפני עיור אינו נדחה מפני פק"נ הואיל וישראל נכשל על ידו באיסור שאין לו היתר דפק"נ, והלוה בריבית מלבד איסור ריבית הרי הוא עובר באיסור לפני עיור על המלוה כמבואר בב"מ עה; ובטעם הדבר כתבו בשער דעה (לבעל שער המשפט) סי' ק"ס סק"ח ובשו"ת אור גדול ח"ב סי' י"ט לפי שגדול המחטאיו יותר מן ההורגו, וא"כ י"ל דאיסור להחטיא את חבירו אף במקום פק"נ כשם שאסור להציל עצמו במקום פק"נ ע"י גרם רציחה של חבירו, ואפי' בגרם של ספק רציחה אסור אע"פ שאינו עובר ממש על לאו של לא תרצח, ולכן ס"ד דאיסור לפני עיור חמור טפי מכל האיסורים ודמי לאיסור לא תרצח שאינו נדחה מפני פק"נ. והוסיף השער דעה דלפ"ז צ"ע באמת איך ילפינן דשרי מעובדיה שלוה מיהורם, והא שאני התם דיהורם מומר היה ודינו דמורידין ולא מעלין והלעיטהו לרשע וימות ומנלן דשרי אף בשאינו מומר. ובמק"א הרחבנו בענין זה.

ומעתה יש לדון דאף למאי דקיי"ל דאיסור לפני עיור נדחה מפני פק"נ זהו רק כשאין אפשרות אחרת להציל עצמו, אבל כשיכול להציל עצמו באופ"א י"ל דאין היתר לעבור על איסור לפני עיור אפי' אם אופן ההצלה השני הוא ע"י איסור יותר חמור מאיסור לפני עיור ולא אמרין בזה דין הקל הקל תחלה.

ועוד יש להסתפק דשמה אף באופן שאיננו עובר כלל על איסור לפני עיור, כגון בחד עיברא דנהרא או בגוונא דאיכא למיתלי בהיתרא, מ"מ בגדרי הקל הקל תחלה יש להעדיף את האפשרות של איסור חמור יותר שיש לו היתר של פק"נ מאפשרות של איסור קל יותר באופן שישראל יעבור עבירה שאין לה היתר דפק"נ.

ס"ל דהוי היתר מחודש לעבור על איסור קל כדי למעט באיסור חמור שהותר מפני פק"נ, וא"צ בזה להיתר דפק"נ, או טעמם הוא משום דכשיש אופן של איסור קל אין היתר על החמור וממילא הוי האיסור הקל צורך הפק"נ, ולפ"ז בניד"ד שאנו יודעים שאין כלל פק"נ אין כלל היתר דפק"נ בזה. ושו"ר בספר שיעורים בשבת (להגר"צ ובר שליט"א) עמ"כ רכ"ה שעמד בספק זה אם ניד"ד תלוי בחידושו של המל"מ].

להתיר משום צורך פק"נ עתידי של חולים אחרים מדין הקל הקל תחלה

אולם מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל צידד להתיר מטעם אחר (גליון פנינים משולחן רבינו פ' תזריע תשע"ו), דהנה גם לאחר שיגיע האמבולנס למקום ויתברר לו שאין כאן פק"נ יחזור בהיתר לתחנה משום צורך פק"נ עתידי של אנשים אחרים. והנה אם יש לנהג האמבולנס ב' דרכים היאך לחזור, דרך קצרה ודרך ארוכה, ודאי חייב לחזור בדרך הקצרה כדי למעט במלאכות, מדין הקל הקל תחלה. ואם כדי לדעת את הדרך הקצרה צריך הנהג או אדם אחר להתקשר כדי לברר על כך מסתבר דמותר כיון שהוא צורך הנסיעה, ואף שמוסיף בזה מלאכה, הרי בדרך הארוכה יהיו יותר מלאכות. וכן בכל פק"נ אם יש לפניו ב' אפשרויות, או לעשותה ע"י הרבה מלאכות, או לעשותה על ידי מלאכה אחת, אך יצטרך לברר בטלפון איך לעשותה, מסתבר שיעשה כן כאמור. [והוסיף דאין לומר דהטלפון אין בו צורך ההצלה אלא רק כדי למעט במלאכות וא"כ אין להתיר לפ"ד המל"מ הנ"ל, זה אינו, דודאי יש בו צורך ההצלה, שהרי אופן ההגעה בדרך הקצרה מתאפשרת רק ע"י הטלפון, ונמצא שהטלפון מסייע להצלה]. ועפ"ז כתב דה"נ בניד"ד, נהי דאין היתר להתקשר כדי לחסוך את האיסורים בהגעת האמבולנס לבינתו, מ"מ יש היתר להתקשר כדי לחסוך את חזרת האמבולנס לתחנה שהוא לצורך פק"נ של אנשים אחרים כאמור, עכ"ת. ושו"ר בתורת היולדת וארחות שבת שם שכבר כתבו כן בקצרה.

אם יכתבו את הודעתו שלא לצורך פק"נ יש לדון לאסור משום לפני עיור

אולם הוסיף מו"ר זצ"ל לדון לאסור מטעם אחר לגמרי, דהנה בד"כ כשמזמינים או מבטלים אמבולנס נעשים מלאכות שלא לצורך פק"נ כלל, ונמצא שהמתקשר מכשיל יהודי בעבירות של חילול שבת שלא לצורך, אלא שבמקום פק"נ אין מתחשבים בזה, אבל כשמתקשר משום דין הקל הקל תחילה י"ל דאין היתר כמו שיבואר, ונביא דוגמא לדבר.

להזמין שכן רופא מחלל שבת או רופא שומר שבת שיצטרך לבא ברכב

מי שצריך להזמין רופא לצורך פק"נ, ויש לו ברירה להזמין את שכנו הרופא או רופא שגר רחוק ויצטרך לבא ברכב, הנה מדין הקל הקל תחלה עליו להזמין את שכנו הרופא, אולם אם שכנו הרופא יעשה עוד מלאכה שאינה נצרכת לפק"נ (כגון כתיבת פרוטוקול כשאין בזה צורך של פק"נ) נמצא שמכשיל את הרופא באיסור שאין לו היתר של פק"נ, ויש לדון דאף אם המלאכות שצריך לעשות הרופא הרחוק בנסיעה ברכב רבות מהמלאכות שיעשה שכנו הרופא, מ"מ המלאכות שיעשה הרופא הרחוק מותרות משום פק"נ ואילו הרופא הקרוב יכשל בחילול שבת שאין לו היתר של פק"נ, וענוש יענש בסיבת שכנו שהכשילו בחילול שבת דאו', ונהי דאיסור לפני עיור של השכן נדחה מפני פק"נ מדין הקל הקל תחלה, סו"ס הרי הרופא נכשל בעבירה בלא שום היתר, ומאן יימר לן דבכה"ג אמרין הקל הקל תחלה למעט באיסורים שיש להם היתר מפני פק"נ בשעה שע"ז מתרבה איסור לישראל אחר שאין לו היתר וחייב על כך חטאת או כרת.

לבקש תרופה ממי שידליק אור בהיתר או ממי שידליק את האור באיסור

עוד משכח"ל ספק זה כגון חולה שיש בו סכנה הזקוק לתרופה, ויש לב' שכנים שלו התרופה, אולם אחד מהם יצטרך להדליק את האור כדי למצוא את הרופא ואילו השני יוכל למצוא את התרופה בלי להדליק את האור ואעפ"כ הוא ידליק את האור, דמצד כללי הקל תחלה של החולה עליו לבקש מהשני, כי בזה הוא עובר רק באיסור לפני עיור, ואילו אם יבקש מהראשון יצטרך לחלל שבת בהדלקת האור (ואין נפ"מ מי ידליק את האור, אם החולה או שכנו, דסו"ס הפקו"נ מחייב את הדלקת האור), אולם לפי הסברא הנ"ל עליו לבקש מהראשון כי אם יבקש מהשני תהיה לו עבירה של חילול שבת שאין לו היתר של פקו"נ.

ועפ"ז דן מו"ר זצ"ל גם לענין מי שהזמין אמבולנס ולבסוף נתברר שאין לו צורך בו, דל"ל דלא שייך דין הקל הקל תחילה להתקשר בטלפון להודיע שלא יבואו כדי לחסוך מלאכות רבות בנסיעה, הואיל והוא מכשיל אותם במלאכות נוספות שעושים באיסור.

ומ"מ עיקר הספק הוא חידוש, ופשטות הדברים נראה דבדין הקל הקל דיינינן רק על האיסורים הנצרכים לצורך הפקו"נ, ובפרט לפ"ד האחרונים דהעובר על דין הקל הקל ועשה החמור חייב חטאת (עי' שו"ת שואל ומשיב מהדו"ד ח"א סי' מ"ב בשם השאגת אריה, ושו"ת חת"ס יו"ד סי' ע' לענין עכו"ם), דבפשוטו נראה הטעם בזה דגדר דין הקל תחלה הוא דכל שיש אפשרות של הצלה ע"י איסור קל לא נחשב שיש פקו"נ כלפי האיסור החמור, ולפ"ז לא מסתבר שמתחשבים במה שנגרם עבירה למחלל שבת, וצ"ת.

כופים אותו לעשות מלאכה בשבת האם עליו לבקש ממומר לעשות המלאכה במקומו

וכן נקט בפשיטות בשו"ת חלקת יעקב (ח"א סי' ק"מ סוף אות ד), וכתב חידוש גדול דמי שנאנס לחלל שבת ואם לאו יהרגוהו, אזי אם יכול לעשות המלאכה ע"י מומר עליו לעשות כן מדין הקל תחלה, דאיסור לפני עיור דידיה קל מחילול שבת דידיה.

[ונהנה נראה מדבריו שנקט דהואיל ואונסים אדם מסוים על המלאכה אין היתר לחלל שבת אלא לאותו אחד שאונסים אותו ולא לחבירו, ולכן אם חבירו עשה את המלאכה במקומו חייב חטאת, וזה תמוה, דהא בפקו"נ אין שום חילוק מי עושה המלאכה, אם החולה או אחר כמש"כ האחרונים בס"י שכ"ח, לפי שכולם מצווים לפקח נפשו של ישראל, ובקונטרס חיי אברהם הבאנו לזה מקורות רבים, וא"כ גם לגבי אונס הוא כן, שהרי ההיתר לעשות המלאכה הוא מדין פקו"נ הואיל ויהרגוהו אם לא יעשה המלאכה, ואי"ז היתר בפנ"ע של אונס דנימא שרק הוא אנוס על הדבר, וצ"ע].

בית חולים קרוב שמחללים בו שבת שלא לצורך או בית חולים חוץ לתחום מה עדיף

וכ"כ בספר תורת היולדת פ"ז דאם יש בית חולים קרוב שמחללים בו שבת שלא לצורך ובית חולים רחוק מחוץ לתחום שאין מחללים בו שבת שלא לצורך ילך החולה לבית החולים הקרוב, לפי שאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך.

לנסוע עם נהג מחלל שבת העומד לפניו או להתקשר בטלפון לנהג שומר שבת

וכ"כ בשש"כ בשם הגרשו"ז זצ"ל (פ"מ סעיף פ"ו והערה קצ"ג במהדורת תש"ע) דאם יש לחולה ברירה אם לנסוע עם נהג מחלל שבת העומד לפניו או להתקשר בטלפון לנהג שומר שבת יסע עם המחלל שבת אע"פ שמכשילו בחילול שבת שלא לצורך

פקו"נ בחזרתו לביתו.

[אך הוסיף דמ"מ מסתבר שאם הנהג המחלל שבת מסכים להסיעו רק אם יתן לו בשר חזיר לאכול לא יסע עמו אלא יתקשר בטלפון לנהג שומר שבת, ואף דאיסור לפני עיור קל מחילול שבת, מ"מ מסתבר שבאופן זה א"צ לעשות טעדיקי להחטיא את הנהג באכילת בשר חזיר בזדון כדי להמנע מלהתקשר בטלפון לצורך פקו"נ, עכת"ד. וכוונתו דבאופן זה האפשרות של הנסיעה עם מחלל שבת נידונית כאינה קיימת הואיל והיא תלויה בהשתדלות חריגה של החטאת הנהג בזדון אשר איננה קשורה כלל עם עצם הנסיעה הנצרכת לפקו"נ, ועי']. וע"ע בשש"כ שם (הערה ל"ב) ומנחת שלמה (סי' ז' אות ד') שהאריך הגרשו"ז זצ"ל לייסד דאין איסור לפני עיור בהכשלת רופא עבריין בחילול שבת והלעיטהו לרשע וימות.

מסקנת הדברים דאף שהוראת פוסקי זמנינו היא דהמזמין אמבולנס ואח"כ נתברר שאין לו צורך אסור לו להתקשר לבטל את ההזמנה כי אין בזה היתר דפקו"נ, מ"מ באופן הרגיל שכפי הנראה עתיד האמבולנס לחזור לתחנה בהיתר לצורך פקו"נ עתידי, צידד מו"ר זצ"ל דמותר להתקשר מדין הקל תחילה כדי למעט באיסורים הנעשים לצורך הפקו"נ העתידי, וכ"כ בספר תורת היולדת, ואף שהמתקשר גורם להכשיל יהודי באיסורים הנעשים שלא לצורך פקו"נ אין מתחשבים בכך.

הרב שמואל דרזי

נידונים והוראות ממרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בעניני תפילין

גוי המניח תפילין לחולה, ודין אשה או קטן

יש לדון בזקן וחולה שיש לו פיליפני שמטפל בו האם יכול הגוי להניח לו תפילין, וכמו"כ יש להסתפק לענין אשה אם כשרה לקשור ולהדק את התפילין, וכן לענין קטן המניח לגדול.

ונהנה בגמ' גיטין מה: מבואר דספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן גוי ועבד אשה וקטן פסולין שנאמר 'וקשרתם וכתבתם' ודרשו כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה [ופרש"י דאשה ועבד אינן בקשירה דהוי מ"ע שהזמן גרמא]. ודין זה אינו רק בכתיבת תפילין אלא בכל תיקוני תפילין כמ"ש הרמב"ם פ"ג מהל' תפילין ה"טז והשו"ע סי' ל"ט ס"ב וע"ש במשנ"ב [סק"י].

וכתבו התוס' [ד"ה כל] דמכאן היה אומר ר"ת דהוא הדין גם בתיקוני שאר מצוות כגון אגידת לולב ולהטיל ציצית בבגד דאשה פסולה דמכיון דפטורה ממצוות אלו אינה כשרה לעשותם, אולם התוס' פליגי עליו וס"ל דרק בכתיבת ס"ת תפילין ומזוזות דרשינן הכי אבל בשאר מצוות כשרה ע"ש, וכ"כ התוס' מנחות מב. והרא"ש שם סי' י"ג ובגיטין פ"ד סי' מ"ו.

ובהגהות מימוני פ"א מציצית אות ט' [הובא בב"י אור"ח ריש סי' ל"ד] הקשה על ר"ת מהא דאיתא בע"ז לט. מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קושרת לו תפילין על ידו, ומוכח דאשה כשרה להניח תפילין לאיש אע"ג שהיא פטורה ממצוות תפילין.

[ואגב יש להעיר דלכא"ו כל חידושו של ר"ת רק לענין שאר מצוות חוץ מספ"ת תפילין ומזוזות, אבל לענין תפילין כו"ע מודים דאשה פסולה ולא רק בכתיבה אלא גם בשאר תיקוני התפילין וכמש"כ הרמב"ם וא"כ תקשי היאך האשה קושרת תפילין על ידו, ולמה העמיד הגהות מימוני קושייתו רק על שיטת ר"ת, והמעין בתו"ד יראה דלק"מ דההג"מ לא הקשה מדנפשיה אלא הביא קו"ז זו בשם התוס' בגיטין שהקשה כן אחר שהביא דברי ר"ת ויתכן דהתוס' ס"ל דלולי דברי ר"ת ממעטינן רק לענין כתיבת תפילין ומזוזות כדרשינן וקשרתם וכתבתם וצ"ע].

ותירץ הגהות מימוני שלא היתה קושרת לו אלא מסייעת לו לקשור, ועוד תי' דאשה פסולה רק לגבי תיקון ועשיית עצם הדבר וכגון כתיבת תפילין אבל קשירה והידוק התפילין על היד והראש לאו תיקון המצוה היא וגם אשה כשרה לעשותן.

וצריך לבאר במה נחלקו ב' התירוצים האם אשה כשרה לקשור תפילין, וביאר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א [נדפס בספר מנשים באוהל עמ' תצ"א] דפליגי אם קשירת התפילין היא חלק מעיקר המצוה או דהמצוה היא שיהיו התפילין קשורים ומונחים על ידו ועל ראשו ומעשה הקשירה אינו אלא כהכשר מצוה, דבתירוץ הא' סובר דגם מעשה הקשירה וההידוק הוא חלק מעיקר המצוה ומש"ה אשה פסולה לקושרן [לשיטת ר"ת דכל מצוה שהאשה פטורה אינה כשרה לעשותן], אולם בתירוץ הב' ס"ל דעיקר המצוה שיהיו התפילין מונחים על האדם והקשירה היא רק הכשר מצוה ולכן גם אשה כשרה להניח התפילין.

מיהו יש מקום לדחות דהא בתיקון התפילין וכן בשאר תיקוני המצוות כגון אגידת לולב אשה פסולה לעשותן אע"ג דאינם גוף המצוה אלא רק הכשר מצוה, דאין מצוה לאגוד הלולב אלא המצוה שיהא הלולב אגוד ואעפ"כ אשה פסולה, ובהכרח צריך לפרש דכוונת הגמ"י בתירוץו הב' דיש לחלק בין הכשר בעשיית החפצא של מצוה דבזה פסלינן לר"ת, ולא בהכשר במעשה קיום המצוה, ולפי"ז יש מקום לומר דלפי ב' התירוצים מעשה הקשירה הוא רק בגדר הכשר ופליגי האם יש לפסול לשיטת ר"ת בהכשר שאינו בחפצא של המצוה אלא הכשר של קיום המצוה.

אולם נראה דאם הקשירה היא מעיקר מעשה המצוה א"כ כשאשה מניחה על ידו אינו מקיים מצות הקשירה כיון דהאשה אינה במצות קשירה, ובעינן בר חיובא דווקא כמו בשאר שליחות במצוות, אולם יש לדחות דכיון דודאי המצוה היא שיהיו התפילין קשורים על ידו ונמצא דהוא מקיים המצוה בגופו י"ל דלא בעינן שליחות של בר חיובא כמו בשאר מצוות.

ויש לדמות קצת לסוגיית הגמ' בפ' במה מדליקין כב: דאיבע"ל הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה ופי' רש"י דאם הנחה עושה מצוה פירושו דהיא עיקר מצוותה, וההדלקה לאו מצוה היא כולי האי, וביאור הדבר נראה דההדלקה חשיבא רק כהכשר מצוה, ואמרינן שם דאי הנחה עושה מצוה הדליקה חש"ו והגביה והניחה גדול יצא יד"ח והיינו משום דסגי שעיקר המצוה נעשה ע"י גדול ובר חיובא ויל"ע.

והנה בנידו"ז אם הקשירה היא מעיקר מצות התפילין או לאו מצינו דנחלקו התוס' בערובין צז. ומנחות לו. דשיטת רבינו אליהו דצריך לעשות הקשר של תפילין בכל יום והיינו משום דס"ל דעשיית הקשר היא מגוף המצוה, אולם התוס' פליגי עליו דסגי במה שהתפילין קשורים ומונחים על ידו ועל ראשו, ויל"פ דפליגי בזה דאין הקשירה מעיקר המצוה אלא רק הכשר מצוה, מיהו יש לדחות דהתוס' נמי ס"ל דהקשירה היא מגוף המצוה אלא דס"ל דלא בעינן עשיית הקשר שבתפילין אלא צריך לקשור התפילין על ידו ולהדקם בראשו.

ומסקנא דמילתא, הנה בעיקר דינא דר"ת מצינו ברמ"א [סימן י"ד ס"א] דכתב דראוי להחמיר שאשה פסולה לעשות ציצית [ועי"ש בבה"ל דחייש דיתכן שהרמ"א פוסק כר"ת דכל מצוה שהאשה פטורה אינה כשרה לעשותה וכ"מ שנקטו הפמ"ג והדה"ח בכוונת הרמ"א, ולא כטעם מהר"ם שהביא בהגמ"י דרק בציצית ממעטינן שאשה פסולה מדכתיב בני ישראל ולא בנות ישראל עי"ש], ומעתה נראה בעיקר הנידון דלעיל האם אשה או גוי כשרים לקשור את התפילין לאיש, דכיון דלשיטת התוס' והראשונים דפליגי על ר"ת נראה מדברי הגהות מיימוני דכשרים לקשור, וכל הספק לשיטת ר"ת ובה נחלקו ב' התי' בהגהות מימוני, יש לסמוך ולהקל דגוי כשר להניח תפילין.

וכן הורה מרן הגריש"א זצ"ל דמן הדין יש לסמוך דגוי יקשור תפילין לישראל כיון דמעיקר הדין לא נקטו כשיטת ר"ת ואפי' לשיטת ר"ת יש לסמוך על תירוץ הב' של ההגמ"י דקשירת והידוק התפילין אינה חלק ממצות הנחת התפילין.

אולם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א פקפק בדבר וכתב [בספר מנשים באהל שם] ד"ל דגם להחולקים על ר"ת לא הכשירו אלא באשה דכיון דהיא שייכת בקיום המצוה ורק יש לה פטור מדין מ"ע שהזמן גרמא, ולדעת הרמ"א א"ח סי' י"ז ס"ב יכולה גם לברך, אבל גוי דאינו כלל בתורת המצוה הרי חשיב כבהמה ופשוט שאינו כשר לקשור התפילין, אמנם כל זה רק לתירוץ הראשון של הגמ"י דהקשירה וההידוק חלק ממצות הנחת תפילין, אבל לפי תירוץ הב' דהגמ"י דהקשירה אינה בכלל המצוה פשוט דגם גוי מותר שיקשור את התפילין.

עוד כתב בספר מנשים באהל דלענין מעשה נסתפק מרן הגריש"א זצ"ל אם גוי יכול להניח תפילין מטעמא אחרינא דכתב הרדב"ז פ"י ממלכים ה"י דבמצוות שצריכין קדושה וטהרה כגון ס"ת תפילין ומזוזה אני חוכם להחמיר שלא יניחו אותם לעשותן עי"ש, ולפי"ז יתכן שגם קשירת תפילין לישראל בכלל זה שלא יניחו לגוי לנגוע בהם עכ"ד.

ונראה דיש נפק"מ לדינא לענין קטן המניח תפילין לגדול דלפ"ד מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א יש לחוש לתירוץ קמא בהגהות מימוני דאינו בתורת מצוה מהתורה וגרע מאשה וגם להחולקים על ר"ת אינו יכול לקשור התפילין, אולם מדברי מרן זצ"ל נראה דלהחולקים על ר"ת יש להכשיר גם במי שאינו בתורת מצוה כלל וכל הנידון לדעת ר"ת, ולכאור' היינו משום דנקטינן דהקשירה אינה עיקר המצוה אלא רק כהכשר מצוה וכן מצינו להדיא בשו"ת מהר"י אסאד לענין קטן והו"ד להלן.

קביעת מזוזה ע"י גוי או קטן

ובאמת צריך להבין דמאי שנא תפילין ממזוזה דנקטו כמה אחרונים בפשיטות דגוי שקבע מזוזה לא יצא יד"ח וצריך לחזור ולקבוע [יעו"י בשד"ח מע' המ' כלל קל"א בשם החק"ל דפוסל ובמקדש מעט סי' רפ"ט דלרוב הפוסקים לא מהני וכן נקט מרן הגריש"א זצ"ל הובא בס' מנשים באוהל יו"ד אות קכ"ח], והיינו משום דהקביעה אינה רק הכשר מצוה אלא מעיקר מעשה המצוה, ויש להקשות דמאי שנא תפילין דהקשירה אינה מעיקר המצוה אלא רק הכשר מצוה.

ויש לדון דבמזוזה איכא פסול דתעשה ולא מן העשוי ובהכרח דקביעת המזוזה היא גוף המצוה ובעינן מעשה קביעת מזוזה לשם מצוה ולפיכך כשקבעה מי שאינו בר חיובא אין כאן מעשה מצוה והו"ל כמזוזה הנעשית מאליה דפסולה. עוד יש לפרש דשאני תפילין שמונחים על גופו של אדם והמצוה מתקיימת בגופו ולפיכך דנים דעיקר המצוה במה שהתפילין מונחים עליו ולא במעשה ההנחה, משא"כ מזוזה שהיא תיקון לבית ואין האדם עוסק בקיום המצוה בכל שעה בזה אמרינן דהמצוה היא בשעת קביעת המזוזה, ושו"ר כע"ז בדברי שו"ת מהר"י אסאד [סי' י"ט] דכתב בנידון הנ"ל בקטן המניח תפילין לגדול דמהני כיון דהגדול חשיב כעושה ההנחה בגופו והקטן הקושר הוי רק כמסייע עי"ש.

ועד"ז מצינו גם לענין הברכה במי שלא בירך בשעת קביעת המזוזה דנקטו הפוסקים לעיקר דאינו יכול למשמש במזוזה ולברך כמו שמצינו לענין ציצית ותפילין, והיינו משום דאין כאן מעשה מצוה בכל שעה ורק בתפילין חשיב דמעשה המצוה נמשך בכל שעה שהתפילין מונחים על ראשו ויל"ע בכל הדברים.

ובעיקר הנידון לענין תפילין לכאור' יש להביא ראיה ברורה דאין המצוה בעצם מעשה הקשירה אלא במה שהתפילין קשורים ומונחים על גופו דהנה איתא בגמ' מנחות לו. דהמניח תפילין

קודם שיאיר היום אינו מברך עליהם ובשעה שהאיר היום ממשמש ומברך [ופי' רש"י דע"י המשמוש הוי כאילו מניחן], ויש להקשות דהתינח לענין הברכה אבל מצות קשירה מה תהא עליה הרי מעשה הקשירה היה קודם זמן המצו הוא"כ היה צריך לחלוץ התפילין או להזיזן עכ"פ ממקומם ולחזור ולקושרם בכדי שיקיים מצות קשירה בזמנה, ולכא"ו יש להוכיח מכאן דהקשירה היא רק הכשר מצוה ולא גוף המצוה, אולם מאידך יש להעיר דהתינח לשיטת ר"ת דאי"צ לקשור התפילין בכל יום אבל לשיטת רבינו אליהו דיש מצוה לעשות הקשר בכל יום א"כ ביטל מצות קשירה ולמה לא יתיר הקשר ויחזור ויקשור דהא לא עביד מעשה קשירה בזמן הראוי למצוה וצ"ע. ושור'ר בשו"ת מהר"ם שיק [או"ח סי' ט"ז] דנשאל בנידו"ז בחולה שבתו מנחת לו תפילין אי שפיר דמי, והביא ראיה זו מהא דמניח תפילין בלילה וממשמש בהם ביום ועל כרחק דלאו בקשירה תליא מילתא אלא המצוה להיות מונחים ומקושרים עליו, וא"כ שפיר יכול לברך יעו"ש, והו"ד גם בשו"ת מהר"י אסאד סי' י"ט וכתב שם דנראה דגם קטן יוכל לקשור לגדול כיון דחשיב דהגדול עושה ההנחה כיון שהתפילין מונחים על גופו והקטן חשיב רק מסייע בעלמא, וביאור הדברים דאין המצוה בעצם מעשה הקשירה אלא המצוה שיהיו התפילין קשורים על ידו.

בנידון השחרת הרצועות מב' צדדים

כשנשאל רבינו זצ"ל דיש המטבילים רצועות התפילין בשחור מב' הצדדים, [וזה מועיל שלא יתקלף השחרות כיון שהצבע ספוג ובלוע ברצועה היטב], האם יש איזה מניעה לזה.

והשיב רבינו בזה"ל אין מניעה, אבל אם הוא עושה את זה בשביל שכאילו יש בזה סרך של הלכה, זה לא בסדר עכ"ד, ובהזדמנות אחרת התבטא רבינו דזה נגד המנהג וצריך לזהר בזה [והובאו הדברים בספר 'משנת איש' אות ח'], וכן שמעתי מאאמור"ר שליט"א דמון זצ"ל לא היה ניח"ל כלל בזה מפני שיש כאן שינוי מהמנהג, ויטעו לחשוב שיש כאן איזה מעלה וקפידא מצד הדין.

בענין הקשירה של הכריכות

כתב הרמב"ם [הל' תפילין פרק ג' הי"ב] דשיעור אורך רצועה של יד כדי שיקיף את הזרוע ויקשור ממנה הקשר, וימתח רצועה אחת עד אצבע אמצעית ויכרוך ממנה על אצבעו שלש כריכות, ויקשור ע"כ, וביאור מה שסיים הרמב"ם 'ויקשור' כתב הגר"א בביאורו [סי' כ"ז ס"ח] משום דבלאו הכי לא קיימי הכריכות, ולכן אין אנו נוהגין לקשור שם כי אינן לעיכובא, רק נקט שיתקיים ע"כ, כלומר דהרמב"ם הצריך לקשור בכדי שיתקיימו הכריכות אבל אין קפידא לעשות כן ע"י קשר דווקא וסגי במה שיתקיימו הכריכות כלומר שיתחב הרצועה בתוך ידו. ויעו"ר בערוך השלחן [סי' כ"ז סעיף י"ט] דפי' כן גם בדברי הרמב"ם דיקשור לאו דוקא אלא כלומר שיתחב הרצועה באופן שתתקיים.

מיהו יש להעיר דבתשובות הרמב"ם נראה דיש קפידא בקשר דווקא דיעו"ר בס' קנ"ט דנשאל בענין הקשר על אצבעו שאחרי הכריכות האם הוא מחוייב בהכרח אם לאו, ומה שכתב [הרמב"ם ביד החזקה] שצריך לברך על התפילין אחר הנחה על הקיבורת קודם קשירה האם לכריכת הקיבורת הכונה קשירה ואינה קשירה לפי האמת, או הכונה לקשר הנזכר שעל אצבעו ועליו חייבין לברך, או צריכין אחר כריכת הרצועה על הקיבורת קשר ואליו הכונה ע"כ. והשיב הרמב"ם דכריכת הרצועה על הקיבורת היא הקשר שנאמרה עליו קשירה, ואצלה נגמר חיוב הברכה, אבל קשירת הרצועה על האצבע היא אחרי הברכה ובה תהיה קשירה תמה, ואין הקשר על האצבע מוכרח עכ"ל. ובתשובה לתלמידו רבי אפרים כתב כאשר יניח הרצועה על הקיבורת אז הוי הקשר העיקרי ואז צריך לברך, אמנם הקשירה

על האצבע תהיה אחר הברכה ואז יהיה קשירה תמה.

והנראה מתשו' הרמב"ם דצריך לעשות קשר דווקא בגמר הכריכות דבזה נשלם קשירת התפילין של יד ומקרי קשירה תמה, ומש"כ דאי"ז מוכרח יש לפרש בב' אופנים, או דאי"ז לעיכובא בדיעבד וגם מי שלא קשר יצא ידי חובת עיקר המצוה, או כדברי הגר"א דאין חיוב לעשות דוקא קשר וסגי שיתקיימו הכריכות ובזה נשלם קשירת התפילין שעל הזרוע, וביאור הדברים נראה דכל זמן שאין הכריכות מתקיימין יש חסרון בקשירת התפילין בקיבורת כיון דאין קיום לקשר מב' צדדין ואם יתרופפו הכריכות יתרופף גם הקשר שעל הזרוע, ולפיכך צריך שיתקיים הכריכות שעל ידו וצ"ע.

ומרן הגריש"א זצ"ל אמר דמשמעות הרמב"ם במש"כ ויקשור הכוונה קשר ממש, וכך היה נוהג לכרוך כריכה על רוחב הכריכות שעל כף היד ולתחוב בתוכה כדי שיהא קשר ממש על הכריכות עכ"ד הובא בספר שבות יצחק לאאמור"ר שליט"א [כרך י"ד מלאכות שבת פכ"ג אות ז'].

ויעו"ר בהערות שבסוף ספר קצות השלחן לסי' ח' סי"א שכתב דהגר"ז לא כתב בסידור פסוקי וארשתך מסתבר שחושש בזה להפסק, והנהגין לומר פסוקי וארשתך היינו משום דהוי מענין התפילין אבל לא להפסיק בדבר שאינו מענין המצוה, ונכון שלא להפסיק בשיחת חולין עד גמר כל ההנחה דהיינו אחר שיכרוך הג' כריכות על האצבע ויקשור. וכן העידו על הגר"י אברמסקי זצ"ל שהקפיד שלא לומר הפסוקים עד גמר הכריכות משום דברי הרמב"ם הנ"ל דצריך לקשור בגמר הכריכות.

בענין הפטנט החדש הנקרא 'אות'

ועפ"י הדברים הנ"ל יש לדון ולעורר בענין הפטנט החדש הנקרא 'אות' העשוי מעור בהמה טהורה ויש בו כעין מגנט ומניחים אותו על גבי הכריכות של יד ותופש את הכריכות שלא יתפרקו, ויש לדון דלפי המתבאר בשיטת הרמב"ם דהשלמת הקשירה של תפילין היא בקשר שעל גבי הכריכות, א"כ נראה דצריך שיהא הקשר מהרצועות עצמן ולא ע"י דבר אחר, ואף לפי מש"כ הגר"א דסגי במה שתתקיים הכריכה גם בלי קשירה מ"מ י"ל דצריך שתתקיים הכריכה ברצועת התפילין של יד דבזה נשלם קשירת התפילין על ידו, ולא מהני דבר חיזוני המעמיד את התפילין על ידו כשם דלא סגי שיחזיק האדם את הכריכות בתוך כף ידו.

ולפנ"ר נראה דמון הגריש"א זצ"ל שהקפיד שלא להשחיר הרצועות מב' צדדים, לא היה ניח"ל גם בפטנט החדש.

הרב אליסף פרלמן

נטילת שכר עבור עריכת קייטנה

בתשעה באב

ז"ל השר"ע סי' תקנ"ד סכ"ד; כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה. וראיתי נדפס מרב ת"ח גדול (גליון רוממות 30 רמות א') שנשאל על נערות העושות קייטנה בת"ב וע"י טיפולם בילדים מקילים על האמהות שתוכלנה לצום, והמטפלות מקבלות שכר עבור הקייטנה שהן עושות, האם יש להמנע מכך מצד עשיית מלאכה בת"ב שאין רואים בה סימן ברכה, והציע השאלה לפני מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל והשיב דאם עושים מלאכה זו משום חסד עם הציבור מותר לעשותה, וא"כ מותר גם ליטול שכר, ולא אמרינן שאינו רואה סימן ברכה משכר זה, וכמו רופא שנקרא לרפא ביום ת"ב דבודאי מותר לו לבא על מנת לרפאות, וממילא מותר לו גם ליטול שכר.

ובביאור הוראה זו הרחיב לבאר שם, דהנה המשנ"ב שם ס"ק מ"ט כתב כל העושה מלאכה וכו' היינו אפילו במקום שנהגו לעשות ואפילו לאחר חצות ומשמע בגמרא דוקא כשקובע עצמו למלאכה ומסיח דעתו מהאבילות עכ"ל, הרי מבואר דעיקר הטעם בזה הוא מחמת שמסיח דעתו מהאבילות, וא"כ במקום שנכנס לעבודה זו מחמת מצות חסד והרי הוא עוסק במלאכת שמים לא שייך למימר דנחשב הדבר כהיסח דעת מהאבילות וממילא אם עיקר כניסתו לענין זה הוא מחמת החסד שבדבר אין בזה שום איסור וממילא מותר נמי לקחת שכר עבור זאת.

ועיי"ש דנקט דלפ"ז אם אכן כל הכניסה לענין זה היא רק בשביל השכר הרי זה בכלל הקובע עצמו לעשיית מלאכה והסחת דעת מהאבילות ולא יצא בזה מכלל מה שאמרו חז"ל שאינו רואה סימן ברכה מאותו השכר, והיינו שאין זה כראוי לעשות כן, והביא שם עצה לגבי מטפלת שאמרה שאכן כניסתה לענין היא מחמת השכר שבדבר, לפי שאין בכוחה לעשות חסד בטירחא כזאת, אלא שרצונה להרויח שכר העבודה, והיא היתה מטפלת גם בשאר ימים שלפני ת"ב, ועל כן הורה שתסכם עם ההורים שלוקחת הכסף עבור שאר הימים אפילו אם לא ישלחו את הילדים בתשעה באב, [ויתכן שבאמת חלקם לא ישלחו] כך שאכן השכר שלוקחת אינו עבור תשעה באב, ומשו"ה שרי בכה"ג, והציע היתר זה קמי מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל והסכים לזה.

אמנם לענ"ד יש לעיין בזה, משום דאם אכן יש עיכוב מצד הדין לקחת שכר עבור ת"ב בכה"ג שעובדת עבודה זו רק משום השכר, א"כ הרי סו"ס היא מודה שמה שהיא עובדת בת"ב אין זה אלא משום השכר, ומסתבר שאם לא היתה עובדת בת"ב היתה אכן לוקחת מחיר נמוך יותר על הקייטנה הזאת, והרי היא לא סיכמה איתם שישלמו את אותו המחיר גם אם היא לא תעבוד בת"ב, אלא סיכמה שגם אם לא ישלחו את הילדים בסוף, הם ישלמו אותו המחיר, אבל סו"ס ההורים משלמים את המחיר הגבוה בגלל האפשרות שישלחו את הילדים, וגם היא עובדת מחמת שע"כ יש הצדקה לקחת את המחיר הגבוה, א"כ מה הועילה בכך שסיכמה עם ההורים שישלמו גם אם לא ישלחו את הילדים, הרי סו"ס עבודת ת"ב בידה והסחת דעת מהאבילות בכך שעובדת בעבור שכר ולא מחמת מלאכת שמים, וגם בפועל עבור הסכמת עבודתה הזאת מקבלת שכר יותר גבוה ושכר מלאכת ת"ב בידה, וצ"ע.

ולפי דרך זו צ"ע גם במציאות הרגילה שנוערות עושות העבודה הזאת, וברובם לא ימצא שנוכל לומר שהם בדרגה כזו לעשות דבר זה ולהכנס אליו בשביל מצות החסד, דפעמים שלוקחות טירחא גדולה מאד עם הרבה ילדים, וגם הם עצמם בצום, וניכר הדבר שבשביל שכר העבודה נכנסות לזה, וא"כ שאין הדבר ראוי יוטל עלינו שלא לשלוח הילדים בכה"ג שלא לסייע עמם בדבר שאינו ראוי, וצ"ע בזה.

והיותר נראה בזה לענ"ד בעיקר הדבר לצדד דאין כאן חסרון של שכר ת"ב, דהנה בעיקר דין מלאכה בתשעה באב כתב השו"ע שם סכ"ב דבמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בת"ב אין עושיין, וכתב הביאור הלכה (ד"ה במקום) 'שכהיום מנהג כל ישראל בכל מקום שלא לעשות מלאכה עד חצות' עיי"ש, וכבר כתב הרב הנ"ל שם דנראה פשוט דאין למטפלת חשש לטפל גם קודם חצות, משום דמצד עצם המלאכה ודאי שרי לה דלא גרע מאמא המטפלת בילדיה דהוי צורך היום ושרי ואין בזה איסור מלאכה [ועיי"ש בשערי תשובה דשרי אף להגיה ס"ת כשצריך לקרות באותו היום], ומ"מ נקט הרב הנ"ל דכלפי מה שנכנסת לעבודה זו בשביל השכר זהו החיסרון, ועל זה נמי נאמר דאין רואים סימן ברכה מאותו השכר, ועל כן ההיתר בזה הוא דוקא

מה שנכנסת לעבודה עבור מצות חסד דמלאכת שמים מותר ואזי שרי לה גם לקחת שכר.

אמנם נראה שיש לדון בזה ולומר דכמו שיש כאן היתר בעצם המלאכה ואינו בכלל המנהג שלא לעשות מלאכה בת"ב כיון שהוא מצורכי היום שצריכים לעשותם, א"כ מאי אכפ"ל מה שהיא נכנסת לדבר זה בשביל שכר הרי הסחת הדעת מהאבילות אינה נעשית בקבלת השכר אלא הסחת הדעת נעשית מעצם המעשה מלאכה, וכיון דאופי המלאכה הוא מלאכה שאין בו שם של הסחת הדעת, א"כ מלאכה כזו גם כשנכנסת עבור שכר מנא לו דיש בזה חסרון דמה יוסיף כונת השכר כדי להפוך את המלאכה עצמה למלאכה שיש בה היסח הדעת.

ומה שיש לומר בזה בכל אופן טעם לאסור ד"ל דזהו עצמו הסחת הדעת מהאבילות מה שעושה איזה עסק בשביל שכר, ונותנת דעתה על הרווחת ממון בת"ב, והוי חיסרון אפי' אם עיקר העסק מותר, אמנם נראה דלא מצאנו מקור לדבר זה בדברי חז"ל, ואין לנו אלא מלאכה שבעצמה מונח בה הסחת דעת מהאבילות וזה אין שייך במלאכה שהיא צורך היום, והיא אינה הסחת דעת מהאבילות.

והנראה דאפי' אם נחמיר בזה מהטעם הנ"ל, אכתי נראה לצדד בזה עוד להקל בכה"ג דידעינן שלא תכנס בשום עשיית מלאכה אחרת שיש בה הסחת דעת מהאבילות, ורק במלאכה זו נכנסת, מפני שעיקרה מותרת לצורך היום, ובזה נראה דאע"פ שמשכימה להכנס לזה רק מחמת השכר, מכל מקום כיון דלמלאכה אחרת לא היתה נכנסת הרי לנו שאין בכונתה להסכים על הסחת הדעת מהאבילות, וסגי בזה בכדי להתיר את העבודה, [ואפשר דגם מרן הגר"נ אמר בזה מה שיש להתיר בו בשופי ע"י שנכנסת לענין משום חסד, אבל לא הורה לאיסור ולמנוע בכה"ג אחרת, אשר זהו דבר המצוי שטורחים בשביל השכר] ויל"ע.

ונראה עוד לדון בזה להיתר, ובהקדם מה שיש לדון אם אכן יש לה שתי מטרות בענין שמחד גיסא יודעת את מעלת החסד שיש בענין זה, ושמחה ומתכוונת אל החסד שבזה, אלא דמ"מ כונתה גם אל השכר, והנה מצאנו נידון דומה בדין תגרי תפילין דמבואר בשו"ע סי' לח' ס"ה שיש בהם דין של עוסק במצה פטור מן המצוה, והמשנ"ב ס"ק כד' הביא מהמגן אברהם דאם עיקר כונתן לשכר לא חשיבי עוסקים במצוה, אכן הביאור הלכה שם ד"ה כתב דהיכא דכונתן שוה גם למצוה וגם לשכר הרי זה מיקרי עוסק במצוה, ועוד הביא בזה דהיכא דגוף המלאכה היא מעשה מצוה, הרי אע"פ שנכנס לדבר משום כונת שכר מ"מ חשיבי עוסקים במצוה, וכעין זה נראה לנידון דידן להיתר המלאכה בתשעה באב, דמהני מה שעצם העסק הוא עסק מצוה ומלאכת שמים, וכך הוא העסק הזה שבכל מעשה דידהו הוי מעשה מצוה של מצות חסד וא"כ גם כשנכנסים לדבר מחמת כונת שכר הרי זה נחשב להם למעשה מצוה, וממילא נראה דאין צריך להמנוע ממעשה מצוה זה בת"ב, וממילא מותר להו נמי ליקח שכר עבור זאת.

ויש להוסיף עוד מה שנראה בביאור הלכה שם דאם בשעת העסק עצמו מכונים למצוה אע"ג דמתחילה נכנסו לזה רק בשביל השכר, מ"מ הוי מעשה המצוה מחמת הכונה שיש בשעת העשייה עצמה, כמו בכותבי תפילין שמכונים בשעת הכתיבה לשם מצות תפילין, וממילא גם על דרך זה י"ל בנידון דידן דאין צריך להגיע לכך שיכנסו לגמרי בשביל העסק רק בשביל מצות החסד ולא בשביל השכר, אלא גם אם נכנסו לעסק בשביל השכר אבל סגי להו מה שיכונו בשעת העשייה עצמה, דאחר שנכנסו בעסק זה הם מכונים בו בשעת עשייה לשם חסד, וממילא יהא מותר להם גם ליקח שכר עבור כך.

אֵיכָה וְאֵיכָה זְבַתִּי הַמְקַדֵּשׁ

כשאדם הראשון שכח, כביכול, את תפקידו בעולם ואכל מעץ הדעת, ברח ונחבא בין עצי הגן, ובתוך הגן הדהד קולו של הבורא הקורא ושואל: "אֵיכָה?"

האדם הולך מדחי אל דחי, ומנסה להתיצב מחדש לפני האלוקים כפי שהיה לפני שנשאל. ובמקום להתקרב - מתרחק. קין רוצח את הבל. דור המבול משחית דרכו על הארץ. דור הפלגה מלבנים לבנים ומטכסים עצה כיצד למרוד מרידה מתוחכמת יותר מקודמיהם. והאדם מתרחק והולך וקול ה' מהדהד בתוך הגן והשאלה נשאלת וחוזרת ונשאלת: אֵיכָה...?

עד שהגיע אברהם אבינו ואמר "הנני!" הנני העומד להחזיר את הגלגל אחורנית ובמקום בו אדם הראשון לא ציית לציווי הנשמע פשוט והגיוני אני אצית לציווי הנשמע הרחוק ביותר מהמח ומן הלב - הנני לעקוד את יצחק. אברהם ויצחק מגיעים למקום העקידה, הוא המקום בו מחדשים את הקשר ועונים על השאלה. הוא המקום שלעתידי יבנה בו בית המקדש.

יעקב אבינו ממשיך בדרכי אבותיו, לבו נמשך למקום בו התפללו אבותיו, אותו מקום עצמו בו החל אברהם לענות לשאלת השאלות והודיע "הנני". בקפיצת הדרך חוזר מחן אליה כבר הגיע, ועומד מול הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה במקום העקידה, הוא הוא מקום המקדש העתידי, וכמעט אומר "הנני" ואז....

אומרים חז"ל:

"מר רבי ברכיה ור' חלבו ור' שמעון בן יוחאי בשם ר' מאיר מלמד שהראה הקב"ה ליעקב שרה של בבל עולה ויורד של מדי עולה ויורד ושל יון עולה ויורד ושל אדום עולה ויורד אמר הקב"ה ליעקב אף אתה עולה באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר שמא ח"ו כשם שלא לו ירידה אף לי כן אמר לו הקב"ה ואתה אל תירא אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית, לא האמין ולא עלה א"ר ברכיה ור' חלבו בשם רשב"י ר' מאיר היה דורש (תהלים עה) בכל זאת חטאו ולא האמינו בנפלאותיו, זה אבינו יעקב שלא האמין ולא עלה אמר לו הקב"ה אלו האמנת ועלית עוד לא ירדת ועכשיו שלא האמנת ולא עלית עתידין בניך שיהו משתעבדין בד' מלכיות בעולם הזה."

כלומר, יעקב הגיע, אך נרתע ואינו אומר "הנני". התשובה על שאלת הקב"ה לא היתה מלאה. וברגע הקריטי כשנקרא לעלות, פחד. וכתוצאה מאותה נסיגה ממשיך עם ישראל בדרכי החתחתים של העולם לחפש את התשובה על השאלה הבלתי נגמרת "אֵיכָה?"

עם ישראל מתיצב לפני ה' במעמד הר סיני ואומר: "הנני" - "נעשה ונשמע" התשובה על השאלה בהישג יד, וכמעט כמעט חוזרים למקומם בגן עדן. "אני אמרתי אלהים אתם ובני עלין כולכם..." ואז שוב נופלים, חוטאים בעגל... "אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תיפולו". ושוב מהדהד קול האלוקים המתהלך בתוך הגן "אֵיכָה...?"

הם נמצאים בארצם, הם יוצאים לגלות וחוזרים לארצם, ושוב יוצאים לגלות. וכך "גולה אחר גולה גלתה יהודה כולה". אהלה בוכה ואהליבמה עונה, והשאלה המנסרת בחלל העולם אינה מקבלת תשובה.

אֵיכָה ישבה בדד במקום אֵיכָה יש אֵיכָה! מ"איכה אשא לבדי" דרך "איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם וה' הסגרים", "איכה היתה לזונה קריה נאמנה" ועד איכה ישבה בדד

אֵיכָה פרושו: היכן, היכן אתה. אֵיכָה פירושו איך זה קרה? איך זה קרה שלא יודעים היכן אתה? היכן ה"אני" הפנימי שלך? אותו "אני" פנימי שהיה קשור במהותו לבורא?

גם אֵיכָה וגם אֵיכָה בגי' ל"ו ואמר רבותינו: "א"ר שמעון בן פזי לשון איכה גימטריא ל"ו כנגד ל"ו כריתות" (ילקוט שמעוני איכה - פרק א - המשך רמז תתר"ב) שבגלל שעברו על ל"ו עבירות שעליהן יש עונש כרת הגיע החרבן. ויש לשאול מה הדגש על

עבירות שיש עליהן עונשי כרת דווקא? הרי יש עבירות שענשן מלקות או מיתות בית דין או מיתה בידי שמים? מדוע דווקא הכריתות מסמלות את חרבן הבית?

אלא שכרת פירושו כריתה וניתוק וזוהי מהותו של החרבן, כפי שיוסבר להלן. יכול אדם לקבל מלקות ואף עונשים חמורים יותר ועדין הדרך פתוחה לפניו לחדש את הקשר ולהגיע חזרה אל קרבת אלוקים, ולענות "הנני" על שאלת "אֵיכָה", אך אותן עבירות שעונשם כרת הן המסוכנות ביותר.

בתי המקדש - הקשר בין העולמות

בית ראשון חרב בגלל עבירות חמורות - שלש העבירות החמורות שבהן קיים הדין של יהרג ואל יעבור. ובית שני בגלל עבירות קלות ביחס - שנאת חנם והמסתעף ממנה. (הערת הבן-איש-חי).

ונראה להסביר:

רמח"ל כתב חיבור נפלא בשם "משכני עליון" בחיבור זה רמח"ל מתאר את בית המקדש של מעלה שלעומתו היה בית המקדש של מטה. משה בנה את המשכן "ככל אשר אתה מוראה בהר" וכך גם בצלאל היה חייב להיות בצל א-ל כדי לראות איך בונים משכן למטה. ומשכן זה היה מותאם בדיוק לבית המקדש הרוחני העליון. דומה היה הדבר ללוח בקרה שקשור למרכז הכח, כשלוח בקרה ומתגיו קשורים למרכז כראוי הכל זורם כראוי. כך היה בזמן המשכן, וכך היה גם בתקופת בית ראשון. בית המקדש שבנה שלמה היה גם הוא מותאם לחלוטין לזה של מעלה וכיון שמצב בית מקדש של מעלה באותה שעה השתנה מהמצב שהיה בזמן המשכן, היו צריכים שינויים, ושינויים אלה נעשו "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית" (דברי הימים א פרק כח) כפי שהתגלה לדוד ולשלמה. משחרב בית ראשון התחלף בית מקדש של מעלה, כי שם לא נחרב, שלו היה נחרב כל העולם הופך לאפס ותוהו, אלא שהתחלף, ובמקומו ניצב בית המקדש שיבנה לעתיד לבוא, והוא שהתגלה ליחזקאל (כמבואר ומפורט בסוף ספרו). כשבאו לבנות את בית מקדש שני, גרם החטא ולא היו ראויים לבנות את בית המקדש שראה יחזקאל. מה גם, שבית מקדש זה, שהוא שיבנה במהרה בימינו, נבנה בשיתוף של עליונים ותחתונים. שתחילה צריך לרדת היסוד שלו מלמעלה, וסביב יסוד זה בונים בני ישראל חלקם, ובאותה שעה לא ירד מלמעלה. בנו אפוא בית מקדש שבחלקו דומה לבית ראשון ובחלקו לא, והכל על פי הוראת נביאי הדור אנשי כנסת הגדולה, וההתאמה בין בית מקדש זה השני לבין בית מקדש של מעלה לקתה בחסר. חוסר התאמה זה עמד ביסוד הסיבה להבדלים בין בית ראשון לבית שני, ובא לידי ביטוי ב"חריקות" בעולם בכל תחום. וכשחרב גם בית שני והעולם נותר ללא אותו מרכז מקשר "אין לך יום שאין ברכתו מרובה משל חברו" עד ימינו אנו.

ומעתה נוכל לנסות ולהבין:

כיון שבית ראשון היה קשור בקשר הדוק לבית מקדש של מעלה, היה מעמדו איתן, ורק עבירות כבדות משקל יכלו להחריבו. ואכן כשעברו עבירות כע"ז ג"ע ושפ"ד - נכרת הקשר וחרב הבית. בבית שני, לעומת זאת, הקשר היה רופף מלכתחילה, ולכן לא היה צריך עצמה כזו של טומאה וגם דברים קטנים-לכאורה כרתו את הקשר בין בית המקדש למרכז הרוחני של מעלה.

והוא שאמרנו, איכה, בגי' 36 הוא כנגד העברות שענשן כרת דווקא, כשהקב"ה שואל אֵיכָה ולא מקבל תשובה עלול הדבר להעיד חלילה שהקשר שהיה, נכרת. ועל זה מתאונן משה "איכה אשא לבדי" ו"איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם", וישעיהו "איכה היתה לזונה קריה נאמנה" וירמיהו מקונן ב"איכה", כי 36 העבירות האלו הכותרות את הקשר, מסמלות את חרבן בית המקדש שהיה כריתת הקשר בין העליונים והתחתונים.

וכלעומת ל"ז העבירות המדוברות ישנם בכל דור ודור ל"ז צדיקים המקיימים אותנו ואת העולם כולו כי הם, כל עיסוקם הוא לחדש את הקשר בין העולמות ובינינו, לבין הבורא, ולתחזק אותו.

{ אז נדברו }

פרשת ואתחנן תש"פ | עלון מספר: משוחרר בחלקו

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

כי גדול כים שברר מי ירפא לר??? מי באמת? מיו!!! הוא ירפא לר...

קראת את הכותרת??? כן... את המשפט מזכיר רבינו הרמח"ל באחת מתפילותיו...
 ים ו-מי זה אותם אותיות... ברגע שגדול כ"ים" שברך... מה שיכול לרפאות כזה שבר גדול כמו ים... זה להפוך את האותיות
ים ל-**מינו** וה"מי" הזה הוא ירפא לך... במושכל ראשון זה אולי נשמע משחק מילים... אבל עומק הדברים לפי ערכנו הוא כר:
 כל המהות של **ים** זה שהוא מאגר של מלא מלא טיפות של מים... וההרואה שזה ההנקודה של ה-ים... שאם
 תשים לב- ים זה מקום שאפשר לטבוע בו... למה??? למה דווקא בים טובעים ולא ביבשה??? **נו... תנסה להגדיר מה ההבדל
 בין ים ליבשה...??**

כי היבשה זה משהו אחד!! יש כאן אדמה אחת רצופה!!!! אבל ים? זה לא דבר אחד... זה לא מקשה של ים אחד... אלא טיפה
 ועוד טיפה ועוד טיפה... ומי שנכנס לתוך הים הוא הולך בין הטיפות... ולכן הוא עלול לטבוע... לא יצויר שהאדמה היתה גם
 עשויה מחתיכות חתיכות של אדמה חתיכות... אז זהו שלא!! זה כל נקודת ההבדל בין ים ליבשה... יבשה זה מקשה אחת...
 "סדנא דארעא חד הוא", ואילו ים בכל מהותו הוא מאגר של מלא מלא טיפות קטנות וחלוקות...

כי גדול **כים** שברך!!! כתוב כאן שיש משבר שהוא גדול כמו **ים**... מה זה משבר כמו **ים**???
 אוסף של מלא מלא צרות... אוסף של המון המון בעיות ש... שזה כמו ים... אתה מרגיש שאתה טובע... רוצה דוגמא??? כשהיה
 חולה קורונה אחד במדינת ישראל אי שם בבית חולים פוריה... אף אחד לא נכנס לפאניקה... גם כשהיו עשרים חולים לא
 מיהרנו להיבהל... אבל כשזה מתחיל לצבור תאוצה ויש עוד חולים... ועוד במצב קשה... ועוד מתים... ועוד אנשים בבידוד...
 ותוסוף לזה עוד רשימה של צרות ובעיות וקשיים בשלל נושאים... אבאלע... אני טובע... אני לא עומד בכל הפרטים המדאיגים
 האלו ביחד... אני קטן מידי... **שלא תבין לא נכו: אני לא טובעת ביסו!!!** למה היא לא טובעת?? כי היא רחבה!!! והיות והיא
 רחבה אז היא לא נופלת בין הטיפות... אדרבה... היא צפה מעליהם... אבל אדם קטן ושברירי כמונו... אנחנו לא עומדים בכ"כ
 הרבה בעיות ביחד... ואנחנו טובעים ביניהם... זה הפשט "כי גדול כים שברך"!!!! אני לא עומד בכ"כ הרבה מידע של צרות
 ויסורים... נו... מה עושים??? מי ירפא לך??? אתה יודע מיי??

מיו!!! הוא- המי הזה! הוא ירפא לר!!! מי זה מיו? מי זה המי הזה??

אז אין לי עסק בנסתרות... אבל ידוע שהמילה "מי" מסמלת את ההשגחה פרטית... (יש פרק שלם באיוב... מזכיר באחד הפרקים
 העמוקים ביותר בסתרי תורה ששם הקב"ה מתגלה לאיוב ומגלה את סוד הלויתן... כמובן שבספר איוב הדברים מוגשים על דרך הנגלה (שאת זה עצמו
 לא קל להבין...) אבל יש שם רשימה ארוכה של שאלות שהקב"ה שואל את איוב... שאלות שמתחילות במילה מיו!!! "מי שת בטוחות חכמה... מי נתן לשכוי
 בינה... מי יספר שחקים בחכמה... מי יכין לעורב צדו... מי שלח פרא חפשי ומוסרות ערוד מי פיתח... מי הקדימי ואשלם תחת כל השמים לי הוא... מה זה
 כל המי ומי הזה???) הקב"ה פונה לאיוב ואומר לו: מי עושה הכל?? אני!!! כל הים של פרטים שאתה רואה בעולם... כל האין סוף
 פרטים הלא קשורים שנעשים כאן תחת השמש... מי עושה הכל?? בורא עולם!!! זאת אומרת: כשאתה עומד מול ים של
 דאגות... יש לך המון המון פחדים וחששות בחיים... הפתרון היחיד לים הזה... זה מיו!!! זה להפוך את המילה ים---למי!
 ולהבין שהים הגדול הזה... כל האינסוף פרטים האלו... מי הוא זה ואיזה? זה קלי ואנוהו!
 כשמבינים שההההכל זה מי אחד!!! מי הוא זה ואיזה- זה קלי ואנוהו!!!

באותו רגע הים נקרש ומתייבש ונהיה מקשה אחת של מיו!!! מי זה??? **זה קלי ואנוהו!!!**
 תבין שגבוה מעל גבוה שומר... ומאחורי ההההכל הוא עומד... זה בסדר... העסק בשליטה... אתה לא טובע... אתה לא נופל
 בין הטיפות... כי אין פה באמת פרטים... אין פה כמה דברים שאתה יכול ליפול **ב י נ י ס**... יש פה מי הוא ואיזה?? זה קלי
 ואנוהו!!!

כשמבינים את זה... כשעושים סדר כזה... פתאום גם אם גדול כים שברך, הרי ה-מיו! ירפא לך...

הווי... כמה שהמסר הזה חשוב בימים אלו... כתוב בגמ' שמיום שחרב בית המקדש אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו...
 מה הפשט בזה??? שבזמן ביהמ"ק... גם אם היו צרות ויסורים... הם היו מסודרים במדפים... סו"ס אין יסורים בלא חטא ואין
 מיתה בלא עוון... לכל צרה היה את הכתובת שלה... את המדף שלה... על איזה חטא היא באה... ואת מה היא באה לתקן...
 ממילא לא היו **הרבה** צרות... כי כל מאורע היה מתוחם!!! רק לשבר את האוזן; שמעת פעם על דור המדבר...?? אתה יודע
 כמה צרות ומגפות ומיתות משונות הם עברו?? אל תשאל... יום אחד היה איזה בולען שבלע אלפי אנשים בתוך האדמה...
 יום אחד פתאום פרצה ותאכל בקצה המחנה... יום אחד הגיעו נחשים וימת עם רב בישראל... יום אחד היה מגיפה מאוד
 מאוד קשה ומתו קרוב למאתים אלף איש... אה... איך זה נשמע??? נשמע נורא ואיום!!! נשמע שכל יום קללתו מרובה
 מחבירו... אבל כשאנחנו קוראים את זה בתורה התמונה היא אחרת לגמרי... שום קללה ושום דבר... הכל ברור!!! עדת קורח
 מקומם באדמה... מי שמתלונן על ה' מגיעים נחשים שרפים... ומי שחוטא פעור... הרי הרגו איש אנשי... בקיצור: לכל דבר
 יש כתובת... מתי מתחילה הקללה הגדולה?? כשאתה נמצא בגלות... ואתה לא מבין למה בכלל יש קורונה ולמה זה לא
 מצליח למצא שידוך... ולמה זה התרגש ולמה לזה יש כ"כ קשיים עם הילדים... אנחנו אוגרים ים של מידע על צרות ויסורים...
 וזה נערם אחד על השני בשכבות ע"ג שכבות... מה הפתרון?? אם גדול כים שברך... ה-מי ירפא לך!!! כשמבינים את היסוד
 שבדורנו... דור אחרית הימים... יש הנהגת היחוד שמאספת לכל המחנות... ולכל קושי יש תפקיד ומסלול משלו... ושום דבר
 לא נאבד ושום דבר לא במקרה... כשמבינים מיו!!! מי עומד מאחורי הכל... הרי ירפא לך...

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

-קהילות

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות שלכם

מחזקת את דינו...

66

סחור סחור... סביב סביב סביב... והיכן הנקודה??

בפרשת שבוע זו אנחנו קוראים את פרשת קריאת שמע!!! אם שמת לב: הקריאת שמע הזו שאנחנו קוראים... המסר העיקרי שלה הוא מאוד קצר!!! מסר של ק"ש מתחיל ונגמר בשני משפטים בלבד!!! א. שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד, ב. ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך... זהו!!! עקרונית פה נגמר קריאת שמע... (ובאמת זו היא שיטת רבי אליעזר) כי אם תשים לב: מהפסוק "והיו הדברים האלה..." כבר לא כתוב שום מסר... רק מה כתוב. שוהיו הדברים האלה- האלה הנ"ל- הנזכרים לעיל!!! שיהיו על לבבך...

ושננתם... את מה?? את הנ"ל תשנן לבנך... ודברתם... את מי?? את הנ"ל... את השני פסוקים הראשונים של ק"ש... הרי ודברתם במשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך... הלאה... וקשרתם... את מה?? שוב את הנ"ל... את השני פסוקים- שמע ואהבת... תקשור אותם על הלב ובין העיניים... וכתבתם... שוב- את מי?? את הנ"ל...

שמת לב??? כל הפסוקים האלו עסוקים כבר בהפנמה!!! בפרסום!!! בהחדרה ובשווק של השני פסוקים הראשונים... שמע ישראל... ואהבת את ה' אלוהיך... המסר עצמו מתחיל ונגמר בשני הפסוקים האלו!!! כל השאר זה כבר הרמקול וההגברה והפרסומת ומטה ההסברה...

אם ככה: יש לי קושיה פשוטה:

אני מבין ששמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד זה יסוד היהדות ולכן אני צריך לקרא את זה פעמיים ביום... אני גם מבין ש-ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך זה יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה... ולכן צריך כל יום מחדש לומר את זה... **אבל הפסוקים הבאים??** למה גם אותם אני צריך להגיד פעמיים ביום?? למה גם הם חלק מהק"ש שצריך לשנן יום יום... אני מבין שצריך לשנן את "שמע ישראל..." אבל למה צריך לשנן את ה"ושננתם" בעצמו???

אני מבין שצריך לקשור את "ואהבת את ה' אלוהיך" לאות על היד ולזכרון בין העיניים... אבל למה גם את הפסוק הזה בעצמו-- "וקשרתם לאות על ידך..." למה גם הוא חלק בלתי נפרד מפרשיות התפילין?? למה גם אותו אני צריך לישא על הזרוע כנגד הלב??

אני מבין שאת הפסוקים שמע ישראל ואהבת... צריך לכתוב אותם על פתח של כל דלת... אבל למה גם את "וכתבתם על מזוזות ביתך" עצמו... למה גם אותו צריך לכתוב על הדלת? הבנת את השאלה???

רק בתור דוגמא: אותו סגנון של שאלה היה לי בייחס לאיגרת הרמב"ן... לפני כמה שנים היה תקופה שנהגתי לומר את איגרת הרמב"ן לפחות פעם בשבוע (שכידוע זו סגולה... כהבטחתו של הרמב"ן...) ושם בסוף האיגרת הרמב"ן מסיים ואומר: **תקרא את האגרת הזו פעם אחת בשבוע ולא תפחות... למען תצליח בכל דרכיך...** ואני הרי מתיימר להיות למדן... אז התעוררה

לי חקירה: כן... צריך לקרא את האיגרת... ואת זה אני כבר עושה... **השאלה היא:** האם גם **את המשפט הזה בעצמו**... האם גם אותו בעצמו צריך להגיד?? האם גם הוא חלק בלתי נפרד מהאיגרת שגם אותו צריך להגיד פעם בשבוע? **נו... מה אתה אומר??**

פשוט לי שכן!!! ולמה?? כי כשהרמב"ן מסיים את האיגרת שלו ואומר: **"תקרא את האיגרת הזו פעם בשבוע ולא תפחות"** הוא לא בא לכתוב פה על המרשם כמה פעמים צריך לקחת את הכדור... זה לא רק הוראה נקודתית... **לא!!! במשפט הזה טמון המשפט החותם והמסכם של כל האיגרת...** הרמב"ן מסיים את האיגרת... ופונה לבנו ואומר: בני היקר... אני הוא הרמב"ן... אני הוא שכתבתי חיבור רמב"ן מקיף על כל התורה... אני הוא שחיברתי עשרות ספרים על הש"ס ועוד... ומכל הספרים הרבים שחיברתי לא ביקשתי ממך שתעבור עליהם... אפילו לא פעם בשנה... אבל אתה רואה את האיגרת הזו?? אני מבקש ממך שאת זה תקרא פעם בשבוע לא תפחות!!! **במשפט הזה הרמב"ן ממקד את בנו ואומר לו: זה זה!!! באיגרת הזו כתוב הנקודה!!**

ניתן לומר שזה **משפט המוחץ** של איגרת הרמב"ן... אם באיגרת הרמב"ן יש סגולה... זה רק ואך ורק בגלל המשפט הזה- **"תקרא את האיגרת הזו פעם בשבוע לא תפחות-- למען תצליח!!"**

כלומר: אם המשפט האחרון הזה לא היה כתוב באיגרת הרמב"ן... מה היה קורה? היו לוקחים את האיגרת הזו ומבליעים אותה כנספח בתוך כל כתבי הרמב"ן הרבים והחשובים... אז נו... יש לרמב"ן הרבה כתבים וזו עוד אחד מהאגרות... תסכים איתי שהאפקט והרצינות והתועלת שהיינו מוציאים מהאיגרת הזו הייתה נראית בהתאם...

לכן!!! לכן חלק בלתי נפרד (ואולי אפילו עיקרי מאיגרת הרמב"ן **זו ההוראה הקיצונית והחסרת תקדים- תקרא את האיגרת הזו פעם בשבוע**... ורק אז!!! **רק אז תצליח...** רק אם תפנים ותקלוט שבשוורת הקצרות מגולם התמצית והנקודה המרכזית של דרכי עבודת ה'... רק אז תוכל לעשות מזה חייל ואז בודאי תצליח בכל דרכיך... עד כאן איגרת הרמב"ן... כמוכן במאמר המוסגר... הבאתי את זה בתור דוגמא.

וכעת נחזור לעניינינו: על אותו משקל בדיוק:

יש לנו שני פסוקים שאנחנו אומרים כל יום: שמע ישראל... ואהבת את ה' אלוהיך... **הפסוקים האלו הם ההנקודה של היהודי!** בשני פסוקים האלו מגולם ומתומצת עיקר הנקודה של עבודת ה'!! ולכן אנחנו באמת מצווים להזכיר את הפסוקים האלו כל יום... **אבל לא מספיק!!!** לא מספיק שאנחנו נגיד את הפסוקים האלו פעמיים ביום ונמשיך הלאה... צריך גם כל פעם מחדש לשנן איזה חשיבות חסרת תקדים יש לפסוקים האלו!!! סו"ס יש ליהודים הרבה מה להגיד בסידור... אנחנו אומרים הרבה פסוקים מידי יום... **ומעתה:** אם הפסוקים של "שמע ישראל ואהבת את ה' אלוהיך" יהיו עוד... עוד שני פסוקים שצריך לומר אותם בתפילה... **לא עשינו כלום!!!** גם אם נשנן את הפסוקים האלו פעמיים ביום זה יעבור לידינו... כמו הרבה מזמורים ומאה ברכות שאנחנו מברכים... לכן!!! בשביל שהפסוקים האלו

יקבלו את הבמה הראויה להם... בשביל זה אנחנו מוכרחים להפנים מידי יום ביומו שגם כל החשיבות לכל התורה כולה... עם כל הכבוד לשישים ריבא אותיות שבתורה... עדיין!!! השני פסוקים האלו: שמע ואהבת... **זה משהו אחר!!** זה פסוקים שעליהם צריך למקד את כל הפרוז'קטורים... צריך לקרב עליהם את הזום קרוב קרוב... **והיו הדברים האלה על לבבך!!!** ושננתם!! ודברתם!! וקשרתם!! וכתבתם!! את מה?? את השני פסוקים האלו דייקא!!! לכן גם את הפסוקים האלו **בעצמם** צריך לשנן כחלק בלתי נפרד מק"ש... את המיקוד הזה!! את ההכרזה הזו... שהנה... כעת אמרנו שני פסוקים... שזה!!! זו הנקודה של היהדות!!!

קורא יקר: אולי לא הבנת מה באתי פה לחדש... אז אני רוצה לשתף אותך בנימה אישית: בשנתיים שלוש האחרונים אני עוסק רבות בנושא של "ואהבת את ה' אלוהיך..." לקבל באהבה ולהמליך את הקב"ה... אני מוציא מידי שבוע גיליון "שלהבת" שמתמקד כמעט רק בנושא הזה... והנה כעת הוצאתי ספר שנקרא "ואהבת" שזה!!! זה כל הנושא של הספר... ואהבת את ה' אלוהיך בכל מאודך- בכל מדה ומדה שהוא מודד לך וכו'... **והנה משהו נגיש אלי וטען לי:** מה אתה עושה כ"כ הרבה עסק מהמלכת ה' ולקבל באהבה וכו' וכו'?? נכון... זה באמת חשוב... אבל הלאה... יש עוד דברים ביהדות... הגיע הזמן לעבור לנושא הבא...

המשין אותו אחד וטען לי: הרי עם כל הכבוד לזה שצריך לקבל באהבה וכו'... סו"ס בשו"ע הנושא הזה מוזכר רק בסעיף אחד בלבד!!! בשו"ע או"ח... אי שם בסוף חלק ב'... בסי' רכ"ב יש שם סעיף אחד בודד שאומר שצריך לקבל באהבה... אבל הלאה... יש חוץ מזה הלכות שבת... והלכות פסח והלכות תערוכות... והלכות תפילה וברכות ותלמוד תורה ושילוח הקן?? בקיצור: למה נתקעת בסעיף אחד בשו"ע וזהו??

חשוב לי לציין בנימה אישית: שמאוד לקחתי את ההערה הזו ללב!!! כי אותו אחד נגע לי בנקודה די רגישה... כי גם אני באופן אישי... יש לי רגישות לכל מיני אנשים שנתקעים באיזה נישא מסוימת ביהדות... ולא ממשיכים הלאה... יש לך אחד שנתקע בהתקשרות לצדיקים ונגעל שם ומבחינתו כאן מתחיל ונגמר כל היהדות... ויש אחד אחר שנתקע בענייני צניעות וקדושה וזהו... אין שום דבר חוץ מזה... ויש גם אחד שנתקע בלדעת את כל הש"ס ומבחינתו הכל תלוי ועומד על זה ורק על זה... וכן הלאה וכן הלאה... הרשימה ארוכה... יש לי ריאקציה מהאנשים האלו שמעצבים לרבש"ע את היהדות רק לפי המטר המרובע שהם מכירים וחוץ מזה אין כלום... אני לא אוהב את הסוג הזה בלשון המעטה... (איני מדבר על אלו שמהדרים במצווה אחת יותר משאר מצוות... חלילה!!! יש מושג ששמו "יתתי לי דקיימית שלושה סעודות" יתתי לי דלא הליכנא ד' אמות בלי ציצית וכו'... מצונו שלכל אחד יש את המצוה המסוימת שבה ראוי שיהדר במיוחד... אבל אני מדבר כעת על אנשים שנתקעים במצוה אחת בחוסר פרופורציה שמגיעה על חשבון ערכים אחרים ביהדות)

והנה... לפתע מתברר שהגיע תורי... אותו אחד טוען לי שגם אני נתקעתי!!! כמו כל האלו שנתקעים לך

עם יד על הלב: לא!!!

אנחנו עדיין ממשיכים להסתובב סחור סחור... בינינו... כולנו יודעים להעריך תפילה במנין... כולנו יודעים להעריך את המצוות האהובות עלינו... את החנוכיית כסף... את הנרתיק אתרוג מכסף... את הפמוטות מכסף... את הערכים הקדושים האלו אנחנו מייקרים!! מעטרים!! ושמים אותם אחר כבוד בוטרינה המהודרת "זה קלי ואנוהו"!!

אבל!!! בתקופת קורונה ממושכת זו שכולנו מתמודדים עם כל מיני התמודדויות ש... שמי מזמין לנו אותם--- אם לא הרבש"ע בכבודו ובעצמו!!!
האם את ההתמודדויות האלו אנו גם זוכרים לשים בוטרינה?

האם העלינו על דעתנו בכלל לקחת את המסמך של החל"ת ולשים אותו בוטרינה?? האם העלינו על דעתנו לקחת את ההתמודדות עם הבידוד החוזר ונשנה וכל ההגבלות... והמסכות והחום הבלתי נסבל והבתי מדרשות שנסגרו והילדים המבולבלים והמטורטרים שיש להם חופש יותר מידי גדול ואין לאן לקחת אותם... האם העלינו על דעתנו שה' רוצה אותנו כאן?? בזה?? לקבל אותו ולשים את כל ההתמודדויות האלו בוטרינה מתוך נקודת הנחה שהעבודת ה' שלי זה להמליך אותו ויתברך בזה שאני מקבל את רצונו כאן... מתוך נתוני הקורונה המשתנים משעה לשעה?? **כן... את זה הקב"ה רוצה שנשנן מידי יום בימנו!!!**

בני היקר: עם כל הכבוד לכל המצוות היקרות שאתה מייקר אותם.. כל זה עול תורה!! אבל המצוות הגדולות ביותר מחכות לך בהתמודדויות של החיים בעצמם!!! תקבל אותי מול הניגודים בחיי המשפחה... מול שלל ציפיות ומשאלות בחיים שעדיין לא הוגשמו... שם! שם אני מזמין שתקבל אותי ותמליך אותי!! ושם עבודת ה' העיקרית שאתה עובד אותי!! בני היקר: אתה יושב ודמעתך על לחייך... למה ה' לא רוצה את התפילות שלי במנין?? למה ה' שוב כמעט רוצה לסגור לי את הבית כנסת?? למה לא בטוח שה' רוצה את תחילת זמן אלול שלי??

בני היקר: אני רוצה את ההמלכה שלך!! היא חשובה לי לא פחות!! אני רוצה שתמליך אותי בזה שאתה מקבל את הסדר יום שאני קובע אותו!! האם אתה מסכים בני היקר?? האם אתה מוכן להפנים שזו הנקודה?? או שאתה מתעקש להמשיך להסתובב סחור סחור ולהחליט במקומי איזה ערכים יהודים צריך לשים במרכז?? בני היקר: שים לב את מה ביקשתי ממך לשנן פעמיים ביום!! מה ביקשתי ממך לחקוק על התפילין ועל המזוזות!! הנה!!! את זה אני רוצה יותר מהכל!!!

נקודה למחשבה... פעמיים ביום בשעת קריאת שמע...

כלומר: התחום היחיד בעבודת ה' שהוא לא נישא!!! זה עול מלכות שמים!! התחום היחיד ביהדות שהתורה ממקדת אותו מולו ללא הרף...

עכשיו אתה מבין למה אנחנו צריכים להזכיר כל יום מחדש את הציוויים: "ושננתם לבנך ודברת בם... וקשרתם... וכתבתם..." **אתה יודע למה???**

כי אותו ידיד שהזכרתי מקודם... אני מכיר אותו... אצלו כל היהדות שלו מתחילה ונגמרת רק בקיום ההלכה!! אצלו רק ארבעה טורים שולחן ערוך זה הנושא היחיד שבו מתחיל וגם נגמר כל היהדות... ממילא: אותו יהודי... כשהוא קרא כמה וכמה מאמרים על המלכת ה'... ושוב פעם הוא קרא שצריך לקבל באהבה... ושוב... ואז הוא מגיע אלי בטענה: דיי!!! הנושא של המלכת ה' מוזכר בשו"ע בשה"כ בסעיף אחד... (וגם על זה אין כמעט נושאי כלים...) והלאה... חוץ מהסעיף הזה יש עוד המון סימנים כבדים בשו"ע... יש הלכות שהיה והטמנה... יש הלכות מוקצה ועירובי חצרות... ויש איסור והיתר ויש חושן משפט... ולכל זה השו"ע מתייחס לזה הרבה יותר בכובד משקל מאשר הסעיף הבודד הזה בשו"ע שצריך לקבל באהבה... ש... שאתה נתקע בו וחברת עליו ספר שלם ולא אז משם...

אה... מה אתה אומר על הטענה שלו?? שפיר קאמר!!!

התשובה היא פשוטה מאוד: נכון... בשו"ע יש אלפי סימנים נוספים שיש בהם הרבה יותר רייעד ויש הרבה יותר מה ללמוד ומה לדעת... אבל!!!! תראה לי סימן אחד בשו"ע שמחוייבים לחזור עליו פעמיים ביום... תראה לי סימן בשו"ע שצריך לקשור אותו כל יום על היד ועל הראש ולכתוב אותו על הדלת... **אז הנה!!! את הסעיף הבודד הזה בסי' רכ"ב צריך לשנן פעמיים ביום וכל דבר אחר לא!!!** על כל דף אחר בגמ' שהתעכבנו עליו חודשיים בסדר עיון כמיטב המסורת הישיבתית... ס"ס אחרי חודשיים שלוש כו"ע מודו שהגיע הזמן לדפדף לדף הבא... לסוגיה הבאה... אבל על הפסוק שמע ישראל ואהבת את ה' אלוהיך... זו סוגיה שכבר אלפיים שנה הקב"ה לא מאפשר לנו לזוז ממנה!!! הקב"ה מרתק אותנו וממקד אותנו מול המסר האחד היחיד הזה ומכריח אותנו לא להתחמק ממנו... לא להסתובב סביבו סחור סחור...

ולא יהיה לנו תירוץ להגיד לא ידענו עד כמה זה חשוב לקב"ה!!! כי כאמור... אנחנו אומרים את זה פעמיים ביום!!! לא יהיה לנו תירוץ שנוכל לומר לא ידענו מה העיקר ומה הטפל... כי... כי... בדיוק בשביל לשלול את הטענה הזו... **בדיוק בשביל זה!!!** האייבישטער מחייב אותנו לשנן מידי יום כמה מצוות מיוחדות נצטוונו רק בשביל למקד אותנו שזו!! זו הנקודה ולא אחרת!!

וכעת לסיום: בא נשאל את עצמנו את השאלה הנוקבת ביותר:

כולי האי ואולי??? אחרי כל השינון... ואחרי כל ה"ושננתם... ודברת בם... וקשרתם... וכתבתם..." האם קלטנו שזה העיקר?? האם הפנמנו את המסר שהקב"ה רצה למקד אותנו מולו??

בחצי סעיף בשו"ע אז אני לשם שינוי נתקעתי בפסוק "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד... ואהבת את ה' אלוהיך..." **חשבתי על זה הרבה... אולי הצדק בדברי... ואז לפתע קלטתי את הנקודה:** כן!!! בכל תחום ביהדות... איזה שיהיה... ללא יוצא מן הכלל... מי שנוגע במצווה מסויימת או מקצוע מסוים ביהדות ומסתובב רק סביבו כל היום... יש פה נישא מסוימת!! שלא נותר לנו אלא להזכיר לו... נו... הלאה... תדפדף לעמוד הבא... יש עוד חלקים בעבודת ה' חוץ מזה... **אבל המקום האחד ויחיד ביהדות שהוא אף פעם לא יהיה נישא!!!** זה שמע ישראל ואהבת... כן... עם ישראל כבר תקועים ארבעת אלפים שנה עם הפסוק שמע ישראל והם אומרים אותו פעמיים ביום והם עדיין לא דפדפו לעמוד הבא... עם ישראל כבר אלפי שנים מניחים תפילין שכתוב בהם ואהבת את ה' אלוהיך **והם עדיין לא גיוונו את התכנים של הקלף הזה...** עם ישראל כבר שנים מנשקים מזוזה אחת ויחידה שכתוב בה מסר אחד ויחיד שעדיין לא גמרנו למצות אותו...

זה המסר היחיד ביהדות שהוא אף פעם לא נישא!!!

זה המסר היחיד שכמה שתדבר עליו זה אף פעם לא יהיה מיותר...

ואף פעם לא מספיק וזה אף פעם לא יהיה דיסק שנתקע במקום אחד...

ואם כבר אני מדבר בנימה אישית... אז ברשותך עוד מילה אחת:

זכיתי בס"ד להוציא כבר שני ספרים... ספר **אהבתי** על תפילה... וספר **וימאן** על קדושה... עם כל הכבוד לשני הספרים האלו... שניהם... שני הספרים האלו מדברים על נישות מסוימות ביהדות... נישות אמנם מאוד מרכזיות!! אבל נישות... זו פינה חשובה אבל היא בוודאי לא מקיפה את כל חלקי היהדות... אבל הנושא של "ואהבת את ה' אלוהיך"???

זה עיקר היהדות!!! זה המהות של יהודי!!

מי שיתקע בספר אהבתי... שידע לו שמחכה לו עוד הרבה עבודה בשלל תחומים אחרים בעבודת ה'... מי שנתקע בספר וימאן... אני מאחל לו שה' יותר לא יעמיד אותו בניסיון ויתחיל לפרוח ולהיות שתול בבית ה'...

אבל מי שיתקע בתכנים של "ואהבת את ה' אלוהיך..." אתה יודע מה זה??? זה בשה"כ יהודי שקורא קריאת שמע בוקר וערב... והוא בשה"כ מניח תפילין גם על היד וגם על הראש... והוא בשה"כ מנשק כל יום עשר מזוזות בערך... שבכל המפגשים היומיומיים האלו הוא פגש את המילים: "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך"!!!

ליהודי הזה אתה יכול לקרא בן אדם שנתקע בנישאה???

מה נעשה שהאייבישטער בכבודו ובעצמו מצווה אותנו "להיתקע" בזה... ו... וכמובן לא... לא להיתקע... אדרבה... בכל יום יהיו בעיניך כחדשים...

אחד מהנושאים המעורפלים שהיו בעבודת הקרבנות שבמקדש... מדובר בנושא שמוזכר פה ושם ברמז... וכמעט אין על זה פרטים נוספים... הנושא הוא: **יריחו!!!** במסכת תענית מוזכר בכמה מילים בודדות... שכל משמרת כהונה... ברגע שהגיע השבוע שלהם לעלות לעבודת הקרבנות... כולם היו אמנם עולים... אבל!!! כשהם היו מגיעים קרוב לירושלים... פתאום הם היו מתפצלים... חצי משמרה הייתה באמת עולה לבית המקדש לעבודה!!! ואילו חצי משמרה היו הולכים ליריחו... בשביל מה?? כדי לספק מים ומזון לאחיהם שנמצאים כעת בעבודה במקדש... זאת אומרת: חצי מהכהנים היו עולים לבית המקדש... וחצי מהכהנים היו נשארים ביביסטר... היו נשארים יחד עם כל הקהילה... לעשות קניות... ולדאוג לאלפי המשפחות שאביהם עזב אותם לשבוע ימים...

עומד לו כעת ר' אהרלה כהן ביריחו... הוא מסתכל לכיוון ירושלים... ולבו יוצא בגעגועים... אוי... איך אני מקנא בחברים שלי... בחברי המשמרה שלי... הם נמצאים להם כעת בבית המקדש... לבושים בגדי כהונה... מהלכים ברגע עקב בצד גודל... עולים בכבש ופונים בסובב... ואילו אני?? איפה אני?? אני תקוע פה ביריחו יחד עם כל הפצקאלאך... הרי אני גם כהן... ואני גם מאותה משמרה... יש לי את כל הנתונים שיש להם... אבל בכל זאת כעת התורנות שלי היא להיות כאן ביריחו... ולספק מים ומזון ולדאוג למשפחה שלהם כדי שהם יהיו באמת פנויים לעבודת המקדש... נדרש ממני כעת לדאוג לארוחת בוקר לכל נשות הכהנים...

ואני עומד לי כעת בתוך הרפת... ורגלי מבוססות ברפש ובטיט... בשביל לחלוב עוד כמה ליטרים חלב עבור הפרחי כהונה של המשמרה... ואילו הם?? החברים שלי... ברגעים אלו ממש הם עומדים שם בחצרות בית ה' וזוכים לקבל את הדם ולזרוק שתיים שהם ארבע בסילודין... איפה אני ואיפה הם... ככה חושב לו ר' אהרלה ומחשבות נוגות ממלאות אותו... מה אני עושה פה... גם אני רוצה להיות בבית המקדש... גם אני... מה נענה לר' אהרלה?? איך נרגיע אותו?? איך נפיים אותו??

האמת היא שאת השאלה הזו צריך להפנות לכל אמאלה שנסארת יחד עם חבורת הצוהלים בראש השנה וכדו'... ולפעמים היא נזכרת שההלו... היום ראש השנה... בבית הכנסת כעת תוקעים בשופר. אומרים ונתנה תוקף... איפה אני ואיפה הם?? נו... מי ירגיע אותה?? מי יפיים אותה??

בשביל זה יש לנו משנה מסתורית!!! משנה באמצע מסכת תמיד... המשנה מונה רשימה של דברים בהקשר לעיר יריחו:

מיריחו היו שומעים קול שער הגדול שנפתח.
מיריחו היו שומעים קול המגפה,
מיריחו היו שומעים קול העץ- מוכני לכיה.
מיריחו היו שומעים קול גביני כרוז,
מיריחו היו שומעים קול החליל,
מיריחו היו שומעים קול הצלצל,
מיריחו היו שומעים קול השיר,
מיריחו היו שומעים קול השופר,
מיריחו היו שומעים קול כה"ג כשמזכיר ה' ביה"כ
מיריחו היו מריחים ריח פיתום הקטורת.

איך אתה מסביר את המשנה הזו?? מה זה מעניין אותי מה שומעים ומה מריחים מיריחו? מה זה נוגע אלי? שישמעו... שיריחו... למה זה צריך להיות כתוב במשנה?? מה נפקא מינה למעשה??

אז הנה!!! הנה התשובה...

ר' אהרלה... אתה מהרפת של יריחו... אתה שמסתכל כעת בעיניים מצועפות לכיון ירושלים... ואומר לעצמך: איפה אני ואיפה חברים שלי... **אז זהו שלא!!!** הקב"ה שולח אליך עדכונים און לין מה קורה ברגעים אלו בבית המקדש... **אבל זה לא סתם עדכונים...** זה הרבה יותר עמוק מזה... פונה אליך אבא שבשמים ואומר לך: לא... ר' אהרלה... כל תפול רוחך... יש לך טעות... אתה חושב שהם... שנמצאים שם בבית המקדש- הם קרובים אלי ואתה רחוק?? **לא!!! ההיפר הגמור!!!** אני הרבש"ע נמצא בכל מקום... והיות והכל גלוי וידוע לפני... ואני יודע שאם כעת ברגעים אלו חבר שלך יכול להקטיר קטורת בישוב הדעת והוא מצליח להיות מרוכז בעבודתו... בלי לדאוג מה קורה עכשיו עם אשתו והילדים... כל זה בזכותך שאתה כעת נמצא ביריחו ודואג להם...

וכיון שכך... אז תתפלא לשמוע **שאני פה!!! דווקא פה!!!** יחד איתך... ביריחו... **אבל דא עקא!!!** שאם הרבש"ע נמצא כעת ביריחו... אז יש בעיה... כי חבר שלך כעת מקטיר קטורת בירושלים... ולמי הוא הרי מקטיר?? לקב"ה... ואם הקב"ה בדיוק עכשיו נמצא ביריחו ולא בירושלים... אז למי חבר שלך מקטיר??

אז בשביל זה המשנה מרגיעה ואומרת: שזה בסיידר... מיריחו היו מריחים ריח הקטורת... לך תעדכן את חבר שלך שמה בירושלים... ש... שזה בסדר... הקטורת שהוא הקטיר בירושלים הגיע אל הרבש"ע **שנמצא כעת ביריחו...** כן... עוד מעט חבר שלך יחזור עם עדכונים מירושלים... ויתחיל לספר בהתלהבות איך היא שם בבית המקדש... איזה אורות... איזה השגות... ואתה תצטנף לך בצד ותקשיב בפה פעור איזה נכספה וגם כלתה נפשי היה שם בחצרות ה'... **אז זהו שלא!!!** תנוח דעתך... לא הוא צריך לעדכן אותך... אלא אתה צריך לעדכן אותו... תגיד לו שהקב"ה כאן והמשלוח שהוא שלח לו מבית המקדש אכן הגיע אליו...

מיריחו היו שומעים קול כהן גדול כשהוא מזכיר שם המפורש...

הכהנים והעם העומדים בעזרה... אשרי חלקם... אשרי עין ראתה כל אלה... ואילו אני תקוע לי פה ביריחו עם כל המשפחות שצריך לדאוג להם... או... לא זכיתי ל"אמת מה נהדר היה מראה כהן גדול..." מגיעה המשנה ומרגיעה אותך... יהודי יקר: תנוח דעתך...

נכון... בבית המקדש רואים את הכהן גדול שנכנס לשמש לפני הקב"ה... אבל הקב"ה עצמו?? איפה הוא נמצא?? **פה!!!!!!** מיריחו היו שומעים קול כהן גדול... בטח... מי שומע?? הקב"ה שומע!!! הוא כאן... ומכאן הוא שומע את הכהן גדול...

זה מה שאומרים... איש צריך להתפלל שלוש תפילות ובמנין... אשה לא!!! ולמה לא?? כי אשה כל הזמן מדברת עם הקב"ה... היא לא צריכה ללכת לבית הכנסת... הקב"ה כל הזמן איתה... היא אף פעם לא נכנסה לבית הכנסת ולא יצאה... כי היא אף פעם לא מסיימת להתעסק עם הקב"ה... הוא נמצא איתה בבישולים... בטיפול בילד... הגבר עוד מדמיין שאחרי שהוא יוצא מבית הכנסת הוא מסתדר לבד... לכן אנחנו מטריחים אותו להגיע שלוש פעמים ביום כדי שיזכר ש"הוא הנותן לך כח לעשות חיל..." **אבל האשה??** היא לרגע אחד לא עוזבת את התלות שלה באדון כל... הוא כל הזמן פה איתה... וממילא היא לא צריכה לחשוש שהיא לא הולכת לבית הכנסת... כי הקב"ה נמצא יחד איתה פה!! ומפה הוא מקשיב לקול השליח ציבור... מפה הוא מקשיב למלכויות זכרונות ושופרות... ומפה הוא כותב בספר הזכרונות את בעלה שכעת יושב בכלל ולומד רק בזכותה...

הוא הדין ביהודי שיוצא לעבוד לפרנסתו... אבל כל מגמתו היא כדי להחזיק תורה... אם זה להחזיק מקום תורה שעל ידו... אם זה לפרנס משפחה שמורה שהולכת בדרכי התורה... כשזה באמת כל מגמתו וכל חפצו... אזי שמח זבולון בצאתך!!! תהיה רגוע... הקב"ה איתך... מיריחו היו שומעים קול שער הגדול שנפתח... כשהבית מדרש של יששכר יפתח... אתה תשמע את זה עד כאן... הקב"ה ישלח לך עדכונים און לין... אתה בעניינים...

אגב: אם זה אכן ככה... אז למה מקובל לומר אחרת??

למה הגישה היא בדרך כלל שמי שיוצא לעבוד הוא לא בסדר... והוא בעלבת... ורק מי שלומד תורה הוא המושלם??

התשובה היא מאוד פשוטה: זה לא פשוט בכלל להיות זבולון אמיתי!! זה מאוד מאוד נדיר!!! הרבה הרבה יותר קל להיות יששכר אמיתי... מאשר להיות זבולון אמיתי... כי להיות איש ביזנס... ובסוף החודש לפרגן אפילו המישים אחוז מהרווחים לכולל... זה עדיין לא זבולון!!! זבולון זה אחד שכל מגמתו וכל חפצו הוא להחזיק תורה... זה אדם שנמצא אמנם ביריחו אבל לבו בירושלים... האזניים שלו כרויות לשמוע... הנה... עכשיו נשמע קול המחרשה... הנה... עכשיו שומעים את גביני כרוז... רגליו אמנם עומדות ביריחו אבל לבו אי שם בחצרות בית ה'... מה הכוונה?? הוא אמנם עובד לפרנסתו... אבל כל לבו וכל נשמתו נמצא ב"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'..." אני מחכה לרגע שאני אוכל לשבת ולעסוק בתורה... כשיש לך עסק עם כזה זבולון... אז באמת זבולון כזה יותר חשוב אפילו מיששכר מבחינות מסוימות... **אז זהו שזה מאוד מאוד נדיר... ומאוד קשה... אבל אפשרי!!!**

ואם גלגלה ההשגחה העליונה... ומצאת את רגלך עומדות ביריחו... אל תתעצב אל לבך... אל תשבר... אם לבך ישאר בחצרות בית ה'... אם אתה תמשיך להיות בן תורה... ולרצות לעבוד רק בשביל לשוב לבית ה'... אזי תנוח דעתך... מיריחו היו שומעים... אתה לא מפסיד... כן!!! אפשר להיות ביריחו והלב ישאר בירושלים!!! זה אפשרי... אבל לדאבוננו הרב זה קצת נדיר... סוף סוף מתחילים לעבוד... מתחילים להתקדם במשרה... ואז מתחילים לקבל עיניים גדולות... מתחילים לשאוף לרמת חיים יותר גבוהה... לקריירה יותר מכובדת... ואז לאט לאט עלולים לאבד קשר עין עם ירושלים... זה אסור שיקרה! אל תתן לזה שיקרה!! תמשיך להיות מחובר און לין לירושלים... תעמוד שם ביריחו ואזניך ולבך יהיו עם הלומדים ועם העובדים ששרויים כעת בחצרות בית ה'...

• מדור לנשים מבית אז נדברו - שלהבת •

על מי צריך לבכות בליל תשעה באב המודרני של היום???

בנביא מלכים מסופר על עתליה המרשעת שהרגה את כל זרע המלוכה של בית דוד... וברגע האחרון הבריחו את הנצר האחרון... את יואש התינוק ואת המטפלת שלו. והם התחבאו במשך שש שנים בקודש הקדשים... עד שיום אחד הוציאו אותו והרגו את עתליה...

והנה... במשך השנים... עם ישראל התחילו לעשות מהמלך יואש אליל... הם התחילו לעבוד אותו בשיתוף... מה יש?? תחשוב מה שזה: יש לנו פה מלך... שהיה חי בתוך קודש הקדשים במשך שש שנים!!!! ו... ו... ויצא משם חי... איך זה יכול להיות?? הרי קודש הקדשים זה מקום שהכה"ג נכנס בו רק כמה רגעים בשנה... ואילו יואש היה חי שם בתור ילד קטן במשך שש שנים רצופות... הוא מסתמא שיחק שם כמו כל הילדים ולא קרה לו כלום... אז כנראה שיש בו משהו אלוקי... ואכן וכתוצאה מזה אנשים התחילו לעבוד את יואש...

כעת יש לי שאלה מאוד מאוד פשוטה: כולם התפעלו מיואש!!! איך שהוא היה חי בקודש הקדשים שש שנים ויצא משם חי... אבל רגע רגע... אל תשכחו!!! היה שם הרי עוד מישהו!!! המטפלת שלו!!!! היא הרי גם הייתה בקודש הקדשים יחד איתו... וגם היא יצאה משם חיה. אז למה ממנה אף אחד לא התרגש ממנה? למה רק מיואש התפעלו ומהגננת שלו לא? מה זה האפליות האלו? ההדרת הנשים הזו?? למה לא מכבדים את המטפלת של יואש??

שמעתי תשובה על דרך הדרש... אבל מי שמתבונן בזה... טמון כאן המון עומק:

הסיבה שאנשים כ"כ התפעלו דווקא מיואש... כי הוא היה איש!!! וקודש הקדשים זה לא המקום הטבעי של איש!!! איש לא אמור להיות בקודש הקדשים... ממילא אם הוא נכנס לקודש הקדשים ויצא משם בשלום אז יש פה נס אלוקי... לעומת זאת... המטפלת של יואש הייתה אשה!!! אשה במהותה שייכת לקודש הקדשים!!! זה המקום הטבעי שלה!!! אשה שנמצאת בקודש הקדשים זה לא משהו שסותר את המציאות שלה...

ואני אסביר בקצרה: האיש מייצג את חיצוניות התורה- את המנורה!! והאשה מייצגת את עצמות התורה- את ארון הברית... (ולכן השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה... אבל האשה עצמה היא עצמות התורה... היא... כל זמן שהיא מוצנעת בארון הבית איפה שהיא נמצאת שם התורה... רק האיש שהוא הייחצן של התורה... כל זמן שאין לו תורה אין לו מה לייחצן...) ואשר על כן: אשה- המקום הטבעי שלה זה דביר המוצנע... ממילא: זה שהמטפלת של יואש הייתה בקודש הקדשים זה לא כזה פלא... בא נגדיר את זה ככה: הגדלות של הכה"ג שהוא נכנס לקודש הקדשים ויוצא משם... אבל המטפלת של יואש... אמנם הייתה בקודש הקדשים... אבל היא נשארה שם!!! היא אף פעם "לא יצאה" משם... כי אשה היות ובמהותה היא תורה... אז כל זמן שהיא נשארת בצניעותה... היא לא יצאה מעולם מקודש הקדשים... רק יואש יצא...

אוסף גליונות

האם הורט הזה נכון?? בתור וורט אני לא יודע... אבל היסוד הוא ודאי אמיתי ועמוק מאוד מאוד: האיש מסמל את חיצוניות התורה- מנורה... המנורה גלתה לבבל... לרומי... עד היום אפשר לראות את הסמל של המנורה מתנוסס שם בשער הנצחון של טיטוס... אבל האישה שהיא הארון?? ארון במקומו נגנז!!! קדושת קודש הקדשים עדיין קיימת... והארון נשאר עד עצם היום הזה... כלפי מה הדברים אמורים???

אומר המהר"ל: שכל המושג של ירידת הדורות שייך רק אצל הנשים!!! אבל אצל הנשים?? אין ירידת הדורות!!! ולמה?? מסיבה פשוטה: אנחנו המנורה... אנחנו יוצאים החוצה... ממילא אנחנו מושפעים מבחוץ... ואם יש ירידת הדורות כללית אז אנחנו מושפעים ממנה... אבל אשה? כל זמן שהאשה נשארת במקום הטבעי שלה בקודש הקדשים... היא לא מושפעת מבחוץ... לא משנה לה מה שקורה בחוץ... ולכן ארון במקומו נגנז... איפה שהוא נמצא שם קודש הקדשים... לאשה יש כח תמיד להשאר נאמנה לקב"ה ותמיד לחסות בסתר כנפיו כמו הנשים הצדקניות של פעם... (ולכן תמיד... בכל הגליות ובכל הנפילות... תמיד כשהגברים חוטאים ונופלים... מי נשאר איתן?? מי נשאר נאמן לקב"ה? הנשים!!! תמיד... אם זה בחטא העגל... אם זה בחטא המרגלים... אם זה אצל אחשוורוש ואם זה אצל היוונים... תמיד הינשים צדקניות" הם אלו שמצילות את המצב...) כל זה אמת ויציב ונכון וקיים... כל זמן שהאשה הייתה שמורה בקודש הקדשים!!!! אבל ברגע שהאמא היהודיה נאלצה לצאת החוצה... ברגע שבדור האחרון נגזרה עלינו גזירה שלא הייתה במשך אלפי שנים... והארון!!! הארון שתמיד היה גנוז במקומו וכל כבודה בת מלך פנימה... לפתע הארון יצא לרחובה של עיר..

עצמות התורה נאלצה לצאת מהבית ולהתחיל להסתובב בכל מיני מקומות עבודה... והיא לפתע צריכה לפרנס את הבית... כן... זה לא תלוי בנו... בדור האחרון נוצר הכרח כזה שהאשה יוצאת לעבוד... עד כדי כך שזה נהיה מובן מאליו... כן... נכון... יתכן שכעת נוצב מצב שזה ההכרח... אבל!!!! אסור לנו לשכוח שזה גלות!!!! זה התוקף הכי גדול של הגלות!!!! אם עד לפני שבעים שמונים שנה... לכה"פ הארון לא גלה... לכה"פ האידישע מאמע נשארה במקומה... נשארה בשביל לשמש לנו כ"קופסה השחורה" שנשארה לשמור עלינו... הרי בדורנו גם ארון הברית גלה... ותשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות...

אז דבר ראשון: כפי שסיכמנו מקודם... הסיבה שעשינו אפליות בין יואש לבין המטפלת שלו... שרק ממנו התפעלנו שהוא יצא מקודה"ק ואילו מהמטפלת שלנו לא התפעלנו... הסיבה היא בגלל שיואש יצא מקודש הקדשים... ואילו המטפלת שלו נשארה שם!!! אבל כעת... שגם המטפלת של יואש... גם היא יוצאת מקודש הקדשים... ובכל זאת היא נשארת האידישע מאמע ושומרת על עצמה למרות כל הניסיונות שיש בעולם הרחב... כעת בהחלט מגיע לה כל הכבוד!!! (כמובן לא לעשות ממנה אליל...) אבל בהחלט מגיע לה את שרביט המלוכה... אבל בד בבד!!!! כשנשב על הרצפה בתשעה באב ונבכה על הגלות... זה הזמן לזכור גם את הארון שעד לפני כמה עשרות שנים לא גלה... ו... ו... והיום גם הוא גלה... נכון!! ההכרח לא יגונה... אבל לבכות עליו אפשר... על האמא היהודיה שהטבע הנשי היהודי שלה נשחק ונידק לעפר... הבית היהודי שלגמרי לגמרי נפרץ וכל כולו מוכתב לדלת הפתוחה... שבזדקת מה מקובל ומה עושים... על המעגל הסגור של השכינה שהייתה שורה בבית היהודי... והיום הלחץ והעומס והאיורה והחברה הם אלו שמחנכים את ילדינו והם אלו שמכתיבים לנו את היידישקייט..

על הגלות הזו צריך לבכות!!!! לפחות פעם בשנה להסתכל בעין מפוקחת על המציאות ולהבין שזה לא המצב האידיאלי שלנו!!! לזכור שהמקום האמיתי של אשה זה בבית ורק בבית!!!! להיות עצמות התורה ולהשאר מחוברת לקב"ה בלי שום השפעות חיצוניות... זה לא סתירה שמיד לאחר תשעה באב... (אם המשיח חלילה לא יגיע) אנחנו שוב נתנער מהעפר... ונחזור לכבד אותה מאוד... סוף סוף היא יצאה מקודש הקדשים וחיה... נכבד אותה לא פחות ממה שמכבדים מראה כהן גדול בצאתו מבית קדשי הקדשים... אבל לפחות פעם בשנה נזכור... שזה לא המקום הטבעי שלה... ודו"ק.

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת ואתחנן

ירושלים: 7:01 מוקדם: 6:01

בני ברק: 7:16 מוקדם: 7:06

מודיעין עילית: 7:11 מוקדם: 7:01

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דברים נפלאים מרבינו הגדול מרן הגראי"ל שטינמן זיע"א ובביאור הפיוט "שלום עליכם"

נעשה שלום ביניהם וממילא הם מלאכי השלום (אילת השחר שבת קיט, ב). עם זאת כדי שיהיה שלום נדרשת עבודת המידות. כששותקים הכל טוב, סיג לחכמה שתיקה, גם אויל מחריש חכם יחשב (משלי יז כח). תמיד צריך לזכור שהמנצח הוא דוקא המנוצח, והמנוצח הוא המנצח. דוקא בשעות המתוחות צריך לזכור זאת היטב.

ונקודה נוספת, לפעמים בשעה שיושבים בשולחן שבת קורה שילדים לא מתנהגים כמו שראוי והדבר מביא לכעס ויצא שכרו בהפסדו. אמנם זה קשה וצריך עבודת המידות, כי אדם שעובר את ימיו, שבעים שמונים ומאה שנה והוא עובר את החיים בשלום, צריך לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה, והעצה להתגבר על זה היא סבלנות וענווה. את הלל לא יכלו להרגיז למרות כל הנסיונות בגלל שהוא הי' עניו.

בדרך כלל אדם כועס בגלל שכאשר לא נעשה רצונו זה פוגע בכבודו, הוא לא סבלן, הוא לא יכול לסבול שזולתו לא עושה את רצונו, ואיך הוא מעז להמרות את דבריו. למה רק על הילד הוא כועס כשהילד עושה שטויות? וכי גם על עצמו הוא כועס כשהוא עושה שטויות? הרי הוא אף עושה דברים יותר גרועים, אלא זו העצה שיחשוב על עצמו שהוא גם נמצא במצב כזה. וזהו ענין הסבלנות, ואחד שהוא בכזו מדת כעס שאפשר להכעיסו בהרף רגע הוא בבעיה! צריך ללמוד ולעמוד על זה מאד, וגם אז עדיין כשמגיע הרגע הוא יכול להגיע לכעס. אחרי הכל עדיין זקוקים לרחמי שמים (רשימות הרה"ג ר' איסר שוב).

שח רבנו: ערב שבת הוא זמן שעלול להביא לידי מריבה [וכמובא בחיד"א מורה אצבע סי' ק"מ] הגמ' מביאה בגיטין (נב, א) הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן, דכל בי שמשו (של ערב שבת) הוו קא מינצו בהדי הדדי, איקלע רבי מאיר להתם עכבינהו תלתא בי שמשו עד דעבד להו שלמא, שמעיה דקאמר ווי דאפקיה רבי מאיר לההוא גברא מביתיה. ערב שבת זה זמן מסוגל לריב עד כדי כך שרבי מאיר כבר היה צריך לטפל בזה. והטעם שהשטן בא דוקא אז [לפי פשוטו, כי יש גם טעמים בנסתר ראה חיד"א ועוד] בגלל שהזמן דוחק כי כדי שהכל יהיה מאורגן בזמן ובני אדם לחוצים במיוחד, וכדי שזה לא יקרה יש לסיים את ההכנות לשבת כשעה לפני השבת, קודם כל יש לסלק את כל מה שיכול לגרום למריבה, שזה היפך משבת שלום.

והרי אומרים שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון, ובפסקא השניה אומרים 'מלאכי השלום', ומהו השינוי? אלא כתוב (שבת קיח, ב) שבשעה שאדם חוזר מבית הכנסת שני מלאכים מלוים אותו, וכשנכנס לבית והכל ערוך לשלחן שבת מלכתא, אומר המלאך הטוב יה"ר שכן יהי' לשבת הבאה, ומלאך רע בעל כורחו עונה אמן, ואם זה להיפך ח"ו אומר המלאך הרע כן, והמלאך הטוב עונה אמן בעל כורחו. נמצא שבשעה שהם נכנסים, נכנס כל אחד עם כוונותיו ברצונות נפרדים, ולכן אומרים 'מלאכי השרת' כל עוד לא אמרו את דברם, אבל אח"כ הם כבר השלימו ע"כ אומרים 'מלאכי השלום'. ואנו תמיד בתקוה שאצלנו המלאך הרע ענה אמן לברכת המלאך הטוב, שגם המלאך הרע ענה אמן

דברי חיזוק בענין תוספת שבת ממרן הגרי"ש אלישיב זיע"א לרגל יומא דהילולא כח תמוז

רצ"ג סק"ב) שאמר שיש בידו 'קבלה דמנסי' (קבלה בדוקה ומנוסה) שבאם ימשוך אדם את תיבות 'ברוך ה' המבורך לעולם ועד' בתפילת ערבית של מוצאי מנוחה, אזי יראה הצלחה רבה משך ימות החול. ובטעם הדבר איתא ברמ"א (שם סעי' ג') שבזה שהינו מאריך עוד ב'ברכו' שבין יום השביעי לששת ימי המעשה, הרי הוא מוסיף מחול על הקודש וממשיך את קדושת השבת עוד מעט קט ועל כך הוא זוכה בכל ימות השבוע לברכה והצלחה. אמור מעתה, כמה יש ביד האדם להאריך בתיבות הללו... וראה כמה גדול שכרו - שיזכה לברכה והצלחה בכל מעשה ידיו. וגדול כוחה של 'תוספת שבת' להושיע מכל צרה שלא תבוא. (רבי אלימלך בידרמן)

מרן זיע"א היה נוהג לכבות את החשמל בביתו לפני הדלקת הנרות ולאחר מכן היה מדליק בעצמו גם את החשמל כדי שהברכה תחול גם על אור הגנרטור. (ולנשים עדיף שקודם ידליקו החשמל, כיון שיש דעות שבהדלקת הנר כבר מקבלות שבת)

כמו בן ידוע שדעת מרן שבזמן המינימלי של המצוה דאורייתא של תוספת שבת וימים טובים יש לסיים תפילת המנחה! ולא מספיק שפורש ממלאכה או שמקבל שבת בלבן, ויש לכאוף לקבל עליו בפה "מצוות תוספת שבת" והמתפללים מנחה לאחר זמן הדלק"נ

השו"ע בהלכות חנוכה סי' תרפ"א פוסק שבמוצש"ק קודם מדליקים נר חנוכה ולאחמ"כ נר שבת, ומסביר המשנ"ב טעמים: "דאף דמצוות הבהלה תדירה מ'מ כל מה דנוכל לאחר לצאת מן השבת עדיף טפי". רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א דייק בשיעורו על מסכת ברכות את חשיבות כל רגע נוסף של תוספת שבת מהגמ' בברכות דף נב. שלבית שמאי בכניסת שבת מברך על היום ואח"כ על היין, ומאידך במוצש"ק מברך על היין ואח"כ על ההבדלה, ושאלה הגמ' מה שונה ערב שבת ממוצאי שבת ותירצה "עיולי יומא כמה דמקדמינן ליה עדיף, אפוקי יומא כמה דמאחרינן ליה עדיף כי היכי דלא ליהוי עלן כמשאוי", עכ"ל הגמ'. מדייק מרן זיע"א רואים שלב"ש עדיף להקדים במוצש"ק ברכת היין לברכת ההבדלה, אפי' שהרי שניה אחרי זה, הוא ידליק נר ויברך מאורי האש, רואים חשיבות של "רגע אחד" תוספת שבת. (שיעורי מרן הגרי"ש"א ברכות) ואכן ידוע כמה הקפיד מרן זצוק"ל גם בכניסת השבת והעדיף להדליק נרות אפי' 50 דק' העיקר לא להדליק לאחר הזמן שנקבע בירושלים של ארבעים דק' לפני השקיעה.

(ואכן יש להוסיף שכל רגע ורגע של תוספת שבת חשוב הוא לאין ערוך, וכך נראה בדברי רבי האי גאון (עיי' שערי תשובה או"ח

השקיעה המופיעה בלוחות, ובודאי שאסור לעשות מלאכות בזמן זה, ויש לקבל שבת לפני זמן זה. וכן ידוע שסברו גם מרנן הגר"מ פינשטיין הגרש"ז אורבך הגר"ש ואזנר זיע"א

(וא"כ ודאי שראוי ונכון להקדים את תפילת המנחה בבתי הכנסיות לפני שבת, ושיספיקו קבלת שבת לפני השקיעה, ולכה"פ שיוכלו לקבל שבת לאחר מנחה, ובפרט במקומות הנ"ל, וכבר המשנ"ב והערוד השולחן כתבו שיש להקדים ולגמור קבלת שבת לפני השקיעה, ושע"ז ימנע חילול שבת מרבים מאנשי העיר!!! וכותב עליו הערוך השולחן "שאינן קץ למתן שכרו, ושבת תמליץ עליו" ומי ירצה לוותר ע"ז.)

סבר שיקבלו שבת מיד לאחר תפילת לחש, ולא ימתין לקבלת שבת של הציבור שמתאחרת אלא מיד שיגמור שמונה עשרה צריך שיקבל על עצמו קדושת השבת, כדי לזכות לקיים מצוה חשובה זו [וכן נהג מרן זצוק"ל בעצמו שהתפלל מנחה 30 דק' לפני השקיעה]

וכן דעת מרן זצוק"ל שיש לחשוש לשקיעה הנראית, שהיא כמה דק' לפני השקיעה הכתובה בלוחות השנה, דהיינו כשיש הרים המסתירים את השמש מזמן זה נחשב לשקיעה!!! (מפי תלמידיהם הגר"ד מורגנשטרן, הגר"י דרזי והגר"מ ידלר שליט"א וכן מופיע בספריהם), והדבר מצריך זהירות רבה בפרט בצפת טבריה ביתר, ובשכונות ירושלים (הר נוף, רמות, רמת שלמה, נוה יעקב ועיר העתיקה) שרוב השנה ההרים מכסים את השמש 10 דק' לפני

מכתב שכתבו מרנן הגראי"ל שטיינמן והגרי"ש אלישיב זצוק"ל על האיסור להכנס למקומות נופש מחללי שבת

שנא. והנה בזמן האחרון רוצים לעשות חיזוק שלא יעשו דברים במקומות שידוע שמחללים שבת בפרהסיא. וע"פ רוב זה דברים כגון טיולים וכהנה דברים שאין זה נוגע לחיי אדם, ובכל זאת לחלק מהציבור אשר שייכים לשומרי תורה ומצוות קשה לותר על זה, ושוכרין מקומות אשר מחללים שבת, זה מוכיח שענין השבת לא תופס כ"כ מקום חשוב ומסתפק במה שהוא בעצמו אינו מחלל שבת, וזה מהדברים אשר צריך לקבל לא לבזות את השבת. וכן ענין הצניעות צריך מאד תיקון, וכתוב שאם אין צניעות "ושב מאחריך" וצריך מאד להתחזק בזה. ולא באתי לומר שאנו יודעין הסיבה למה ישנו הצרה, אבל זה ודאי שכל מה שמתחזקין יכול להועיל שיסיר הקב"ה החרון אף. כ' תמוז תשס"ו אהרן י. לייב שטיינמן יוסף שלו' אלישיב

כלל ישראל נמצא בצרה גדולה ואין לנו אלא להישען על אבינו שבשמים, ואנו צריכין לפשפש במעשים. אין לדעת דרכי שמים אבל ודאי שכל א' צריך לפשפש במעשיו, והנה יתכן מאד שזה מענין חבלי משיח, ומבואר בחז"ל מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. והנה תורה תמיד צריך חיזוק ובודאי בזמן הזה, וכל א' וא' יראה להתחזק בעסק התורה. והנה כש"כ שצריך לעשות הכל שלכל הפחות לא נכשל בהיפך מגמ"ח היינו להצר לחבירו או לציבור. והנה מבואר בחז"ל שדורו של אחאב עבדו ע"ז אבל לא הי' מחלוקת, הי' יורדין למלחמה ונוצחין משא"כ בזמן שיש מחלוקת ר"ל, וצריך מאד להשתדל לעשות שלוו' בין איש לרעהו.

כן ידוע שענין שמירת שבת כ"כ חביב בעיני הקב"ה ולהיפך זה מאד

מרן החפץ חיים זיע"א עיקר החורבן היה בגלל חילול שבת. (שם עולם פרק ו')

ימצא בעיני הש"י עבור זה דהוא דומה ממש למי שמציל את בן המלך שלא יטבע בנהר כמה אהבה ניתוסף בלב אביו עליו ואף בזה הלא כתיב בנים אתם לה' אלהיכם וכשהוא מחלל שבת הלא נכרת נפשו מארץ החיים וכמה צרות גדולות מוכנות להפתח לפניו עבור זה וע"כ אל יתעצל בזה.

וכן מצינו אצל נחמיה [י"ג] שהיה מזרז על ענין שמירת שבת ומריב עם חורי יהודה על זה וע"ש בכתוב שמוכח שעיקר החורבן היה בשביל חילול שבת. וזכות המזרז את ישראל לזכותם למצות גדול מאד כמו שאחז"ל באלקנה כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכוין בכל פעם לזרז את ישראל שהם ג"כ יזכו במצוה זו לעלות לרגל וא"ל הקדוש ברוך הוא אתה כוונת לזכות את ישראל אני אוציא ממך בן שיזכה את ישראל וזכה ויצא ממנו שמואל וכן אחז"ל [בשבת דף כ"ג] הרגיל בנר [שבת] הויין לו בנים ת"ח וזהו אפילו רק במי שזהיר בעצמו לבד וכ"ש במי שמזהיר תמיד לרבים שידליקו בזמנם...

...ואפילו הוא בעצמו זהיר מאד בקדושת שבת מ"מ אם יש בידו למחות ואינו מוחה נתפס בעונם כמו שאחז"ל בא וראה שאפילו לציר נאמן שהעיד עליו הש"י בכל ביתי נאמן הוא איתא במדרש שלפי ששהה לומר להם פרשת שבת ובינתים יצאו מן העם ללקוט הקפיד עליו הש"י ואמר עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי וגו' וכלל גם אותו בתוך כולם

...וראיתי באיזה קהלות קדושות שנתיסדו אצלם חבורות הנקראות בשם מזהירי שבת והם מסבבין ברחובות ושוקים ע"ד סגירת החנויות ועל הדלקת הנרות שיהיה בזמנם וכן ע"ד הטמנת התבשילים על מחרת ישגיחו שלא יתאחרו בזה וכן יסבבו בבתי מרחצאות לזרזם שיצאו מבעוד יום וכיו"ב. וכמה גדול זכות האנשים האלו כי הם מזכים רבים במצוה קדושה כזו ועליהם אמר הכתוב ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד ובודאי זכות שבת יעמוד לימינם לעתיד לבוא להגן עליהם מכל רע ולזכות לחזות בנעם ה' וכמה צריכין לשמור אותן האנשים שזוכין לעסוק בענין קדוש כזה.. וכמה חן

החמדת ימים: תוספת שבת מזרז את הגאולה

וכתב על זה: 'אם היו שומרים ישראל כהלכתו מיד היו נגאלים, יען שהם מבררים נשמות שבגוף נוגה להכניס הנשמות בקדושה, וכפי התוספת אשר יוסיפו מחול על הקודש כן ירבה וכן יפרוץ לדבק נשמות בקדושה, ומעלין עליו כאילו עשאו על דרך 'זאת הנפש אשר עשו בחור', ע"ש שבאר על דרך המוסר והקבלה.

'אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלין 'שנאמר 'אשר ישמרו את שבתותי' וכת' בתריה 'הביאותים אל הר קדש'. (שבת ק"ח)

ובענין 'שתי שבתות' אלו באר ב'חמדת ימים' שהכוונה היא על שתי השביתות: שביתת שבת ושביתת תוספת מחול על הקודש.

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדדים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת ואתחנן

ומבואר בדברי המשני"ב, שלדעת השו"ע דס"ל דהעני יכול לשנות במגבית פורים למה שירצה, ה"ה נמי לעניין סעודת שבת, שלדעתו אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת, הרי הוא רשאי לאוכלו בחול.

- ב -

ומעתה יש לשאול, מה הצד שיהי' מותר לו לאכול את האוכל ששלחו לו לסעודת שבת בימי החול, - והרי אם הוא יאכל את האוכל בימי החול, הוא יגרום עי"ז שיהי' לנותן נזק בממונו, כיון שאז יתברר שההוצאות שהנותן הוציא על האוכל ששלח לחבירו, אינן בכלל הוצאות שבת, וא"כ ההוצאות לא יחזרו לנותן כשאר הוצאות השבת, ויגרם לו נזק בממונו.

ומזה שיש צד, שמותר לו לאכול את האוכל ששלחו לו לסעודת שבת בימי החול, מוכח מזה כדעת רבותינו הנ"ל, שי"ל שבין כך ובין כך לא יהי' לנותן שום נזק בממונו עי"ז, כיון שגם אם הוא יאכל את האוכל בשבת קודש, הרי מ"מ ההוצאות של האוכל שנותן לחבירו, בין כך אינן נכללות בשאר ההוצאות שבת שמוציא עבור עצמו שאינן מן הקיצבה, אלא הן רק בכלל מצות צדקה וכדברי רבותינו הנ"ל, - **עד כאן דברי אמור"ר הגאון שליט"א**, (ויל"פ בזה עוד אך אכמ"ל).

- ג -

והנה ידידי הרה"ג ר' יעקב ישראל יונגרמן שליט"א העירני, שלכאוי יש לתלות את הנידון הנ"ל (האם ההוצאות שמוציא לסעודת חבירו נכללות בהוצאות שבת שאינן מן הקיצבה, אם לאו), בחקירה הידועה בגדר דין 'ערבות'.

דהנה ידועה החקירה, בביאור גדר חיוב 'ערבות', שכל ישראל ערבים זה לזה, - האם גדר החיוב הוא, שכל אחד מישראל חייב 'לסייע' לחבירו לקיים את המצוות, וכן חייב 'למנוע' את חבירו מלעבור עבירות.

אוי"ד שגדר החיוב מדין 'ערבות' הוא, שכל אחד מישראל, מחוייב בעצמו גם בכל המצוות שחבירו מצווה בהן, הן בעשין והן בלאוין, - וכך נראה מדברי הר"ן (ר"ה כט). שכתב וז"ל, 'שהרי כל ישראל ערבים זה לזה במצוות, וכיון שלא יצא חבירו, כמי שלא יצא הוא דמי' עכ"ל, - וכן לעניין עבירות יעוי' במש"כ ב'פתחי תשובה' (יו"ד סי' קנז ס"ק ה) בשם ה'תיבת גומא' וז"ל, '... והוי כאילו הוא עושה ה'לא תעשה', כל שיש בידו למחות...', עיי"ש.

ולפי ביאור זה, כשחבירו לא קיים מצוה, הרי זה נחשב כאילו הוא בעצמו לא קיים את המצוה, וכן כשחבירו עבר עבירה, הרי זה נחשב כאילו הוא בעצמו עבר את העבירה.

שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלקיך: (ה, יב). הנה מפורסם שהי' מעשה, באחד ששם ליבו לכך, שבבית שכנו העני, אין די ממון להוצאות סעודות השבת, ומעת ששם ליבו לכך, נהג לתת לשכנו ממון מדי שבת, עבור הוצאות השבת.

ולמים, נכנס התורם הנ"ל לקשיים כלכליים, אך מ"מ המשיך לשלוח לשכנו, את הוצאות השבת מדי שבת, באומרו שהוצאות שבת אינן מן הקיצבה, - אך שכנו העני, סירב לקבל את הממון, וטענתו, שכלפי הנותן אין זה בכלל הוצאות שבת שאינן מן הקיצבה, אלא זה רק בכלל מצות צדקה.

והגר"א מן שליט"א הציע את השאלה לפני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ומרן שליט"א השיב, שמצד הדין צודק המקבל שטוען שאין זה נכלל בהוצאות שבת שאינן מן הקיצבה, - אך מ"מ הורה לנותן, שישתדל להמשיך לתת לשכנו, ובירכו מרן שיהי' לו ברכה והצלחה, [וע"ע בספר 'עלינו לשבח' (פרשת ראה עמ' תיד), שהביא תוספת דברים בדברי מרן שליט"א, אך אכמ"ל].

ומספרים בשם הגר"א מן שליט"א, שמרן הגר"א שליט"א גם כן הסכים, שמעיקר הדין אין זה נכלל בהוצאות שבת, - אך מ"מ מרן זצ"ל אמר, שאם התורם שרוי בצער בשבת, כיון שמצטער בצער של שכנו שאין לו את צרכי השבת, - באופן כזה הרי זה נכלל בהוצאות שבת, כיון שע"י תרומתו יש לו בעצמו עונג ושמחה שלימה בשבת...

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה שמעתי מאמור"ר הגאון רבי חיים יעקב כגן שליט"א, שלולא דברי רבותינו הנ"ל הי' נראה לומר, שכיון שהוא מתנה עימו, שהממון שהוא נותן לו מיועד עבור ההוצאות שבת שלו בדווקא, לכן י"ל דההוצאות נחשבות שפיר כהוצאות שבת שאינן מן הקיצבה, ולא רק כהוצאות צדקה.

משום שלכאוי הי' נראה לומר במה שקיי"ל שהוצאות שבת אינן מן הקיצבה, שאי"צ לזה שההוצאות יהיו בדווקא עבור עצמו, אלא העיקר שההוצאות יהיו לכבוד שבת קודש.

אך מ"מ הוסיף ואמר אמור"ר הגאון שליט"א, שמדברי המשני"ב (סי' רמב, ד) מוכח כדברי רבותינו הנ"ל, - שכתב המשני"ב וז"ל, 'אם שלחו לו דבר מאכל שיאכלנו בשבת, לא יאכלנו בחול, כן כתב בספר חסידים, - ועי' לקמן בסי' תרצד סעיף ב, דדעת השו"ע שם, דהעני יכול לשנות במגבית פורים למה שירצה, אף דגבוהו לצורך פורים, - אכן גם שם יש מחמירין בזה, עי' בטור שם, עכ"ל.

ומעתה טען הרה"ג הנ"ל, דאי נימא כהצד האי בחקי הנ"ל, שגדר חיוב 'ערבות' הוא, שהוא מחוייב 'לדאוג ולסייע', לקיום המצוות של חבירו, אי"כ מיושבת שפיר דעת רבותינו הנ"ל, שההוצאות שבת של חבירו אינן נחשבות כהוצאות שבת שלו, **אלא נחשבות כהוצאות מצות 'ערבות'**.

אך אי נימא כהצד הב' בחקירה הנ"ל, שגדר חיוב ערבות הוא, שכל אחד מישראל 'מחוייב בעצמו', גם בחיובי המצוות של חבירו, ומה שהוא צריך לדאוג לקיום המצוות של חבירו, זה אינו משום דיש דין נפרד מהמצוה עצמה, 'לדאוג ולסייע' לחבירו לקיים המצוות, אלא הביאור הוא, 'שהוא בעצמו מצווה' גם על קיום המצוות של חבירו, **אי"כ לפי"ז שפיר י"ל, דההוצאות שבת של חבירו, נחשבות שפיר כהוצאות שבת שלו.**

כיון שגדר חיוב 'ערבות', אינו רק שיש מצוה לסייע לחבירו, אלא הגדר הוא, **שהוא בעצמו מחוייב במצות 'כבוד ועונג שבת' של חבירו וכנ"ל, - עד כאן דברי ידידי הרה"ג הנ"ל.**

אמנם באמת אכתי יש לפלפל בזה טובא, וכדלהלן.

דהנה יל"ע האם מדין 'ערבות' כל אחד מחוייב להוציא מממונו, בכדי שחבירו יוכל לקיים את המצוות, ולמשל אם לחבירו אין ממון לקנות אתרוג (ואין בעירו של חבירו אתרוג כלל), האם הוא מחוייב לקנות לחבירו אתרוג, או"ד דאי"צ להוציא מממונו עבור קיום מצות 'ערבות'.

ועו"י במאסף התורני 'ישורון' (כרך ט"ז עמ' תמ) שכתב הגי"ר אביגד נבנצל שליט"א וז"ל, 'שמעתי מאדמו"ר מרן (הגרש"י אויערבך) זלה"ה, שאף שיש דין ערבות, שכל ישראל ערבים זה בזה, ומוטל על כל אחד מישראל לדאוג לקיום המצוה של חבירו, מ"מ אין חיוב להוציא על כך ממון, וחיוב זה הוא לא משלו, אלא משל חבירו, [וכעין קידושין לב. כיבוד אב משל מי, והכרעה הגמרא משל אב], שאין חיוב מדין ערבות, להוציא הוצאות של ממון, כדי שיקיים חבירו את המצוה' עכ"ל.

[ואמנם יעו"י במש"כ ב'פתי תשובה' (יו"ד סי' קנו ס"ק ה) בשם ה'תיבת גומא', ובשם ה'לבוש', אך אכמ"ל].

ומעתה י"ל דדברי רבותינו הנ"ל (שההוצאות לצרכי שבת של חבירו, אינן חשיבי כהוצאות שבת שלו), מיושבים שפיר גם לפי הצד הב' של החקירה הנ"ל, משום דגם אי נימא, שכל אחד מישראל, מחוייב בעצמו בקיום המצוות של חבירו, אך מ"מ הרי אינו מחוייב להוציא מממונו בשביל החיוב 'ערבות' שמוטל עליו.

וא"כ נמצא שאם יחליט כן לתת מממונו את הוצאות השבת של חבירו, הרי אינו מקיים בזה את מצות כבוד ועונג שבת שיש עליו מדין 'ערבות', אלא זה רק מצות צדקה, - כיון שאין עליו מדין 'ערבות' חיוב להוציא מממונו כלל, **וא"כ דברי רבותינו מבוארים שפיר גם להצד הב' בחקירה הנ"ל.**

אמנם באמת נחלקו בכעיי"ז, הגי"ר משה זאב זצ"ל (אבי"ד טיקטין וביאליסטוק, בעל שו"ת 'אגודת אזור' וספר 'מראות הצובאות') והגי"ר עקיבא איגר זצ"ל (תשובות רע"א, ח"א סי' י

סח), - **דהגי"ר משה זאב** זצ"ל כתב, דכאשר יש לבן ציווי מאביו לעשות משהו, שהבן צריך להוציא מממונו עבור כך, ומאידך יש לבן ציווי מאימו לעשות משהו, שאי"צ להוציא מממונו עבור כך, ובציווי שציווי האם נוגד לציווי האב, כך שיכול לקיים רק ציווי אחד משניהם.

הרי שגם אם הבן ירצה לקיים את ציווי האב (ואע"פ שבעצם הוא פטור, כיון דקיי"ל דכיבוד אב משל אב), מ"מ אין הבן רשאי לעשות זאת, כיון דבזה דהוא מקיים מצוה שאינו מחוייב בה, הרי הוא גורם בזה לבטל את ציווי האם, כיון דאינו יכול לקיים את ציווי שניהם, - וכיון שהוא מחוייב לקיים את ציווי האם, לכן אינו רשאי לקיים את ציווי האב, שבעצם אינו מחוייב לקיימו.

אמנם הגי"ר עקיבא איגר זצ"ל כתב ע"ז וז"ל, 'ומה דכתב מעכ"ת, דמה"ט דחסרון כיס, כיון דליכא מצוה לשמוע בכה"ג לאביו, ממילא צריך לשמוע לאימו, זה אינו'.

'כיון דבעצמותו חל עליו חיוב דכיבוד אב, אלא דהתורה לא חייבתו בחסרון כיס, ומכל מקום אם עושה כן, לא מיקרי בכלל אינו מצווה ועושה, דהמצוה בעצמותו מקיים כדינא, אלא דאינו חושש לחסרון כיסו, וכנותן המעות במתנה לאביו, וממילא מקיים המצוה כדינא'.

'הגע עצמך, אם נזדמן לו ב' מצוות עשה, באחד אין בו חסרון כיס, ובאחד צריך ביזבוז יותר מחומש בנכסיו, וכי נאמר דאסור לעשות המצוה בממונו, ולבטל מצוה אחרת, כיון דאינו מחוייב לעשות המצוה דחסרון כיסו יותר מחומש, כדאיתא בשו"ע (או"ח סי' תרנו), נשתקע ולא נאמר, דמ"מ מקיים המצוה כתיקונה, ואין בזה גירעון במה דרוצה לאבד ממנו, הכי נמי בנידו"ד, לזה נראה בפשיטות, דהבן יכול לעשות כמו שירצה', עכ"ל הגרע"א.

ומעתה לדעת הגרע"א הנ"ל, לכאוי ה"ה נמי בנידו"ד, שאע"פ שהבאנו בשם הגרשז"א, שאין חיוב להוציא מממונו, עבור מצוות חבירו מדין 'ערבות', - אך מ"מ מעתה י"ל, דאם הוא ירצה להוציא מממונו עבור ההוצאות שבת של חבירו, הרי אע"פ שבעצם אינו חייב בהכי, מ"מ מיחשב שפיר שמקיים בזה את מצות 'כבוד ועונג שבת' שמוטלת עליו מדין ערבות.

ומעתה שוב שפיר יש מקום לומר לולא דברי רבותינו הנ"ל, דהרי זה נחשב כהוצאות שבת שלו שאינן מן הקיצבה, להצד הב' בחקירה הנ"ל שמדין 'ערבות' הרי הוא מחוייב בעצמו בקיום המצוות של חבירו וכנ"ל.

אמנם לדעת הגי"ר משה זאב זצ"ל הנ"ל, לכאוי לפי ב' צדדי החקירה הנ"ל יעלה, שאין זה נחשב כהוצאות שבת שלו, אלא רק כהוצאות צדקה, וכדברי רבותינו הנ"ל, - **ודו"ק ונפלא.**

להקלטת תגובות והערות: קו 'מים זכים' 02-633-5850
המען לתגובות: יצחק זאב כגן רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית טל': 1515-271-55442 (תא קולי) פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית) דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת הגליון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קרן צרכי הרכיבים' - ולגלוך למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"ג ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' תשעה באב, בין הזמנים

גליון זה מודפס לעורך לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה גליון 276

איסור היסח הדעת מאבלות בתשעה באב

אין להסיח דעת מן האבלות כל היום. ולכן לא ימשך אחר עסקיו כדי שלא יסיח דעתו מן האבלות (מ"ב סי' תקנד ס"ק מט).
איסור שחוק וקלות ראש: וכ"ש שחוק וקלות ראש שהוא ודאי סתירה לאבלות (קרא עלי מועד שם הע' ל, וכן ע' לקמן דברי היעב"ץ).
בשעת הקינות: אסור לספר דבר ולצאת לחוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבל, כל שכן שלא לשוח עם העכו"ם (שו"ע סי' תקנט סע' ה). דבזה ודאי מסיח דעתו מן האבלות (מ"ב שם ס"ק כג).
קריאת עיתונים: ויש שכתבו מטעם זה שאין לקרוא בעיתונים בתשעה באב (קרא עלי מועד פ"ח סע' טז מספר נטעי גבריאל ע"פ דברי הערוך השולחן יו"ד סי' שפ"ד). וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ו סי' סו שמלמד זכות להמון העם דבלאו הכי מסיחים דעתם מהאבלות [וכל ההיתר הוא רק לכמה רגעים ולא שח"ו יבלו כל היום בזה (שם)].
וביעב"ץ בסידורו כתב: אסור לטייל כל היום וא"צ לומר שאסור לשחוק או לעשות דבר שמביא לידי גיחוך וחוכא אלא ישב דוח כמי שמתו מוטל לפניו עכ"ל. (הו"ד בס' קרא עלי מועד עמ' קמ).

עוד בענין בקשה על מצות שופר ולולב

לעורר בקשה על בנין בהמ"ק: בגיליון הקודם הבאנו שיש ענין לבקש לקיים מצות תקיעת שופר של תורה וכן מצות לולב השנה שר"ה חל בשבת הבעל"ט, ראה עוד בהערה¹.

בזמן המג"א לא היו הנשים מבינות את לשון הקודש, ולא תירגמו אותה ללשון שהן מבינות, אבל במקום שמבינות חייבות להישאר בבית הכנסת ולשמוע את קריאת התורה.
 הגר"ח קניבסקי שליט"א וע' בס' תורת המועדים סי' תקנט ס"ק ט"ו) "שהיו צריכות הנשים לשמוע דווקא מתוך מגילה כשירה כאנשים, אלא שלפי משי"כ המג"א סי' רפ"ב סק"ו שאע"פ שלפי המסכת סופרים צריכות הנשים לשמוע קריאת מ"מ לא נהגו לשמוע א"כ ה"ה בקריאת איכה אינן צריכות לשמוע ממגילה כשירה".
 וכתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ר"ט) "במסכת סופרים פרק י"ח מפורש שמתרגמים מגילת איכה כדי שיבינו בו שאר העם והנשים והתינוקות שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר איכה כאנשים, והטעם נלע"ד שקריאת איכה שייך לעצם האבילות, ודרך אבלות הוא בקריאת איכה שכן תיקנו חז"ל, ומאחר שנשים חייבות להתאבל שנוגע להן כאנשים, ולכן חייבות גם כן לצום, הוא הדין שצריכים להתאבל באמירת איכה. ומיהו מנהגינו כהשיטות שאין נשים חייבות בחיוב ציבור, ששייך רק לאנשים שציבור היינו גברי וכמבואר בזבחים (עו א), ולא חייבו נשים להשתתף לשמוע איכה בציבור דוקא, וכמשי"כ החיד"א עמ"ס סופרים דהכונה חייבות היינו מנהג טוב ע"ש.

¹ כשמחכים למגילת איכה: השנה בליל תשעה באב, אלו שצריכים להמתין בבית עם המשפחה בליל תשעה באב עד זמן המנין של מגילת איכה, ראוי להכין ספרי קריאה בענייני החורבן כדי לא להסיח דעת מן האבלות.

² יש כאלו שאולי קשה להם להתאבל ולהרגיש הפסד של עבודת יו"כ, וקרוב פסח כיון שאף פעם לא זכו לראות את זה. משא"כ מצות שופר ולולב הן מצוות עשה של תורה פשוטות שמקיימים אותם כל שנה, ועכשיו בשנה זו ר"ה חל בשבת, עלולים כל כלל ישראל להפסיד מצוות האילו, דבר שלא היה 11 שנה, כמו שמסופר על חולה קורונה שהיה מורדם ומונשם בליל הסדר והצטער על כך מאד. משא"כ אם יבנה המקדש יהיה תקיעת שופר במקדש (ויתכן גם בכל מקום שיש בית דין) ולא ייעקר המצוה לגמרי.
 וכן כל ישראל יזכו לקיים מצות ד' מינים. [ויש לציין שאפילו בזמן חז"ל כשעקרו את מצות שופר בשבת, אף פעם לא עקרו את זה לגמרי, ותקנו שיהא במקדש או במקום בית דין. וזה היה אחד מטענות הגרע"י שלוונגר זצ"ל

רחיצת ידים בתשעה באב כדי למנוע התפשטות הוירוס

שימוש באלכוהול: עקב הצורך לשמור על הגינה - בתשעה באב יש להשתמש עם אלכוהול [ואין בזה משום סיכה כיון שזה רק להעביר זוהמא ולא בשביל תענוג¹]. משא"כ רחיצת ידים עם סבון יש בזה הנאה, ושאלה של רחיצה של תענוג².

רחיצת ידים עם סבון: ואם אין לו אלכוהול וצריך לשטוף ידים משום היגינה מותר לרחוץ ידים עם סבון (הגר"י קנר שליט"א וכן שמענו בשם הגר"י זילברשטיין שליט"א). כיון שאינו מכוון משום תענוג³, רק אין לכוון משום הנאה (ע' סידור היעב"ץ).

אלכוהול עם תוספת ריח: ואף המשתמש עם אלכוהול עדיף להשתמש עם אלכוהול פשוט בלי תוספת ריח (הגר"י קנר שליט"א). כדי שלא יהיה שאלה של סיכה של תענוג.

כשצריך דוקא לרחוץ ידים עם סבון: מעיקר הדין מותר לרחוץ ידים עם סבון, ולכן אם יש איזה צורך להשתמש דוקא עם מים וסבון (דאלכוהול לא מהני להיגינה כמו רחיצת ידים עם סבון) מותר לשטוף ידים עם סבון (וכנ"ל).

בית הכנסת: ראוי לבית הכנסת להקפיד לסדר שיהא אלכוהול לציבור בתי"ב.

נשים במגילת איכה

השנה עקב ההגבלות, בהרבה מקומות לא יתקיימו עזרת נשים למגילת איכה. ויש לציין דמעיקר הדין מגילת איכה הוא כמו שאר קריאת התורה, וכמו שלא נהגו הנשים להקפיד לשמוע קריאת התורה, הן לא צריכות להקפיד לשמוע איכה בציבור וראה בהערה¹.

¹ ע' בבה"ל סי' תקנד סע' טו ד"ה וסיכה שם דמסיק שרק סיכה של תענוג אסור, אבל סיכה להעביר זוהמא מותר ודלא כמטה יהודא. ובפרט באלכוהול שאין בזה תענוג.

² רחיצה אסורה בטי' באב - ואפילו להושיט אצבעו במים אסור (שו"ע סי' תקנ"ד סע' ז וסע' ט ומ"ב שם ס"ק יט, ואם היו ידיו מלוכלכות מותר לרחוץ לפי הצורך להעביר הלכלוך, ולא יכוין להנאת רחיצה. ע' מ"ב סי' תרי"ג סע' ב בהל' יום כיפור.

ובשו"ת מחזה אליהו (ח"א סי' פז) כתב דאסר להדיח כלים שנתלכלכו מאכילת קטנים בטי"ב וכדומה אא"כ צריך להם עתה או לסעודת לילה. אך אם ילבש כפפות גומי מותר ללבוש הכל.

³ שימוש בכפפות: הוא בדרך כלל לא עצה טובה (ליום שלם כגון ת"ב) כיון שיש הצטברות מהירה של היידקים על הכפפות, ורק אם מהליף הכפפות לאחר זמן קצר יש בהם תועלת.

⁴ כמו שרופא או אחות שצריך לטפל עם חולים ויש צריך לשטוף ידים משום היגינה, דבר זה מותר גם בתשעה באב, דהרחיצה אינו משום תענוג אלא כדי להעביר זוהמא (של חיידקים).

⁵ אלא משום מנהג טוב, אבל השנה עקב ההגבלות הוה כשעת הדחק, שעל דעת כן לא קיבלו.

⁶ וז"ל מסכת סופרים (שם פ"ח) ומתרגם כדי שיבינו בו שאר העם והתינוקות שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים וכ"ש זכרים וכן המה חייבות בתפילה ובברכת המזון ובמזוזה.

בשו"ע סי' רפב סע' ג משמע דנשים חייבות בקריאת התורה. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק יב בשם המג"א) שהנשים, אע"פ שאין חייבות בתלמוד תורה, מכל מקום חייבות לשמוע קריאת התורה כאנשים, ואין נוהגות ליהרר בזה, ואדרבה, יש מקומות שנוהגות הנשים לצאת חוץ בעת הקריאה.

וכתב הגר"י אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות ח"ג סי' מח) שכל הנראה

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
 פרישת ואתחנן תש"פ גליון 135
 ואקטואליים מהפרשה

חובת החזרה על הלימוד

שאלה: מהי העצה לאדם שלא ישכח את תלמודו, ועד כמה נחיצותו של החזרה על תלמודו?

א. דברים ד, ט: "רק השומר לך ושמור נפשך מאוד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלכתך כל ימי זיך, והודעתם לביך ולבני בניך". שנינו (אבות ג, ח) בשם רבי מאיר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך". ואין לומר שאפילו כשלמד וחזר היטב ואחר כך שָׁכַחָה, יש בזה את הלאו, לכן כתוב "פן יסורו מלכתך כל ימי חיך", ללמד שאינו עובר על האיסור אלא רק אם יושב ומסיר מלבו, אבל אם עשה את יכולתו בדבר ובכל אופן שָׁכַחָה, לא עובר בכך איסור. ולכן מחייב האדם לקבוע לו סדר חזרה על המסכתות שלמד, אפילו לזמן מועט, אבל בזה לפחות אינו בכלל האיסור שמשכח את תורתו בידים.

ופירש רבינו יונה כי השכחה מצויה בבני אדם, והיה לו לחזור ההלכה הרבה פעמים ולחשוב בה כל היום וכל הלילה עד שלא תוכל לסור מלבו, ולא עשה – הרי זה מתחייב בנפשו, כי יבוא להורות על פי הזכרתו (זכרנו) ויאמר: כך אמר לי רבי, ויאסור המותר ויתיר האסור, ונמצאת תקלה באה על ידו, ונקרא פושע משום ששגגת תלמוד עולה דון (כדלהלן באבות שם ד, יב)¹. ובשולחן ערוך הרב (הלכות תלמוד תורה ב, ח) כתב "גם מי שידוע בעצמו שהוא שכחן גדול כטבעו ותולדתו שאף אם יחזור על לימודו פעמים אין מספר לא יזכור כי אם זמן מה ואחר כך ישכח מעט מעט, לא יכול לפטור נפשו מלאו זה של 'פן תשכח' ומצות 'ושננתם' שנתבאר למעלה, כי מצוות התורה שוות לכל נפש מישראל, ולא ניתנה תורת כל אחד ואחד בידו שיהיה זה חייב במצוה זו וזה פטור ממנה לגמרי מחמת טבעו ותולדתו, אלא כל אחד חייב לזכור דברי תורה בלבו כפי

יכולתו והשגתו כח זכרונו, אם מעט ואם הרבה דברי תורה, ועל זה אמרו (אבות ב, טז) 'לא עליך המלאכה לגמור' כגון...".
 וכן כתוב (להלן ג, ז) "ושננתם לבניך ודברתם בם". דרשו בגמרא (קידושין סוף ל.) "ושננתם – שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו (דברים מגומגמים ולא ברורים ומסודרים, או שלא תאמר סתם שאינך יודע) אלא אמור לו מיד (את הדין וההלכה בשאלתו)". וכתב הר"ן (גדרים ת. ד"ה הא קמ"ל) "חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כוחו, ואמרינן... 'ושננתם' – שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו וכו', וקריאת שמע שחרית וערבית לא סגי להכי (לא מספיק לזה)". ומוכח שעל האדם לעשות כפי כוחו, כדי שלא ישכח את תורתו וידע להשיב על כל מה ששואלים אותו בתורה. ובודאי שבכלל זה לחזור על לימודו, כדי שיזכרו. גם המהרש"א (ברכות לב:) כתב ששמירת התורה שאינה משתכחת היא על ידי שחזור עליה תמיד פעמים רבות, וכפי שהזכירה התורה "השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים". וכתב בשו"ת מהר"ם מיניץ (סי' פה) שלכן לאחר סיום מסכת אומרים אנו 'הדרן עלך', כלומר חזור על הלימוד כדי שלא ישכח. והכלי יקר (כאן) כתב שהראשי תיבות של המילים "השמר ושמור נפשך מאוד" עולים בגימטריה מאה ואחד, והאות הראשונה של תיבת "לך" היא למ"ד, ובזה בא לרמז 'למוד תורתך (וחזור עליה) מאה ואחד פעמים' "פן תשכח את הדברים", וכפי שאמרו (הגיגה ט:): 'אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד'. ובספר הפליאה (ד"ה ראה והבן משה) "חזור חזור יפה מבלזור, שנאמר 'והחכמה מאין', מאין בגימטריה ק"א, שאינו דומה שונה הלכותיו ק"א פעמים למי ששונה מאה פעמים לבד". כלומר אם תחזור ותחזור על לימודך הוא טוב יותר מהצמח הנקרא 'בלזור' שגורם לזכרון, ויש אומרים זאת (הובא במגדל עוז ליעב"ץ בית מדות עליית האהבה, סוף אות עה, ועוד) 'חזור חזור ואל תצטרך לבלזור'. ונאמר (איוב כח, יב) "והחכמה מאין תמצא", ובה לרמז שאם תעשה 'מאין', דהיינו תחזור מאה ואחד פעמים העולה בגימטריה 'מאין' – אז תמצא בך החכמה ותהיה חכם.

וכבר דרשו חז"ל (ברכות ס.) על הפסוק (משלי כח, יד) "אשרי אדם מפחד תמיד", שזה מדבר על דברי תורה, ופירש רש"י "אשרי אדם מפחד תמיד, שמא תשכח ממנו, שמתוך כך הוא מחזיר לשנותם תמיד". ובשו"ת חכם צבי (סימן ק) כתב לאיזה אבל, "והוריתי לו שהרשות בידו לחזור על גירסות משניות השגורות

¹ ואף רבינו יונה (שערי תשובה ג, טז) כלל בכלל העבירות הנעשות במחשבה שרבים מבני אדם שכחום.

² לדבריו משמע חידוש שכל החסרון הוא משום מה שיפסוק על פי ידיעותיו, וכמו שנתבאר במקום אחר שלפעמים על ידי שחושב שידוע הוא גרוע יותר, ואף שלא יפסוק לאחרים אבל ינהג בעצמו על פי ידיעותיו המוטעות.

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

לו בעל פה בכל המועד כולו, ואף דאגן קיי"ל דברים שבצנעה נוהג, חדא דאין לך דבר האבד גדול מזה שאם לא יחזור עליהם ודאי ישכח...".

והנה מלבד מה שעל ידי החזרה – הלימוד בעצמו נעשה ברור יותר, עוד גם זוכר את הלימוד היטב ונקלט הוא יותר בלבו פנימה לאורך זמן³. ובגמרא (סנהדרין ט.ט.) אמרו כל הלומד תורה ואינו חוזר כזורע ואינו קוצר, והיינו כי החזרה היא קיום ללימוד, שכן שנינו (אבות דרבי נתן כד, ו) "יכול אדם ללמוד תורה בעשרים שנה ולשכוח בשתי שנים, כיצד? ישב ששה חדשים ואין חוזר לאחרי – נמצא אומר על טמא טהור ועל טהור טמא, י"ב חדשים ולא חזר לאחוריו – נמצא מחליף חכמים זה בזה, י"ח חדשים ולא חזר לאחוריו – נמצא משכח ראשי מסכתות, כ"ד חדשים ואין חוזר לאחוריו – נמצא משכח ראשי פרקים. ומתוך שאמר על טמא טהור ועל טהור טמא ומחליף חכם בחכם, ומשכח ראשי מסכתותיו וראשי פרקיו, סוף שיושב ודומם...".

נמצא שמי שאינו חוזר במשך הזמן, לא רק שלא יזכור את תלמודו, אלא יתכן שישכח הכל ולא ישאר לו כלום מלימודו.

כעין מה שסיפר הגר"ש תפילינסקי זצ"ל (קונטרס הצוואה):

נודמנתי עם זקן אחד בשכונתנו והיה רגיל לשאול בסוגיות הש"ס במקומות שנתקשה בהם, והיה שקדן עצום וקם תמיד באשמורת הבוקר כמעט אחר חצות הלילה ויגע בתורה כל היום, ורצה להבין כל סוגיא על בוריה, ועמד על כל דקדוק קל בפירוש רש"י, ולא היה יכול לזוז מהסוגיא טרם שיבין אותה, ולפעמים היה יגע על דף אחד כמה ימים, עד שסוף סוף קנה אותו ביגיעה רבה, וכך עבר על כל הש"ס ממסכת למסכת וגמר כל הש"ס. כשחזר שנית על הש"ס חזר באותה יגיעה כבתחילה, וכן בפעם שלישית ורביעית בכל פעם היתה לו אותה יגיעה מחדש. ולא היה מתקיים בידו ולא היה בקי בתלמוד... והכל בגלל שלא היה חוזר כל פעם מיד אחרי הלימוד, ומשום כך היה תלמודו קשה עליו כברזל, עד כאן. מי יכול לקום ולומר: אלי זה לא נוגע, אני חוזר מספיק על מה שאני לומד!?

³ בקריינא דאגרתא (ת"א ט) ביאר סדר הלימוד נשתנה בזמננו מבזמן חז"ל, שאמר (שבת סג.) 'לעולם ליגרס איניש והדר ליסבר' (שבתמילה יגרוס בלא הבנה מרובה, ורק לאחר מכן יסקיע יותר בהבנת הדברים), כיון שבימי חז"ל למדו בעל פה ועיקר תלמיד חכם היה בקיאותו בשמועות וברייתות ושמועות, לכן גם הוצרכו לחזור על כל דבר מאה ואחד פעמים כדי שיקבע בזכרונו עולמית. אבל בזמננו מאחר שהותר לכתוב הגמרא ויש לנו ראשונים ואחרונים המורים ומאירים לנו הדרך, לכן נתמעט ענין החזרה ונחרבה ענין העיון וכן כתב בתקון חצות (הררי, עמ' רל הובא בבנין עולם ג, ה) ומעין זה באחרונים (הגלן). ואף שבודאי גם בזמננו כל דבר צריך חזרה כמה פעמים שאם לא כן אינו מבין את עצם הדברים אף שנדמה לו שמבין, אך אין החיוב כבזמננו. [וכעין דבריו, כתבו האחרונים (הגרות הגר"ש קלוגר ועל הפמ"ג א"ח קלו ד"ה אס), חקרי לב (ד"ד ח"ג ג' ד"ה ואלם), וכעין זה בחסדי דוד (על התוספתא הוריות ב, ה' ד"ה ובמילתא. וע"ש ב, ט' ד"ה ורע) ותורת חכם (נידו, סימן כב ד"ה א"ח שיהיה, דף גא:) שאף שהסיקו בגמרא (ברכות ריש סד. הוריות יד.) שסיני עדיף מעוקר הרים, היינו דוקא בימיהם שכולם הוצרכו לידיעת המשניות והברייתות וכדומה, אבל בזמננו שהותר כתיבת הגמרא עוקר הרים עדיף. אולם בשו"ת הריב"ש (סימן רע"א), בשו"ת מהר"ק (סימן קסו) ובפרי מגדים (א"ח סימן קלו ד"ה אמ, בדעת שכנה"ג בהג"ט קלו, ט) מוכח שגם בזמננו סיני עדיף על עוקר הרים, ואין להאריך].

גם במה שאמרו בזה (בראשית יב:) שצריך האדם להרבות בכל יום בתורה, להוסיף ולחדש בה, ולא תשתכח ממנו, ביאר בראשית חכמה (שער הקדושה ד, כט) "כי הלומד ושוכח הוא כמו המוליד וקובר" (סנהדרין ט.ט.), וכשם שבניו הגשמיים אין אדם רוצה לקוברם, אלא (רוצה) שיעמוד הוייתם בעולם, כך צריך בענין התורה. ואמרו רז"ל (שהש"ר פרק א, ילקוט שמעוני ירמיה רסו. ועין בשבת לב:) שמיתת הבנים הוא בעוון ביטול תורה, שנאמר (הושע ד, ו) 'ותשכח תורת אלקיך, אשכח בניך גם אני'. ולכן צריך שישתדל ללמוד חידוש, דהיינו פריה ורבייה (בתורה), ולהשתדל לחזור על כל מה שיהיה לו (בלימודו), שלא ישכח ממנו, אבל הלומד ושוכח, אין נותנים לו חידוש, כדי ש(החידוש) לא יקבר כדרך שקבר את (החידוש) הקודם". והוא חידוש, שמי שלא חוזר, גורם שלא יתנו לו לחדש בלימוד כדי שלא ישכח עוד תורה.

מעלת החזרה היא בפרט כשאנו חוזר מיד כשעדיין נמצא הוא ממש בתוך העניינים וזוכרם מעצם הלימוד⁴, ומאידיך באופן שלא עבר זמן רב ש'שכח' כבר את הנלמד, שהרי אז נחשב כלימוד חדש לגמרי וצריך לברר את כל הקשיים מחדש. אלא זמן החזרה בפרט הוא קודם ששוכח את עיקרי הסוגיה בשקלא וטריא. ואז כיון שזוכר הסוגיות יכול לחזור עליהם בדקות מספר בלבד ומאידיך אינו 'חי' עכשיו את הסוגיה ולכן מועילה לו החזרה. ושמעתי שפעם רצה אברך בן עליה לדעת את הדרך אשר ילכו בה, והפציר באחד מגדולי הדור (הגר"ש אלישיב) זצ"ל לדעת כיצד הגיע למעלה זו שידע ושולט בכל מקום ששואלים אותו בהלכה, והשיבו אותו גדול: אין כאן סוד גדול, בסך הכל אני חוזר כל פעם לפני שמגיע זמן השכחה, ואחר כל חזרה לוקח לי פחות זמן כך שעכשיו בשביל לחזור על דף אחד לוקח לי כמה רגעים בלבד, וכך בכל מקום שאני הולך אני יכול לחזור על מספר רב של דפים ברגעים ספורים, וכיון שכל דבר למדתי בשנה הקרובה ממילא אני זוכר את הדברים. גם אם החזרה על דף יכולה בפעם הראשונה לקחת חצי שעה, אבל בפעם השניה לאחר כמה חודשים יקח לו רבע שעה, ולאחר זמן חמש דקות, עד שיכול לקחת אפילו דקה. ויודעני גם על אברכים שעושים כסדר הזה, וכיום חוזרים על כמה דפים אחר תפילת שחרית בחמש דקות בלבד, וכן ראיתי אברך שגומר כל שנה את הש"ס משניות (בערך שני פרקים ליום), ואף שבתחילה לקח לו בכל פעם כשעה, כיום לאחר שבע שנים, לוקח לו בכל פעם שש דקות בלבד...

ואמר רבי אלעזר (עירובין נד.), מה כוונת הכתוב (משלי א, ט) "וענקים לגרורותיך", לומר שאם משיים אדם עצמו כענק זה שרפה על הצואר ונראה ואינו נראה, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. ופירש רש"י, כך אם תלמיד חכם הוא, אינו רודף לצאת ולבא בשוק אלא יושב ומחזר על תלמודו,

⁴ להלן הבאנו מרש"י שיש לחזור מיד, אבל כבר הבאנו בתחילה שיש שתי מעלות בחזרה, לצורך ההבנה ולצורך הזכרון, ולכן אף שלצורך ההבנה יש לחזור מיד, אך כדי לזכור עדיף לחזור רק לאחר מכן. ועוד שמא דוקא כשמקבל מרבו יש לו לחזור מיד כדי להבין ולקלוט את דברי רבו, מה שאין כן כשלומד בעצמו שמבין יותר לבדו.

אז תלמודו מתקיים בידו. וברש"י (עבודה זרה יט. ד"ה ורב ששת) כל מי שלומד וגורס מעט מעט, ומחזר עליו פעמים הרבה עד ששגור בפיו ואחר כך חוזר ולומד תלמודו מתקיים. עוד אמר רבי אלעזר (עירובין סו), מה כוונת הכתוב (שמות לא, יח) "לוחות אבן", אם אדם משים את לחייו כאבן זו שאינה נמחית, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. ופירש רש"י משים את לחייו כאבן זו... מפני דריסת רגל בני אדם, כך לחייו אינן נלאין מלחזור על לימודו וללמד לאחרים, אז תלמודו מתקיים בידו. ורב הונא אמר, מה כוונת הכתוב (תהלים סח, יא) "חַיְתָךְ יִשְׁבוּ בָהּ, תְּכִין בְּטוֹבְתְךָ לְעֵנֵי אֱלֹקִים", אם אדם משים עצמו כחיה זו שדורסת ואוכלת או שמסרחת ואוכלת, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. ואם עושה כן, הקדוש ברוך הוא עושה לו סעודה בעצמו שנאמר "תְּכִין בְּטוֹבְתְךָ לְעֵנֵי אֱלֹקִים", ופירש רש"י (בלישנא אחרינא) תלמיד חכם מחזר על תלמודו מיד כשמקבלו מרבו, אז תלמודו מתקיים בידו (ובלב טהור הרחבנו עוד). ויש לרמוז הענין על מה שמוזכר תמיד בתלמוד "תנו רבנן, ובא לרמוז כי 'תנו' – כלומר מי ששונה וחוזר על תלמודו, ממילא הוא 'רבנן'.

סיפר הגר"ח מוולאז'ין (הנהגות הגר"ח מוולאז'ין, שבסידור הגר"א) כשבא לפני הגר"א והיה אז כבן י"ט שנה בתוקף חריפותו, זוך שכלו וגודל התמדתו בעת ההיא ורוב זכרונו כידוע, ואמר לרבו הגר"א: חזרתי סדר מועד י"ד פעמים ועוד אינם מחזורים ומחודדין בפני. השיבו הגר"א בתמיהה: וכי מי"ד פעמים רצונך שיהיו מחזורים וברורים אצלך. חזר ושאלו הגר"ח: אלא מה, ק"א פעמים, ענהו הגר"א ואמר: אין לדבר זה שיעור כלל, וכל ימך בעמוד והחזר קאי, כלומר כל ימי חיי האדם עליו לעמוד ולחזור על מה שלמד. על ה'חתם סופר' מסופר (מנהגי החתם סופר) שבעת החילו ללמד את השיעור לפני בני הישיבה היה חוזר שורה אחת מהמשנה עשר פעמים, וגם הוא בעצמו חזר על כל שיעור שלמד עם תלמידיו ארבע פעמים בכל יום. עוד מסופר שהגר"ח מבריסק זצ"ל שאל את ה'חפץ חיים' זצ"ל כיצד הוא לוקח על עצמו להכריע במחלוקת ראשונים, השיבו ה'חפץ חיים' כי הוא לומד ביגיעה כשלושים ושש פעמים את הענין, ואחר כך הוא מכריע. אז אמר הגר"ח: אם כן, באמת יפה כוחו להכריע (ספר ה'צדיק'ר' שלמה). גם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל היה חוזר פעמים רבות על הש"ס והפוסקים, ולא פלא שהיו דברי התורה נהירים וברורים לפניו תמיד. (וראה עוד בספר 'הדרן עלך' במעלת החזרה).

אכן מלבד החזרה שלאחר הלימוד, צריך שהלימוד יהיה כראוי ואז נחקק הוא בלבנו, כמו ששינונו (אבות ב, י) חמשה תלמידים היו לרבי יוחנן בן זכאי... רבי אליעזר בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד טיפה. והקשה ה'חפץ חיים' זצ"ל (ח"ח עה"ת, מעשי למלך פרשת שלח עמ' רד) הלא לכאורה אין מעלת הזכרון מן המעלות הניקנות לאדם ביגיעה, שהרי חונן הוא בזכרון מאת הבורא, והרי במסכת אבות שנו חכמים פרק במעלות ומידות שעל האדם לקנותן, כדיבוק חברים וכדומה. אלא בהכרח שגם כח הזכרון שבאדם הוא מעלה הנקנית על ידי יגיעה ועמל. והוסיף שזוכר שבעיירתו היה זקן אחד שסיפר בזקנותו מה

שראה בילדותו, איך שקיסר רוסיה עבר דרך העיירה לפני שבעים שנה, והזקן הזה תיאר את התמונה מרהיבת העין, איך שהעגלה היתה רתומה לשני סוסים לבנים והקיסר לבוש היה מדי צבא וכובע מרובע חבוש לראשו, ותיאר אף את מראה הנהג עם לחייו האדומות איך שישב על דוכנו עם המושכות, ועוד סימנים מובהקים כאלה, וכה עמד לו לזקן כח זכרונו זמן רב של שבעים שנה. ולהיפך, יש מי שישאלך אם פגשת את בנו ברחוב, ובאמת ראיתו הרבה פעמים, אבל לא שמת לבך אליו, ולכן אינך זוכרו. והטעם שהזקן הזה זכר את מה שהיה בעת שעבר הקיסר דרך העיירה, הוא רק מפני שילדות היתה בו או, והוא השתוקק בשעת מעשה לראות את הקיסר, והדבר נחרת בלבו בילדותו עד שלא שכחו אפילו בזקנותו. כך היה ברבי אליעזר בן הורקנוס שנתן דברי תורה על לבו בהשתוקקות נפרזת, עד שאפילו דבר אחד מדברי התורה לא שכח, ממש בור סוד, וזה אות על חביבות התורה שכל כך נתאהבה התורה עליו עד שנעשית חרותה על לבו, וזוהי מן המידות הטובות שעל האדם להדבק בהן ושאינן נקנות אלא ביגיעה.

מסופר על הג"ר זלמן מוילנא (אחי הגר"ח מוולאז'ין ותלמיד הגר"א) שהיתה התורה יקרה בעיניו מכל חמודי תבל. וכשם שיש רבים המנדדים שינה מעיניהם מרוב מחשבות על צרכיהם ועסקיהם, כך היה הוא בעסק התורה, ולכן לא שכח שום דבר לא נתעלם ממנו. דברי תורה היו שמורים ונצורים בלבו, כדברי דוד המלך (תהלים קיט, צג) "לעולם לא אשכח פקודיך, כי בם חייתני". פעם שאלוהו: הלא לימדונו תו"ל (תגינה ט:). שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, אבל יותר ממאה ואחד לא שמענו? ענה ואמר: לחזרה על הלימוד אין שיעור, ואילו היה מספיק לי הזמן, הייתי חוזר על דבר אחד מדברי תורה שנה תמימה ויותר, כי היא חביבה לי בכל עת. והעידו עליו: כמה היו ימי שנות חייו, רק שלשים ושנים, ובזמן קצר זה ראה לבו הרבה חכמה, ועל לשונו היו שגורים ספרים רבים אשר כמעט חיי מתושלח אינם מספיקים ללומדם.

ואמרו (תנא דבי אליהו רבא, פרק א) "מכאן אמרו שיקרא (וילמד) אדם (תורה באופן) שיהיה תפוס בידו, כדי שלא תשיגנו בושה וכלימה (ליום הדין) בשעה שאומרים לו: עמוד וערוך מקרא שקרית, וערוך משנה ששנית". וזוהו נלמד בגודל החובה של חזרת וידיעת הלימוד ברור בעל פה. ומסופר על ה'חפץ חיים' (לב אליהו שביבי לב ויקרא, נט) שאמר: בעולם הזה, עלמא דשיקרא, יכול הוא לאחו עיני הבריות בידיעותיו השטחיות ולהתהדר בנוצות לא לו, ליצור רושם שבאמת שולט הוא בש"ס ובקי במסכתות רבות. אבל כשיעלה לעולם העליון לא ידברו איתו בלימוד! שם יאמרו לו 'ערוך מה שלמדת', דף אחרי דף! שם תתגלה האמת לאמיתה... **ומפורש** אמרו במדרש (קה"ר ד, ו) על הפסוק (קהלת סח) "טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח", טוב מלא כף נחת – טוב מי שהוא שונה הלכות ורגיל בהם (שהוא משנן תמיד וזן שגורות בפיו), ממלא חפנים עמל – ממי שהוא שונה הלכות ומידות (שלומד הלכות, מדרשים ומכילות) ואינו חוזר עליהם ומשננם (אלא לומד תמיד חדשות באפס פנאי לשנון), וכמו המשל

מעשה, כשאנו יוצאים לימי 'בין הזמנים', מלבד ממה שצריכים את החופשה כדי להתאוורר, כל אחד לפי דרגתו, אבל עדיין חבל לנו לפספס את הזמנים הפנויים שלנו, ונוכל לנצל בהם ולהספיק הרבה לחזור לפחות על איזה דבר מסויים, וכפי שכתב בעל ה'קהילות יעקב' שהרבה גדולי תורה יצאו מימי 'בין הזמנים' וימי 'שישי שבת', משום שבזמנים אלו שאין מחייב של סדרי הישיבה והכולל ויכול ללמוד בהם במה שלבו חפץ, מהם יכול לגדול ולפרוח, וחבל להפסיד הזדמנות נשגבה זו. ויתקיים בנו הפסוק (בראשית מט, טו) "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבול". והיינו כי אפילו שרואה את טוב הארץ לפנינו ונעימותיה, בכל זאת הוא מטה שכמו לסבול עול תורה ומצוות, כי יודע שהנאות אלו חולפות ועוברות ולא נשאר מהם כלום, לכן הוא משקיע על חיי נצח (כמו שנתבאר שם 'רמיזות תענוגי העולם הזה').

גם יתקיים בזה הפירוש השני "וירא מנוחה כי טוב", שמח הוא בכך ובוזה גופא רואה הוא מנוחה, כי יודע שעושה את תפקידו וקונה בכך עולמות נפלאים בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו שביאר ה'חפץ חיים' ('שם עולם' שער החוקת התורה פ"י. כמו שהבאנו בבראשית שם מט, יד-טו 'מעלת המנוחה וסכנתה') "כי אף שלומד תורה המתוקה מדבש ונופת צופים, אך עדיין לגוף יש סבל מכך שאין לו את התענוגות שרוצה, וכיצד ישכנעו? לכן אמר 'וירא מנוחה כי טוב', כשרואה את המנוחה הנצחית בגן עדן של מעלה, 'ואת הארץ כי נעמה', הן תענוגות גן העדן התחתון כידוע, או 'ויט שכמו לסבול', גם הגוף מסכים לסבול את עול התורה" ומרגיש בזה מנוחה וסיפוק נפלא. וכיוצא בזה פירש האור החיים (בראשית מט, טו).

תשובה: הואיל שבחסרון החזרה שוכח האדם את רוב תלמודו, לכן צריך לחזור עליו היטב, וגם בעת הלימוד ילמד בחשק, וראוי שידע בעל פה לפחות מסכת אחת כדי שיוכל לשננה בכל מקום שהולך.

וכשהתפלל: למה הזעיקוהו בחינם, הסבירו לו: הלא תבין שכל זה רק בעזרת המכשירים, אך כמעט שלא יכול לנשום בכוחות עצמו...

ומלבד שבכך מתרגל לקבל הכל ב'כפית של זהב' עד לפה, ולפעמים זה יכול להיות כצורת 'משפך', שמכניס בו ומוציא בו' (אבות, טו ורע"ב שם) ושוכח את הכל, מה שאין כן כשלומד בעצמו שמרגיל את מוחו לחשוב בתורה בלא עזר מבהוך שאז הדברים נקבעים אצלו יותר. עוד הרי לא תמיד יכול להשתמש באוזניות, ובפרט בשבת ויום טוב, ופשוט הדבר שלאכול באינפוזיה אינו כמו לאכול דרך הפה שאינו זקוק למכשירים כלל. **ואף** שבדאי יש בזה מעלה עצומה, שבאותם זמנים שהיו חולכים אצלו לבונו, קונה חכמה רבה, אך המעלה הגדולה יותר היא לחשוב כל זה בכוחות עצמו ללא סיוע, ו'שמעתי שהגו' ש'חלב וצ'ל אמר על אנשים שיושבים באוטובוס ולומדים מתוך ספר, לפעמים עדיף שישבו בלימוד וישנו את תלמודם בדרכים, כדי שיתרגלו בכך]. וצריך האדם להכיר את המציאות, כי אם בלעדי זה לא ילמד כלל, עדיף להשתמש בהם, כי זה עדיף מכלום. (כלומר בלימוד התורה ישנן כמה דרגות: א' לימוד תורה בקול, ב' כשמוציא בשפתו בלא קול (או כשמוע בקולו של האחר, שהוא 'שומע כענה'), ג' כשקורא מתוך הספר בלא לבטא בשפתו, כשמהרהר מכתות עצמו (ובה אף שנתד זה נחשב בדרגה שנות משומע שיעור מאחד אחר, ככל מקום גדולה מעלתו בה שזה בא מכתות מחשבתו האישית ומכח זה הוא יותר שקוע ומחובר ללימודו, ד' כשמהרהר מכת משומע (ולא שייך בה 'שומע כענה'), ולכן אם ימיל, עדיף להגיע לדרגות הגבוהות יותר בלימוד, ראשית כמה שיותר בגופו כמו על ידי קול, ושנית שהיה זה על ידי עצמיותו].

שאומרים 'טוב ציפור אחת כפותה ממאה ציפורים פורחות'. כך טוב היה לו לשנן את לימודו שיהא תלמודו בידו מלחטוף הרבה ולשכוח הכל, ועכשיו שלא עשה כן יש לו צער לעומת הראשון שיש לו נחת במה ששינן את המעט שבידו ויודע אותם באמת, ועליו נאמר 'רעות רוח' שמתקיים רצונו ונחת רוחו שיקראוהו 'בעל מכולתות' (ידען במדרשים וכדומה), ועושה זאת למראית עין בלבד, אבל בלבו יש לו כאב וצער.

בהזדמנות אחרת נתבקש על ידי דיין חשוב שהיה מפורסם בתורתו ובמעשיו הטובים, הוא ראה שקרבו ימיו וחש שקיצו קרב, לכן ביקש שיקראו בפניו את החפץ חיים, וכך אמר לו: מאחר ורוב ימי יישבתי למשפט על כס הדיינות באיישישוק (הסמוכה לראדן), הרי בבואי לפני בית דין של מעלה בודאי יבחנו אותי אם בקי אני בשולחן ערוך חושן משפט, לפיכך קח בידך בבקשה את השולחן ערוך ותבחון אותי. עשה ה'חפץ חיים' רצון הצדיק, ישב ליד מיטתו ושאלו לפרטי פרטים, והיה הדיין עונה כהלכה וכדין על כל שאלה. הרגיעו ה'חפץ חיים' שיודע הוא את ההלכות על בוריין, ונחה דעתו. אך כשיצא מעמו, נאנח ה'חפץ חיים' אנחה שוברת לב וקרא בחדרה: אמנם כן, הוא יודע, אבל מה אני אומר, מה אשיב כשיבחנו אותי, והשומעים נרעדו (שערי ציון, אורחות צדיק). **ו'אם** בארזים נפלה שלהבת, מה יאמרו אזובי הקיר' (מועד קטן כה:). בודאי ראוי לחזור ולשנן את מה שאנו לומדים, אך לפחות נשתדל לשנן מסכת אחת שנדע אותה לגמרי בעל פה, כדי שבכל עת פנוי נהיה שקועים בה, כגון כשעולה לאוטובוס או בהמתנה למכולת ותחילת שמחה וכדומה, שאין יכול להחזיק ספר, יחשוב באותה מסכת, או ישנן משניות וגמרא השגורות על פיו, וכפי שהרחיב ה'חפץ חיים' (תורת הבית, פרק ו) במעלת הדבר מחמש טעמים (וכן הובא בשמו בספר ה'ח' ח חיו ופעלו עמ' תתכב). וכן אמר הגר"ח מוולאז'ין (הובא בעץ החיים עמ' תכה): צריך להיות 'תלמודו בידו' (פסחים נ. ובבא בתרא י:), וטוב להיות 'מלך' לפחות על מסכת אחת⁵, וכעין דברי הזוהר שמי שיורש מסכת אחת – יורש עולם אחד, ויהיה בקי בה בעל פה⁶, שיקיים את הדין שלא לילך ארבע אמות בלא תורה, או במקום שלא יוכל ללמוד בספר, יוכל ללמוד תמיד⁷. וראה להלן (יא, יג 'סגולת החזרה), ולעיל (שמות לד, לב 'חובת החזרה ארבע פעמים').

⁵ **וכששאלוהו:** אם לחזור על סדר מועד, או ללמוד שוב סדר נשים, אמר: טוב יותר לחזור סדר מועד שיהיה בקי בו ומלך על סדר אחד... וטוב להיות בקי במסכת אחת היטב, מהרבות בלא כוונה (א"ה: וכמאמר הספרים 'טוב מעט כוונה מהרבות שלא כוונה', שנובר על התורה ועל התפילה, כמו שהבאנו ביקרא א' א' ריח להתבונן) " (כתר ראש הלבית תלמוד תורה, איתות נה-טו).
⁶ **והוסיף** (כתר ראש הלבית תלמוד תורה אמת) בכוונת הזוהר 'מאן דזכי דירית הלכתא חדא – ירית עלמא חדא' (מי שזוכה לירש הלכה אחת – יורש עולם אחד), ש'ירית' הוא מלשון ירושה שאין לה הפסק, דהיינו שילמד את תורתו עד שיהיה בקי כמעט בעל פה.
⁷ **בזמנינו** יש פטנט חדש, אדם יכול לשים אוזניות באוזניו ולשמע שיעורי תורה, ואף שיש בזה הרבה תועלת למי שמשקיע בזה ומתרכז בנאמר שם, אבל אין זו המעלה העליונה של לימוד התורה, שהוא כניוון באנפוזיה (שאכל דרך מכשירים חיצוניים) ולא מתרגל לשנן את התורה במוחו. **כיוצא** בזה מסופר על אותו אדם ששמע על חולה מסוכן ומיהר לבקר בבית החולים, אבל בבואו אליו רואה איך שמכשיר ההנשמה ושאר המכשירים מורים על דופק לב תקין וכדומה, ואפילו באופן טוב יותר מאדם רגיל,

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

הרב אהרון שזורצר - בדין היתר פיקו"נ בשבת

בגמ' שבת ס"ט: א"ר הונא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה שישה ימים ומשמר יום אחד. והגמרא מסבירה שהטעם הוא כבריאתו של עולם שהיה שישה ימים ואח"כ שבת וכל יום ויום עושה כדי פרנסה משום פיקו"נ והיכר שבת זהו ע"י קידוש והבדלה, ולכן בדברות ראשונות כתיב זכור את יום השבת לקדשו. שהגמ' בפסחים קו. או' שזכור היינו בקידוש על היין ולכן נזכר בריאת העולם כי מונה שישה ואח"כ שובת כמו בבריאת העולם. ולכן הוזכר גם ים כי זה הולך על יורדי הים, משא"כ דיברות שניות זהו ביושבי היבשה כתיב שמור שזהו השביתה ממלאכה. ולכן מוזכר יציאת מצרים כי השביתה ממלאכה זה כנגד המלאכות שעבדו בני"ב במצרים כמש"כ תוס' בפסחים קי"ז: בשם המדרש שהל"ט מלאכות זהו כנגד המלאכות שעבדו במצרים, עי"ש.

ג. הנה בעיקר הדין שמי שהולך במדבר עושה כל יום כדי פרנסה גם בשבת שעושה לעצמו עי' בגמ' שבת ס"ט: שבתחילה הגמ' דנה שכל יום עושה כדי פרנסה חוץ מיום השביעי ועושה ביום השישי כדי פרנסת שתי ימים. וע"ז הגמ' אומרת שאין לזה היתר משום שדילמא אותו יום שישי הוא באמת שבת, וע"כ שכל יום יעשה כדי פרנסת אותו יום וגם ביום השביעי שלפי חשבוננו הוא שבת, והיכר של יום השביעי זהו רק ע"י קידוש והבדלה. ועי' מש"כ רש"י ד"ה ודילמא מאתמול שבת וז"ל ונמצא מחלל שבת שלא לפיקו"נ עכ"ל.

א. הנה כבר עמדו המפרשים בחילוקים שיש בין דברות ראשונות לדברות שניות בנוגע לשמירת שבת שבדברות ראשונות כתיב זכור את יום השבת לקדשו ובדברות שניות כתיב שמור וכן בדברות ראשונות כתיב מעשה בראשית ובדברות שניות כתיב יציאת מצרים. ועי' מש"כ המשך חכמה (ואתחנן פ"ה פי"ב) לפרש שיש בשמירת שבת שני ענינים: א' עדות על מעשה בראשית שהיה בשישה ימים, ועוד טעם שיהיה יום אחד שינוחו ממלאכה ויהיו פנויים מעבודת שדה וכרם כדי לעסוק בתורה. וא"כ כדי שלא יהיה עסק מלאכה אסרו חכמים את המלאכות המותרות כדי שלא יהיה האדם עסוק בשבת בסידור סחורה וכדו'. ולפי"ז מפרש המשך חכמה שבדברות ראשונות שבנ"י היו במדבר שאין שם שדה וכרם עדיין לא נאסרו השבותין משום שיהיו פנויים ממלאכה, משא"כ בדברות שניות שהיה סמוך לכניסה לא"י אז כמו שדרשו חז"ל בפ"ב ביבמות ושמרתם על הסייג. ולכן בדברות ראשונות נאמר זכור את יום השבת וגו' ונאמר מעשה בראשית שזהו הטעם של שמירת שבת כדי להעיד על מעשה בראשית, משא"כ דברות שניות שנאמר שמור, שזה כולל גם את השבותין דרבנן כדי לפרוש ממלאכה. ולכן נאמר יציאת מצרים שקבלת עבודת ד' יתברך זהו כנגד העבדות שהיתה במצרים עי"ש.

ב. בספר טעמא דקרא למרן הגר"ח שליט"א (בפרשת יתרו) כתב לפרש כעין זה עפ"י דברי המדרש פסיקתא רבתי פכ"ג א' א"ר אייבו זכור ניתן ליורדי הים שאינם יודעים אם באיסור הם מטלטלין ואם בהיתר הם מטלטלין. שמור ניתן ליושבי היבשה והיינו שדברות ראשונות מיירי ביורדי הים שאינם יודעים מתי שבת. ואמרו

ד. ועי' מש"כ לדון בזה בביה"ל בסי' שד"מ ד"ה מצומצמת שהדין שעושה כל יום כדי פרנסה, מדוע שלא יעשה לכמה ימים ועי"ז קרוב שיקיים מצות שבת כדין תורה. כתב לתרץ וז"ל י"ל דעתה כשהוא עושה כד פרנסתו אין זה מקרי חילול שבת דנוגע לו בכל יום לפיקו"נ וע"כ זה עדיף יותר משיעשה יום או יומיים יותר מפרנסתו ויחלל שבת מספק ברצונו. ונוכל ללמוד מזה לאיש צבא שהוצרך לו מטעם הממשלה הרוממה לעשות איזה מלאכה דאורייתא וכו' והנידון האם עדיף שיעשה את המלאכה בבין השמשות בתחילת שבת או שיחכה למחר ויעשה את המלאכה כשיהיה חייב משום אונס הצבא, שמוטב לו לעשות את המלאכה למחר אף שאז הוא יום שבת בוודאי מ"מ אז הוא מוכרח לזה ואין עליו איסור משא"כ עתה הוא מחלל שבת מרצונו בספק. ויש לדחות שבעניינינו הוא שני ימים משא"כ הכא הוא יום אחד וכו' וצ"ע עכ"ל.

ה. מבואר בדברי הביה"ל שהיתר של פיקו"נ זהו דווקא כשהוא לפנינו ממש, רק שיתכן שבאותה שבת יש היתר לחלל שבת כבר בתחילתו.

ו. אמנם דעת הנצי"ב בפרשת קורח בהרחב דבר שעדיף לחלל קודם דעיין בפרק י"ז בפס' י"ב בנוגע ליו"ט ושבת שיו"ט סמוך לשבת וידוע בוודאי שיהיה מצב של פיקו"נ בשבת, שעדיף לחלל את יו"ט שאיסורו לאו ולא את שבת שיש בו חיוב סקילה. מבואר בדבריו שיש היתר לחלל יו"ט עבור פיקו"נ של מחר. וקשה א"כ מדוע בהולך במדבר אינו עושה מלאכה לכמה ימים וצ"ב.

ז. ועי' מש"כ באגרות משה אוה"ח ח"ג סי' ס"ט לדון בדברי הנצי"ב שיש היתר לחלל יו"ט קודם הפיקו"נ לפנינו. וכתב שיש לעיין בזה שהרי מכיון שההיתר לחלל הוא משום וחי בהם בעיני פיקו"נ לפנינו ממש. ואע"פ שבגמ' ביומא פ"ה ע"ב מבואר שיש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, אין זה היתר נפרד אלא

טעם בהיתר של חי בהם. ומכיון שכל ההיתר הוא משום וחי בהם צריך שיהיה הפיקו"נ לפנינו. ומה שמבואר בשו"ע בסוף סי' ש"ו שמותר לחלל שבת כדי להציל משמד, זהו דווקא בחשש של חילול שבת מרצון וההיתר הוא משום שניחא ליה לחבר לעשות איסור קל כדי להציל חבירו מאיסור חמור, אבל אין היתר לחלל שבת כדי למנוע חילול שבת שיהיה בהיתר של פיקו"נ בעתיד עי"ש.

ח. והנה הנצי"ב לשיטתו בעמק שאלה סי' קס"ז ס"ק י"ז שיש היתר לחלל שבת מכוח הגמ' ביומא פ"ה ע"ב שמותר שיחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה וא"כ ניחא שפיר שזהו ההיתר גם כשאין הפיקו"נ לפנינו, שאע"פ שאין היתר של וחי בהם מ"מ יש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. ובאחרונים הביאו ראייה לדעת הנצי"ב ממה שנפסק כדברי הראשונים שמחללים שבת להצלת עובר גם כשאין סכנה לאמו אע"פ שבפשטות עובר אינו נפש כמו שמבואר לכאורה בגמ' בסנהדין דף ע"ב: שכשיש סכנה לאם שמצילים את האמא בנפש העובר, אבל כשיצא ראשו אין נוגעים בו מפני שאין דוחים נפש מפני נפש. א"כ מההיתר לחלל שבת להצלת עובר מבואר שיש היתר נפרד של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

ט. וא"כ יל"ע מדוע בהולך במדבר אין עדיפות שיעשה מלאכה ביום אחד לכמה ימים כדי למנוע חילול שבת בעתיד. וצ"ל שאין היתר לחלל שבת בשביל פיקו"נ של יום חול, שאע"פ שיש היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, זה בשביל שמירת שבת אבל בכה"ג שעשיית המלאכה זהו בשביל ימי חול שיש בהם אפשרות של עשיית מלאכה, אין בזה היתר.

י. ויתכן שהביה"ל לא ניחא ליה בהך חילוק משום דברי רש"י. שרש"י מפרש שהטעם שלא עושה מלאכה ביום אחד בשביל שתי ימים בד"ה ודילמא אתמול שבת הווי וז"ל ונמצא מחלל שבת

שלא לפיקו"נ עכ"ל. מבואר בדברי רש"י לכאורה שכל כהאי גוונא שאין הפיקו"נ לפנינו אין היתר פיקו"נ.

י"א. אמנם עדיין יל"ע לדעת האגרות משה שאין היתר של חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה מהו המתיר לחלל שבת להצלת עובר. וצ"ל שהאגרות משה יפרש שיש לעובר דין נפש כמש"כ הגר"ח בדעת הרמב"ם בפרק א' בהל' רוצח הלכה ט'. שיש לעובר דין נפש, רק שאין זה נפש גמורה כמו נפש האם. ויש לעובר שם רודף ולכן מצילין את האמא בנפש העובר, רק שאינו בדין רודף גמור שיהיה היתר להרגו גם כשיצא ראשו. ועי"ש בחידושי הגר"ח שמוכיח שיש לעובר דין נפש משיטות הראשונים שמותר לחלל שבת להצלת העובר גם כשאין סכנה לאימו עי"ש. א"כ האגרות משה יפרש כמו הגר"ח שיש לעובר דין נפש לגבי ההיתר של וחי בהם.

י"ב. והנה בספר תורת היולדת במוספים וביאורים סימן ס"ו כתב לחדש עפ"י דברי הקובץ הערות בסי' מ"ט ס"ק ט' שיש חילוק בין היתר פיקו"נ של חולה לבין היתר פיקו"נ של אונס עכו"ם, לגבי דין אונס ורצון יחד עי"ש. שלפי"ז דווקא בנידון הביה"ל לגבי איש צבא שהוי אונס בזה אין היתר שיעשה מלאכה בבין השמשות, אבל בחולה שיש היתר של פיקו"נ, בזה ההיתר הוא גם קודם שיהיה הפיקו"נ לפנינו (ועי"ש שכתב שבדעת הביה"ל א"א לומר כן שהרי ראיית הביה"ל הוא מהולך במדבר שהוי היתר של פיקו"נ).

י"ג. והנה יל"ע בזה שהרי גם ההיתר של אונס של גויים הוא משום וחי בהם וגם ההיתר של פיקו"נ הוא מצד וחי בהם. ושאלתי את הגאון ר' יצחק זילברשטיין שליט"א והוא אמר לי שאין הכי נמי. אע"פ שבשתייהם ההיתר הוא משום וחי בהם, יש בהם חילוק לדינא. שלחולה יש חיוב ומצוה לחלל שבת בשביל רפואתו ועדיין צ"ב בזה.

י"ד. והנה גם בדברי האגרות משה בתשובה הנ"ל

אוה"ח ח"ג סי' ס"ט מבואר שיש לחלק בין היתר של פיקו"נ של חולה לבין אונס עכו"ם. דעי"ש באגרות משה שמביא את המחלוקת של הב"ח והמג"א בסוף סי' ש"ו, האם יש היתר לחלל שבת כדי להציל ישראל מהרבה חילולי שבת בכפיה ע"י עכו"ם. ודעת המג"א שמותר לחלל שבת כדי להציל ישראל מהרבה חילולי שבת באונס ע"י עכו"ם. וכתב בזה האגרות משה שגם לדעת המג"א שמותר לחלל שבת זהו דווקא להציל ישראל מחילול שבת של אונס עכו"ם, אבל אין היתר לחלל שבת כדי למנוע הרבה חילולי שבת של פיקו"נ של חולה, שהוי בהיתר של פיקו"נ.

ט"ו. וכן שמעתי מהגאון ר' אברהם גניחובסקי זצ"ל כשהיה נדון שאנשי הצלה היו בחיפושים אחרי נעדר ונמצא הנעדר, שפשוט לו שאין מי שיתיר מלאכה דאורייתא כדי להודיע שאין צורך בחיפושים אע"פ שעי"ז ימנע חילול שבת של רבים המחפשים את הנעדר. א"כ מבואר שיש חילוק בין היתר פיקו"נ של חולה לבין היתר של אונס עכו"ם.

ט"ז. ולכאורה הביאור בזה שבאונס של עכו"ם גם אחרי ההיתר של וחי בהם יש בזה שייכות לחילול ה'. שהרי דעת תוס' בע"ז דף כ"ז ע"ב ד"ה יכול שאם רוצה להחמיר על עצמו וליהרג ולא לעבור בשאר איסורים הרשות בידו. ודעת הנמוקי יוסף שדווקא החסידים יכולים להחמיר על עצמם. וזה פשוט שכל זה דווקא באונס של עכו"ם, בזה יש היתר להחמיר ולמות על קידוש ה', משא"כ במקום חולי לכו"ע מחללים שבת ולא מצינו מי שאומר שיכולים להחמיר בזה ולא לחלל שבת. והיינו משום שבמקום חולי יש מצוה של וחי בהם גם לשיטות ששבת דחווה אצל פיקו"נ, משא"כ באונס עכו"ם זהו רק היתר לחוד ודוק.

כצאת השמש בגבורתו

קווים לדמותו המופלאה של הגאון העצום ספר תורה חי
רבי יעקב ספסל זצוק"ל - "העילוי מווישקיי"

לרגל יום השנה למטירתו - י' אב תשכ"ח

על קירבתו אל אותם שני גאוני, מצאנו דברים בכתביו: "זכורני כשאבי ז"ל הוליכני אל הצדיק רשכבה"ג ר' יוסף ראזין ז"ל מדווינסק לתהות על קנקני, הראה לי הגאון הנ"ל את הגמ' דסנהדרין וכו'" (דברי יעקב ח"א עמ' קכד).

ובמקום אחר: "זכורני כי בעודי נער קטן כשהייתי בחתונת בתו של מו"ר דודי מ"ה ר' ברוך זאב מנקין וכו', והיה שם בחתונה הגאון הגדול רשכבה"ג הרב ר' מאיר שמחה הכהן ז"ל הגאב"ד דדווינסק, ושאלני אז, אם מותר לגזול על מנת להשיב, והבאתי לו ראיה זו דאסור". (שם ח"א עמ' צו)

ועוד: "זכורני שאמרתי ראיה זו להגאון ר' מאיר שמחה הכהן האב"ד דדווינסק ושתק, אבל כנראה מצאה חן בעיניו הראיה" (ח"ג עמ' יג).

בהיכלי הישיבות

העילוי קיים במלואו מה שאמרו חז"ל 'הוי גולה למקום תורה', כי לא רק למקום תורה אחד גולה אלא להרבה מקומות, באשר ידע כי ישיבה ישיבה ודרכה וגאון וגאון ודרכו, ובהיותו חדור תשוקה עצומה לתורה איותה וגם כלתה נפשו להכיר בעצמו את דרכי התורה השונות ששררו אז בעולם הישיבות.

לא אחת נאלץ לכתת את רגליו ברגל כדי לקיים את רצונו זה, ובכל מקום בואו גדול היה פרסומו וחיבה יתירה היתה נודעת לו מגדולי הדור.

באותו הזמן שהעילוי למד בראדין והיה עודנו ילד רך בשנים היה קרוי לסעוד מדי שבת בשבתו אצל החפץ חיים זצ"ל שהיה מושיבו על ברכיו ונהנה לשמוע את "ענקל וישקער" אומר בעל פה כמה וכמה דפי גמרא עם לשון רש"י ותוספות. [לימים מסר העילוי כי שמע מהחפץ חיים שהלומד סדר קדשים מקרב את הגאולה].

וככה גלה ממקום תורה אחד למשנהו וזכה לקבל תורה מרבותיו הגדולים גאוני הדור ההוא שהחשיבוהו עד מאוד כעילוי מיוחד במינו, וביניהם הגר"ח סולובייצ'יק, הגר"ח ע' גרודז'ינסקי, הגר"א ז' מלצר, הגר"א גורדון מטעלו, הגר"א ב' קמאי ממיר, הגר"ב ד' לייבוויץ והגרמ"מ עפשטיין מסלבודקה, הגר"י מפוניבז', הגר"ר שפירא מוואלאזין, אצל כולם למד וספג לתוכו את דרכי לימודם.

נערץ על רבותיו

תקופת לימודו זאת בישיבות ליטא מלווה סיפורי פלאים עליו ועל עילויותו, בייחוד הירבה לספר עליו רבו הגר"ב ד' לייבוויץ המזכירו כמה פעמים בספרו ברכת שמואל, כמו כן הוא מוזכר ע"י הגאון ר' יוסף זוסמנוביץ חתנו של הגרמ"מ עפשטיין בספרו תרועת מלך.

מספרים כי כשבא להתקבל לישיבת ואלאזין הלך בתחילה אצל ראש הישיבה רבי רפאל שפירא, אשר מיאן לקבלו מפאת שהיה בגיל ילדות. לאחר מכן פנה אל רבי חיים סולובייצ'יק אשר בחן אותו, ולאחר שעמד על טיבו אמר לו: אתה הנך עילוי! וקיבלו לאלתר לישיבה.

אחת מדמויות הפלאים הנערצות והמקודשות שצמחו בדור הדעה שבעולם הישיבות בליטא, היה העילוי מווישקיי, רבי יעקב ספסל זצ"ל. לאו מלתא זוטרתא להיקרא 'עילוי' באותן שנים, כאשר טובי המוחות והכשרונות מילאו את הישיבות, על אחת וכמה להחשב 'העילוי' בה"א הידיעה.

בהיותו צנוע ומעלי ושרוי בגולת ארה"ב, מסכת חייו וגדולתו לוטים בהסתרה מבני התורה בדורנו, ויש משום כבוד התורה וחיזוק שקידתה, להודיע את גדולתו של גאון זה וכיצד היתה צמודה גאונותו עם צניעות, ענווה קדושה ויראת חטא נשגבים.

כדברי פתיחה נעתיק את מה שכתב הגאון רבי יוסף אליהו הענקין מגדולי ארה"ב, בהסכמתו לספר דברי יעקב:

את העילוי הנפלא הרב יעקב ספסל זצ"ל הכרתי בילדותו, ואין אני רוצה להאריך בזה, אלא שהיה עילוי נפלא שקשה למצוא כמוהו, ופרט אחד שהיה לומד חמשים או ששים דפים בשעה אחת.

במרכז עם מרנן הגר"א קוטלר והגר"א קלמנוביץ זצוק"ל

ואנכי יכול להעיד מה ששמעתי מפי אחד מגדולי הדור הגאון הרב אליעזר סילבר זצ"ל ששמע מפי גדול הדור הגאון הרב חיים עוזר מוויילנא זצ"ל שהיה בקי בעילויים שכולם באו לקבל פניו ושמחים להתבשם בגדולתו, ואמר (הגאון הרב אליעזר סילבר זצ"ל) שפעם אחת שאל מפי הרב חיים עוזר זצ"ל, מי הוא הגדול בעילויים שבישיבות עכשיו, וחשב מעט ואמר, שהרב יעקב ספסל הוא העילוי היותר גדול בעילויים.

לאחר פתיחה זו המשיבה אל לבנו במי עסקינן, נבא ברעדה לשרטט קוים בפרשת גבורתו וגדולתו, למען ידעו דור אחרון. הדברים מבוססים על דברי בנו הרה"ג רבי יוסף שלמה שליט"א בהקדמת ספר דברי יעקב, עם הוספות ממקורות אחרים.

ילד שעשועים

רבי יעקב דוב ספסל נולד בשנת תר"נ לערך בעיר דווינסק לאביו ר' רפאל ששימש בה כשו"ב. מחמת קשיי פרנסה עברה המשפחה לעיר ווישקי הסמוכה, ועל שמה נודע ר' יעקב לתהילה כ"העילוי מווישקיי".

מכיון שמצב הפרנסה לא הוטב גם שם, נאלץ אביו לעקור לארה"ב, בהותירו אותו לגדול ולהתחנך אצל דודיו הלא הם הגאון המפורסם ר' ברוך זאב מנקין רבה של גרייבה והגאון ר' דוד מנקין רבה של דובינעס.

כבר משחר טל ילדותו הפליא את עין רואיו בכשרונותיו העצומים וטיבעו יצא בעולם כעילוי נפלא, ביחוד נודע שמו בעיר דווינסק מקום משכן הגאוני הגדולים ר' יוסף ראזין זצ"ל ור' מאיר שמחה הכהן זצ"ל, ומאחר שהעיירות גרייבה ודובינעס היו סמוכות לדווינסק עבר לעיר זו כדי ללמוד בה ולהיות קרוב לשני גאוני עולם אלו, ואכן הם חיבבוהו עד מאד והיה אצלם כבן בית.

בלומדו בישיבת פוניבז', נהג רבי איצ'לה פוניבז'ר לעמוד מפניו כשנכנס לחדרו.

מגולה אל גולה - לארה"ב

לפני מלחמה"ע הראשונה נסע לארה"ב לבקר את אביו, ובאמצע שנות המלחמה חזר לליטא. כמה שנים לאחר תום המלחמה היגר שוב לארה"ב וקבע בה את מושבו. הוא שימש כראש ישיבת 'ניו הייבן', לאחר מכן בישיבה שבעיר קולצ'סטר, ובהמשך חייו דר בניו יורק שם ישב ולמד עד פטירתו.

אודות ישיבת 'ניו הייבן' שהיתה אבן הפינה לעולם התורה שבארה"ב, נכתב בספר 'מגדלתו ומרוממתו' (על הגר"פ שיינברג):

"הגאון רבי יהודה לייב לוונברג זצ"ל היה מגדולי התורה בליטא שהגיע באותם שנים לארה"ב, הוא היה תלמידו של הגאון המפורסם רבי זלמן סנדר שפירא זצ"ל בישיבת מאלטש, ולאחר מכן למד בישיבות סלבודקה, שם נעשה לאחד מגדולי תלמידיו של הסבא מסלבודקה זצ"ל. כשהגיע לארה"ב וראה שאין בה ולו ישיבה אחת על טהרת הקודש, החליט לפתוח בה ישיבה קדושה ברוח הישיבות באירופה.

היתה זו העזה גדולה, לא ניתן היה לחלום שישיבה כזו תצליח בארץ ובאווירה כה מנוכרת לישיבה קדושה, כארה"ב, למרות זאת היא הצליחה למעלה מהמושוער, ארבעים בחורים שקדו בה על התורה והעבודה, למרות שתנאי המחיה בה היו קשים מאד, גדלו וצמחו ממנה גדולי תורה ויראה, ביניהם יש למנות את הגר"פ שיינברג, רבי שכנא זאהן, רבי מנחם צבי אייכנשטיין אב"ד סנט לואיס, רבי נחום דוד הרמן, רבי אלכסנדר לינצ'נר, רבי ברוך קפלן, ועוד.

כר"מ הישיבה העמיד את הגאון רבי יעקב ספסל זצ"ל שנודע בכינויו העילוי מוישקי. מלבד מה שקיבלו תלמידי הישיבה ממנו בדרך הלימוד, עשתה אישיותו ושקיעותו בלימוד רושם עצום עליהם".

מעולם לא רצה לקבל עליו עול של רבנות למרות שפרנסתו היתה כל ימיו בדוחק גדול, כולו היה שקוע אך ורק בלימוד וכתבת חידושי, בזה מצא סיפוק לנפשו ומרגוע לרוחו.

מספרים שכאשר בא לאמריקה, דיברו אנשים על לבו שילמד את השפה האנגלית. הביאו לו את המילון המפורסם 'וובסטר' וכחודש ימים ישב והגה במילון עד שידע אותו בעל פה, וכל ימיו נצטער אותו צדיק על שהסיח דעתו מדברי תורה כחודש ימים.

סופר אותיות שבתורה

כותב בנו: ואת הדבר הזה ראיתי גם אני, כי כשהיה רושם את חידושי תורתו היה רגיל לכתוב את כל לשון הגמרא, הרש"י והתוספות מבלי לעיין בגמרא, ורק לעתים היה מעיין בגמרא כדי לראות אם זה בעמוד א' או ב'.

באשכבתיה דרבי, אמרו עליו הגדולים כי אם חס ושלוש תשתכח תורה מישראל, היה ר' יעקב מחזירה מזכרוננו.

באהבתה תשגה תמיד

רבי יעקב לא היה מפסיק ממשנתו אף פעם והיה שונה גם כשהיה מהלך בדרך, אם ע"י לימוד בעל פה או ע"י כתיבת חידושי תורתו.

תמיד היה מוכן אצלו הפנקס בו היה רושם את חידושי ודמותו היתה מוכרת היטב לנוסעי הרכבת התחתית בקו ניו יורק - ראקאויי, דמות של זקן שקוע ברעיונו או בכתיבה מהירה במחברתו.

תלמידיו מישיבת ניו הייבן סיפרו, כי הוא היה רושם הרבה חידושי תורה, וכשהיה הנייר מסתיים היה תמיד ממשיך בלי משים לרשום על השולחן, כך שהרבה מחידושי תורתו נמצאו חסרים משום השורות שנכתבו על

בצום תשעה באב יותר מעינוי התענית היה קשה לו שלא לעיין בלימודו, וכדי שלא לשכוח את ערך היום ולהשקיע את עצמו במחשבת עיון במשנתו, נוהג היה להחזיק את סנדלי הגומי בידו לסימן שתשעה באב היום שאסור בו הלימוד.

בישיבת טלז סיפרו עליו, כי פעם היה זקוק לעיין בספר קצות החושן, ניגש אל הארון והוציא את הקצות, אבל מצא שהדף המבוקש קרוע. לא חשב ר' יעקב זמן רב, אלא תכף ומיד עזב את הישיבה והלך ברגל אל העיר הסמוכה נאווערן, נכנס לבית המדרש, ניגש אל ארון הספרים והוציא את הקצות והעיף בו מבט, תכף ומיד סגרו וחזר אל הישיבה, וככה הלך ברגל עשרה מילין רק כדי להציץ הצצה קלה בספר קצות החושן.

דרך לימודו

הגאון רבי חיים מבריסק אמר לתלמידו הגר"ב, אודות העילוי, שכמו שיש ביער כמה מיני אילנות במראות וצבעים שונים, כך יש בתורה כמה דרכים ואופנים לחדש חידושים והוא היה בקי בכולם.

יש מהגדולים שאמרו עליו שדרכו היא כדרך השאג"א. ובאמת היה בקי בדבריו בע"פ מילה במילה.

הדבר הבולט בכתביו אשר לפנינו הוא שעושה את כל הש"ס ככדור ומביא לכל דבר ראייה מגמרות, רש"י ותוספות, וממעט להביא מדברי האחרונים. ובאמת דומה הסגנון לשאג"א.

על עצמו העיד שאינו אומר סברה או חילוק מבלי שיהיה לו מקור וסעד מש"ס וראשונים, והיה מוסיף, אע"ג שרואים אנו שכמה גאונים נוהגים היו לומר סברות מבלי לבססם בראיות, הגאונים הללו היה להם מקור לדבריהם בלי ספק, אלא שלא ראו צורך להזכיר זאת.

ואכן היה מפליא הדבר איך שהיה דולה פנינים ממעמקי הש"ס והתוספות והיתה זו מין בקיאות מיוחדת במינה להוציא חידושים סברות וחילוקים חדשים ממקומות שהיו לכאורה ידועים לכל, אלא שלא עמדו על כך.

דחיל חטאין

בכל עת ובכל שעה היה שונה את משנתו, לרבות זמני נסיעות. מאחר שהיה חשש של שעטנז בריפוד הכסאות ברכבת נוהג היה לכתוב בעמידה במשך כל זמן נסיעתו.

קדוש וטהור היה בכל הליכותיו, ומעולם לא אכל אצל אחרים יהיו מי שיהיו, ולכל מקום שיהיה הולך היה לוקח אתו מזון סעודה אחת.

מקרה מעניין ארע בחתונה של אחד מבני התורה החשובים בארה"ב. אורחים רבים ונכבדים הוזמנו, ביניהם העילוי מוישקי שהופיע כשהוא מחזיק בידיו שקית של מאכלים ובקבוק יין, וזאת לאור הקפדתו שלא להכניס לפיו מאכלים שהכינו אנשים אחרים. אחד הרבנים העיר לו על מה ולמה הביא יין מביתו, העילוי שתק ולא הגיב. והנה הגיעה שעת החופה ואין יין בנמצא. היו אלה 'שנות היובש' בארה"ב כאשר הממשלה אסרה על מוכר משקאות חריפים, ועל כן לא היה ניתן למצוא בשום חנות באזור בקבוק יין. או אז נזכרו שהעילוי מוישקי הביא עמו יין, ועליו ברכו תחת החופה.

תלמידו הג"ר שמחה שוסטאל סיפר כי העילוי היה מתרעם תמיד על הנהוג באמריקה גם בין היהודים שקמים בזמן יותר מאוחר ביום ראשון בשבוע, משום שבאותו יום שובתים מעבודה. הוא התרחק מן כל הוה אמינא של חג ביום ראשון בשבוע. וכשהתארס בנו יחידו של העילוי הרה"ג ר' יוסף שלמה שליט"א, והגיע מחותנו החדש לדבר על סידורי החתונה, אמר לו העילוי, כל הפרטים תדבר עם אשתי, היא תסדר הכל, אני רוצה רק למסור לך הודעה אחת. אם תקבע את זמן החתונה ליום

ראשון לא אוכל להשתתף, וסיבת הדבר היתה משום שחשש לאיסור חוקות הגויים שמנהגם היה להתחתן ביום ראשון. (ישורון כרך כח).

לגדל ולטפח

מאד מאד היה מחבב את הצעירים בעלי הכשרון לידי ארה"ב, והיה נהנה בדברו איתם בדברי תורה, ולא אחת היה נוסע שעות ברכבת אך ורק בכדי לדבר עם צעיר פלוני או אלמוני, כשהצעירים הללו היו מקשים אותו קושיא לא היה עונה להם מיד, אלא היה מבקשם שיתנו לו את כתובתם וכעבור שבוע בערך היו מקבלים ממנו קונטרס גדול של עשרות עמודים בו היה מפלפל בחריפות המיוחדת לו בנידון הקושיא שהקשו לו.

מנהג היה לו ללכת מדי פעם לאחת הישיבות, והיו הבחורים עומדים בשתי שורות והוא עובר בתווך, כאשר כל בחור היה זורק לו קושיא. וכעבור זמן היה חוזר לכל בחור עם תשובה כתובה לשאלתו. בידינו נמצאת אחת מהתשובות הללו בכתב ידו, והיא מכילה כמאה וחמישים עמודים!

בכל מקום היווה אבן שואבת לשאלות וקושיות, כפי שמוזכר הוא בכתביו (דברי יעקב ח"א עמ' צו): "והנה זכורני שבהיותי לומד בישיבת חפץ חיים בראדין, שאלני בחור אחד גדול בתורה, ויש לשים לב שהיה הוא בשנות הילדות בלומדו בישיבת ראדין.

"והנה זכורני כשלמדתי אצל מו"ר הגאון הגדול מוה"ר איסר זלמן מלצר הגאב"ד והר"ם דשיבת סלוצק נשאלתי ע"י אחד מבני הישיבה וכו'". (ח"ג ס' מו)

בין אדם לחבירו

ענוותנותו היתה גדולה עד להפליא והיה נוהג להקדים שלום לכל אדם. מספר אחד התלמידים, פעם נכנסתי לבית המדרש 'אנשי מעמד' בו קבע את מושבו, תכף ומיד נתן לי שלום והפציר בי שאשתה כוס תה, והוא בעצמו שימש אותי למרות שהתנגדתי לזה בכל כוחי.

כשהיה מזכיר בחידושו משהו, היה מכתירו בתארים גדולים ומופרכים ועל אחת כמה וכמה כשהיה מזכיר את אחד מגדולי התורה המפורסמים, היה מזכירם באימה ויראה ובהכנעה עצומה עד מאד בהתייחסו אל נושאי דגל התורה כאילו התורה עצמה מדברת מתוך גרונם.

חרף חריפותו העצומה, בכתביו אנו פוגשים ביטויים שקורעים לנו חרף אל נפשו התמימה וטהורה, כגון:

"והנה זכורני שאת הראיה מבכורות הבאתי גם אני, ואיני יודע אם ראיתיה בשאגת אריה ושכחתי, או שכיוונתי לדבריו". (ח"ג עמ' פח)

"וזכורני כי אני והעילוי המיוחד גם בדורות הקודמים הגאון ר' חיים צימערמאן שליט"א נדברנו יחד, ואיני יודע אם הוא אמר ראה זו, או שהיא שלי, או ששינוי דברנו וכיווננו ביחד". (ח"א עמ' קצה)

"וזכורני כי בעודי נער קטן כשהייתי בחתונת... מרת ריינקע עם הרב הגאון מו"ה דובער ברוך מהודר, אם בחיים חיתם יאריך ד' ימיהם ושנותיהם, ואם לאו יהיו מליצי טוב בעבורינו ובעבור כלל ישראל". (ח"ב עמ' צו)

"והנה זכורני שהרבי הראשון שלי שקומם אותי והעמידני על רגלי ה"ה מו"ר הרב הגאון ר' דוד שהיה רב דעיר דובינע הסמוכה לדווינסק". (שם עמ' קסז).

פליטת סופריהם

כפי שנכתב לעיל, מרבה היה העילוי לכתוב את חידושו. מקורבו הגר"ח צימרון אמר שיבול כתביו מכיל 'שקים של חידושי תורה', אלא שלא

אבה להדפיסם בחייו, ואף לא הסכים להדפיס מתורתו מאומה בקבצים תורניים וכדומה, ומשום הנימוק שרצונו ללמוד 'לשמה', ולא לשם כבוד.

אך קודם פטירתו הביע את רצונו העמוק כי ידפיסו את חידושו ולהפיץ אותם בין הוגי התורה. בנו שליט"א קיים את הבטחתו לו על ערש דוי, והוציא לאור ביגיעה עצומה את הספר 'דברי יעקב' ג' כרכים, אשר דרכו ניתן להציץ באפס קצהו של העילוי אשר עושה בכל מקום את הש"ס כמקרה בכל הסוגיות החמורות, אכן שמענו בשם חכמים שהעילוי היה גדול הרבה יותר ממה שנגלה בכתבים.

אחים בהספיда האגרות משה

בי' מנחם אב תשכ"ח, בהיותו כבן שמונים, נסתלק רבי יעקב לבית עולמו, ונטל כל חמודותיו עמו.

גדולי התורה הספידוהו מרורות, ומה נפלאו דברי בעל האגרות משה בהספדו, אשר העלה את הדברים בעצמו בספרו 'דרש משה' פרשת דברים:

"וזה אמרתי בפטירת הג"ר יעקב ספסל ז"ל שחי כל ימיו בעוני ועסק כל ימיו בתורה בשקידה גדולה רחוק מתאוות ותענוגי העולם שלא חשק בהם כלל, שלא שייך שיחטא בחטאים גדולים, ואם נענש במיתה בשביל איזה חטא היה זה רק בשביל הדור שלא זכינו שיהיה צדיק ות"ח זה בינינו, וצריכים לבקש ממנו מחילה.

ואף שהוא ישב כל ימיו בד"א של הלכה, אין לטעות שלא נהנו ממנו, דהא עליו וכיצא בהו עומד העולם, כדכתיב (ישעיה סו, א) השמים כסאי והארץ הדום רגלי ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי, ואיזה הבטתה הוא, שהרי לא העשירו (א"ה כלומר במה מתבטא שהקב"ה מביט אל העני, הרי הוא נשאר עני), אבל ההבטתה הוא לקיים השמים והארץ, ור"י ספסל ע"ה הרי הוא היה העני ונכה רוח וחרד על דבר ה', שלכן דאי היה קיום העולם, שאין לך הנאה היותר גדולה, כמאמרם הכל ניוזין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובים".

תיאור ההספד המרטיט של רבי משה מזווית של אחד השומעים, מוצאים אנו בספר מגד גבעות עולם, וכך כתב (ח"א עמ' מז):

"כשנפטר הוישקער עילוי הגאון ר' יעקב ספסל זצ"ל, יומי דקייטא היה ויצאה לווייתו מהמתיבתא תפארת ירושלים. האנשים שהשתתפו בה היו מעטים כי לא נשמע הקול בבתי בני ישראל, והיה הוישקער מהעילויים הגדולים באירופה קודם המלחמה הראשונה וכל הגדולים העריכו אותו כגאון עולם, ובסוף ימיו התגורר במושב זקנים בניו יורק ועסק בתורה כל היום [אבי זצ"ל היה נותן כסף למושב זקנים הזה, ואמר שאפילו אם פרוטה אחת מנדבתו מגיעה לוישקער עילוי, הנתינה כדאית].

וכשיצאה לויתו מהמתיבתא תפארת ירושלים, הספידו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל וכה היו דבריו: יש שני מיני גדולי ישראל, יש גדולי ישראל שיש להם תלמידים למאות ואלפים, וספרים שכולם הוגים בהם והם מאירים את העולם, ובהלוייה שלהם משתתפים רבבות בני ישראל, אך לעומתם ישנם גדולי ישראל ששום אדם לא יודע מהם, ואין להם שטעלע ולא תלמידים, והם ותורתם מונחים בקרן זוית, אך הם ואורייתא חד. ושאל הגר"מ, איזה גדול אוהב הקב"ה יותר? והרים הגר"מ את קולו ואמר: הנביא ישעיה אומר 'ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי', לא מדובר על עני במומן או על עני בדעת, אלא על גדול בישראל שלמד תורה הרבה, ולא זכה להניק וללמד את אחרים, ואין לו שום מעמד ושום שטעלע, והוא יושב בד' אמות של הלכה ולומד, הוא אהובו של הקב"ה, הוישקער עילוי מורי ורבותי, הוא אהובו של הקב"ה".

ארונו של רבי יעקב זצ"ל הועלה לארץ הקודש, ונטמן בהר המנוחות בירושלים. זכותו תגן על צאצאיו, על הוגי תורתו ועל כל ישראל.

טמונה בפרשה

ואתחט

לסדר את הפרשה

לסנינים רשימת (ושאי הפרשה 2202 מליון 2222, לויכס אלכסנדר אלפי 2202 ההגדרות הפרשה. כשגליון, קבלו האנטיגו אל מוסקו הפרשה.

- א. כח התשובה ובחירת בני לעם
- א. שאלת הבן החכם והתשובה
- א. פרשה ראשונה של שמע
- א. סיפור מעמד הר סיני
- ב. הבדלת ג' ערי מקלט ע"י משה
- ב. מעלת חוקי ומשפטי התורה
- ד. מעלת וחכמת בני
- ו. קבלת עול מלכות שמים
- י. סיפור מתן תורה ועשרת הדברות
- כ. בקשת משה להכנס לא"י
- כ. נתינת התורה לישראל ע"י משה לפי בקשתם
- כ. ציווי ידיעת ד'
- מ. כיצד להתנהג לאחר הכניסה לארץ ישראל
- ת. איסור עבודת ע"ז ועונשה
- ת. ציווי שלא לשכוח את ד' מרב טוב

פנינים

"אתה החילות להראות את עבדך וכו' אעברה נא ואראה את הארץ הטובה"

מובא במדרש: 'אמר משה להקב"ה: "כבר התרת לי שבועה במדין, על כן אעברה נא ואראה את הארץ". (שנשבע ליתרו שלא יזון ממדין אלא ברשותו, ולאחר מכן משה התיר את שבועתו). ויש לבאר מה הקשר בין שבועת משה ליתרו לבין כניסתו לארץ ישראל? עוד הקשו המפרשים, מדוע משה אמר "ואראה את הארץ", וכי רצונו רק לראות? ותיצו, שמשה ידע שיש שבועה של הקב"ה שהוא ימות וייקבר במדבר, לכן ביקש רק להיכנס לארץ לזמן מה, לקיים את המצוות התלויות בה, ולאחר מכן יצא משה לחו"ל כדי להיקבר שם, וכך לא תבטל השבועה. ומסופר בגמרא (כתובות עז:): שכאשר הגיע זמנו של ר' יהושע בן לוי להסתלק מן העולם, מלאך המוות הצטווה מן השמים לעשות את רצונו האחרון של ריב"ל בטרם יטול את נשמתו. ביקש ממנו ריב"ל לראות את מקומו בגן עדן, אך התנה עימו שיביא לו את סכיניו, כדי שלא יפחידו בדרך, והסכים. כשהגיעו, קפץ ריב"ל מיד לתוך מקומו בגן עדן! כשניסה מלאך המוות להוציאו, מיד עמד ריב"ל ונשבע שלא ייצא. אמר הקב"ה: אם קרה בעבר שהתיר ריב"ל שבועתו, אז גם כעת נתיר שבועתו וייצא. אבל אם מעולם לא הודקק רבי יהושע בן לוי להתיר את שבועתו - לא נתיר לו כעת ויכול הוא להישאר בגן עדן, ואכן נשאר. כעת מובן מה התכוון משה לומר בכך שהזכיר את התרת שבועתו ליתרו, שיותר אין לחשוש פן אשבע להישאר בארץ ישראל, שאם כן תוכל לגזור עלי להתיר את שבועתי כמו שכבר קרה בעבר! (שכל טוב)

"אנכי ד' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"

נחלקו במדרש רבי ישמעאל ורבי עקיבא. לדעת רבי עקיבא, ענו בני ישראל על כל דיבור ודיבור במעמד הר סיני 'הן', אך לשיטת רבי ישמעאל ענו על הן הן ועל לאו לאו. והקשה על כך האדמו"ר מבעלזא לפי מה שמבואר בשני הדברות הראשונות נאמר בדיבור אחד, מה שאין יכול הפה לומר ואין האוזן יכולה לשמוע, אם כן איך ענו בני ישראל אחד דיבור זה לשיטת רבי ישמעאל? אלא ענו ואמרו: "שמע ישראל ד' אלוקינו ד' אחד" - שכלולים בו שני העניינים, כמו שכתוב במדרש (רבה בפרשתנו) 'לא פתח הקב"ה בסיני תחילה אלא בדבר זה, אמר להם: שמע ישראל: אנכי ד' אלוקיך, נענו כולם ואמרו: ד' אלוקינו ד' אחד'. ועל זה ביסס הפייטן את מה שאומרים בזמירות שבת 'ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע אמרו כאחד ופתחו כולם ואמרו ד' אחד' - מיד כששמעו 'נעשה ונשמע' דהיינו עשה ולא תעשה של 'אנכי ולא יהיה לך' בדיבור אחד - פתחו וענו ד' אחד. ויש להוסיף לפי זה, שבמעמד קבלת התורה היו בו הנשמות של כל הדורות כמובא בחז"ל. לאחר שני דיבורות הראשונות ענו כולם שמע ישראל וכו' והייתה התעוררות עצומה מאמירת שמע ישראל על ידי נשמות ישראל שבכל הדורות. אך לשיטת רבי עקיבא לא אמרו כן אלא רק ענו הן על שני הדיבורים. ולכן אמר ר' עקיבא לפני הוצאתו להורג: 'כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה מתי יבוא לידי ואקיימנה', כיון שחסר לו הקריאת שמע ההיא, והתאוה לקיים בפועל פסוק זה ואמנם זכה ויצאה נשמתו ב'אחד'. (כרם חמד)

"ונשבו בגיא מול בית פעור"

כתוב בגמרא (סנהדרין ג:): שאסור לאדם לומר לחברו 'שמור לי בצד ע"ז פלונית' (תחכה לי ליד ע"ז מסוימת), ונלמד מהפסוק: 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך'. ויש לבאר מדוע כאן מזכיר משה את שם העבודה זרה 'פעור' כחלק מציון שם של מקום? ויש לומר: א. אין הכוונה לציון שם מקום אלא לכך שהכנענו את הע"ז של פעור המסמל גאווה, ע"י כך 'ונשבו בגיא' שהשפלנו עצמנו. ב. מותר להזכיר שם של עבודה זרה שמוזכרת בתורה ופעור מוזכר מספר פעמים. ג. משה אומר להם שישובו בתשובה כעת שנמצאים עדיין מול פעור, והרי הם נמצאים באותו המצב של החטא שתשובה זו הינה שלמה יותר. (אזנים לתורה) ד. ללמדנו שנמחל לישראל עוון זה שנסמך לכאן החוקים והמשפטים. (תוס' ברכה) ה. מותר להזכיר שלא לשם סימן ובדרך של אבדון וגנאי. (דברי יואל) ו. אולי בכתב מותר בשונה מבעל פה. (קול דודי) ז. כדי לבשר להם שבמיתתו וקבורתו שם יכפר הדבר על עוונם. (ע"פ סוטה יד.) ח. בגלל שלא יידע איש את קבורתו, לא ימצאו ליד פעור ולכן לא יבואו להחשיב את העבודה זרה כציון מקום אלא להפך, יתבזה על ידי זה. (ע"פ תשובות הקוראים 'שאלה לשלחן השבת' ע"ח)

שאלה לשולחו השבת

"וכתבתם על מ"זות ביתך"

נחלקו הראשונים במזוזה. לרבינו תם יש להניחה מושכת בפתח (במזוזה), אך דעת רש"י והרמב"ם היא שיש לקבוע אותה במעומד (במאונך). ולהלכה כתב הרמ"א (רפ"ט ס"ו): 'המדקדקין יוצאים ידי שניהם, ומניחים אותה בשיפוע ובאלכסון, וכן ראוי לנהוג'. וכן נוהגים כיום האשכנזים.

ויש לבאר הנהגה זו, הרי לכאורה אין יוצאים בהנחה זו כלל לפי כל השיטות, משום שאין שיטה כזו, ומדוע נחשב שיוצאים ידי שניהם?

מלכת השאלה הינה אלויר זיון 2120 אלול השבוע (יג' אלול את גשומיכם אלכרבת 1732 מקורו, אמ יע"א), ז"ל אכגז מ' הגשומות 2162 כאלול.

העלון מוקדש לע"נ
אהרן בן יוסף
ת.נ.צ.ב.ה.

ישנו ביקוש רב בבתי כנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.
זו ההזדמנות שלכם ליזכות בהפצת תורה! ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 505527, ע"ש 'ביין'. 2. לשלוח שיק למערכת.

טמונה בפרשה ואתחנן

חידון א' ת'

הגשוזה לכל שאלה אמאיה באות המופיזה בראש השורה.

- א. שם מקום בערבה
- ב. ד' השמיד את כל מי שהלך אחרי -
- ג. עיר מקלטם של חצי שבט מנשה
- ד. רוצח בשוגג - רוצח בבלי __
- ה. "על כן צוך ד' אלוקיך לעשות את יום __"
- ו. " __ היום __ אל לבבך כי ד' הוא האלוקים"
- ז. בה גאל אותנו השי"ת ממצרים
- ח. הקב"ה יתן לנו גם בורות כאלו
- ט. תפילין של ראש נקראים -
- י. מעמי ארץ ישראל
- כ. כינוי לארץ מצרים
- ל. הר סיני בער באש עד __ השמים
- מ. צריך להרוס אותם כשניכנס לארץ ישראל
- נ. בני"ב נבחרו להיות עם
- ס. השי"ת בחר בנו מכל העמים להיות לו לעם -
- ע. מקום על שפת נחל ארנון
- פ. כך דיבר הקב"ה עמנו בהר סיני
- צ. השמש, הירח והכוכבים נקראים
- ק. בני"ב שמעו את ה __ מתוך החושך
- ר. נשמע כמו מצולעים, וכך דור רביעי מכונים
- ש. הר חרמון נקרא גם
- ת. משה שם אותה לפני בני"ב

חידון א' ת' - הפור

הגשוזה לכל שאלה אמאיה באות המופיזה בראש השורה.

- א. בני"ב ישבו ב __ מול בית פעור
- ב. שם נוסף להר סיני
- ג. אחד ממלכי האמורי
- ד. השי"ת עושה לאלפים
- ה. בני"ב לא ראו על הר סיני
- ו. " __ את יהושע __"
- ז. " __ יבדיל משה שלוש ערים"
- ח. מעשרת הדברות
- ט. שתיים בלשון כתפי (רש"י)
- י. מהי המילה הראשונה, שבעשרת הדברות כתובה?
- ך. מילה נרדפת למילה 'חברך'
- ל. היה על הר סיני ענן -
- ם. דור שלישי מכונה כך
- ן. ממלכת עוג
- ס. רוצח בשגגה __ לעיר מקלט
- ע. השי"ת __ שמשה לא יכנס לא"י
- ף. רש"י מפרש מילה זו כך: 'התמלא רוגז'
- ץ. פסלים קרויים - "מעשה ידי אדם __ ואבן"
- ק. השי"ת __ בבני"ב מכל העמים
- ר. עיר מקלטם של שבט ראובן
- ש. קול ד' דיבר מתוך ה -
- ת. עיר מקלטם של שבט גד

ואלה שמות:

"ואת הירח"

מי כונה בשם 'ירחנאה', ואלו שמות וכינויים נוספים היו לו? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

"ואתחנן אל ד' בעת ההוא לאמר". הלכה: אדם מישראל שהיה עומד ומתפלל, מהו שיהא מותר לו להתפלל בקול גדול? כך שנו חכמים (ברכות לא): היה עומד ומתפלל, יכול ישמיע קולו? כבר פרשה חנה בתפילתה (שמואל א): "וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע". יכול יהא מתפלל שלשתן (שלושת התפילות) כאחת? כבר פירש בדניאל (דניאל ו): "וזימנין תלתא ביומא (שלוש פעמים ביום) הוה ברך על ברכוהי ומצלא ומודא קדם אלהיה" (היה כורע על ברכיו ומתפלל ומודה לפני אלוקיו). יכול שיהא האדם מתפלל בכל שעה שירצה? כבר פירש דוד (תהלים נה): "ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי". יכול יהא תובע צרכיו ויוצא לו (ובכך מסיים תפילתו)? כבר פירש שלמה: (מלכים א' ח) "לשמוע אל הרינה ואל התפילה", רינה - זו קילוסו של הקב"ה, ותפילה זו בקשת צרכיו של האדם. אבא שאול אומר, זה סימן לתפילה: אם כיון אדם ליבו לתפילה, יהא מובטח שתפילתו נשמעת, שנאמר (תהלים י, יז): "תכין לבם תקשיב אזנך". (ע"פ מדרש רבה)

מילה בפרשה

הוא קיבץ למקום אחד, את כל היישובים יחד, כך פעל וריחה בנוכלות. את האנשים עם המודעות. האונג המבוקש הינו מילה בג' אותיות המופיזה בפרשה, אשר כל שורה בגידיה רומזת להקשר שונה שלה. (יגכן כגיז אסר ומיפוי אותיות גליי הגיה בוחה)

הגשוזה אמאיה אי"ה גליין אבא

טמונה בפרשה

אגדת

ושפני טמוני חול

מה משותף לשבת 'נחמו' וליום טוב?

"ושננתם לבניך"

המילה 'לבניך' מסועמת ב'זקף קטן'. ויש שאמרו בזה רמז שיש לזקוף קומתו של הילד עוד כשהוא קטן, וכבר מגיל צעיר יש להרגילו לתורה וליראת שמים, כמו שכתוב בגמרא (סוכה מב.) שהאב חייב ללמד את בנו תורה כבר כשהילד לומד לדבר. ואף הפסוק במשלי "חנך לנער על פי דרכו" הכוונה שיש לחנכו כבר בתחילת דרכו, ועל ידי כך יהיו בע"ה דברי התורה שבפיו מחודדים. (זכרון סופרים)

שעשועי דאורייתא

"אנכי ד' אלוקיך"

מהם כל ההבדלים בין נוסח הדיברות הראשונות לשניות?

מצאו נא בפרשה:

1. פסוק שמתחיל ומסתיים באות מ'.
2. מילה בת 9 אותיות.
3. פסוק שמופיעים בו כל האותיות.
4. אות המופיעה פעמיים ברצף. (11 תשובות)
5. את שמותיהם של 4 מספרי התנ"ך.

זיכרון סימן

זיכרון אורח ורמזים לכיבוד מספר פסוקי הפרשה

בפרשת ואתחנן מובאות עשרת הדברות בפעם השנייה, ובהן: "כבד את אביך ואת אמך". בפרשת ואתחנן ישנם 122 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים: "לכיבוד אב ואם" = בגימטריא = 122

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: צומות ארוכים: משה רבינו העיד על עצמו שלא אכל 40 יום ולילה, ותענית אסתר 72 שעות. ובגמרא מסופר אודות חוני המעגל שישן 70 שנים! ואדם הראשון צם 130 שנים! (עירובין יח) **לסדר את הפרשה** - "כבד את אביך ואת אמך". **חידון א' ת'** - אשדות הפסגה, בעל פעור, גולן, דעת, השבת, וידעת והשבת, זרוע נטויה, חצובים, טוטפות, יבוסים, כור הברזל, לב, מזבחותם מצבותם, נחלה, סגולה, ערוער, פנים בפנים, צבא השמים, קול, ריבועים, שיאון, תורה. **חידון א' ת' הפוך** - גיא, חורב, עוג, חסד, תמונה, וצו וחזקה ואמצהו, אז, לא תרצח, טט, אנכי, רעך, ערפל, שילשים, בשן, נס, נשבע, התאנף, עץ, חשק, בצר, אש, ראמות. **שעשועי דאורייתא** - בפרשת יתרו כתוב: וכל תמונה, על שלשים, ולשמרי מצותי, זכור את יום, {חסר}, עבדך, {חסר} ובהמתך, {חסר}, כי ששת ימים עשה יקוק את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך יקוק את יום השבת ויקדשהו, {חסר}, לא תנאף, לא תגנוב, לא תענה ברעך עד שקר, לא תחמד בית רעך, לא תחמד אשת רעך, {חסר} ובפרשתנו (בהתאמה): כל תמונה, ועל שלשים, ולשמרי מצותו (כתיב), שמור את יום, {כאשר צוך יקוק אלוקיך}, ועבדך, {ושורך וחמורך} וכל בהמתך, {למען ינוח עבדך ואמתך כמוך}, וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך יקוק אלוקיך משם ביד חזקה וזרוע נטויה על כן צוך יקוק אלוקיך לעשות את יום השבת, {כאשר צוך יקוק אלוקיך}, {ולמען ייטב לך}, ולא תנאף, ולא תגנוב, לא תענה ברעך עד שוא, ולא תחמד אשת רעך, ולא תתאוה בית רעך, {שדהו}. 1. "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם". 2. "סביבותיכם". 3. "או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה וזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לכם ד' אלקיכם במצרים לעיניך". 4. לבבך, ההר, מזוזת, לטטפת, חייר, ככל, ללמד, ממנו, אינני, ששת, לתת. 5. במדבר ויקרא, דברים, יהושע. **ואלה שמות** - האמורא שמואל כונה: ירחינאה, ירחינאי, אריוך, שבור מלכא ושקוד. **מילה בפרשה דברים** - רגל. "בימי חג ומועד" - ברגלים וביחיד=רגל, חרש עקב אחר העד" - ריגל, "עד שביום לא מיוחד" - ביום רגיל, "איבר בגופו תפס ומדד" - האיבר רגל ומידת האורך 'רגל'. **טמונות בפרשה** - 1. "תבנית כל בהמה" (ד, יז). 2. "ואשיריהם תגדעון" (ה, ז). 3. נרות שבת רמז לשמור וזכור שנאמרו בדיבור אחד (היב-ורש"י) 4. "וצדקה תהיה לנו" (ו, כה). 5. "ולא תחנם" (ז, ב). 6. מטוסי קרב - "צבא השמים" (ד, יט) 7. "ולא תתאוה... וכל אשר לרעך" (ה, יח). 8. "שמע ישראל" (ו, ד-ועוד פעמים) 9. "לא תסורו ימין ושמאל" (ה, כט) 10. "כי ישאלך בנך..." - שאלת הבן החכם לביל הסדר (ו, כ). 11. "אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון" (ד, כח) 12. -תמונה ללא פתרון, תחשבו! 13. "וקשרתם לאות על ידך" (ו, ח). 14. 'ובמלחמה. בים' (רש"י ד, לד). 15. "ובתים מלאים כל טוב" (ו, יא). 16. ערי המקלט שמישה הבדיל (ד, מא). **טמונות בהפטרה** - "וגבעות במאזנים" (מ, יב). 2. "כרעה עדרו" (מ, יא). 3. "ושמים בזרת תכן" (מ, יב). 4. "שאו מרום עינכם" (מ, כו). **שאלה לשלח השבת בלק** - שאלנו: כיצד ראה בלעם את בני ישראל באהליהם, והרי כל זמן שהותם של בני ישראל במדבר היו מוקפים בענני הכבוד? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. עשה בלעם כישוף שנקרא 'ציפור' וע"י כך ראה אותם. (אוה"ח) 2. הצליח לראות אותם על ידי כך שהזכיר את חטא העגל. (ט"ז) 3. לא ממש ראה בעיניו אלא בנבואה. 4. ראה את הגרים מהקיני שהיו בתוך העם. לצורך הברכה הקב"ה כילה את העם. 5. כיוון שהלכו העננים אחרי פטירת אהרן, שמא היה זה בזמן זה טרם ששבו העננים. 6. ראה את שבט דן שנפלטו מהעננים. (תיב"ע) 7. בשעת המלחמה ישבו בני ישראל בסוכות ולא בענני הכבוד. (הרוקח).

ניתן להשיג את העלון

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת באתר: 'לדעת', ככתובת: <http://ladaat.info/gilyonot.aspx> או באתר: 'אידישער ווינקל' (באידיש): <https://yiddishevinkel.com/gilyones> או באתרים: 'דרשו', 'תורת יוסף'.
בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רחוב בית ישראל 1, ובמערכת.

© כל הזכויות שמורות לאהרן ביין.

ניתן לשלוח תגובות רעיונות והערות למערכת:

קויפמן 17 ירושלים - temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת. מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

כינוס חכמי ורבני "אוסף גליונות"

בעלי רמה גבוהה ונכבדה, העוסקים בנושאים מגוונים שונים, ובוודאי כל אחד ואחד יכול למצוא בין גליונות ה"אוסף" את הגיליון שיעשיר אותו כטעמו האישי.

עורך הגליונות המיוחדים "תמצית הש"ס" ו"תמצית משנה ברורה" המסייעים לאלפי לומדים לחזור על תלמודם בצורה קלה וברורה, ערך סיום מסכת על מסכת

שבת, והרחיב בדבריו על מנוחת השבת הנכונה והישרה, שבסיוע ה'אוסף' נעשית כהלכתה וכתיקונה, כפי רצון ה'.

לאחר מכן נתכבדו הנאספים במושא של הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א מראשי ישיבת נתיב הדעת, אשר הגיליון המיוחד "נחל אליהו" המביא מדברותיו, מלווה את האוסף מראשית דרכו. "נחל אליהו" כשמו כן הוא - נחל

נובע שפע רעיונות מוסריים מלאי מחשבה ועומק, המוגשים בטוב טעם ודעת ומעשירים את קוראיהם בצוף התורה וביופי דברי חז"ל. בדבריו תאר את חשיבות העסק בזיכוי הרבים וביחוד של הרבצת תורה ברבים, והביא מעשה נפלא ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שנתלבט בדבר העסק בהקמת ישיבות בתקופה שלאחר מלחמה"ע, ונשלח ע"י חותנו רבה של וילקומיר אל הח"ח זיע"א כדת מה לעשות. כשבא לפני הח"ח, קודם

ששטח בפניו את שאלתו פנה אליו הח"ח ושאלו "כמה דפי גמ' למדת היום?" אמר לו הרב מפוניבז' שבד"כ נוהג ללמוד י"ח דף ובאותו היום מחמת טלטולי הדרך הספיק ללמוד רק שש דפים. אמר לו הח"ח "אני למדתי הבוקר ארבע מאות דף", ולתמיהת הרב מפוניבז' באר לו הח"ח "יש לי ישיבה של מאתיים בחורים, עד לשעה זו למד כל אחד שני דפים, יש לי ארבע מאות דפים!". סבר הרב מפוניבז' וקיבל את תשובת הח"ח וכך

זכינו לעולם התורה שלפנינו.

במלאות שלש שנים למאגד התורני הנודע - "אוסף גליונות" מבית "צוף" נערך כינוס רב-רושם, בו נתאספו כל הכותבים החשובים שליט"א - חכמי ורבני ה"אוסף", לערב עיון מעמיק, בנושא כתיבת גליונות שבועיים, על מנת לשבת יחדיו ולחלוק איש עם רעהו מהניסיון העשיר שנצטבר באמתחתם משנות הכתיבה שנרכשו בידם.

הכינוס נערך בבית מכובדינו הר"ר נתן פלדמן שליט"א מנכ"ל צוף הוצאה לאור וראש מערכת "אוסף גליונות", אשר במשך השנים מעת שעיטר את מפעלו המיוחד במגזין תורני זה, עמל ללא לאות לשדרגו ולשכללו ולהגיש לפני הקוראים תורה מפוארת בכלי מפואר, בקו העיצוב המיוחד והעדין כמיטב מסורת מפעלי "צוף הוצאה לאור".

הכינוס נפתח ע"י הגאון רבי יוסף וייס שליט"א מראשי ישיבת בית מדרש גבוה (פינקל) שהביא מדברי מרן החפץ חיים זיע"א לכלל חבורה של אנשים העוסקים בעניני כלל וזיכוי הרבים, שעליהם להתאסף פעם בחצי שנה לגיבוש ולחיזוק, ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק, ולשם כך נערכה האסיפה להוסיף כח ואומץ בעבודת הקודש.

בקשב רב נשמעו דבריו של הרה"ג ר' מרדכי נויגרשל שליט"א מגדולי הדרשנים ומחזירי התשובה בדורינו, אשר רעיונותיו על הפרשיות מלאי המסר, מתפרסמים מידי שבוע בין דפי ה"אוסף". בדבריו, עמד על יחודיותו של האוסף שעם כל מעלותיו, מתבלט באיכות תורנית גבוהה ובהגשה מיוחדת, ולשם כך נדרש שיקול דעת וחשיבה על כל צעד ושעל, לשמור את איכות הכתיבה והתוכן התורני העשיר. בתקופה בה מבואות בתי הכנסיות עמוסים מידי שבוע במאות גליונות, ירד עד למאד ערך המילה הכתובה, ובה בעת עומד ה"אוסף" ומאגד מבחר גליונות מובחרים

עוד עמד בדבריו על כוח כתיבתו של מרן הח"ח, ואת העמל וההשקעה העצומים שטרח ויגע לפירסום דברי תורה. והביא מדברי בנו של הח"ח שעמל בצוותא חדא עם אביו על סעיף-קטן במשנה ברורה במושך שבועיים תמימים, ולאחר מכן העלה בפני אביו שאלה שהעיקה על ליבו - האם ידעו לומדי המשנה ברורה להעריך את ההשקעה הרבה שהשקענו בכל סעיף קטן במשנ"ב ובביה"ל והרי הדברים מוגשים בפניהם כשולחן הערוך לפנייהם לאכול

וברגע קט יקראו ויבינו וימשיכו בלימודם. ענה לו הח"ח - ראה נא את מסילות הברזל של רכבות סיביר, הנמתחות לאורך אלפי ק"מ ברחבי המדינה, שבבנייתם עמלו הפועלים בשלגים ובקור מקפיא ועבדו זמן רב על כל מטר, הניחו פיסת ברזל ועוד אחת, ולאחמ"כ כאשר המסילה עומדת על תילה נוסעים על גבה אלפים שעוברים

כל קטע ברגע אחד במהירות עצומה, ומגיעים מקצה אל קצה ברחבי המדינה. אכן, רגע אחד הוא על אותו קטע מייגע אבל אלפים נוסעים!! כך אנו סוללים לכלל ישראל מסילות ברזל, ואח"כ אלפים יזכו להגיע במהירות לכל ידיעה ופסק בכל מרחבי ההלכה.

כך הגליונות השבועיים הנדפסים ומתפרסמים ברבים, נועדו לזכות את הרבים ולהחליף את עיתוני השבת העמוסים בדברי חול, בחידושי תורה מתוקים מדבש המושכים את לב קוראיהם להתחזקות בתורה והלכה, בתפילה ויר"ש זכה. כדאי

וכדאי המאמץ וההשקעה העצומים של הרב נתן פלדמן שליט"א העומד מאחורי המפעל הגדול והמיוחד הזה, ושל כל אחד מהרבנים הכותבים, שעל ידם נרקם ונעשה זיכוי הרבים עצום ונאדר.

הרה"ג ר' שמואל פולק שליט"א בעל הגליון הנודע בכל קצוות תבל "אז נדברו", הטריח את עצמו מחיפה הצפונית, על מנת להשתתף בערב הייחודי, ובכדי להכיר טובה לאכסניה החשובה "אוסף גליונות" בה מתפרסם גליונו ברבים מידי שבוע. בדבריו עמד על הצורך, לתת חשיבות לכתובת הגליון, לא רק כדבר מן הצד, אלא כעסק עיקרי,

הנעשה בזמני איכות ובהשקעה רצינית, על מנת להשביח את הכתיבה. כדרכו, באר היטב את ההבדל בין שבט לוי שאין לו חלק ונחלה בארץ אלא הוא מסתופף בחצר בית ה', ואין לו משלו מאומה, הוא מתקיים ממתנות כהונה ולוייה למען יחזק בתורת ה', לעומת שבט יששכר, שהוא בבחינת חמור גרם, שתכונותיו דומות לשותפו זבולון, שכשם שיוצא זבולון לעסקיו, כך יששכר יוצא להרביץ תורה לעדרים, ושניהם יחד נושאים את לוי שהוא בעל המעלה הגדול שאין לו בעולמו

כלום מלבד עסק התורה ורצון ה'. כוחם של בעלי גליונות שמביאים את דבר ה' זו הלכה אל כל שדרות הציבור, ומזכים את הרבים במגוון מיוחד של חלקי התורה, ע"י דבריהם היוצאים ומופצים בכל היכלי התורה. ובוודאי מעלה זו מחייבת השקעה רבה כיאה וכיאות לתפקיד נשגב זה.

במהלך הכינוס תיאר הרה"ג ר' עקיבא יוסף לוי שליט"א מרבני האוסף וממייסדיו, בעל הגליון הנודע "עומק הפשט" מבית "הלכתא", את הסיעתא דשמיא שזוכה לה ה"אוסף" מדי שבוע, שהגם שהתחיל כיוזמה נחשונית בין כתלי ישיבת מיר בעשרות עותקים בלבד, התגדל עתה והתעצם, בתפוצה עולמית רחבה ביותר.

במהלך הכינוס הועלו רעיונות רבים להתרחבות האוסף בהוספת גליונות ובהגדלת התפוצה למקומות חדשים נוספים. ונתקבלה ההחלטה להוסיף מעתה מידי שבוע

בסיעתא דשמיא גליונות נוספים - גליון יהודי לנשים מעטו של הרה"ג ר' שמואל פולק שליט"א מחבר הגליונות "אז נדברו" ו"שלהבת". כן את גליון לבני הנעורים לעידוד לימוד פרשת השבוע בעיון ובבקיאות "טמונה בפרשה".

יהי רצון שזוכה הלאה מידי שבוע בשבוע, להביא אל ציבור בני התורה ומשפחות התלמידי חכמים, חומר איכותי ומרתק, בעל רמה גבוהה ועמקנית, הכולל חיזוקים ודברי מוסר, הלכות ופניני הפרשה, וה"אוסף" יגיע לכל בית יהודי באשר הוא, כדי שיוכלו הכל להתענג בתענוגי התורה הקדושה, בכל שבת בשבתו.

בשורה טובה לאוהבי ה' ולחושבי שמו

ספר 'הביאני חדריו'

פסקי הלכות בעידן ה'קורונה' על ד' חלקי השו"ע יצירה תורנית מפוארת המספקת מענה בסוגיות הרלוונטיות לכל יהודי בעולם בימים אלו מבית היוצר של מכון הוצאת הספרים 'צוף' בהסכמתם של גדולי ישראל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א, הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א, הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א והגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א.

פסקי הלכות מחודשים מענייני הזמן בד' חלקי שולחן ערוך

תקופת הקורונה שיבשה לחלוטין את סדרי העולם כפי שהכרנו אותם עד לפני כחצי שנה. אם עד היום היה נהוג לומר 'עולם כמנהגו נוהג', בתקופה זו נראה, כי עולם אינו נוהג כמנהגו. שום דבר ממה שהיה מקובל בתקופה שלפני הנגיף, נותר בתקופה שבה הוא מכה מעצמות תבל, מרסק כלכלות ענק, ומכניס לחוסר וודאות מיליארדים מאזרחי העולם.

אלא שבעוד כל גויי עולם מתמודדים עם אתגרי הזמן בדרכיהם הם, עסוקים בניסיונות לשרוד הרי שתופסי התורה ונטריה גשים גם לעת הזאת מול ארון הקודש באימה, שכן סדרי העולם שהשתבשו משליכים במישרין ובעקיפין על סדר היום התורני, ועל כל תהלוכות האדם הידא, בכל חלקי ארבעת שולחן ערוך.

התקופה יצרה שאלות הלכתיות סבוכות יותר או פחות, כאשר הנקודה המרכזית הסובבת ומשותפת לכולן היא העובדה שהשאלות הללו 'חדשות', ובספרות השו"ת וההלכה שבידינו כמעט ולא נדונו סוגיות, המורכבות מסיטואציה לא מוכרת ונדירה, לצד פתרונות טכנולוגיים ומתוחכמים הנזקקים כמובן לחותם ההלכה הצרופה.

ארבעה חודשים חלפו מאז פרצה הקורונה לחיינו, ולמרות הזמן הקצר יחסית, זוכה עולם ההלכה ליצירת פאר נאדרת העונה לשם התואם 'הביאני חדריו', פרי עמל מכון הוצאת הספרים 'צוף', בראשות הרב נתן פלדמן שליט"א, יצירה ספרותית הלכתית, המרכזת שלל שאלות הלכתיות שעלו בתקופת הקורונה, בכל חלקי השולחן ערוך.

בכדי להקל על המעיין - מחד, ולפתוח אופקים רחבים בפני הלומד - מאידך, נבנה הספר בצורה מיוחדת לפיה בתחילתו סודרו פסקי ההלכה באופן תמציתי ומרוכז, לפי פרקים מסודרים, ולאחריהם, הוגשו מאמרי הלכה מפורטים ונרחבים מאת גדולי הרבנים ומורי ההוראה שליט"א.

פרקי חיזוק הגות והשקפה ממרנן ורבנן שליט"א

בסוף הספר מופיע פרק הגות ומחשבה. בפרק זה נתקבצו מאמרי חיזוק והתבוננות במעשי ה' בזאת השעה, הדרכה והתייחסות תורנית למציאות החיים החדשה שנתרגשה עלינו, מפייהם ומפי כתבם של מרנן ורבנן שליט"א, ראשי הישיבות וגדולי הרבנים העומדים ומנחים את הכלל בדרך ישרה ובהנהגה נכונה ובראשם מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, ראש ישיבת פוניבז' ונשיא מועצה"ת. רבים ממאמרים אלו התפרסמו במהלך התקופה במאסף היהודי 'אוסף גיליונות' היו"ל מידי שבת בשבתו ע"י חבר תלמידי חכמים ע"י צוף הוצאה לאור.

פרק זה כולל מאמרי חיזוק מאת הרבנים הגאונים שליט"א - רבי ברוך דב פוברסקי, ראש ישיבת פוניבז', רבי משה הלל הירש ראש ישיבת סלבודקא, רבי דוד כהן, ראש ישיבת חברון, רבי יהושע אייכנשטיין, ראש ישיבת ישיבת יד אהרן, רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס, מח"ס 'ילקוט לקח טוב', רבי שמעון גלאי, רב קהילת חניכי הישיבות שייכון ה' ב"ב, רבי אליהו דיסקין, מראשי ישיבות נתיב הדעת, רבי דניאל וולפסון ראש ישיבת נתיבות חכמה, רבי חיים פיינשטיין, ראש ישיבת עטרת שלמה, רבי חנוך פרידמן רב ביהמ"ד בית יחיאל הר נוף.

שאלות ותשובות מענייני התקופה

להלן מקבץ שאלות ותשובות מענייני הזמן מתוך הספר.

כזכור, עם פרוץ המגיפה הוגבל מספר המתפללים בכל מנין עד עשרה במקום אחד. בספר מובא איפוא הנדון הבא:

בזמן שהיה מותר להתפלל עד עשרה במקום אחד, והיו עשרה מתפללים, לאחר מכן נכנס האדם האחד עשרה, ונכנסו מהשלטונות ונתנו קנס לכל המתפללים, אפשר שעל המצטרף לשלם את מלוא הקנס (בשם הגרי"מ גרוס. עם זאת כתב לדון, שאפשר שעל כולם מוטל הקנס כיון שראו שהוא מצטרף ויש יותר מעשרה, נצטרפו כולם לתוספת ועל כן שייך הקנס לכולם. ונראה שיש מקום לומר שבכל מקרה יהיו מחויבים אותם שהקנס מוטל עליהם עפ"י הרשויות הם המחויבים בזה, הן מדינת המלכותא, הן מפני שהקנס הוא על זה גופא שלא התרו בנכנס הנוסף שלא יכנס).

זוגות רבים נישאו בזמן המגיפה בתנאי חצר ומחתרת, ללא השתתפות של מקורבים ומכרים. מה שעורר את הענין הבא: זוג שנישאו בזמן המגיפה באופן מצומצם, ומבקשים לאחר מכן לעשות סעודה לשמוח עם כל משפחתם וחבריהם, יש שדנו שיש לומר "שהשמחה במעוננו" בסעודה זו.

בעידן זה, פרחו 'מניני החצרות', בהם גם קראו בתורה בימי שני וחמישי ושבתי. רבים נמנעו בשלבים מסוימים מלעלות שבעה קרואים, ולפי חלק מהשיטות עלה בעל הקורא בכל העליות כולן. מה שעורר את המחלוקת ההלכתית ההבאה: בשבת כאשר הבעל קורא עולה לכל הקריאות, לא יקראו מפטיר, אלא לאחר סיום ז' הקרואים יקראו את ההפטרה ולאחר מכן יאמרו קדיש. אך יש שכתבו שאפשר שבמקום שהבעל קורא עצמו עולה ז' עליות יעלה גם לעליית מפטיר בפני עצמה. אכן ביום טוב או בשבת חול המועד, למרות שהבעל קורא עולה לכל הה' עליות, יעלה בנפרד גם למפטיר ויקרא את קורבנות היום כפי הסדר הנהוג.

גם השאלה הקשה הבאה נדונה בין סעיפי הספר: כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו. אולם כהן שהדביק אחרים במגיפה, אף אם יודע שאחד מהם נפטר ל"ע מחמתו, יכול לישא כפיו, ויבקש מחילה עם עשרה בני אדם על קבר הנפטר.

המצב הקשה מאד על עריכת בריתות ופדיון הבן, כאשר במקרים רבים האב אינו נוכח, בשל חולי או בידוד. מצב זה הביא את השאלות הבאות:

לא ניתן לעשות פדיון הבן בהעברה בנקאית של ערך חמשה סלעים לכהן. אך יכול לשלוח שליח שיתן החמשה סלעים לכהן, או שיוזכה (השליח) לאבי הבן את הסלעים ויתן לכהן כאשר עושים פדיון הבן בשליחות, האב יאמר בטלפון לכהן את נוסח הפדיון, ולענין הברכות, י"א שהשליח יברך, וי"א שהאב יברך כשהשליח נותן.

ובתי דינים שבישראל, לא פסקו ממושבותם, אלא שבהרבה מקרים לא יכלו הדיינים, בעלי הדינים והעדים להיות נוכחים באולם בית הדין:

שלשה דיינים שיושבים לדון, אין להם שם 'בית דין' אם אינם יושבים יחד במקום אחד. במקום הצורך יכולים בית דין היושבים ביחד לשמוע את טענות והודאות בעלי הדין באמצעים דיגיטליים.

קבלת עדים באמצעים דיגיטליים, אין דינה כקבלת עדות לקיום הדבר. אך עדים הנדרשים רק לבידור הדבר, ולא לעדות גמורה, אפשר שמועילה עדותם באמצעים אלו, כאשר ניתן להבחין ברמיזות ובקריצות.

עדים שמעידים בפני בית דין כאשר בעלי הדין משתתפים באמצעים דיגיטליים, יש להסתפק אם נחשבת עדות זו לעדות בפני בעל דין

גם שאלות רבות בחושן משפט עלו במהלך התקופה. לא נעסוק בהן, מטבען, הן חמורות ומסועפות יותר, נציג רק ענין אחד: סופר שהתחייב לטבול בכל יום שכותב בו ספר תורה, ואינו יכול לטבול מחמת המגיפה, עליו להודיע למזמין הס"ת ואינו יכול להסתמך לכתחילה על טבילה בט' קבין ללא הודעה למזמין.

חדש! יצא לאור

הכרך השביעי והאחרון של הסט הנפלא, רב המכר
'הפרשה המחכימה'
 דברים חלק ג ומגילות איכה וקהלת

השבוע במבצע - בחצי מחיר

המכיל לקחים מעשיים מפרשת השבוע, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים ביסודות עמוקים ועובדות מאלפות מגדולי הדורות ומנסיינות החיים, בשפה השווה לכל נפש, בצירוף אינדקס מפורט לכל הנושאים.

כל השביעין חביבין...

השבוע מבצע אדיר! לרגל השלמת הסט,

ניתן לרכוש את כולו בחצי מחיר

המעוניין יפנה לבית המחר

בטלפון: 02-5864229

כמו כן ניתן לרכוש את שאר הספרים:

1. שלום רב המקוצר (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש: 270 עמודים)
2. shalom aleichem ('שלום עליכם', תרגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית: כ-220 עמודים)
3. הפרשה המחכימה על חומשים בראשית (700 עמודים), שמות (900 עמודים), ויקרא (ומגילת שיר השירים, 852 עמודים), במדבר (ומגילת רות, 650 עמודים), דברים א' (800 עמודים), דברים ב' (635 עמודים), דברים ג' (ומגילות איכה וקהלת, 475 עמודים)
4. המגילה המחכימה (כנזכר: מגילת אסתר 300 עמודים, כולל אינדקס מפורט)
5. המשנה המחכימה (כנזכר: פרקי אבות 540 עמודים, כולל אינדקס מפורט)
6. תורת עשר המכות (סיכום ופירוטם, בהדגשת החילוקים ביניהם והביאור בדרך הפרד"ס, בתוספת תיאור מפורט, ואוצר מופלא ומתמצת: 363 עמודים, כולל אינדקס מפורט)
7. קונטרס 'זמנים ומועדים' חנוכה/פורים (סימנים ופלפולים, בהלכה ובדרוש, כולל אינדקס מפורט)
8. 'אהבתי תורתך' (סיפורים מרתקים מגדולי הדורות על אהבת תורה, מנוקד ומעובד: 110 עמודים)

ניתן להשיג בחנויות המובחרות- הפצת יפה נוף-פלדהיים

להזמנות עד הבית בכל מקום בארץ (בתוספת 20 ש"ח בלבד) חייגו: 1599-581-581

תרומה לבתי כנסיות ומדרשות בתאום טלפוני מראש בבית המחר.

לפרטים נוספים בבית המחר: 02-5864229

או במייל: BH5864229@GMAIL.COM

לא עולים לישיבה בלי הכנה נכונה!

• עליה לצורך עליה •

מאת הרב בנימין יעקבי

הספר הראשון מסוגו להדרכה החיונית לקראת הצעד הראשון בעולם הישיבות

*החלק
האודיאלי
לבר-מצווה*

• מהו המתכון לזכות
ל"טעם בלימוד"?

• כיצד אבסס את
מעמדי החברתי?

• איך ניתן להתמודד
עם קשיים ומשברים?

• מה תפקידם של דמויות
המפתח בישיבה?

*תשובות מרתקות
על שאלות אלו ואחרות
תמצאו בספר!*

רחולה קורונה שלא מרגיש טעם באוכל,
האם מברך ברכת הנרהנין?

איך עולים לתורה ושומרים על מרחק?

האם צריך לשלם דמי מנוי
למקום שרהיה סגור בקורונה?

על כל אלו ועוד
בספר שהעולם התורני כולו
המתין לו בכיליון עיניים
ועוסק בענייני דיומא
ובשאלות התקופה.

הביאני חדריו

הלכות ופסקי מגפת הקורונה

מאת מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
על כל חלקי השו"ע

יצירה תורנית מפוארת
המספקת מענה בסוגיות הרלוונטיות
לכל יהודי בעולם בימים אלו.

